

IZVORUL SOMEȘULUI

Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț



Director fondator: GRIGORE COTUL

Redactor-șef: LEON-IOSIF GRAPINI

ANUL III, Nr. 7 *** MARTIE 2023 *** 96 PAGINI *** www.acris.ro



Eveniment: Comuna Șanț – 250 de ani de la atestarea documentară ♦ **Proză:** Radu Țuculescu, Hayden Dorf, Alexandru Jurcan, Icu Crăciun, Leon-Iosif Grapini, Adela Cotul, Cornel Udrea, Valer Pop, Veronica Oșorheian ♦ **Poezie:** Ioan Pinte, Ioan-Pavel Azap, Daniel Moșoiu, Iulian Patca, Yves Hoza, Constantin Moldovan, Valer Pop, Maria Filipoiu, Veronica Oșorheian, Grigore Cotul ♦ **Cartea despre Șanț** ♦ **Medalion:** Aurel Domide-Șanțanu; Iosif S. Moisil ♦ **Epigrame cu parfum de... femeie** ♦ Cronică literară ♦ **Sărbătorea păcii** ♦ **Pictură:** Cristian Cotul și Vasile Cristian Ureche ♦ Folclor ♦ „Revenirea” la ortodoxie în zona Năsăudului ♦ „Americanul” cu dorul de țară mereu în suflet ♦ **Teatrul lui Ion Creangă** ♦ Din presa vremii ♦ Tradiții ♦ **Vorbe de la Șanț** ♦ Cărți și divertisment



ASOCIAȚIA CULTURALĂ REVISTA „IZVORUL SOMEȘULUI”

Cuprins

Leon-Iosif Grapini: Comuna Șanț – 250 de ani
de la atestarea documentară/1

Radu Țuculescu: Blitz-proze/4

Hayden Dorf: Kudo și Hiroto/6

Alexandru Jurcan: De ce nu m-am căsătorit; Interviu
cu scriitorul B.V.; Caserole cu pulpe de pui/8

Icu Crăciun: Nepotul din Italia/9

Leon-Iosif Grapini: Buricul pământului/11;
Clopotarul/13

Adela Cotul: Secretul/15; Zmeurarii/18

Valer Pop: Tretii/20

Cornel Udrea: Onisâm's Stories/22

Veronica Oșorheian: Cățelul Pământului/23

Ioan Pinte: Poezii/24

Ioan-Pavel Azap: Poezii/25

Daniel Moșoiu: Poezii/26

Iulian Patca: Poezii/27

Yves Hoza: Poezii/28

Valer Pop: Haiku/28

Tinere talente/28

Constantin Moldovan: Poezii/29

Valer Pop: Poezii/30

Maria Filipoiu: Poezii/31

Veronica Oșorheian: Poezii/32

Grigore Cotul: Poezii/33

Leon-Iosif Grapini: Aurel Domide-Șanțanu/34

Epigrame cu parfum de... femeie/37

Silvea Moisil: Șanț – 245 de ani/40

Icu Crăciun: Lumea de poveste
a lui Leon-Iosif Grapini/42

Cartea despre Șanț/44

Vasile V. Filip: Despre valorizarea ratării,
la Marian Danci/45

Icu Crăciun: Un roman al silvicultorilor/47

Iacob Naroș: Grigore Cotul și durerile
lui de toate zilele.../49

Alexandru Jurcan: Între Șanț și Macondo/50

Macavei Al. Macavei: Din presa interbelică a jude-
țului Bistrița-Năsăud, cu referire la localitatea Șanț/51

Vasile Ureche: Sărbătoarea păcii/52

Pictură de Cristian Cotul/54

Am crescut cu icoana în casă/56

Dănilă Filipoi: Nunta Zânelor/58

Verș de dragu lu badea; Strigătură/59

Valer Pop: Ciocnitul ouălor de Paște/60

Grigore Cotul: Aforisme/61

Casa Șanțului de la mănăstirea Izbuc (Bihor)/62

Icu Crăciun: Teatrul lui Ion Creangă/64

Mircea Daroși: Obiceiuri din Feldru, cercetate
și publicate de Gavril Scridon/65

Liviu Păiuș: Legenda Muntelui Beneș/67

Alexandru Dărăban: „Revenirea” la ortodoxie
în zona Năsăudului/69

Aurel Domide-Șanțanu: 24 Ianuarie 1859 – Unirea
Principatelor Române/71

Silvea Moisil: Iosif S. Moisil/73

Dănilă Filipoi: Timoftei Filipoi – „americanul” cu
dorul de țară mereu în suflet/76

Veronica Oșorheian: Alexandrina Voicu(lui)/77
Examene strălucite/80

Viața religioasă, socială și culturală
în ținutul nostru/81

Mihail Cotul/83

Valer Pop: Muzeul „Asociațiunii”/84

Floarea Pleș: Simboluri istorice din orașul Năsăud
imortalizate în picturi și fotografii/86

Alexandru Dărăban: Tablou nominal cu locuitorii
comunei Șanț care au făcut parte
din Garda Națională în anii 1918-1919/88

Lucian Claudiu Grapini: Vorbe de la Șanț/90

Marian Avramescu: Nouă personalități politice/94
Divertisment/95

Comuna Șanț în imagini/96

Comuna Șanț – 250 de ani de la atestarea documentară

Leon-Iosif GRAPINI



Comuna Șanț, una dintre cele mai frumoase și bogate așezări ale ținutului bistrițeano-năsăudean, aflată la izvoarele Someșului Mare, sărbătorește, în acest an, împlinirea a 250 de ani de la atestarea sa documentară (1773) ca o comună de sine stătătoare. Premergător acestui important eveniment din viața șanțenilor, am consemnat, în cele patru numere, apărute în 2022, ale revistei „Izvorul Someșului”, principalele repere temporale care țin de istoria locală a comunei. În materialul de față, ne propunem să facem doar o scurtă incursiune în trecutul localității, reținând cele mai semnificative repere din istoria sa ce se întinde pe un sfert de mileniu.

Din *Monografia comunei mari Rodna-Nouă (Șanț), 1773-1903*, scrisă de preotul Pamfil Grapini și publicată la Tipografia A. Baci, din Bistrița, în 1903, aflăm că „această comună se afirmă a fi de la 1766, dar a fost, totuși, în ceva dependență de Rodna Veche încă vreo 8 ani, până către 1773”, an în care este atestată documentar, avându-l primar „cel dintâi, pe un Flamă”, iar ca preot, „pe un Vasile Moisă, numit mai târziu Moisil”. În anul 1762, s-a înființat Regimentul II Gră-

niceresc Român, cu sediul la Năsăud, care, în 1816, avea în componență 12 companii, cuprinzând 44 de comune grănicerești. Rodna Nouă (Șanț) a fost inclusă, alături de Rodna Veche, Măieru și Ilva Mare, în Compania a V-a. Dar Rodna Nouă (Șanț) a luat ființă ca și comună de sine stătătoare abia după 11 ani de la înființarea regimentului de graniță, în anul de grație 1773, an în care împăratul Iosif al II-lea, aflat în vizită în Transilvania, ajunge și în localitatea Șanț, suita imperială venind peste Cucureasa, peste Vârful Boului, pe drumul numit Plaiul Moldovei, ce lega, în acele timpuri, Transilvania de Moldova. Cu acest prilej, împăratul a donat capela militară existentă aici șanțenilor, capela devenind, așadar, biserică parohială, primul preot fiind Vasile Moisil. Podul de peste Someș, ce leagă comuna de acel drum, se numește și astăzi Podul Moldovei.

În lucrarea *Scurtă monografie a Comunei Șanț, (1773 – 1986)*, redactată, în 1987, de Septimiu Grapini și Viorica Grapini și apărută la Editura George Coșbuc, în 2016, ni se spune că denumirea de Șanț provine de la „șanțurile cele multe, frumoase, strategice, săpate pe muchia unui pla-

tou, Podereiul Mare, de-a lungul Cobășelului, pe partea sa dreaptă, tocmai din Piatra Țâcșei, de la nord spre sud”, peste drumul principal, prin sat, până în râul Someș. Cobășelul, afluentul de dreapta al Someșului Mare, de-a lungul căruia au fost amenajate șanțurile amintite anterior, a reprezentat granița dintre Austria și Moldova, până în 1777, când Bucovina a fost încorporată Austriei. Înainte de 1925, localitatea s-a numit Rodna Nouă, începând cu acest an, 1925, poartă numele de Șanț (Rodna Veche – comuna mamă – devenind Rodna), mai puțin în perioada 1940 - 1944, când, sub ocupația maghiară, se chema Uj Radna (Rodna Nouă), dar localnicii au numit-o întotdeauna Șanț, localitate căreia șanțenii îi ziceau „capătul lumii”, întrucât era ultima așezare de pe Valea Someșului.

Pentru această scurtă incursiune în timp mai reținem patru evenimente importante: reîmpărțirea între comunele din regiune, în 1789, a munților din marginea districtului militar al Rodnei, ca urmare a înființării altora noi pe Valea Someșului, pe Valea Ilvelor și a Bârgaielor, printre care și localitatea Șanț, Rodna Nouă (Șanț) primind Fața Ineuțului, Stânișoara și Făgețelul; darea în folosință, în 1859, a actualei căi de comunicație peste Pasul Rotunda (DN 17 D), în scopul legării Văii Someșului cu Maramureșul și Bucovina; edificarea, între anii 1903 și 1906, a bisericii greco-catolice cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, lăcaș de cult care, în urma desființării Bisericii Române Unite cu Roma, dictată de regimul comunist, în 1948, a devenit ortodox, sătenii, în marea lor majoritate, trecând la ortodoxism; acțiunile de cercetare sociologică, etnografică și de folclor întreprinse, în anii 1935 și 1936, de Institutul Social Român, condus de sociologul Dimitrie Gusti, prin „echipele monografice” care alcătuiau așa-zisa „Echipă regală”, în urma căroră, lăsând la o parte alte beneficii de atunci și de mai târziu pentru locuitorii comunei, Șanțul a câștigat notorietate națională și internațională prin filmul documentar „Satul Șanț” (realizat de Henri H. Stahl – scenarist și regizor, și Tudor Posmantir – imagine și montaj), al treilea de acest fel din România, film prezentat atât în țară, cât și peste hotare, la Paris și New York, a câștigat faimă și prin înființarea „Trupeii vesele”, devenite, ulterior, Teatrul Nescris „Constantin Iugan”, marcă înregistrată a comunei, care a evoluat pe scena multor localități din țară și din străinătate, precum și prin așa-numita „Casa Șanțului”, fosta locuință a șanțeanului Emilian Grapini, ridicată în 1876, care a fost transportată la București și recondiționată în muzeul satului, azi Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, fiind vizitată, în afară de publi-

cul larg, de mari personalități politice, culturale și de altă natură din țară și de peste hotare.

Înainte de a face scurte referiri la perioada de după 1989, reținem câteva figuri marcante ale ținutului năsaudean și nu numai, oameni născuți în comuna Șanț, preocupați de istoria și cultura acestor locuri, dedicați scrisului și care nu mai sunt printre noi: Grigore Moisil (1814-1891) – bunicul academicianului Constantin Moisil și străbunicul matematicianului academician Grigore C. Moisil, Leontin Pop (1829-1909), Ilarion Filipoi (1834-1901), Mihail Domide (1842-1898), Pamfilu Grapini (1855-1949), George Olari (1865-1953), Octavian Domide (1869-1949), Mihail Cotu (1872-1936), Dumitru Cotu (1886-1967), Enea Grapini (1893-1980), Constantin Iugan (1898-1989), Onisim Filipoiu (1914-2000), Septimiu Grapini (1921-1998), Lucian Valea (1924-1992), Iosif Moisil (1925-2009), Viorica Grapini (1925-2001), Sabin Sas (1932-2020), Florea Grapini (1938-2019), Dumitru Munteanu (1948-2021), Nazarica (Onoiaie) Munteanu (1949-2020) și alții.

După 1989, una dintre cele mai semnificative înfăptuiri ale administrației locale este înființarea, la 2 septembrie 2002, a Ocolului Silvic „Izvorul Someșului”, primul ocol silvic comunal din județ, devenit, în 2013, Ocolul Silvic „Izvorul Someșului Mare” R.A., care administrează, în prezent, aproximativ 15.000 ha de pădure aparținând comunelor Șanț, Poiana Ilvei și Parva. Spunem asta, întrucât, prin înființarea ocolului silvic s-a deschis calea spre susținerea financiară, din fonduri proprii, a unor importante proiecte de dezvoltare locală, fonduri proprii care, în anii din urmă, cumulate cu cele guvernamentale și europene, bine folosite, au dus la schimbarea înfățișării comunei și la bunăstarea cetățenilor. De amintit, în treacăt, că Primăria comunei Șanț, prin ocolul silvic, asigură, de câțiva ani buni încoace, lemn de construcție și de foc pentru toate familiile din localitate.

După instalarea democrației în România, administrația locală a avut și are mereu în atenție realizarea unor importante obiective economice, culturale, religioase și de altă natură, dintre care amintim: consolidarea și modernizarea drumurilor comunale și forestiere, a străzilor și trotuarelor din localitate, realizarea rețelei de alimentare cu apă potabilă și canalizare, renovarea și modernizarea unor clădiri existente (clădirea Primăriei și a Consiliului local, școala veche – clasele V-VIII, biserica ortodoxă, Casa Muzeu „Pamfilu Grapini”), înălțarea unor noi lăcașuri de cult și de rugăciune (biserica ortodoxă din satul aparținător Valea Mare, biserica greco-catolică, biserica ad-

ventistă, biserica penticostală din Șanț și cea din Valea Mare, capela multiconfesională), edificarea unor noi construcții administrative, culturale și de învățământ (Dispensarul medical uman, sediul Ocolului Silvic, Centrul Cultural „Dimitrie Gusti” – un edificiu de talie europeană –, Căminul Cultural din Valea Mare, școlile – clasele I-IV din Șanț

someșan”), precum și inițierea și desfășurarea, an de an, a unor manifestări culturale (Nunta de aur, Zilele Comunei Șanț, Sărbătoarea Pomului de iarnă, Coșul de Crăciun, Târgul de Crăciun, Festivalul Național de Epigramă „La Izvorul Someșului”, Festivalul de Teatru Folcloric și Nescris „Constantin Iugan”, Hora de la Rotunda – ultime-



și din Valea Mare, sala de sport, clădirea grădiniței cu program prelungit), precum și realizarea unor opere de sculptură (monumentul ridicat în memoria eroilor șanțeni căzuți în cele două războaie mondiale, bustul marelui unionist șanțean Enea Grapini și Troița). Astăzi, pe lângă „Casa Șanțului” din Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București, și Casa Muzeu „Pamfilu Grapini” (ridicată în 1860) din localitate, care, din păcate, încă nu are această destinație, comuna Șanț mai dispune de două case muzeu, una, în curtea interioară a Muzeului Județean Bistrița-Năsăud/Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud din Bistrița (construită 1896, locuință a lui Pompei Sas) și a doua, în incinta mănăstirii Izbuc din județul Bihor (din 1918, fost proprietar: Titu Ilieșiu).

La toate acestea se adaugă înființarea unor ansambluri și formații artistice (Formația de dansuri populare, Ansamblul Folcloric „Izvorul Someșului”, Trupa de teatru folcloric și nescris „Dor

le două pierzându-și actualitatea). Unul dintre câștigurile culturale ale comunei este apariția, în august 2021, a revistei socio-culturale „Izvorul Someșului”, publicație trimestrială, susținută financiar de Primăria, condusă de Marian-Viorel Forogău, și Consiliul local Șanț.

Fără a avea pretenția că am epuizat subiectul, concluzionăm că multe altele s-au făcut, se fac și multe mai sunt și se mai pot face. E nevoie doar de o bună și strânsă colaborare și cooperare între administrația locală și conducerea celorlalte instituții din localitate, pe de o parte, și între administrație și conducătorii instituțiilor și cetățeni, pe de altă parte, de muncă susținută, încredere, lipsa orgoliilor și a cârtirilor, de dăruire, perseverență și loialitate din partea tuturor șanțenilor. Altfel spus, e nevoie de minți luminate, de mâini harnice și de inimi devotate. Și Șanțul le are!

*La mulți ani, Comuna Șanț!
La mulți ani, șanțeni!*



Radu Tculescu

BLITZ-PROZE

Cartierul și cîinii

Cîinele meu este rasa Grigorescu. Adică... s-a născut în cartierul Grigorescu și a trăit, aproximativ două luni, sub o bancă plasată între o *Alimentara* și un *Bar de zi*. Cîte ceva de-ale gurii mai pica din plasele gospodinelor. Și cîte un picior în cur, de la vreun bețiv agresiv. A cunoscut greutățile vieții, pînă ce s-a trezit într-un apartament de bloc turn. E, de fapt, o cățelușă, botezată Didi. Acum are trei ani și o știe tot cartierul. Corcitură cum e, are o personalitate accentuată dublată, de un aspect fizic aparte.

Didi nu scuipă și nu aruncă chiștoace de țigară în lift, nu mănîncă semințe pe casa scărilor și nu scapă intenționat ambalaje de bomboane și biscuiți în același loc, nu scrie pe pereți îndemnuri erotice, nu dă foc la butoanele liftului, nu se ceartă înjurînd ordinar, nu borăște la intrare în bloc, nu aruncă saci menajeri plini cu mizerii pe alei, nici sticle de plastic, pachete de țigări, coji de banane și altele la rădăcina blocului, nu zgîrie capota mașinilor, nu ascultă manele cu difuzoarele date la maximum, nu sparge geamuri și nu te înjură de mamă! Didi își face doar nevoile întotdeauna acolo unde există o bucătică de pământ și oarece fire de iarbă. Și latră la anumite persoane care nu-i plac, numai ea știe de ce. În rest, mă scoate din sărite cît e de prietenoasă cu toată lumea și cîtă încredere acordă majorității.

Didi are o blană în trei culori.

Vecinul meu, un tip gras, mereu duhnind a ceva, fapt pentru care Didi îl apreciază în mod special, o alintă tipînd după ea „*tricolora mea drăguță*” sau „*drapelul meu neastîmpărat*”. Îmi zice mereu că pe Didi trebuie să o facem *lider*, să o propunem pentru viitoarele alegeri, chiar și de-o fi vorba doar de cele locale. Aspectul e hotărîtor, mai zice vecinul, convinge poporul cu cele trei culori ale ei! Și-am putea înființa și un partid baban, mai are grăsanul ideea, unul de-al nostru, de-al blochiștilor. Al oamenilor care trăiesc în bloc, că sîntem mulți. Mulți, dar cinstiți. Că dacă n-am fi cinstiți, mai perorează el, în timp ce Didi aprobă fluturîndu-și coada, am locui la vile. Iar partidul ăsta pe care l-am înființa pentru noi și pentru Didi s-ar putea numi Partidul Oamenilor Cinstiți, adică POC! Sună bine, e marfă, mai zice grăsanul asudînd de entuziasm, iar Didi îi linge un deget, semn că se și vede șefă de partid. Îți dai seama, vecine, mai zice vecinul, ce de membri am putea aduna, un potop de semnături, mergînd din bloc în bloc și spunîndu-le blochiștilor că oameni mai cinstiți ca ei nu există în țara asta. Iar Didi, tricolora mea drăgălașă, va fi în frunte!

Didi mîrie încîntată. Eu zîmbesc și sînt mîndru de cățeaua mea. Grăsanul asudă și pute, făcînd planuri pentru viitoarele alegeri. Am împînzi orașul cu imaginea ei, pîi o să le salte inimile alegătorilor când or vedea ce blană tricoloră are, ce siluetă, că-i suplă, așa trebuie, mai zice vecinul, nu se pot propune ca lideri niște indivizi grași... ca mine. Râde vecinul, puțin îi pasă de grăsimia care-l inundă. Țștia ca

mine, mai explică el, sînt ăia de gîndesc, pricepi mata, ei fac planurile, concep tactica, țin spatele celor împinși în frunte. Deci... mai gîndește-te și mata la Partidul Oamenilor Cinstiți. Poți zice că-i o idee timpită?

L-am aprobat întru totul, mai ales că Didi dădea semne de entuziasm nestăvilit. M-am despărțit de vecin, pocnindu-ne palmele în timp ce alți vecini, de la etajele superioare, urcau pe trepte, congestionați la față, înjurînd mărunt printre buze, deoarece liftul înțepenise, din nou, undeva pe la mijlocul traseului. Asta pe Didi o lăsa rece. O reacție firească pentru un viitor lider.

Cartierul și cîinii (II)

Didi dă din coadă și începe să latre, atunci cînd pe micuțul ecran apare chipul șopîrlos al lui Băsescu. Reacția ei este contradictorie. Adică, mișcatul cozii e semn de prietenie, de poftă de joacă, pe cînd lătratul e răstit, nervos, amenințător. Patrupedul meu reacționează oarecum mimetic.

Primul matelot al țării este și el o apariție mînjită de contraste. Zîmbetul subțire și mios îi încrețește colțurile ochilor și îi dă un aer de băbuță blîndă, recent pensionată. Dar privirile îi sînt constant lunecoase, propulsînd neîncet, iar vocea are stridențe amenințătoare, care zgîrie timpanul. Filmat de la brîu în sus, nu se vede dacă mișcă din coadă.

Aceeași reacție o avu cățeaua mea, cînd prin dreptul ferestrelor începură să zboare obiecte neidentificate. Nedumerit, m-am repezit să descifrez misterul. Fu rapid dezlegat. Obiectele zburătoare erau... brazi. Ah, ce titlu genial de proză: *Luna în care zboară brazil...*! Am fost entuziasmat, iar Didi, la fel.

Locuitorii din cartier sînt plini de inițiative, au idei îndrăznețe, dovedind spirit întreprinzător. Unii dintre ei, pentru că nu toți pot fi la același nivel de gîndire. Brăduțul de Crăciun, după ce evenimentul a fost consumat și bomboanele de pe el așijderea, devine nefolositor și atunci, poc cu el afară pe fereastră! Zboară în răsuciri fanteziste, cu ambalaje de bomboane fluturînd în vînt, cu bucățele de vată și chiar fragmente de globuri. Unii se opresc printre crengile copacilor din jurul blocurilor, alții ajung la sol, înfigîndu-se în zăpadă în diverse poziții de-a dreptul artistice. Astfel, peisajul cartierului e mereu viu, într-o continuă transformare, că nu apuci veci să te plictisești. Cred că și președintele țării ar mîrii, entuziasmat, la această inițiativă a blochiștilor, care simplifică lucrurile și drămuiește eforturile fizice.

Dar cum ar reacționa președintele aflînd de ideea înființării Partidului Oamenilor Cinstiți? Și-ar pocni chelia, sperînd cele cîteva fire de păr lipite acolo, și ar zîmbi, gîndindu-se că e o idee a naibii de bună, cum de nu i-a trecut întîi lui prin minte așa ceva. Apoi ar mormăi insidios, ideea se poate cumpăra, nu-i mare scofală, valută să fie. În aseme-

nea chestiuni nu se înșală, deoarece el știe cel mai bine că din țara asta orice se poate vinde.

Cobor cu Didi cele șapte etaje, pe jos. Liftul e înțepenit undeva pe traseu. La patru mă întâlnesc cu o doamnă care își tirăște punga menajeră. O știu vag, din vedere. Are un cap, de parcă cineva i-a răsturnat acolo o oală cu sarmale.

Vai, ce cuțu drăguț, gîngurește țuguindu-și buzele, ce rasă e? Răspund fără a clipi, e tricolor francez!

M-am prins eu că-i rasă nobilă, după cât de țuguat îi este capul, mă flatarisește doamna. Lipsită de rușine, Didi o miroase între fese. Botul ei lunguiet aproape că dispare între dealurile umflate, dodoloațe. Doamna roșește, se impacientează și concluzionează: însă tot mai bun e un ogar mioritic, are mai mult bun-simț! Drept răspuns, Didi scapă un vînt care, datorită rezonanței holului, seamănă cu un mîndru sunet de trompetă. Un nestăvilit sentiment patriotic îi umflă pieptul doamnei, care începe să se rostogolească pe scări.

Cartierul și cîinii (III)

Ăsta-i cartier de cartier, explică Grasul, iar Didi dă veselă din coadă, aprobîndu-l. Grasul are o sută douăzeci de kilograme. Cap țuguat, adică rasă nobilă, vezi bine, ca și Didi, păr negru lins, a la mafioții italieni din alte vremuri. Burtă cît patru, brațe păroase și două picioare cît două trunchiuri de copac care mereu se lovesc la genunchi în timpul mersului legănat, de rață. Are o voce destul de subțire, într-un contrast hilar cu întreaga sa înfățișare. Fruntea nu-i este tocmai îngustă, semn că se mișcă oarece în spatele ei. Cîinii îl respectă, atît cei fără stăpîni, cît și ceilalți, spălați, periați, pupați zilnic.

Cu mersul său de orătanie uriașă, Grasul cartierului e o apariție care impune. Nimeni nu știe dacă lucrează undeva și, bineînțeles, nici nu-l întreabă, e problema lui. Nu l-am văzut vreodată hrănind cîinii vagabonzi, aciuiati pe lângă tarabe, printre blocuri ori printre hidoasele garaje din tablă ruginită. Cu toate acestea, după cum ziceam, atît Didi a mea, rasă „tricolor”, cît și alții nu-l mîrîie, nu-l latră, ba chiar încearcă să-i zîmbească, mișcînd coada ori ciotul, fiecare ce are. Misterioasă este, uneori, gîndirea cîinească.

În urmă cu cîteva zile, l-am întîlnit pe Gras pe una dintre alei, în timp ce-mi plimbam căteaua căreia tocmai îi cumpărasem o curea roșie la gît, să nu fie deocheată. Am uitat să spun că Grasul e un tip informat, știe tot despre oamenii din cartier, parcă ar fi un dulap cu rafturi și dosare ale fostei și actualei securități. Avea o servietă uriașă în mîna dreaptă, umflată ca și burta lui. M-a oprit, cu un gest larg, și-a desfăcut geanta și a scos de acolo un calendar mititel.

„Uite, șefule, un calendar pe care ți-l fac cadou.”

Zîmbea enigmatic, șiret, perfid, de mă lăsă mască. De ce-mi face un cadou? N-am apucat să-l întreb, mi-a ghicit întrebarea pe buze și a continuat:

„E un calendar micuț, pe care l-au scos ăia de la biblioteca județeană a orașului nostru. Sînt acolo, o să vezi, înșirați scriitorii din oraș care au împlinit o vîrstă frumoasă. Eu știu tot despre blochiștii din cartierul meu, pricepi? Și despre tine știu, da? În schimb, serviciul de informare, cum îi zic eu, că sună bine, și de documentare al bibliotecii habar n-are. ăia sunt urechiști, te asigur eu...”

„De ce?” îndrăznesc să întreb.

„Pe tine te-au lăsat pe din afară! Ca și cum nu existi... Or fi făcut-o intenționat, să nu afle gagicile ce vîrstă înaintată și rotundă ai, sau...”

„Precis de ăia”, l-am întrerupt pe Grăsan, iar Didi a aprobat, printr-un lătrat scurt și un zîmbet larg.

Didi și sexul

Iar într-o după-masă mă apuc eu să citesc o carte voluminoasă scrisă de un autor care îmi era cunoscut mai de multșor, dar despre al cărui prohab plin de ghidușii literare am aflat dintr-o revistă.

O vreme Didi a zăcut alături, uneori cu botul proptit de umărul meu drept, suflîndu-mi călduț, fără vreo intenție anume, în obraz. Cînd prohabul lui Miller (ăsta era autorul cu pricina) începea să iasă în evidență, să se răsfețe pe mai multe pagini, ciugulit (cum o zice chiar el) de diverse buze, Didi avea o reacție bizară. Ofta de cîteva ori adînc, se foia, se ridica pe jumătate, mișca de cîteva ori din coadă, apoi se trîntea, cu un mic geamăt, pe-o latură, adunîndu-și toate cele patru labe sub bot. Performanță, nu glumă, concura cu performanțele sexuale ale romancierului. Mă refer la efortul depus întru adunarea labelor într-un mănunchi, similar cu efortul eroului de a satisface vreo patru femei în aceeași seară și încăpere. După această reacție, Didi se liniștea (spre deosebire de mine care continuam lectura) și trăgea un somn pe cînte, total indiferent la ceea ce se întîmpla (ori se citea) lîngă ea.

Nu departe de blocul în care locuim eu și Didi a mea, căteaua tricoloră, trăiește Ramses. Nu îmbălsămat, ci groaznic de viu. Un tekeluș ca un parizer țărănesc, adică la fel de gros și aproape la fel de lung. Ramses e plin de sine, are o personalitate accentuată și picioare scurte, subțiri, ca niște bețe strîmbe. Asta nu-l împiedică să fie arrogant, dar și pus pe farse, în timp ce-și ascunde ochii sub urechile clăpăuge. Nu întîmplător mi-am amintit de el, în timp ce parcurgeam paginile voluminosului roman.

Prohabul lui Ramses, cîine pitic, prinde dimensiuni cînd Didi își face apariția pe alea dintre blocuri, iar el se află prin apropiere. În zăpadă, Ramses lasă o urmă adîncă, în timp ce fuge repezitor după Didi, ca și cum ar ara cu un plug minuscul, dar învîrtoșat. Cum, adică, poate fi un plug învîrtoșat? O întrebare metafizică, demnă de prohabul lui Henry Miller și de cel al lui Ramses.

Didi se face că fuge, e o cochetărie tipic feminină. Dacă și-ar pune mintea cu piticul, nici urma nu i-ar mai afla-o. Ramses o ajunge, deci, și se postează în spatele ei. Didi are coada ridicată, precum un steag care filfiie în vînt. Ramses își ridică botul lung și ascuțit, adulmecînd țînta. O dibuiește că-i cam sus pentru statura sa, ceea ce nu-l deranjează, nu-i creează complexe. Se saltă pe picioarele din spate și, pe neașteptate, se proptește cu labele din față de partea finală a spatelui cățelei mele. După ce ocupă această poziție, e de-a dreptul mîndru, se și vede cum începe acțiunea cea plină de plăcere. Dar Didi îl lovește, brusc, cu coada, îl răstoarnă ca pe un cîrnaț uriaș, se întoarce, îl mușcă de-o ureche, apoi o pornește la goană. O goană săltăreacă, ghidușă, care nu exprimă altceva decît o nesătulă poftă de joacă.

Didi e sterilizată de la șase luni și habar nu are ce-îla prohab învîrtoșat, nici nu pricepe ce vor să semnifice tînguitoarele lătrături cu accente pseudofilosofice.

Din volumul de proză scurtă
Uscătoria de partid,
Editura Școala Ardeleană, 2019



Hayden Dorf

Kudo și Hiroto

Ploua la Osaka. Taifunul se potolise destul de mult, dar încă pătrundea, necuviincios, prin toate hainele neîncheiate complet. Profesorul Hiroto Abe se apropia grăbit de ușa de la intrarea în scara blocului. Se înserase deja și îi era frig, avea senzația că temperatura era mult mai mică decât arătase afișajul electronic de la colțul străzii. Abia înainte de a intra observă silueta zveltă, înaltă, a unui bărbat tânăr care se grăbea să îl ajungă, încercând din răputeri să nu-și lase de tot, în voia vântului, umbrela. Se apropiase destul de mult, însă întinericul și gluga grosuță care îi acoperea capul îl făceau greu de recunoscut.

- Tu ești, Kudo? întreabă profesorul.

- Da, veni răspunsul imediat, și lui Hiroto nu-i scăpă formula de salut cu care fiul său își însoți afirmația. Spusese *hisashiburi*, termen folosit frecvent atunci când te adresezi unui apropiat pe care nu l-ai văzut de multă vreme. Intrară împreună. Kudo Abe rămase câteva minute în hol, tăcut, ca și cum ceva l-ar fi reținut să meargă mai departe. Intra pentru prima dată în apartament, după pierderea mamei sale, cu aproape un an în urmă, și părea că are nevoie de un răstimp de adaptare. Totdeauna o găsea acolo, așteptându-l.

Se stinsese la aproape doi ani de la diagnosticarea cu cancer. De atunci, se întâlnise cu tatăl său mai des în prima lună, știa cât de dificilă avea să fie singurătatea intempestivă și se străduia să-i fie aproape. Însă, totdeauna se vedeau în oraș, în câte o pauză scurtă până când, încet, întâlnirile au devenit tot mai rare. Hiroto Abe era conștient că, dat fiind istoricul recent al relației cu fiul său, salutul acestuia era expresia crudă, însă reală, a stării de fapt.

În cei zece ani de când terminase Academia Națională de Apărare de la Yokosuka, Kudo Abe a desenat o traiectorie a carierei greu de încadrat într-un tipar. Refuzase, la absolvire, activitatea în sistemele de apărare nipone, pe care o găsea, încă din primul an de academie, incompatibilă cu structura lui, mai degrabă rebelă. Decizia, tardivă și greu de înțeles, i-a atras un lung șir de probleme. Își dezamăgise, în primul rând, familia. Tatăl său, profesorul Hiroto Abe, unul dintre cei mai respectați intelectuali din Osaka, a refuzat să-l mai primească în casă ani în șir, simțindu-se dezonorat. Și-a înmuiat cu greu atitudinea orgolioasă la insistențele soției, abia când aceasta începuse să resimtă efectele necruțătoare ale cancerului. Iertarea, însă, a venit târziu, după ce singurătatea i-a tocit orice urmă de încăpățănare.

Tânărul absolvent, specializat în criptologie¹, arătase constant o preocupare adiacentă pentru misterioasa perioadă a istoriei Coreei coloniale (1940-1945). Deși

părăsit de familie și refuzat la toate interviurile pentru angajare, Kudo Abe reușise, în doar șase luni, să restituie integral cheltuielile cu pregătirea lui la academie. O investiție a statului nerentabilă, în definitiv. Tânărul a înțeles repede că tranziția societății post-industriale la una informațională este o mare oportunitate pentru un *somer supra-calificat* ca el.

Nu știa nimeni cu exactitate cu ce se ocupă, dar în acest deceniu învelit în mister își câștigase un renume de expert în criptologie la care apelează marile grupuri financiare din zonă și chiar instituțiile guvernamentale. De mai multe ori, numele lui fusese asociat cu cel al lui Satoshi Nakamoto². Kudo Abe a negat mereu implicarea sa în apariția celei mai cunoscute criptomonedă, însă recenta colaborare cu Nippon Ginkō (Banca Centrală a Japoniei), care și-a anunțat intenția de a lansa o monedă digitală, a alimentat bănuielile printre cei avizați. În plus, acceptase de curând să susțină un curs de criptologie la o universitate din Kyoto.

- Vrei să rămâi la cină? îl întreabă profesorul. O pregătesc repede și, între timp, putem discuta.

Kudo înclină ușor capul, în semn de confirmare, apoi spuse:

- Azi am fost la Kyoto și m-am întors destul de târziu, nu am avut timp să iau masa.

- Cu mașina, la orele de vârf, îți trebuie un munte de răbdare să parcurgi distanța de la Kyoto la Osaka.

- M-am deplasat cu trenul, e mult mai comod. M-am gândit să iau, la întoarcere, un tren shinkansen, aș fi ajuns în doar 12 minute, însă de la Shin-Osaka³ până aici ar fi durat și mai mult, cred. Eram convins că voi întârzia, de aceea m-am văzut alergând în urma ta.

- Te-aș fi așteptat, oricum, Kudo. Unde s-ar mai grăbi un bătrân singur? Mă bucur că ai venit. În aceeași măsură, sunt și surprins.

- Ei, nu ar fi pentru prima dată, nu-i așa? îi spuse, zâmbind, tânărul.

Hiroto Abe îl privi stânjenit. Fiul său îi reproșa, mai direct decât și-ar fi dorit să audă, schisma care l-a făcut să îl alunge de acasă. Deși nu era mândru de gestul său, nici acum nu era pe deplin împăcat cu decizia lui Kudo de a părăsi sistemul de apărare. Se gândi să îi răspundă: *Atunci nu am fost surprins, am fost dezamăgit*. Format într-o altă etapă, la ceea ce se numea deja *școala veche a imperiului*, bătrânul profesor ținea cu dificultate pasul cu tendințele actuale. I se părea că tinerii, deși mai inteligenți, deveniseră tot mai puțin preocupați de valorile morale care definiseră generații întregi de niponi, fundamentul pe care urmașii samuraiilor își clădiseră devenirea. Însă își înfrână pornirea. Nu ar fi făcut altceva decât să adâncească o prăpastie pe

care, în ultimul timp, se străduise din răspuțeri să o astupe. Rămase tăcut, îngăduindu-i lui Kudo să continue.

- Am venit să te rog ceva. Cu cinci-șase ani în urmă, am avut ocazia de a colabora cu Serviciul Național de Informații de la Seoul, într-o problemă destul de... criptată, să spunem.

- Nu, nu știam, îi spuse profesorul.

- Ei bine, ieri m-a sunat generalul Choi, șeful serviciului sud-coreean. Am rămas în relații bune, dar nu mai vorbisera de atunci. Mi-a cerut din nou sprijinul, ca o favoare personală de această dată, spune el.

A preferat să scoată investigația din sfera... oficială. Pare să fie ceva legat de Takata Himari, mama conducătorului Coreei de Nord. Născută aici, în Osaka, a plecat în Coreea de Nord, împreună cu tatăl ei și cu cele două surori. Generalul spune că una dintre ele, cea mai mare, avea o prietenă



Osaka, Japonia

în Tsuruhashi, cu care a purtat o corespondență destul de amplă. Eu trebuie să găsesc acele scrisori, venite din Coreea de Nord, de la Kaesong.

- Mama dictatorului? Kudo, crezi că ar fi înțelept să te implici în așa ceva?

- Tată, când am fost eu chibzuit în astfel de situații? râse tânărul. Deocamdată, nu văd niciun pericol. În plus, cred că îi datorez asta generalului. Operațiunea de la Seoul a fost deosebit de avantajoasă pentru mine.

- Probabil, știi tu mai bine...

- Eu cunosc îndeaproape situația coreenilor din Osaka, deși nu văd de unde ar putea generalul Choi să știe asta. Am fost în câteva rânduri în Tsuruhashi⁴, când s-a semnalat acolo prezența unor nord-coreeni care puneau întrebări ce depășeau cadrul formal. Știu că există unele persoane în vârstă, aflate în grade de rudenie mai mult sau mai puțin apropiate cu cea căreia noi îi spunem Takata Himari, însă niciodată nu am reușit să aflăm ceva de la ei. Au fost amenințați să nu vorbească și par să fie stăpâniți de o frică mai convingătoare decât orice posibilă recompensă. Desigur, totul devine și mai dificil când investighez pe cont propriu, nu mă pot implica în niciun fel în chestiunile guvernului.

- Dar ce legătură are toată povestea cu mine? Eu chiar nu aș vrea să fiu implicat.

- Se pare că femeia care primise scrisorile de la Kaesong a murit anul trecut. Am aflat că fiica ei a fost studenta ta, la cursurile masterale. Dacă ai fi de acord să mijlocești o întâlnire cu ea, cred că ar accepta-o cu mai puțină reticență.

Profesorul zâmbi larg, pentru prima dată în acea după-amiază.

- Kudo, zâmbetul meu nu este nici dezaprobator, nici ironic. Dar simt o nuanță... amuzantă. Ani la rând ne-ai spus, mie și mamei tale, că suntem obsedați să îți facilităm întâlniri cu studentele mele. Acum, tu ești cel care îmi cere asta...

- Da... chiar este amuzant, ai dreptate, spuse Kudo.

- Cât timp a trăit mama ta, aceasta părea să-i fi rămas ultima mare dorință. Eu, însă, nu am jucat niciodată rolul pețitoarei. Până acum. Despre cine este vorba?

- Nara Yamazaki.

- Da, îmi aduc aminte de ea. Cred că sunt deja trei ani de când a absolvit.

Deodată, profesorul Hiroto Abe își privi fiul cu un aer șagalnic:

- Ești sigur că nu urmărești un alt scop? Întâmplător sau nu, Nara Yamazaki este o femeie singură și foarte frumoasă.

Kudo zâmbi larg și îl liniști:

- Sunt sigur. Să crezi că m-aș folosi de povestea morții unei femei de origine coreeană doar pentru a stabili o întâlnire cu fiica ei e prea mult, chiar și pentru unul ca mine.

- Bine, voi vorbi cu ea, poate chiar mâine.

- Îți mulțumesc, îi spuse Kudo, înclinându-se discret. Dar tu cum te descurci, ești bine?

- Da, atunci când pot ignora senzația că, în singurătate, îmbătrânirea este accelerată.

Note:

1. Cunoscută, mai degrabă, ca disciplină a istoriei care studiază scrierile secrete, procedeele de cifrare și descifrare a mesajelor, criptologia este identificată, în mod frecvent (și greșit) numai cu criptografia; însă termenul include și criptanaliza (știința recuperării sau falsificării informațiilor securizate criptografic fără cunoașterea cheii).

2. Pseudonimul persoanei sau al grupului de persoane necunoscute care a creat Bit-coin.

3. Shin-Osaka este o gară doar pentru trenurile de mare viteză, aflată la distanță destul de mare de gara centrală.

4. Cartier din Osaka care găzduiește cea mai mare comunitate coreeană din Japonia; este cunoscut drept Korea Town.

Fragment din romanul
Jurnalul colonelului Pak,
Editura Charmides, 2022



Alexandru Furcan

De ce nu m-am căsătorit

Mama zicea adesea: dacă te uiți din câte straturi e plăcinta, n-o mai mănânci. Tata credea că orice căsnicie se rezumă la borcanul care are miere doar la început, apoi urmează... ceva grețos. Fac vizite prietenilor mei căsătoriți, să mă documentez. Cum ajung la ei, începe disputa, așa, din nimic. Că el a lăsat pisica în cămară. Că ea nu i-a spălat șosetele roșii. Tot felul de chestii care mă determină să dispar văzând cu ochii. Mi-am cumpărat un caiet special, să țin o evidență clară. Recitesc din când în când:

Marcel a legat-o pe Ana de scaun și i-a lipit gura cu bandă adezivă, că nu-i mai putea auzi reproșurile. Claudia i-a turnat lui Dinu în ureche ceai fierbinte, ca să-l trezească. Cornel a lovit-o pe Carmen cu telecomanda, că era dependentă de seriale. Florica i-a pus lui George mercur în tocană, să facă diaree de durată, să mai stea și pe acasă. Raul a închis-o pe Amalia în pivniță ca să-și petreacă sărbătorile cu prietenii lui alcoo-

lici. Laura i-a tăiat lui Alex bărbăția, când l-a prins cu amanta.

Îngrozitor! Totuși, n-ar trebui să mă las intimidat, musai să încerc. Mi-a spus cineva că Felicia e văduvă. N-am mai văzut-o de douăzeci de ani. Ne-am despărțit în cofetăria *Macul*, țin minte și acum. Am făcut rost de numărul ei și am fixat o întâlnire la aceeași cofetărie, care e renovată și se numește *Pralina*. Felicia! Acum poartă ochelari, dar e la fel de distinsă și elegantă. Câtă prestanță! Cred că voi rezolva marea problemă, să intru în rând cu lumea civilizată. Ne îmbrățișăm cu stângăcie. Mi-a adus un cadou – o sticlă de vin roșu. I-am promis că-l vom bea împreună. Fără s-o întreb, mi-a povestit cum bietul ei soț a căzut de pe balcon de la etajul cinci. Mă rog, se întâmplă! Am întrebat-o ce are în sacoașă aceea imensă. Zicea că tocmai a cumpărat o drujbă. Am zâmbit și am intrat la veceu. Da, era un geam destul de confortabil. Am sărit direct pe ciment, afară. Acum, la spital, doctorii îmi promet că mă vor renova cât de cât. Ninge și viața năvălește în miezul speranțelor.

Interviu cu scriitorul B.V.

Întrebare: Unde vă place să scrieți?

B.V.: Mai ales în cămară. Avem acolo șoareci de toate mărimile, care îmi satisfac gustul eclectic.

Întrebare: Aveți superstiții?

B.V.: Ca orice scriitor adevărat. Nu scriu vinerea, duminica, marțea, joia și sâmbăta. Când mi se bate ochiul drept, nu mai creez. Nu scriu în zilele fără soare, nici când pisica miaună fără motiv. Musai să mănânc castraveți murați în timp ce scriu.

Întrebare: Vă inspiră vreun obiect-fetiș?

B.V.: De fapt nu e un obiect, ci o piatră mai deosebită, cu care mi-a spart capul nevasta când m-a prins cu vaca de Susana în porumb.

Întrebare: Cum gestionați năvala succesului?

B.V.: Nu mă afectează, deoarece nu pot pricepe de ce lumea îmi apreciază cărțile. Eu nici nu le-am citit.

Întrebare: Ce glumă spontană! Ce să înțeleg?

B.V.: Păi... voi face marea mărturisire. Eu am găsit manuscrisele în fundația casei, când am renovat-o. Serios, nu mai suport interviurile, am de cules merele și strugurii. Sănătate maximă!

Caserole cu pulpe de pui

De unde a venit ploaia de-acum? Așa, deodată, după săptămâni de toropeală. Nebănuită. Aruncând florile vișinului peste iarba înțeleioșată. Lasă să fie umezeală, rod, bucurie!

Astfel gândește Sorin în camera hotelului cu perdele brodate. Tună. Sonia, nevastă-sa, își face manichiura în vârful patului. Au venit la oraș s-o viziteze pe mătușa Irina, internată la spital cu probleme grave, complexe, întunecate. Deocamdată se odihnesc, că au venit de departe, cu schimb de trenuri, cu oboseală. Satul lor e în alt județ, mai spre munte. Ea e vânzătoare, el frizer.

- Ce-i ducem mătușii? întreabă Sorin.

- De toate! Intrăm într-un magazin și ne orientăm.

- Apoi te las pe tine să alegi, nu-mi mai bat capul. Mi-ar plăcea s-o dăm gata, să vadă și ea ce fel de rude are.

- Io-s sigură că nimeni n-o fost la ea până acum. Biata de ea! Ce ți-e și cu viața omului! Te zbați, alergii, aduni și... gata!

- Te-au apucat tristețile? zâmbește Sorin. Da mai termină cu unghiile alea, că am poftă de... tine! Bine am zis?

- Hopa! Nu acum, după! După vizită. O să avem motive de bucurie.

- Crezi?

- Îs absolut convinsă.

Spre ora amiezii, cei doi se îndreptau spre spitalul situat la capătul unei străzi mărginite de salcâmi. Un bar. Mese goale.

- Aș bea un cappuccino – zice Sonia

- Io, o cafea-cafea, să-mi sară inima din loc.

Au pus bagajele sub masa joasă. Câte n-au cumpărat! Fructe, prăjituri, orez cu friptură, caserole cu pulpe de pui... Au băut cafelele și au intrat în parcul spitalului. O adevărată oază de verdeață crudă. Culmea-culmilor: mătușa Irina stătea pe o bancă, lângă alți bolnavi.

- Mătușă scumpă și iubită! se repezi la ea Sonia, sărutând-o în neștire pe obraji galbeni, căzuți.

- Bine te-am găsit, mătușico! Uite ce ți-am adus! Începu Sorin să vorbească.

Irina privea undeva în gol. Le-a mulțumit sec, căutându-și batista în buzunarul halatului.

- Nu mai sta pe gânduri – zise Sonia. Trebuie să mănânci, să te întărești.

- Și cine are grijă de apartament? întreba Sorin.

- O vecină... bâigui Irina.

- Parcă-mi amintesc – îndrăzni Sorin – că ai patru camere. Acolo e muncă multă. Dacă vrei, mergem acum și facem curat, că e aproape de centru, nu?

- Nu e cazul, am lăsat eu curat, șopti Irina.

- Nu te jena, mătușică dragă, noi trăim la țară - accentuă Sorin - și suntem obișnuiți cu munca. Hai, mănâncă, doar vezi ce bunătați am adus... am dat ceva bani serioși... că tu meriți, draga de tine!

Irina își scoase din nou batista. Îi curgeau lacrimi din senin, o dureau și ochii. Vedeă explozia primăverii prin sticla umflată a lacrimilor... câtă frumusețe... gândea ea, nemaissuportând rânjetele celor doi, bănuind ceea ce era de așteptat.

- Mătușă... noi... (îndrăzni Sonia) am și vorbit cu un avocat, am pus la punct hârtiile, totul... doar să semnezei.

- Ce să semnez? se trezi ca dintr-un vis Irina.

- Păi... apartamentul... să ni-l lași nouă, apoi te ducem la noi și vei trăi ca în rai, în aer curat.

- Nici prin cap nu-mi trece! Vreți să mă omorâți?

- Auzi, mătușă! strigă Sorin. Noi am bătut cale lungă și nu-ți bați tu joc de noi, nu ne crede tîmpii!

- Am zis NU!

- Scorpie bătrână! izbucni Sonia. Fi-ți-ar viața a dracului! Să mori aici, împutită ce ești! Poftim bunătați!

Îi aruncă peste cap friptura, pulpele de pui și orezul. S-a auzit un tunet. Altă ploaie se grăbea să despice perdelele întunecate ale norilor.



Icu Grăciun Nepotul din Italia

Domnul Trăinel și doamna Olimpia trăiesc la țară. Înainte de revoluție, adică înainte de apariția peturilor, au dus-o mult mai bine, chiar dacă o aveau pe cea mică, Piuța, cum o alintau părinții; de altfel, aici, și alte fete erau strigate cu diminutive. Și astăzi auzi: Uța pentru Maria, Uca pentru Ioana, Gina pentru Virginia, Tuca pentru Elisabeta, iar la băieți: Ică pentru Vasile, Ucu pentru Ion, dar și: Doreluț pentru Dorel sau Iacobuț pentru Iacob.

Domnul Trăinel s-a pensionat săptămâna trecută ca angajat al Serviciului de Pază și Protecție al Fondului Forestier, iar când era cu capsă pusă - slujba-i fusese de așa natură și, apoi, așa-s bărbații -, zicea că a lucrat la Serviciul de Pază și Petrecere; d-na Olimpia (pe scurt, Pia) n-a muncit decât acasă. Alta a fost viața înainte. Din leafa lui și ciorlele făcute cu mare discreție au putut trăi tustrei fără să se gândească la ziua de mâine. De aceea, când s-a pensionat, a suspinat și a rostit celebrele sale cuvinte ajunse în analele silvicultorilor: „Dragă pădure, verde te-am găsit, verde te las, doar că un pic mai rară!” În seara aceea, nu i-a fost de ajuns cât a băut cu colegii, care de care mai răsăriți la minte, s-a oprit la poștă și a mai tras câteva beri cu poștașul până s-a făcut mângă, iar, când i-a venit să meargă la WC-ul cu becul ars, s-a dus și a tras apa, dar acesta, fiind înfundat, l-a inundat până la glezne. După un sfert de ceas, poștașul l-a căutat cu lanterna și l-a găsit ațipit, l-a trezit și i-a propus să-l spele cu furtunul, că doar n-o să meargă acasă cu mirosul acela după el. „Prea târziu!”, a îngăimnat solemn fostul slujitor al codrului și, însoțit de amicul său, șontăc-șontăc, a ajuns cu chiu, cu vai la doamna Pia, care de circa un an se lupta să piardă din greutate, dar nu reușea. De aici încolo, nu se poate descrie cum a fost primit de nevastă-sa.

Fiică-sa, Piuța, o fată destul de plinuță, a crescut, a absolvit liceul, însă nu și-a luat bacul, deși a învățat să navigheze pe internet. Cu pilele sale, domnul Trăinel a fost convins că îi va putea aranja un post cald de contopistă la Primărie, de unde să se poată și pensiona, chiar dacă n-o fi atât de bănos, dar n-a reușit. Ori n-a bătut la ușa care trebuia, ori i s-au dus proptelele de altădată. Doamna Pia ar fi vrut s-o mărite, dar n-a avut pețitori. Ce să zic, fata ei era și cam voinică, pe oricare băiat care s-ar fi legat de ea ar fi fost în stare să-l ducă subsuoară de la fagădăul lui Ricu până acasă.

D-ra Piuța n-a putut niciodată să observe lumea de la distanță fără să se implice. Văzând că viața era din ce în ce mai plină de nevoi și țigările tot mai scumpe, a luat taurul de coarne și s-a hotărât să plece în Italia, așa cum procedaseră și alte colege de clasă. Așa i-a căsunat ei. De fapt, ele i-au scris că ar mai fi un loc de muncă la barul unde își duceau veacul. Și-a făcut bagajele, a vorbit cu rechinul care căra consătenii în țara lui Dante și în două zile a sosit la Milano. Firește, n-a mers cu mâna goală, o bună experiență câștigase și acasă.

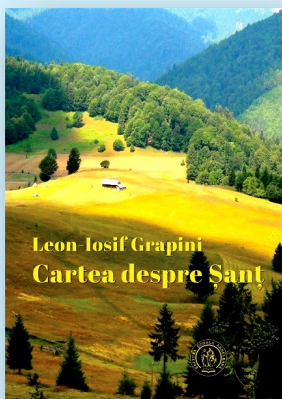
Cărți primite la redacție



Irina Petraș,
Efectul de crepuscul. Eseuri, divagări, Ed. Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2022



Petrecere cu stil. Literatură și gastronomie, Antologie gândită de **Irina Petraș**, Ed. Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2022



Leon-Iosif Grapini,
Cartea despre Șant, Ed. Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2022

Mai să cadă pradă deznădejzii, doamna Olimpia tânjea de dorul fiică-si, dar dl Trăinel nu prea, el știa că, oriunde s-ar afla, Piuța se va descurca, așa că se consola cu amintirea ei. În străinătate, fetele se descurcă mai bine decât băieții. Nu se știe ce-a lucrat, ce-a învățat pe-acolo, cert este că, după un an, le-a telefonat alor săi că s-a măritat cu un italian, că așteaptă un bebe și că o duce bine. Deocamdată, nu poate veni acasă, dar o să-i anunțe din timp. I-a mai sunat o dată după ce a născut, le-a spus că are un băiețel pe care îl cheamă Giacomo Manganelli ca pe taică-său. Doamna Pia și domnul Coțofrei erau tare mândri că sunt bunici. Odată cu trecerea lunilor, când nepoțelul lor a împlinit doi ani, Piuța i-a sunat că vin în România cu mașina lor, și să -i aștepte sâmbătă, pe la ora prânzului.

Doamna Manganelli, cu farmecul veștejit, purta o rochie roz-trandafir, vaporosă, cu un decolteu generos, iar domnul Manganelli, priceput în latura mercantilă, un costum bleu-ciel, încheiat la un singur nasture. Cel mic purta pantaloni scurți cu bretele și un tricou. Se vedea de la o poștă că domnul Giacomo Manganelli era un soț protector și darnic, căci o împodobise pe nevastă-sa cu brățări și coliere să moară de ciudă toate fetele din sat; ea se și vedea copleșită de admiratori, dar mai cu seamă de admiratoare. Cu toate acestea, italianul n-avea nimic comun cu aprigii mafioți sicilienii. Până și domnul Pompei a fost contrariat. Ginerele său, doritor de mese încărcate, era un ins pirpiriu, cu răs mărunt, puțin chel în vârful capului și cu vreo trei ani mai tânăr decât el, căruia, de la început, i-a plăcut palinca noastră, după cum a constatat el bucuros; se conducea după principiul „timpul e prea scump și scurt ca să-l cheltuim în emoții delicate”. „Ne tragem din același neam!”, l-a bătut pe spate, cu înflăcărare, domnul Trăinel cu mâna sa grea, afurisind în gând scurgerea prea repede a timpului. Manganelli încuviința, nedumerit, se uita placid la el și din când în când surâdea ca un idiot, mărâind ceva indescifrabil, încredințat că așa stăteau lucrurile. Doamna Pia și-a examinat îndelung ginerele, dar n-a scos o vorbă, în schimb îi zâmbea micos pentru a-i câștiga bunăvoința.

Soacra dlui Pompei era o femeie pestriță la mațe, cu orgoliu în atitudine și glas, numai piele și os, nu suporta o găină străină în curtea ei; de rea ce era până și becurile de 100 de wați se ardeau când aprindea ea lumina. Cu simțurile părăsite, asculta nedumerită poveștile nepoatei. De data asta, însă, nu-l scăpa din ochi pe Giacomo junior, care era tentat întruna să iasă din incinta curții. „Giacomuțule, vino la bunica!”, „Giacomuțule, stai locului!” îl striga cu glasul ei strident ca să se audă până la Primărie și să nu-și zdrelească genunchii; așadar, și ea era de folos tinerei perechi. Ca să vadă cum reacționează, vecinii o întrebau:

- Cum îl cheamă pe nepot, nană?
- Giacomuț, ștregarul de el, zicea dânsa radioasă, cu capul ușor înclinat într-o parte.
- Ca pe cine?
- Ca pe Trăinel, firește, se înfoia, triumfătoare, aidoma unui curcan.
- Dar Manganelli? insista câte o interlocutoare repezită, făcând pe nedumerita.
- Ca pe Pia, răspundea indispensabila femeie indignată și revoltată pe un ton din care lipsea orice urmă de blândețe. Și avea dreptate.

Asistența nu păruse prea convinsă, dar niciunul dintre privitori nu se încumetase să se îndoiască de spusele femeii, deși ființa asta neînsemnată, atentă la Giacomuț să nu-și julească pielea latină, nu spusese mare lucru. Nimeni nu prevăzuse asemenea reacție.

Concluzia nu poate fi decât una, fără teama de a greși: limba română este elastică; știe să se adapteze afectelor, iar lumea se schimbă într-un ritm amețitor, cum scriu gazetele de astăzi.



Proză

Leon-Josif Grapini

Buricul pământului

Ulița mea era buricul pământului, lumea cea mare, în care toate întâmplările și evenimentele de neuitat aici își găseau desfășurare, dar ce spun eu, nu era doar ulița mea, era ulița noastră, a celor mici, mai întâi, și, mai apoi, a celor mari, trăitori în acest loc de poveste. Că este un loc de poveste stă mărturie chiar această povestire, însă și alte cărți, care nu se puteau scrie dacă cel care le-a așternut pe hârtie nu s-ar fi născut și nu ar fi copilărit aici.

Casele de lemn, joase și îmbătrânite, așezate de o parte și de alta a drumului, înghesuite unele în altele și împrejmuite cu garduri din uluci sau din răzlogi, aveau în față o grădiniță de zarzavaturi și de flori, cu nelipsitele straturi de ceapă, pătrunjel, morcovi, salată și usturoi și, pe margini, cu tufe bogate de creasta cocoșului și de bujori, grădini din colțurile cărora se înălțau peri și meri la drum, cu fructe zemoase și dulci, scuturate de noi, cei mici, înainte de a se pârgui, băteam pomii cu pietre și băte, spre nemulțumirea stăpânilor a căror amenințare cu degetul din spatele ferestrelor cu ochiuri de geam mici și multe ne băga în toți sperietii. Pentru farmecul locului, trebuie amintit și culoarul îngust și mereu întunecos dintre două acareturi învecinate, de unde, seara, mai cu seamă, apăreau duhurile rele, monștrii și îndeosebi mogâldeța din povestea fierarului, ce se ținea scai de noi când ne întorceam pe înserate de la cinematograful sătesc, și trebuie pomenită mai ales fierăria din capătul ulicioarei, de lângă râu, locul cel mai atrăgător, cel mai interesant, unde se adunau gospodarii satului la taclale, unde se spuneau cele mai grozave povești și se petreceau cele mai năstrușnice întâmplări, la care asistam și noi, copiii, dacă fierarul se arăta înțelegător, și se arăta câteodată, când vorbele celor mari puteau fi auzite și de urechile noastre, povești ascultate cu gura căscată, cu ochii cât cepele și cu inima cât un purice, înțelegând sau nu pildele din spusele bărbaților strânși roată în fața fierăriei. Farmecul locului era dat și de dâmbul din mijlocul uliței, devenit, iarna, derdeluș râvnit de copiii din drumul principal, între noi și ei se iscau adesea certuri și părueli, câștigam toate disputele, nu pentru că am fi fost mai viteji, ci fiindcă ne săreau în sprijin flăcăii uliței, derdeluș pe care săniile, schiurile și patinele noastre, toate făcute de fierar, alunecau mai mult sau mai puțin lesnicios, căci schiurile din doage de butoi scos din uz ori patinele cioplite din bucăți de lemn pentru focul din sobă, legate pe picior cu nojițele rămase de la o opincă rea, erau mai puțin alunecoase, însă ce

știam noi atunci, așa că schiori și patinatori versați ca noi rar ai fi găsit.

Cele mai frumoase zile erau duminicile senine din anotimpurile calde, când lavițele de la drum erau pline cu tinerele neveste și cu femeile bătrâne ieșite la taifas și la bârfe, cu bărbații care jucau o carte, cinstindu-se cu un pahar de vinars și depănând amintiri din cătănie ori comentând întâmplările de peste zi și de peste săptămână, zile în care badea Florea, un bătrân slab ca un țâr și încărunit înaintea de vreme, taragotistul satului și prietenul copiilor, așezat pe un scaun în fața casei, se pune pe cântat, la început cânta melodii de joc și voie bună, punându-le pe jar pe nevestele tinere, care, dacă nu s-ar fi rușinat de babe, ar fi jucat în mijlocul ulicioarei, apoi se apuca de doinit, doinea cu atâta patos, încât duioasele acorduri se auzeau până la marginile satului, trezind simțăminte nostalgice, doruri ascunse și dorințe neîmplinite. Toate acestea nu se puteau desfășura fără ca noi, copiii uliței prăfuite, să nu fim prinși în jocurile copilăriei, De-a v-ați ascunselea, De-a prinsă, De-a pasările de vândut, Hoții și varădiștii, Șotron, numit de noi coțcă, și câte altele, jocuri repede abandonate când poveștile celor mari deveneau mult mai atractive, iar povestitorii ne îngăduiau pe lângă ei.

Cum să nu fie ulița noastră buricul pământului dacă primul televizor din sat, din câte știu, aici și-a găsit cumpărător, pe domnul Macidon, șef mere la sfatul popular, televizor a cărui instalare s-a dovedit extrem de anevoioasă, nu atât a năstrușnicului aparat, cât a antenei mari cât o scară de urcat în podul șurii, înfipțată în vârful unui par lung și gros, sau dacă cea dintâi mașină ivită în așezarea noastră, o Dacia albă, aici poposea în fiecare vară, la vecina de peste drum a mamei, șoferul, domnul Sandu, soțul doamnei Marea, născută și crescută pe ulicioara noastră, îmbrăcat elegant, la costum deschis la culoare, cu pălărie de pânză albă pe cap și cu ochelari de soare pe nas, ni se părea venit dintr-o altă lume, când îi zăream autoturismul în gura uliței, lăsam la o parte jocurile și alergam înaintea lui, petrecându-l până la destinație, șoferul dichisit și sobru ieșea din mașină cu gesturi calculate, teatrale, pentru impresie, ne saluta scurt și deschidea portbagajul, din care doamna Marea, fără ifose și vorbind în graiul nostru, dovedind că nu a uitat de unde a plecat, scotea o sacoșă mare, plină cu bomboane, biscuiți și pufarine, avea pentru fiecare câte ceva, cum să nu aibă, căci dulciuri din abundență, care să ne potolească pofta și lăcomia, aveam numai după sărbătorile de iarnă, când se desfășura pomul de Crăciun, sau de Seara Morților, apoi cobora Mirela, fiica lor, o fetiță frumoasă ca o păpușă, smeadă la față și cu părul negru, cu miros plă-

cut, neștiut nouă, încrezută și cu nasul pe sus, asta doar la sosire, cumva trebuia să ne dea de înțeles că e orășeancă, în cele din urmă se dădea pe brazdă, intra în jocurile noastre, renunțând la purtări și la cuvinte alese și necunoscute nouă. Sora mea, mai mare cu un an și jumătate decât mine, era prietena ei cea mai bună, de cele mai multe ori, interzicându-mi prezența din motive strict feminine, ca să vezi, se retrăgeau în cortul încropit din țoale în capătul cerdacului casei mele și își încredințau una alteia micile lor secrete, eram acceptat doar la jocurile Nu te supăra frate și Păcălici, pe care ea, Mirela, le-a adus printre noi. Când s-au fotografiat, m-au luat între ele, Mirela stând în dreapta mea, nu știu dacă a fost voința lor sau a mamei ori a doamnei Marea. În afară de autoturismul domnului Sandu, ajuns vară de vară pe ulița noastră, o singură dată și-a făcut apariția un alt motor domnesc, cum îl numeau țărani, o Volga neagră, care, după ce a străbătut ulița, stârnind uimiri și neînțelegeri, s-a oprit taman în curtea casei mele, vă dați seama ce mândrie pe capul meu, mai ales după ce o doamnă în vârstă, multă cât un munte, îmbrăcată în haine cernite și cu o uriașă pălărie neagră pe cap, a ieșit din mașină, întrebând de bunica și recomandându-se a fi o mătușă de-a bunicului, mort cu ceva vreme în urmă, cele două, doamna și bunica, au avut o discuție scurtă, în curte, sub privirile uimite și întrebătoare ale vecinilor mari și mici, adunați ca la urs.

Cel mai bun loc de scăldat din sat, numit La Lupu, se găsea la o aruncătură de băț, în susul râului care închidea ulița noastră, la capătul țarinilor din spațiile caselor, tinerii și copiii satului dornici de scaldă aici își petreceau după-amiezile de vară călduroase și ademenitoare, chiar dacă era al tuturor, noi, băietanii și copilașii de pe uliță, îl consideram numai al nostru, fiindcă se afla în apropiere, când se iscau altercații, tinerii noștri, cei cu școala terminată, erau în număr suficient de mare pentru a ne apăra dreptul de proprietate asupra locului și pe noi înșine, nu însă și în fața stăpânului bucății de fâneață de la mal, unde ne tolăneam la soare ori băteam mingea, culcându-i și bățătorindu-i iarba, când acesta apărea cu o falcă în cer și cu una în pământ, dar și cu ditamai furcoiul în mâini, flăcăuanii de pe uliță nu doar că nu ne apărau scaldătoria și pe noi, ci erau primii la fugă, lăsându-ne în voia sorții, nu țin minte să fi fost vreodată unul dintre noi scărmanat, dacă nu aveam curaj și îndrăzneală să ripostăm, aveam iuțeală de picior, fugeam de ne sfârșiau călcăiele. La Lupu, am văzut întâiași dată o fetișcană în pielea goală, o țișăncușă frumoasă foc, ajunsă în sat odată cu țiganii corturari care băteau drumurile țării în

acele vremuri, ale cărei farmece trupești ne-au bântuit mintea și ne-au răscolit simțurile, dar întâlnirea cu frumusețea goală este o altă poveste.

Șezătorile nevestelor de pe uliță se țineau în casa bunicii, era și casa mamei, a mea și a surorii mele, însă buna, cum îi spuneam, se considera stăpână, șezătorile se țineau la noi dintr-un singur motiv, aveam singura casă de pe ulicioară iluminată electric, nu pentru că am fi fost mai înstăriți decât ceilalți vecini, ci fiindcă aveam un unchi electrician la oraș, acesta ne-a legat la rețeaua electrică locală, pusă în funcțiune de o miniuzină supravegheată de fierarul de pe ulița noastră, mecanic de tancuri și autotunuri în armată, cel mai priceput om din sat în meseria motoarelor. Dintre femeile tinere și bătrâne, adunate în șezătoare, fiecare cu lucrul ei, cusut, tors, croșetat, una singură locuia la drumul mare, opincărița satului, prietena și confidenta mamei, însă și cea mai râvnită povestitoare, ale cărei povești, cu sau fără perde, întrețineau atmosfera, când eu și sora mea eram numai ochi și urechi, recurgea la întâmplări înspăimântătoare, așa încât, de voie, de nevoie, ne trăgeam pătura peste cap, ne astupam urechile și ne cufundam în somn, întâmplări teribile care pot fi, și au fost, istorisite într-o carte.

De Paști și de Crăciun, ni se umplea casa, ne vizitau rudele de la oraș, frații și surorile

mamei cu familiile lor, atunci, verișorii mei aduceau cu ei jucăriile avute, jucării adevărate, nu ca ale noastre, mașinuțe încropite din bucăți de draniță sau păpuși făcute din știuleți de porumb, aveau mașinuțe și păpuși precum cele din vitrina librăriei, la care eu și sora mea, școlari fiind, ne uitam cu jind, veneau nu doar cu jucăriile lor, ci și cu jocuri noi, cum ar fi Telefonul fără fir și Fazan, și îmbogățeau jocul De-a păsările de vândut cu nume de înaripate greu de ghicit, căci ce copil de la sat a auzit, în acele timpuri, de struț, egretă, cormoran și câte și mai câte, cele cunoscute nouă erau orătăniile din ogradă și zburătoarele de pe cerul și din pădurile așezării noastre. Asta ca asta, dar ni se umplea camera cu alimente rare, compoturi și dulceturi, șerbet și siropuri, halva și halviță și multe altele, care, cu excepția siropului de cireș, a compotului de vișine și a pliculețelor de ceai negru, oprite de bunica, aparțineau întregii familii. Nu-i vorba, la plecare, rudele își recuperau cheltuiala, își umpleau sacoșele cu ce aveam noi în podul și în pivnița casei, afumături, murături, făină de porumb, cartofi, ceapă și păstăi uscate la soare. Venirea lor ne bucura nespus pe mine și pe sora mea, mai puțin pe mama, istovită de gătit mâncăruri și de aranjat casa cât stăteau la noi și chiar după plecarea lor, nici bunica nu se arăta prea încântată, nefiind învățată cu multă



lume în jur, în aprecierea ei, cu excepția mea și a suorii mele, toți ceilalți copii erau niște zgâmboi nesuferiți.

În vremea școlii, lumea cea mare, cum i-am spus uliței noastre, a căpătat noi dimensiuni, a devenit și mai mare, cuprinzând locuri precum căminul cultural, curtea școlii, biblioteca sătească, sala de pictură, izvorul de apă minerală, numită de localnici borcut, casa părăsită, ajunsă casa conspirativă a mea și a prietenilor mei, imașul și pădurile, cabana forestieră unde viețuiam în anotimpul cald, când culegeam fructe de pădure spre a le vinde la stat, lacurile și peștera din munții de la miazănoapte, locul viran unde poposea vară de vară batoza, o treierătoare uriașă, pusă în mișcare de o locomobilă, cetatea din comuna învecinată și multe altele, în care mi-am găsit, alături de noii mei prieteni, alte jocuri și distracții, dar și preocupări și aventuri serioase, câte locuri, tot atâtea povești de neuitat, demne de o carte. Cartea s-a scris, se numește *Viața, de la capăt*.

Din antologia *Spiritul locului*,
Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022

Clopotarul

Trei fete erau la părinți, nu tocmai înstărite, cea mai mare dintre ele, de vârstă e vorba, căci la înălțime au întrecut-o surorile, trebuie neapărat să se mărite, întrucât celelalte două sunt gata de măritiş, cu toate că au fost cerute în căsătorie, încă nu și-au pus pirostriile pe cap, dar urmează, urmează numai dacă prima născută își va găsi bărbat, asta era dorința tatălui, cum să-și mărite celelalte două fiice, iar cea dintâi să rămână fată bătrână, ajunge de râsul satului. Cum doleanța tatălui se numea poruncă și cum nu voia cu niciun chip să-și încurce surorile, a acceptat să-și unească destinul cu cel al singurului flăcău care i-a trecut pragul spre a o peți, flăcău e cam mult spus, s-ar potrivi mai bine sintagma flăcău tomnatic, că era tomnatic mai treacă-meargă, dar era mai mic decât ea, la statură facem referire, dacă ea nu era înaltă, iar el, mai scund decât ea, vă puteți ușor imagina cam ce înălțime avea pretendentul la căsătorie, după cum v-ați dat seama, mai mare era în etate, cu ani buni, încât am putea spune că era flăcău mai degrabă iernatic decât tomnatic, și ce, o lămurise mamă-sa, bătrâior și scundănac, nimic de zis, însă are moșie multă, pământuri și animale, bașca unde mai pui că e singur la părinți, va moșteni și casa părintească, te întreb, e mai bun frumosul surorii tale mijlocii, înalt ca bradul și numai cu hainele de pe el, sigur că-i mai bun, și-a spus ea doar în gând, cum să îndrăznească să-și contrazică mama, mai ales că o poate pârî tatălui, apoi să vezi supărare și vorbe grele.

Așa că, de voie, de nevoie, a acceptat să se înfățișeze înaintea sfântului altar, la cununia religioasă, cu tomnaticul, lăsând cale liberă spre măritiş surorilor sale, bucuroase că în sfârșit se pot lega la cap fără să le doară, odată nunta încheiată, au venit la rând celelalte două, celelalte două nunți, sora mijlocie a rămas în

casa părinților, căci înalt ca bradul, orfan de mic și crescut de o mătușă de-a sa, nu avea avere, iar ea s-a mutat la socri, dar nu în casa lor mare și frumoasă, aflată la drum, ci în alta veche și deloc arătoasă, avută de aceștia pe o uliță lăaturalnică, dacă nu era construcția cine știe ce, era grădina, lungă și lată de te apuca urâtul la prașilă sau la cules cartofii ori mălaiul. La socri s-a mutat și cea mică, tot pe o ulicioară, în celălalt capăt de sat, măritată cu unul tot așa, mai scund decât ea, mai scund, însă bogătan. A nu se înțelege din cele scrise până aici că feciorii mici de statură erau bogați, iar cei înalți, săraci, așa s-a nimerit în povestea noastră.

Cum socoteala din casa părinților nu se potrivește cu cea din locuința socrilor, în afara celor amintite mai sus, din toată averea avută, însurăteii au mai primit numai două fânețe pe dealurile dimprejurul așezării, nu prea întinse, suficiente însă spre a întreține o vită pentru lapte la copii. Vită, bălțată și cam hitioană, adusă tot de la socri, dădea lapte, nimic de comentat, dar de băut îl bea doar ei, căci copii nu le-au venit pe lume și nici nu le vor veni vreodată, din vina cui n-avem de știre, cum nici ei nu știau. Ba, ca să nu greșim, a venit un copil, mai precis o fată, a venit dintr-un alt sat, o nepoată de-a surorii sale mijlocii, a venit doar cu numele, fizic, numai când a fost înfiată și trecută la consiliul local drept moștenitoare, încolo stătea la părinți, părinții adoptivi rămânând la fel ca înainte, singuri.

Pământul nu-ți dă tot ce ai de trebuință, e știut de când lumea că e nevoie și de bani pentru trai, așa că tânărul soț, mai degrabă, proaspătul soț, căci tinerețea a cam lăsat-o în urmă, și-a găsit o slujbă nu tocmai pe măsura și statura lui, însă remunerată satisfăcător, aceea de clopotar, ca să nu apară confuzii, precizăm că soțul nu era persoană specializată în fabricarea clopotelor, ci persoana care trăgea clopotele bisericii, patru, la număr. Când era în floarea vârstei, se descurca ușor cu cele patru clopote, prindea câte două funii într-o mână și trăgea de ele, balansându-se în aer, mai bătrân fiind, îi sărea în ajutor un băietan îndrăgostit și el de dangătul clopotelor, vara, când acesta din urmă se găsea la munte cu oile, îl ajuta un vecin săritor și prietenos, cum să nu sară și să nu fie prietenos, căci toamna clopotarul îi curăța gratis porumbiștea de tulpini uscate, când nu se trăgeau toate patru se descurca singur, se descurca și cu trasul clopotelor, și cu răsplata primită, nu îndestulătoare, însă nu de neglijat. Duminică de duminică și în sărbători legale era prezent la datorie, în turnul cel mare din mijloc, în care se ajungea prin turnul mic din dreapta lăcașului de cult, trăgea de funii cu atâta sârg și drag, încât și-a atras simpatia nu doar a preotului, ci și a întregii comunități, care trecea cu vederea alura lui deloc impunătoare și îmbrăcămintea prea lungă și călduroasă purtată fie iarnă, fie vară, ambele, alura și îmbrăcămintea, stârnind amuzamentul privitorului. Ura scările turnurilor și la înmormântări, dar și pe timp de furtună sau altă primejdie, ori cu alte ocazii festive sau nu, când se impunea ca dangătul clopotelor să se audă până la margini de sat. După cum am anticipat, hainele îi erau mereu mari, fie cămașa de cânepă purtată peste ȋtari era prea lungă, fie ȋtarii ori mânecile de la cămașă întreceau măsura potrivită, caputul, spre lămurire, un

fel de manta militară mai scurtă, din pănură, pe înțeles, aba, îi trecea de genunchi, iar căciula sau pălăria îi acoperea în întregime urechile. A rămas de pomină o întâmplare cu el și cu îmbrăcămintea lui supradimensiionată. Se lucra la gardul din fața bisericii, clopotarul se găsea printre ceilalți bărbați care meșteureau lemnul pentru împrejmuire, se găsea acolo cu un rost, altfel la ce bun securicea din mână, cu ea vârful pe un butuc leăturile și le așeza apoi într-o stivă. Ca să facă asta era nevoit să se aplece, când se apleca, mânecile cămășii coborau peste degete, încurcându-l la lucru. Asta doar până l-au scos din sărite, brusc, s-a oprit din cioplit, și-a tras mâna stângă înăuntrul mânecii, și-a așezat mâneca pe butuc și, dintr-o lovitură, a tăiat-o cu securea de la jumătate, procedând la fel cu mâneca dreaptă, spre stupefarea și spaima întregii asistențe care a crezut, preț de o clipă, că și-a tăiat mâinile din cot, când spaima e mare, nu mai realizezi că o mână tăiată nu o poate rețea pe cealaltă.

În afară de mersul la biserică pentru a-și face datoria de clopotar, mai bătea drumul satului doar când se ducea la cumnata lui măritată cu înalt ca bradul, ajunsă, după ceva vreme, văduvă cu cinci copii, unii dintre ei duși în lume, cumnată care îl primea de fiecare dată cu reținere, nu l-a agreat nicicând, însă el nu băga în seamă purtarea și sentimentele acesteia, nu o vizita de plăcere sau din interes personal, o căuta trimis de nevastă, fie să ducă ceva, un lucru ori o știre, fie să ceară altceva. Când intra în casa ei, înainte de a dezvălui motivul prezenței sale, înfierbântat fiind de la drum, cerea o cană cu apă, firească, fie iarnă, fie vară, așa încotoșmănat, nu avea cum să nu se înfierbânte. Cumnata îl servea, fără a-și ascunde acreala de pe față iscată de sosirea lui, folosind mereu aceeași cană emailată, veche, mică și ciobită, păstrată anume pentru el și agățată într-un cui bătut în blana de la ușă, cană în care turna apă din găleată cu o altă ulcică destinată căsașilor. Fata cea mai mică a cumnatei, rămasă în casa părintească, îl primea cu zâmbetul pe buze, amabilă și înțelegătoare, îl servea cu o plăcintă sau cu o felie de cozonac, dacă se nimerea să aibă făcute, spre îmbufnarea mamei sale. Pe timpul vizitei, locul lui era pe un scaun adus din tindă, se așeza pe scaun fără a-și scoate caputul, nu-și dădea jos decât cușma ori pălăria, pe care, având interdicție să o pună în altă parte, o ținea în poală. Mic de statură fiind, picioarele nu-i ajungeau până pe dușumea, atârnavu deasupra podelei, așa încât părea un copil îmbătrânit, așteptând cuminte pe scaun să-i fie adresate întrebări, la care răspundea scurt, niciodată și cu nimeni nu intra în discuție fără să fie întrebat, numai cu clopotele vorbea nestingherit.

Lipsa copiilor l-a întristat o vreme, însă, spre deosebire de consoartă, supărată toată viața din acest motiv, și-a găsit consolare în munca lui, urcând scara în spirală a turnurilor, își imagina că merge în vizită la

copiii săi, când ajungea pe platforma de scândură se așeza pe un scaunel adus de acasă tocmai în acest scop, își trăgea sufletul, uitându-se lung și dragăstos la cele patru clopote, ca și cum s-ar fi uitat la progeniturile sale, toate îi erau dragi, pe cel mare, ce scotea un sunet gros, puternic, îl considera primul lui născut, de altfel, era și cel mai vechi, adus din fosta biserică de lemn, pe el îl saluta întâiași dată, ce mai faci, voinice, apoi, adresându-se celorlalte trei, întreba, dar voi, copilașii mei, ce rând aveți, dintre toate, mai drag îi era cel mic, cu sunetul subțire, dar nu strident, dimpotrivă, plăcut urechii, îl alinta cu micuțele, îl îndrăgea cel mai mult nu pentru că a fost adus în turn ultimul, nici din pricină că era cel mai mic, ci fiindcă era singurul care avea

scris pe marginea lui exterioră *Ad gloriam Dei*. Când a descoperit literele, neștiind buchisi și neînfrământând să apeleze la preot sau la altcineva străin să-i citească, a urcat-o în turn pe nevastă și i-a citit ea, a citi e una, a înțelege e alta, vă dați seama că nu aveau cum să priceapă sensul cuvintelor, au trecut vreo doi, trei ani până a îndrăznit să-l roage, nu pe părinte, cum să-și permită una

ca asta, ci pe vecinul cu păpușoiul să adreseze, la rândul lui, sfinției sale această rugămintă, așa că inscripția *Spre slava lui Dumnezeu* reprezenta pentru el o legătură tainică pe care clopotul o avea cu Cel de Sus. Se mândrea cu meseria sa, mai ales că, după cum i-a spus preotul, era clopotarul celei mai înalte biserici din ținut. În turn, sub clopote, era lumea lui, aici se simțea în largul său și în siguranță, nu-l stîngherea nimeni și nu avea de ce să se teamă sau de cine să se rușineze, cel mai mult îi plăcea să privească printre zăbrelele de lemn ale celor patru ferestre așezarea de jur-împrejur, să vadă unde s-a mai ridicat o casă, ce ogoare au fost arate cu întârziere, ce fânețe au rămas necosite, cum se îndreaptă lumea gătită de sărbătoare, venind din cele patru colțuri ale satului, spre sfânta biserică, cum aleargă sătenii înfricoșați cu gălețile goale în mână spre locul incendiului, cum urcă cortegiile funerare pe drumul ce duce în cimitir, satul îi părea un adevărat furnicar, iar el, aflat deasupra lui, se simțea în al nouălea cer.

Finalul povestirii coincide cu finalul vieții clopotarului. Într-una din zile i s-au terminat zilele, repetiția e intenționată, a plecat dintre cei vii la cele veșnice, dacă veșnice sunt ori dacă sunt pur și simplu, a părăsit lumea împăcat cu ea, fără multe păreri de rău, trei regrete a avut, totuși, mărturisite consoartei pe patul de moarte, unul, că ea rămâne singură, al doilea, că-și lasă în urmă odraslele lui dragi, clopotele, și în ultimul rând regretă că cel care va urca în turnul din mijloc al bisericii ca să tragă clopotele la îngropăciunea lui nu o va face cu aceeași măiestrie, sânguință și dragoste cu care o făcea el la înmormântări.





Adela Cotul

Secretul

Domnul Eduard le privea cu duioșie pe cele trei doamne care tocmai se așezaseră, în fața sa, la masă. Erau surorile lui, cel puțin „în acte”, de când mama acestora, doamna Clara, și soțul ei, un reputat arhitect, îl adoptaseră, făcându-l frate cu bunica sa, doamna Maria, și cu cele două surori ale ei, distinsele doamne Eva și Ana. Renata, nepoata domnului arhitect, frumoasa și rebela lui mamă, dându-i lui viață, o pierduse pe-a ei. La rubrica „tatăl”, în certificatul său de naștere, era o linie orizontală. Dar, în copilăria sa, domnul arhitect nu a lăsat nicio clipă să se simtă lipsa unui tată. Când l-a adoptat pe Eduard, și-a luat rolul foarte în serios. L-a iubit, l-a alintat, l-a educat, parcă a întinerit cu douăzeci de ani atunci când, după drama de a-și pierde unica nepoată, micul Eduard a intrat în familia sa.

Cât despre partea maternă, micul Eduard a avut patru „mame”, pe doamna Clara și pe cele trei fiice ale ei, care l-au iubit necondiționat și l-au răsfățat mereu.

Gândindu-se la mama sa, parcă îl învăluia o undă de parfum Chanel No 5, favoritul ei. Și, iată, se împlinise deja un an de când doamna Clara, descendentă dintr-o veche familie nobiliară, îi părăsise, alăturându-se soțului ei în eternitate.

Apoi, simți inconfundabilul parfum Hypnotic Poison, al casei Dior, semn că se apropie de el doamna Maria. De mic copil, știa să le deosebească după parful pe care îl foloseau fiecare, iar doamna Maria rămase fidelă mereu mărcii Dior, chiar dacă nu neapărat aceluiași parfum, doamna Eva era adepta Versace. În fine, doamna Ana era singura dintre ele care renunțase la Gucci, pe motiv că „l-am folosit de prea mult timp și încep să nu-l mai simt deloc”, și a ales un Lacoste. Domnul Eduard era sigur că, odată cu înaintarea în vârstă, simțurile se atrofiază. Altfel, de ce s-ar da doamnele, surorile lui, cu atât de mult parfum, încât, și după un sfert de oră, încă se mai simțea mireasma trecerii lor prin orice încăpere sau chiar pe aleile din grădină?

Apropiindu-se de el, doamna Maria îi șopti la ureche să facă onorurile de gazdă și să toarne tuturor câte un mic „aperitiv” în pahare, așa, pentru poftă de mâncare. Toată familia asistase la o rugăciune, în memoria doamnei Clara și a domnului arhitect, le-au dus flori în micul cimitir din spatele vechii biserici catolice, unde se afla și cripta familiei, printre alte vechi monumente funerare ale strămoșilor doamnei Clara, conții Bethlen. Abia se întoarseră cu toții de la biserică. La

masa de prânz de la conac, era invitat și preotul, „Padre”, cum îl mai numeau doamnele.

Domnul Eduard se conformă și turnă celor trei doamne, preotului și lui însuși câte o porție de coniac franțuzesc Hennessy, marca favorită a doamnei Maria, dar care, desigur, nu le plăcea nici celorlalte surori ale lui. Padre stătea la masa din pridvorul vechiului conac între doamna Eva, în partea sa dreaptă, și doamna Ana, în stânga, se ridică în picioare, urmat de cele două, apoi, și de doamna Maria, care stătea lângă domnul Eduard, de cealaltă parte a mesei. După ce s-a ridicat și domnul Eduard, preotul a rostit o scurtă binecuvântare și împreună cu doamnele au făcut, cu gesturi largi și solemne, semnul crucii. „In Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen!”, a mai adăugat părintele, pe urmă au luat cu toții loc la masă.

„Într-adevăr, vechiul colier de aur cu smaralde este ceva deosebit”, se gândi domnul Eduard, privind superba bijuterie de familie, ce atârna acum majestuosă la gâtul doamnei Ana. Era prima dată când îl purta, și domnul Eduard văzu cum doamna îl atinse ușor cu mâna, parcă pentru a se asigura că este la gâtul ei. Atunci, el își aminti ce pățise în urmă cu câteva luni, când, nu la mult timp după moartea mamei lor, doamna Ana avusese un „vis”, în care i se arătase, cică, doamna Clara, în baza căruia doamna Ana le repartizase, după bunul plac, ei și surorilor sale, anumite bijuterii ale defunctei. Zâmbi în gând când își aminti cât de tulburate și emoționate le găsise pe cele trei doamne, în acea dimineață de august, și cât de feeric, misterios și bizar a fost „visul” doamnei Ana. Cert era faptul că, dintr-o oarecare cochetărie feminină și cum bijuteriile erau, într-adevăr, unice, surorile ei au preferat să „o creadă” și au fost de acord cu împărțeala făcută de ea. Dintre cele trei doamne, sora lui, Ana, îi amintea cel mai mult de stilul manipulator al doamnei Clara, diferența era că ea nu-l intimidă la fel de mult ca mama sa, se gândi domnul Eduard, apoi mai luă o înghițitură de coniac.

După moartea doamnei Clara, până reușise „armata” de avocați, pe care o aveau, să rezolve toate chestiunile legate de dreptul de semnătură în bănci, firme etc., el a avut nevoie de niște fonduri pentru a-și achita avansul la mașina comandată special, un Cadillac Escalade, ce îi sosise deja. Domnul arhitect, tatăl său, îl învățase la cine poate apela, în astfel de cazuri, pentru „împrumuturi rapide”, persoane de încredere și discrete, doar că a trebuit să lase drept „garanție” acea prețioasă bijuterie de familie, colierul de aur cu smaralde. Cum să explice asta doamnelor? S-ar fi speriat teribil. Chiar și tatăl său, domnul arhitect, apelasе, în se-

cret, la aceste persoane, când a avut anumite momente mai dificile, dar doamnele nu au fost niciodată informate despre aceste fapte. Așa că, domnul Eduard a inventat și el o poveste în care mama sa, doamna Clara, i-a cerut, în urmă cu câteva săptămâni, să trimită câteva bijuterii, printre ele era și colierul cu smaralde, în Austria, spre a fi curățate, și că va mai dura o perioadă de timp până vor sosi. Pe doamna Ana o simțise ușor bănuitoare și teribil de nerăbdătoare. Norocul său a fost faptul că, nu la mult timp, statul român s-a hotărât să achite o nouă tranșă din suma datorată familiei sale, drept contravaloare a unui imobil ce le aparținuse, naționalizat și care găzduiește acum secția de maternitate a spitalului județean. După ce le-a fost retrocedat, doamna Clara și domnul arhitect au decis să-l vândă statului, deși, știe toată lumea, de la stat, tare greu scoți banii. Acest fapt i-a permis domnului Eduard să recupereze colierul și să-l trimită, într-adevăr, la curățat.

Doamnele se întrețineau cu Padre, iar domnul Eduard nu a putut să nu remarce faptul că, atunci când preotul era invitat la masă, doamna Eva se îmbrăca foarte elegant. De când mama lor trecuse în lumea dreptilor, sora sa mijlocie, Eva, slăbise câteva kilograme, poate și din cauza artritei ce o supăra uneori, și, deși trecuse puțin peste șaptezeci de ani, arăta foarte bine pentru vârsta ei, iar fardurile, aplicate cu profesionalism, iată, pot face de-a dreptul minuni. Pentru evenimentul de azi, comemorarea mamei lor, doamna Eva apelase la un stilist în vogă, iar ținuta neagră pe care o purta, deși destul de sobră, era foarte reușită, parcă doamna întinerise cu cel puțin un deceniu. La încheietura mâinii stângi, Eduard a remarcat, înfășurat discret, Rozariul cu perle, moștenit de la mama ei, repartizat Evei în conformitate cu „visul” doamnei Ana. „Poate, dacă Padre nu ar fi fost preot romano-catolic...”, se gândi domnul Eduard.

Între timp, Ioana, ajutată de cele două fete de la bucătărie, servea friptura de curcan. Domnul Eduard și-a pus în farfurie doar o bucată mică de piept de curcan, pe care a asortat-o doar cu salată de crudități, din belșug. Era o zi foarte călduroasă, de sfârșit de iunie, și nu prea avea poftă de mâncare. A preparat câte un șpriț preotului și celor trei doamne, apoi și-a cerut scuze, motivând că are ceva treabă la cramă, iar, după ce a coborât cele câteva trepte până în grădină, a pornit, pe aleea umbroasă, spre edificiul cel nou.

Padre n-a mai zăbovit nici el prea mult, a savurat desertul și a băut un pahar de vin în compania celor trei doamne, și-a luat rămas bun de la acestea și a pornit, cu pas domol, spre casa parohială, hotărât fiind să se odihnească puțin. Se făcuse destul de cald, iar căldura asta sufocantă nu-i pria deloc sfinției sale. La poarta conacului, când să iasă, Padre s-a încrucișat cu Amelia, fiica Ioanei. Tocmai parcase mașina pe alee. Aceasta ducea, cu grijă, scoica în care dormea fiul său, micuțul Andrei. L-a salutat cu voce joasă, iar bătrânul preot, cu glas șoptit, s-a interesat de sănătatea micuțului Andy, după aceea și-au văzut fiecare de drumul său. „Frumoasă femeie!”, se gândi Padre, apoi își aminti

cum, undeva la începutul anilor '70, după ce plecase de urgență în capitală, domnul arhitect s-a întors acasă însoțit de o copilă de doi ani, Ioana, explicând, destul de evaziv, că fetița era nepoata unui fost coleg de facultate, că părinții fetiței muriseră într-un tragic accident, tatăl Ioanei fiind și el arhitect, și că, după ce își va rezolva anumite chestiuni, bunicul Ioanei va veni să-și ia acasă nepoata. Dar n-a mai venit niciodată. În aceea perioadă, domnul arhitect locuia cu familia sa în oraș, și veneau la conac doar uneori, vara. După câteva luni de la petrecerea acestor evenimente, domnul arhitect i-a făcut o vizită neașteptată lui Padre și i s-a confesat. Trebuia ca cineva să știe toată povestea, dacă i s-ar fi



întâmplat lui ceva, și nu voia ca doamna Clara sau fiicele sale să afle mai mult decât era necesar. I-a povestit că, într-adevăr, părinții Ioanei muriseră într-un accident, dar că era ceva necurat la mijloc, tatăl Ioanei împreună cu tatăl său, bunicul fetei, erau cei doi arhitecți care au proiectat renovarea Palatului Primăverii, al cuplului Ceaușescu, și, un mare secret era faptul că, proiectul cuprindea, sub edificiu, și un buncăr antiatomic. Bunicul Ioanei, văzând ce s-a întâmplat cu fiul și cu nora sa și temându-se pentru viața lui și a nepoatei sale, i-a cerut ajutorul colegului său, domnul arhitect. „Din păcate, de câteva zile, nici colegul meu, bunicul Ioanei, nu mai poate fi găsit. Nu știu ce s-a întâmplat, dar nu cred că va mai veni vreodată după fetiță... Înțelegi acum, Padre, de ce nu pot spune nimic familiei mele?”

Apoi, preotul își aminti cum, la ultima sa confesiune, doamna Clara i-a mărturisit marea ei bănuială, care o urmărise și o chinuise mulți ani. Doamna credea că Ioana ar fi „fructul unei mici rătăcirii” a domnului arhitect, ea fiind convinsă că soțul ei își aduse acasă fiica nelegitimă, iar explicațiile lui despre părinții morți și bunicul care nu a mai venit niciodată după fetiță i-au părut cam trase de păr. Nu și-a întrebat niciodată soțul. Educația ei nu-i permitea „să se coboare” atât de jos. Atunci, Padre a dojenit-o blând și i-a povestit tot ce-i spusese demult domnul arhitect. Doamna Clara a plâns și, nu după mult timp, a murit... împăcată.

Ioana a crescut în familia domnului arhitect, mai târziu a făcut un liceu sanitar și, pentru o scurtă perioadă de timp, a profesat ca asistentă medicală în cadrul Spitalului Județean. Aici a trăit o frumoasă poveste de dragoste cu un tânăr medic, până când, sosind într-o

dimineată mai devreme la spital, s-a gândit să-l caute la cabinetul său, să-și bea cafeaua împreună. Acesta, având o urgență, a fost solicitat să vină la spital, în cursul nopții. Se pare că urgența a fost de altă natură, nu medicală, totuși, l-a epuizat pe domnul doctor, care, atunci când Ioana a intrat în cabinet, dormea dus, în costumul lui Adam, alături de o colegă de-a ei, asistentă pe o altă secție, ale cărei haine erau aruncate neglijent peste tot. În acea perioadă, Renata, nepoata domnului arhitect, s-a stins din viață, după ce a dat naștere unui băiețel, iar domnul arhitect, împreună cu familia, s-a retras la vechiul conac de la țară. Ioana a plecat cu ei, mai ales că micul Eduard, fiind născut prematur, avea nevoie, pentru o perioadă de timp, de supraveghere medicală permanentă. Domnul doctor a căutat-o la conac, după câteva săptămâni, dar ea nu a vrut să-l vadă, așa că domnul arhitect l-a alungat definitiv, apoi s-a auzit că a plecat din zonă. După câteva luni, Ioana a născut o fetiță, Amelia. Nu s-a mai întors niciodată la spital, a rămas la conac și a ajutat-o pe doamna Clara să administreze domeniul de la țară. Domnul arhitect și toți ceilalți le considerau, pe Ioana și pe Amelia, ca făcând parte din familie, iar când s-a construit noul edificiu, le-a repartizat și lor unul dintre apartamente.

În pridvorul vechiului conac, după plecarea celor doi bărbați, doamnelor li se deschise pofta de vorbă. De ceva vreme, erau foarte preocupate de ultima promisiune făcută mamei lor cu privire la o chestiune de o importanță capitală. Doamna Maria a fost cea care a deschis subiectul, după ce și-a mai turnat exact două degete de coniac în pahar.

„Ce ne facem, fetelor?! A trecut și perioada de doliu, trebuie să gândim un plan de bătaie!”, zise ea, adăugând două cubulețe de gheață în pahar și rotindu-l ușor, astfel încât cuburile să fie inundate de lichidul auriu.

„Ai ceva idei? Ceva concret? Sinceră să fiu, de la povestea aia de dragoste, când Edy tocmai terminase liceul, cu Amy, eu nu știu de vreo relație a lui cu cineva! Chiar nu am înțeles, nici atunci și nici acum, vehemența cu care mama s-a opus, Dumnezeu s-o odihnească! Mi s-a părut exagerată reacția ei, doar erau atât de tineri... niște copii, vă amintiți și voi, fetelor, nu-i așa? Oricum, Edy urma să plece, în toamna ce a urmat, la studii în Viena”, a intervenit în discuție doamna Eva, după aceea, zărind-o în curte pe Ioana, așezând căruciorul în care dormea Andy, nepotelului ei, la umbra unei tufe de iasomie, a continuat, pe un ton oarecum nostalgic: „Acum e cam târziu...”

Peste o lună, doamnele urmau să fie nașe de botez ale micului Andy. În urmă cu o jumătate de an, Amelia s-a întors din Anglia, unde și-a finalizat studiile, obținând un master în management, la o prestigioasă universitate din Londra, ce îi acordase o bursă, și, asemeni mamei ei, în urmă cu trei luni, a dat naștere unui băiețel, despre al cărui tată, doamnele nici nu se obosiseră să o întrebe, imaginându-și că o fi fost „un love story londonez, cu final nefericit”. Mamă și fiică, cele două se născuseră, parcă, sub auspiciile aceluiași astre... În fine, doamna Eva își comandase, pentru botezul micului Andy, o ținută rafinată, la același designer care o îmbrăcase și pentru evenimentul de azi. A

turnat, în două pahare, țuică de pere, favorita sa, privind jocul „mărgelelor” ce se formaseră, apoi unul i l-a întins doamnei Ana, păstrându-l pe al doilea pentru sine.

„Da, da... îmi amintesc ceva”, spuse doamna Ana, apucând cu grijă paharul oferit de sora sa, „a fost chiar ciudat”, își aminti ea. „Cât timp a trecut de atunci? Paispe, cînșpe ani?”

„Clar, trebuie să rezolvăm cumva această situație, în familia noastră trebuie să se nască un moștenitor, și toate speranțele se îndreaptă spre Edy!”, conchise doamna Maria.

„Dragele mele, cred că ne va fi foarte dificil!”, a început doamna Ana, cu vocea gravă, apoi a făcut o scurtă pauză, cât să-i dea mat, dintr-o singură mutare, paharului cu țuică, și a continuat: „În ultima perioadă m-am tot gândit, am tot analizat, mai ales după moartea mamei, și am o teorie, care sper din tot sufletul să nu fie adevărată. Având în vedere că Edy are treizeci și doi de ani, m-am tot întrebat cum de nu ne-a prezentat niciodată vreo prietenă a lui, măcar o bună amică, ceva... Ba chiar, când era student, vă amintiți că a venit într-o vacanță de Crăciun însoțit de un coleg?”

„Și... ce-i cu asta? Nu pricep!”, se arată nedumerită doamna Eva.

„Toate astea pot să însemne un singur lucru... repet, aş vrea din tot sufletul să nu fie adevărat... Edy este de celălalt fel!”, trânti, cu vocea de-a dreptul dramatică, doamna Ana.

„De care fel? Ce tot spui tu acolo, Any?”, insistă iarăși sora ei, Eva.

„Adică, pe invers... Îi plac bărbații, nu femeile!”, răspunse aceasta.

Surorile ei o priviră contrariate, apoi doamna Maria îi spuse:

„Any, draga mea, eu cred că ai băut prea mult! Ori poate e de la căldură! E momentul să te duci și să te odihnești puțin, dragă!”

Undeva, pe dealurile din jurul conacului, Amelia ajungea la cramă. Domnul Eduard i-a simțit mai întâi parfumul, apoi a zărit-o sosind pe cărare.

„Ai adus contractele?”, a întrebat-o el pe tânăra femeie. „Vreau să mai aruncăm împreună o privire asupra lor!”

„Da, da!”, răspunse ea, întinzându-i o mapă.

„Grofișor?”, a mai întrebat-o domnul Eduard.

„Cred că tot doarme! L-am lăsat cu mama, la conac”, a răspuns Amelia și s-a așezat alături de dânsul, la birou.

„Trebuie să le spunem și lor, și asta cât de repede, trebuie să afle adevărul înainte de botezul lui Grofișor. Mă gândesc să-l invit la cină, sâmbătă seara, și pe Padre, o să le spunem atunci tuturor. Parcă le și văd fețele...”, zise zâmbind domnul Eduard, cuprinzând-o protector cu brațul pe Amelia, apoi se cufundă amândoi în studiul contractelor.

În grădina bătrânului conac, protejat de umbra înmiresmată a tufelor înflorite de iasomie, „Grofișorul” Andy, micuțul urmaș al conților Bethlen, dormea liniștit, cu pumnișorii strânși, vegheat de bunica sa, Ioana.

Zmeurarii

În dimineața asta, Reghinuța nu avea chef de nimic. O dureau umerii de la greblat și spatele de la atâta hămălit și cărat porșorii cu drucii, să facă clai. Bine măcar că terminaseră cu fânul în „Prelucă” și făceau pauză câteva zile, înainte de a începe într-un alt loc, pe „Păraul Beringeni”. Nu-i venea nici măcar să se ridice din pat, dar mite să meargă la cules de zmeură.

Dar nu avea încotro, le-a promis cumnatelor ei că va merge cu ele după zmeură și trebuie să se țină de cuvânt. Fetele, Ioana și Anuța, cumnatele ei, erau tinerele. Ioana avea cincisprezece ani, și Anuța era cu un an și jumătate mai mică. Badea Vasile, socrul Reghinuței, nu le-a dat consimțământul să cutreiere neînsoțite prin zmeurișuri.

„De ce nu le lași, socrule, că de-amu’ îs mărișoare și nu-s singure prin săhelbe, mai merg oameni?” l-a întrebat Reghinuța, sperând să scape ea de corvoadă, dar badea Vasile a clătinat abătut din cap.

„Nu mi-i bugăt mie că-s bănuț cu aesta?” zise și arătă cu capul înspre mezinul familiei, Pătrățel, care se juca vesel sub masă cu niște coceni de știuleți de porumb, își construia „o casă male, male”. Deși era trecut bine de patru ani, Petrică, poreclit și Pătrățel, încă nu putea să pronunțe corect litera „r”.

„Nu te lua după tot felul de povești și mneata, socrule!”, îl îndemnă Reghinuța, iar Petrișor, căruia tocmai i s-a dăruit construcția, a început să plângă necăjit.

„Hai la tata!”, îl alintă badea Vasile, apoi îl ridică de jos și îl așază pe genunchii lui. „Nu te mai cânta, că te ajută tata, și facem o casă mai mare!”, îi mai spuse, mângâindu-l ușor pe creștet.

„Apoi, draga socrului, de când îi lumea asta, câte un copil o mai semănat cu câte un nănaș, cu un fin ori cu un vecin, și n-o fost capătu’ lumii, o crescut cu ceialaltă la un loc, și voaie bună! Da’ fetele, dacă se aruncă la nărav în partea lu’ soacră-ta, apoi nu-i de le lăsat să meargă sângure, că una-două îți fac vreun copil din flori!”

Luna lui cuptor era pe sfârșite, se apropia sărbătoarea de Sfânta Marie Mare, și fetele, culegând zmeură, pe care să o predea la Centrul de Colectare al Ocolului Silvic, voiau să-și facă niște bănuți, ca să-și cumper haine noi.

Reghinuța a simțit ceva mișcare prin tindă, așa că s-a ridicat din pat, l-a trezit și pe Ion, că și el avea de mers cu tatăl său, cu boii, la tras de lemne din pădure. Cei de la IFET îi plăteau foarte bine pentru munca asta.

Fetele o așteptau în tindă. Și-au luat gălețile, cântuțele și traista cu mâncare, pregătite de seara trecută, și au pornit toate trei spre biserica din centrul satului.

În fața bisericii, erau adunați mai mulți oameni. Unii mergeau la fân, alții la cules de zmeură. Știau dinainte că aici urmează să vină o tambă de-a IFET-ului, care ducea muncitorii la pădure, pe „Neagra”, și că începuse să se coacă zmeura pe-acolo, așa că Ocolul Silvic a deschis un centru de colectare în acea zonă.

A sosit și tamba, s-au urcat în duba acesteia, s-au înghesuit un pic, dar au încăput cu toții pe băncuțe și au pornit la drum. Se apropia ora cinci și, de după munți, soarele dădea semne că își va face curând apariția în lume.

Puțin mai în sus, spre ieșirea din sat, tamba a mai făcut o oprire și a urcat în dubă Ghiță, pădurarul. Era delegat de Ocolul Silvic să preia zmeura de la culegători. A salutat. Două fetișcane s-au înghesuit puțin pe bancheta din mijloc și i-au făcut loc pădurarului, iar acesta s-a așezat față în față cu Reghinuța. Aceasta își aminti cum, înainte de a se cunoaște cu Ionică al ei, într-o seară, la cină, tatăl său i-a spus că Ghiță pădurarul ar pofti să vină la ea „la fete” și chiar s-o ceară de nevestă. „Îi din neam bun, servician, stă bine de-acasă”, se porni a-l lauda, dar Reghinuța nici n-a vrut să audă de el. „Nu-mi trebe’ mie crăcana aesta, tată!... Și-s cu un cap mai înaltă ca el!”, a sărit, ca friptă, Reghinuța. Tatăl ei n-a mai insistat, că numai o fată avea și îi era dragă ca ochii din cap.

„A zmeură mereți, Ghinuță?”, intră în vorbă cu ea pădurarul, dar n-apucă ea a răspunde, că interveni repede cumnată-sa Ioana.

„A zmeură merem, da! Oare a fi coaptă zmeura pe Neagra?”

„O început a se coace. Este destulă, este!”, îi răspunse Ghiță fetei. „Apoi, dacă tot n-ai vrut să fii mireasă cu mine, mă, Ghinuță, te-oi căta prin zmeuriș, să te ajut la găleată și ți-oi pune și vreo două, trei kile de zmeură în plus, la cântari!”, începu, cu vocea lui ușor nazală, să glumească pădurarul. Dar Reghinuța nu gusta deloc glumele astea, de fapt, ea nu gusta niciun fel de glumă, așa că replică mâniașă, simțind cum i se urcă tot sângele în cap.

„Nu-mi trebuie mie kilele dumnitale! Eu nu culeg zmeură să o predau, eu vreau să-mi fac niște dulceață și niște sirup! N-ai a ce mă căta prin zmeuriș! Io-s femeie măritată!”

Ioana și Anuța prinseră a râde, fapt ce o enervă și mai mult. Asta îi lipsea ei, să ajungă pe la urechile lui Ionică sau ale socrului ei astfel de povești? Parcă o și auzea pe Ioana zicând către soacră-sa: „O trimis-o tata să ne grijească pe noi, da’ n-o avut vreme, că s-o hârjonit cu Ghiță păduraru, cât îi săhelbea de mare!”, apoi și le imagina cum ridică din umeri și dau din cap foarte afectate, râzând toate trei de ea.

„Numa’ te-am răs, Reghină!”, mai zise Ghiță.

„Nu mai hrenui nevestele tinere, domn pădurari, treci la mai coapte!”, a intervenit în discuție baba Cornelia, dintr-un capăt de dubă, după care a mai luat o gură de „întăritor de poame” dintr-o glăjuță pe care apoi a făcut-o dispărută într-un buzunar de la șorț.

„Hai, cată-mă pe mine prin zmeuriș, domn pădurari, că mă joc eu de-a ascunsu’ cu mneata cât vrei!”, se oferi o nevastă un pic mai trecută de prima tinerete, o Floare, de loc de după Măgură, o femeie solidă, avea cam un metru și optzeci înălțime, lată în spate ca bărbății, cu un nas ca un cioc de vultur, de sub care se zărea o umbră de mustață neagră, cam prea țepoasă pentru o urmașă a Evei. Avea o gură cu buze groase, cu niște dinți lați, gălbui, proeminenți și o voce cam hodo-

rogită, de-ai fi jurat că a nechezat un cal. Îi merse vestea în sat că ducea brazdă la coasă în rând cu bărbații. „De-a ascunsu’, de-a cucu-bau, numa’ cată-mă, vezi, mi-i găsi?!”, continuă, cu o voce cât de mieroasă reuși Floarea să și-o facă, iar în dubă izbucni un hohot general de râs.

„Pe Floarea n-ai cum s-o ratezi, mă, Ghiță!”, îl încurajă râzând un muncitor de-a IFET-ului.

Tot glumind și râzând pe seama lui Ghiță și a măgurencei, au ajuns cu tamba la destinație, la cabana IFET-ului de pe Neagra. De aici, zmeurarii au pornit pe jos, pe lângă un pârâu, la deal, spre zmeuriș, prin marginea pădurii. Au urcat, poate mai bine de un ceas, apoi, după ce au ajuns lângă zmeuriș, au prins a scoate de prin traistă și a îmbuca un pic, înainte de a se apuca de cules.

Reghinuța era tot încruntată, nu-i trebuia mâncare, așa că își luă găleata în mână, își legă cântuța la brâu și intră în zmeuriș. Fetele o urmară și ele. Zmeură era destul de multă, nu foarte mare și nu toată coaptă, dar cu siguranță își vor umple gălețile. Reghinuța avea spor la cules, golise câteva cântuțe în găleată, mai și mânca câte o boabă care i se părea mai coaptă și mai zemoasă. La un moment dat, cam înspre amiază, Reghinuța simți un junghi prin burtă. Probabil a mâncat cam multă zmeură, iar mâncare nu, așa că își luă găleata și o porni într-o parte prin zmeuriș, se îndepărtă de fete și de ceilalți zmeurari, să poată să-și facă liniștită nevoile. După ce a mers o bucată de vreme, până nu a mai auzit voci, a lăsat găleata la marginea pădurii și a intrat în pădure, până a dat de niște tufișuri. S-a ascuns după ele și și-a rezolvat problema. A stat un pic mai mult, căci i s-a pornit puțin burta. Întorcându-se, a dat peste niște tufe pline cu zmeură mare și dulce, a umplut repede cântuța, a fugit să o golească în găleată, că mai era multă zmeură coaptă acolo. Dar ia găleata de unde nu-i! S-a învărtit în sus, în jos, în dreapta, în stânga, dar nici urmă de găleată. Nu-i venea să creadă. Se îndepărtase de ceilalți, nici măcar nu-i auzea vorbind, cum de i-a dispărut găleata cu zmeură? Și, dintr-o dată, și-a dat seama ce s-a întâmplat, iar gândul acesta a lovit-o ca un trăsnet: „Mi-a furat Necuratu’ găleata cu zmeură! Altceva ce să fie?!” Auzise ea tot felul de povești de la baba Cornelia și de la moașă-sa Mărioara, despre cum venea Necuratul în sat, ba ca un șarpe cu cap de câine, ba că a luat chip de fecior și a venit într-o iarnă „la bere” și a jucat toate fetele din sat, până au văzut că avea copite, ba că ascundea lucrurile oamenilor în bătaie de joc. Parcă o și vedea pe moașă-sa Mărioara căutând

câte ceva și zicând că „acum îi trebuie la Necuratu’, și nu vrea să mi-l dea!” Hotărât lucru, Necuratul i-a furat găleata cu zmeură. Ce putea să facă? Trebuia să-l roage să i-o dea înapoi. Dar cum te rogi la Necuratul? Ea s-a rugat întotdeauna la sfinți, doar la ei știa să se roage. Nu se putea să te rogi și la Necuratul, tot în genuंची și privind spre cer. Ce să caute Necuratul în cer? El stătea în fundul Iadului, sub pământ. Atunci și-a dat seama, s-a așezat în patru labe, a apropiat gura de pământ și a început să strige tare, s-o audă și Necuratul din fundul Iadului: „Necuratuleee! Mâncă zmeură câtă vrei, fă bine dă-mi numa’ vidăra înapoi, că-i a lui soacra! Auzi, Necuratuleee?!”

Apoi așteptă, plină de speranță, dar nu s-a întâmplat nimic. Găleata nu a apărut nicăieri. Atunci, supărată și puțin speriată, s-a pus pe un plâns amarnic, de se hurduca și bolovanul pe care se așezase. Așa a găsit-o baba Cornelia.

„Ce faci aici, Reghinuță? Hai, că te așteaptă cumnatele tale, să pornim în vale!”

„Vai, lele, vai! Ce-am pățit eu, n-o pățit nimeni în lume! Vai, vai! Mi-o furat Necuratu’ vidăra cu zmeură!”, se văicărea Reghinuța.

„Nu ți-o luat nimeni vidăra, ți-i aici, în zmeuriș, hai, că ți-o aduc! Ștergeți ochii și nasul, hai, că-i de pornit în vale!”, iar baba Cornelia s-a dus și s-a întors, ieșind cu găleata din zmeuriș.

Zărind găleata în mâna babei, recunoscătoare, Reghinuța s-a aplecat și a șoptit, să n-o audă baba, aproape de pământ: „Mulțam fain!” Apoi, parcă speriată că a mulțumit Necuratului, și-a scuipat în sân, rostind un „Pthui, Necuratule!”, a pornit, alături de baba Cornelia, cu găleata doar pe jumătate plină, în vale, la cabană.

Toți zmeurarii erau urcați în dubă, Ioana și Anuța o așteptau vesele, pădurarul le-a pus câteva kilograme în plus la cântar și le-a tras cu ochiul. Tamba a pornit la drum, spre sat.

„O să fac, tura asta, numai sirup și, poate, oi mai merge încă în vreo zi a zmeură, și-o face atunci dulceață. Dar nu mai iau eu vidăra de la soacra, că trage Necuratu’ la ea!”, își zise în gând, obosită, Reghinuța.

Proză publicată
în *Răsunetul cultural*, nr. 8 (112),
august 2022





Valer Pop

Tretii

- Te salut, Nicule! Ce mai faci tu, măi, băiatule? Hai să te pup. Nu te-am văzut de-un car de ani. Pe unde ai fost ascuns? Cu ce te-ai ocupat?

- Ce să fac măi, Ionică? Ia, îmi car năcazurile ca oricare, ori tu n-ai nicio grijă pe cap?

- Ba am destule probleme, ia, am rămas singur, mă descurc mai greu cu mâncarea, că eu, înainte de a muri Parasca, nevasta mea, nu știam face nici colesă. În privința mâncării aveam numai o grijă: să mănânc tot ce-mi pune în blid nevasta, săraca de ea. Acum, știi cum e treaba, năcazul și nevoia sunt cei mai buni învățători și te învață ce ai de făcut. Da hai și spune ceva despre tine, eu nu prea am ce povesti, că, dacă trăiesc singur, nu mi se întâmplă prea multe.

- Păi, măi, Ionică, eu acum vreo trei luni am venit din Rusia, de la Moscova. Să vezi tu cum îi acolo. Noi suntem cu mult mai civilizați. Am fost la feciorul meu cel mare, la Dudu, care locuiește și lucrează la Moscova. Este însurat cu o rusoaică. Noi, eu și cu Paraștița, nevasta mea, nu am fost de acord să se însoare cu o rusoaică. Trăgeam speranță la o fată de pe la noi, dar el nu, că ceia nu-i bună, ceia nu-i din gospodari, alta-i cam hâducă, și, când pomeneam de însurătoare, el, de la o vreme, schimba vorba. Dar într-o zi ne-a luat pe nepregătite. Ne-a dat un telefon că și -a găsit drăguță. Eu și cu Paraștița numai ne uitam unul la altul. Nu puteam zice nimic. După ce ne-am revenit, ne-a spus să fim pregătiți că vom avea noră o rusoaică. Ne-a zis că numai să ne aducem aminte că dragostea te duce unde vrea ea. Tu umbli ca legat la ochi și nu i te poți opune.

Feciorul meu Dudu este IT-ist, din asta ce se ocupă cu calculatoarele, și, fiind dus într-o delegație, a cunoscut la un simpozion o fată, era rusoaică. A fost dragoste la prima vedere, și, în vreo șase luni, s-a dat cu ea. N-am fost pregătiți nici de nuntă. Cum să aduci aici rușii ori să mergem noi cu o grămadă de români în Rusia? Cine are atâția bani pentru o așa nuntă. Am făcut noi o masă festivă cu părinții ei și asta a fost toată nunta. Atunci am văzut-o prima dată față în față pe Mașa, că asta este numele nurorii mele. Până atunci Dudu ne-a arătat-o numai în poză pe telefonul mobil. De faină îi faină, ca majoritatea rusoaicelor, ce să zic. Dar, oricum ar fi fost, știi cum e, nu noi avem de ne culcat cu ea. Dacă-i place lui, n-ai ce le face. De graț cu ea nu am putut decât prin Dudu. Și ei se înțeleg între ei numai în limba engleză, că Dudu nu are de unde să știe limba rusă. Poate a învățat-o de acum, ca

să știe când îl înjură Mașa. Mașa nu știe românește decât câteva cuvinte: „tată socru”, „mamă soacră”, știe să dea binețe și nu mai știu ce cuvinte, dar puține, oricum. Cuvintele le-a învățat de la Dudu, le zice cam stălcite, dar are timp să învețe, că-i tânără. Este mai tânără ca Dudu cu 5 ani. De dragi sunt dragi unul altuia, știi tu cum este la început. Acuma stau unul lângă altul ca sudați, deie Dumnezeu să-i țină tot așa. Acum câteva zile ne-a spus la telefon că Mașa are grețuri și crede că-i gravidă. Se vor lămuri când ea va face un control ginecologic. Bine ar fi să fie așa, că vremea de făcut copii este când ești tânăr, nu? Ionică l-a aprobat clătînând din cap.

- Ai zis că ai fost la Moscova. Cât ai stat acolo, la ei?

- Păi, am stat aproape două luni, dar peste zi ei se duceau la servicii, și eu rămâneam doar cu Paraștița. Paraștița mai trebuia prin casă, mai ștergea praful, mai făcea câte ceva de mâncare, iar eu mai ieșeam din casă pe străzi și umblam ca un om capciu, că, dacă nu știi limba, nu poți intra în vorbă cu nimeni. Dar să vezi ce pătesc într-o zi. Odată, când mă plimbam într-un parc, un bătrânel m-a întrebat ceva. N-am înțeles nimic și i-am zis în românește: Nu știu ce-ți trebuie. El când a auzit vorbă românească s-a luminat la față și mi-a spus că și el este român. În timpul războiului a căzut prizonier și, în lagăr, s-a pus bine pe lângă o bucătăreasă cu gândul că așa va fi mai atentă când îi va aduce porția de mâncare. „În lagăr a fost foarte greu, nu-ți vine să crezi ce-ți pot povesti”, mi-a zis. „Cu bucătăreasa, azi, o vorbă, mâine, o vorbă, și, până la urmă, ne-am îndrăgostit. Mie îmi era foarte greu, dar îmi era milă și de ea, că era orfană, săraca Vanka, așa se numea. Când am scăpat din lagăr m-am însurat cu ea. Mare noroc am avut. A ținut mult la mine și mi-a dat și două fete mai frumoase ca soarele dimineată”. Mi-a spus că poartă numele ei. Așa s-a hotărât să poarte nume rusesc, ca să nu aibă de suferit persecuții având nume străin. Până s-a strâns cu ea se numea Calistru Ivan și după ce a luat numele ei se numește Kondratiev Ivan. Lui îi era dor să mai audă pe cineva vorbind românește și să vorbească și el, a zis: „Hai să stăm pe o bancă, să putem vorbi mai multe”. Am văzut în apropiere o bancă liberă, vopsită în verde, și ne-am așezat. M-a întrebat cu ce treburi sunt la Moscova. I-am spus. A zis să nu fiu supărat, că rusoaicele țin la bărbatul lor. În gândul meu ziceam: Bine ar fi să ai gura de aur, că-mi place ce spui. El mi-a zis că a ră-

mas vădov de doi ani și acum stă la fiica lui cea mai mică, ea are mare grijă de el. „Să știi că le-am crescut bine. Nu mi-e rușine cu ele. Cealaltă fată este într-un orașel mic, mai departe de Moscova, și ne vedem mai rar, cam de două, trei ori pe an. Că fiecare are problemele sale și nu le poate rezolva nimeni în locul lui. Noroc cu telefoanele astea mobile, că pot comunica de câte ori vreau. Mai mult ne întrebăm de sănătate și de cum este vremea”.

Stând de vorbă pe bancă, vine la noi un bărbat, așa, cam la vreo 40 de ani, și zice către noi cuvântul *tretii*. Ivan i-a răspuns ceva, și bărbatul a plecat. L-am întrebat ce a dorit omul acela. Mi-a spus că este un bețiv și nu merită să pierdem vremea cu el. Mi-a zis că *tretii* înseamnă al treilea. La Moscova mulți beau votcă pe stradă. „Cum așa?”, am întrebat. „Păi, să-ți spun”, a zis. „Dacă unul vrea să bea, mai caută un partener și, dacă nu au bani suficienți, mai caută pe al treilea ca să bea cu ei, acela de-al treilea este numitul *tretii*. Când s-a strâns echipa, pun banii, merg, cumpără sticla, o desfac și pun degetul pe sticlă la o treime: aici este treimea mea, aici, a ta și ultima, a lui *tretii*, a celui de-al treilea. Fiecare-și bea partea așa ca de dușcă, dar sunt corecți, nu trag mai mult de a treia parte. Cum sunt antrenați, nici nu mai verifică dacă mai are de tras din sticlă, știe că a tras exact partea lui. Bea primul, la revedere! Pleacă, pune dopul, rămâne următorul. Bea și el o treime, servus! Ultimul care bea rămâne cu sticla, ceea ce înseamnă câțiva bănuți în plus. Asta este cel mai câștigat, chit că bea după ceilalți doi. Ritualul se petrece în funcție de câți bani ai. Vrei al treilea? Dacă are bani mai mulți și poftă să bea mai mult, te întreabă: *Ti hocesi vtaroî?* Adică, vrei al doilea? Și atunci bei jumătate de sticlă”. „Mi-ai zis de *tretii*, de *vtaroî*, dar primul, cum procedează?”, l-am întrebat. „Primul este *pervâi*, ăla nu stă de vorbă cu nimeni, are el bani de băut, nu e nevoie să se asocieze”. „Super! *Tretii* și *vtaroî* își astâmpără setea pe stradă?” Mi-a răspuns: „Pe stradă, dar unde crezi? Fără nicio problemă. Se consideră că fiecare și-a făcut analizele. Se merge la noroc. Sunt necunoscuți, se grupează câte trei la o sticlă, trag la măsă, după care-și văd de drum”.

Mai sporovăim noi ce mai sporovăim și ne apucă târziul. Hotărâm să plecăm. Întâmplarea a fost că aveam de mers o bucată de drum în aceeași direcție. La un moment dat, vedem un tip care se ținea de un stâlp cu felinar, să nu cadă. Un altul, la fel de mângă, îl proptea și-l ridica de câte ori aluneca pe stâlp. Erau amândoi atât de „turtiți”, încât abia se țineau pe picioare. Băuseră, probabil, împreună, dar colegul lui

din spate părea mai rezistent, deși amândoi se clătinau ca „Titanicul” pe valuri. Alături de cei doi, se afla un polițist, sau un milițian, nu știu cum le spune acolo în Rusia, care părea că-i pândeste. „De ce?”, am fost curios. „În momentul în care unul dintre ei cade, îl înhață și-l duce la un centru de dezalcoolizare. Acolo îl bagă la duș, la bărbierit, masă, tratamente medicale, dacă este cazul, îl aranjează, îl parfumează, după care îi înmânează o factură, de nu le mai trebuie alcool, neam de neam”. De aceea îl ținea tovarășul lui din spate, să nu cadă și să nu-l ia polițistul. Dar jocul lor era foarte simpatic. Primul culisa pe stâlpul ăla pe care-l ținea strâns în brațe, iar celălalt se chinuia să-l țină



să nu atingă pământul. După câteva minute, adio mamă! Omul a căzut, și polițistul l-a înșfăcat. Ivan a zis ce urma să i se întâmple „fericitului” pilangiu. Nu-l bat, nu-l agresează, doar că-i dau factura de-l ustură rău la ficiți. Și-n loc să se aghesmuiască cu trăscau, trebuie să plătească la centrul terapeutic o groază de bani.

Ne-am amuzat la spectacolul stradal la care am asistat și ne-am despărțit. Ne-am hotărât să ne mai întâlnim în zilele următoare, dar, cine știe de ce, Ivan nu a mai apărut.

Am sosit acasă mai târziu. Parașita m-a tot așteptat și a încălzit zama de câteva ori. I-am povestit de întâmplările din oraș, și s-a mirat cum de eu nu am fost *tretii*. I-am spus că în Moscova nu-i ca la noi. A fi *tretii* la Moscova poate deveni foarte scump.

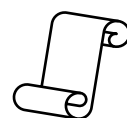
- Da' rusoaicele cum sunt?

- Faine, dă-le-n poznă! Îți spun drept că dacă mi-ar fi spus cineva că rusoaicele sunt faine, mă apuca râsul. Dar nu-i așa, mă! Ele întrec orice închipuire! Pe când ei sunt bărbați hâzi. De aceea, cât m-am mai plimbat pe străzi nu am pus capul în pământ, că ai la ce te uita când trec ele. Îs și faine, și elegante, și sulemenite cu gust. Nu te mai poți mira când vezi că aproape toate concursurile de Miss sunt câștigate de rusoaice.

- Măi, Nicule, mi-a plăcut ce mi-ai povestit. Trebuie să ne despărțim, că s-a făcut frig acasă, la mine. Mă duc să mai pun pe foc, de nu s-o fi stins. Sper să ne mai întâlnim, poate atunci îmi povestești cum ți s-au părut rusoaicele. Că dacă nu mi-ai povestit, pare ceva suspect.

- La revedere!

- Sănătate!





Cornel Udrea

Onisâm's Stories

Lex dura, sed durex

Onisâm vine la gardul lui Dorel Ciurgaș, aprinde o țigară și îl privește pe acesta cum meșterește, ingenuncheat, la roata dreapta față. Din când în când se uită peste umăr.

Dorel, fără să rădice capul, îl întreabă calm:

– Ce-ai, mă, ce te tât uiți în spate? Te-o găsit DNA-ul cu pozunarele pline de cozonac? Rîde scurt, icnit și își reia treaba.

– Dă-l în future, ce să găscă la mine? Am și io fo 3o de mii de euroi-iepuroi, ce, ăia-s bani?

– Chiar așa. Ce-s ăia treijdâmii de iepuroi la on țaran român autohton! No, și la ce te uiți atunce?

– Mă, de doo zile mă urmărește on melc...

– Îl știi și io, da' pă mine m-o lăsat în pace, cînd i-am arătat o poză cu duamnă-ta Grapini!

– I-aozi! Apăi, aprigă muiere și bolovană! Amu' nu știi pă unde-i!

– Cum unde-i? La Brugsel, un' să șie?

– Nu, mă, javra aia de melc!

– Aha! Dorel moșmondește în continuare, apoi, tot fără să ridice capul, zice: „aruncați mucurile de țigară, tampoanele folosite, alte deșeuri intime în coșul albastru! Vă mulțumim, orașul e al tutulora!”

Onisâm se uită în jur, dă din umeri, asvîrle chiștocul în mijlocul uliței, aprinde altă țigară. Unde ai cetit tu asta, mă?

– La London, mă, în Trafalgar Scuvar, mă, cînd am fost la văru' Beznă, are acolo o afacere, p-o mînă cu Tordoi Clari, de loc din Voșlăbeni, Harghita, România!

– Bag-sama, îi muire ungu' ceala! Știi, și io am o nepoată, da' ia locuiește în Meidstân, cam cum ar hi Deju' de Cluj. La ei kilometru îi milă!

– De ce să-ți hie milă? Să descurcă, trăiască doctor Petru Groza și familia!

Onisâm suride superior, dar pe dinlăuntru hohotește și se îneacă de rîs: „pulandrăule, haber n-ai ce te așteaptă!”

– Îi îmbîrligată cu un jamaican din Costa Rica, unde o rămas borțoaș Udreaica, o știi, favorita lui marinaru', ceala de îi stă on uăchi picior păstă picior. Dreptu'. Cum vii din stînga, carevasăzică... crește viermi de mătăsă artificială!

– Cine, mă, Trăian ficior? Doar n-o bolînzit! Vezi ce face beutura din uăm! De cîte ori ț-am zîs, Onisime, că împreună am mărs întîiași dată la armată și la aceeași fimeie, în Giurgiu, de ne-am scărpinat doo săptămîni dintre picioarele, de nici îl putem saluta pe tistu' ceala cumsecade, comandantul de pluton, locotinentul Belință! Fain ficior, suflet miez de pine! Lasă păharul, că în iel te-ngroapă degringolada etilică! Îl privește pe sub sprîncene, pe Onisâm, dar acesta rămîne insensibil la cuvintele alea urîte, ba mai mult îi continuă ideea:

– Nepoată-me, mă, cu jamaicanu' ciala! Ții minte romu' „Giamaica”? No, de loc, de acolo-i!

– No, bine, mă, romu' „Geamaica”, on leu și optzăci felea-dețu. Coneacu' tri și șasăzăci, țigheri, „Carpați”, fără ustupuș, doi cincizăci!

– „Mărăștile” de Sf. Gheorghe, în pachet lat, on leu șaptezăci...faine vremuri, bune timpuri! Că ieream tineri, mă, și virgonți în izmene! Zîmbesc și dau din cap, a aduce-re aminte.

– Auzi, da' ce repari la roata ceea? Ai oareșce defect?

– Da, mă, probleme la discu' de ambreiaj! S-o bălegat Orhideea, proasta, pă butuc, pă jantă, cum ar vini!

– No, ce să știe vaca ce face: mîncă, cacă, dă lapte și repetir!

– Da' ce treabă ai cu mine?

– Las' că viu mai pă sară, dupe micu' dejun, ș-om vorvi...la bună-vedere!

Dorel își împinge pălăria în spate, se ridică și se uită după Onisâm. Vocea acestuia se aude în clar și Dorel îi trage o cruce de aia agabaritică, așa cum a văzut el la Jiji.

– Bine, mă, c-ai apărut, lovi-te-ar trinu-ntre coarne, mucosule, ... ține-te, mult de mine, că o să-ț plîngă copiii pă sub frunze! Onisâm abia așteaptă reîntîlnirea cu Dorel, de aia nici nu se grăbește, vorbește în sineși, dă din cap. Se oprește, aprinde o țigară, așa că nici nu observă melcul care trece pe lîngă el în goana mare.

Mînușa

Mă, copile, zice Onisâm, am aflat în lada din tîrnaț, unde ține bună-ta folclor chinezesc sănătos, pe cînd vin televiziile, on prezervatist de iarnă, bă, din lînă, albastru cu gambîn. Mi-i cam lărguț, da' ține de cald și or încăput și zurgălăii ceia scofilciți! Faină sculă o avut moșu, puterintă intelectoală bag-sama!

I-am arătat la muire și s-o rîs pă ea, tătă sara, nici la Gîdea n-o vrut să să uite. La culcare, cînd să mă vîr sub dunhă, îmi zice: „ciala, mă, nărodule, nu îi prezentativ, mă, îi o mînușă cu on singur dejet!” Și iar s-o pus pă guițat se-ral...

De ce îți povestesc astea, lasă dracului telefonu' ciala, ca să nu faci un handicap mental ca mine, să suferi, fără știință, o nostajie pubertală, cum mi-o explicat nepoata Sanda a lu' Nebunică, psihioloagă, care să te apuce în cele mai fericite momente ale egzistenței.

Zică muireea, tuși-ta, ce vrea, da' macar on organ știu că n-are grija berii ăleia chinezeste, „Corona”, șede în izolare, la căldură. Doar nu era să-i pun mască pe figură!



Veronica Țorheian

Cățelul pământului

Ați văzut un cățel al pământului? Eu n-am văzut. Dar l-am auzit! Atunci, în copilărie, când, în vremea amiezii, animalele noastre se odihneau la umbră. Erau niște veri dogoritoare, și, la amiază, sătui, coșaii se odihneau vreme de un ceas. Se odihneau pentru că iarba se taie mai ușor când e rourată, și coșaii începeau lucrul când se făcea ziua, împodobind dealurile cu brazde ca niște spinări verzi. Când se ridica roua, împreună cu alți frați împrăștiam brazdele, acoperind câmpul cu pologul stropit cu lacrimile florilor. Lacrimi pe care le sorbeau razele soarelui, pentru a preschimba iarba înmiresmată în fânul cel de trebuință pe timp de iarnă. După răstimpul acela, de la amiază, pologul era înturnat, pentru a grăbi uscarea și pentru a păstra bunătatea fânului, iar, la apusul soarelui, fânul se clădea în clăi.

În ziua aceea, când am auzit cățelul pământului, abia terminasem de prânzit. Locul de odihnă era pregătit în podul cu fân proaspăt. În grabă, ușori și puși pe șotii, am urcat scara, în urma coșailor. Am fi vrut să ne jucăm de-a mijoarca, dar tata ne-a poruncit:

- Gata, treceți la somn! Dacă nu vă gădila somnul, închideți ochii și ascultați cățelul pământului!

Am închis ochii. Pe drumul de lângă casă, cineva urca dealul, stârnindu-l pe Moroș, care se odihnea la umbra fagului cel scorbuos. Mama a ieșit și l-a potolit, aruncând câinelui bucata de mămăligă rămasă de la prânz. Clămpănindu-și fălcile, mi-l închipuiam pe Moroș dând din coadă, în semn de mulțumire.

- Ham!, ham!, ham!... răsună, în mintea mea, un lătrat tot mai îndepărtat și mai potolit. După o vreme, parcă nu mai era lătrat, ci vorbă omenească. Abia șoptit, îmi părea că aud un grai nemaiauzit.

- Copilă visătoare, în vreme ce adormi, am să-ți spun o poveste. O poveste despre casa asta, a străbunilor tăi. Povestea este așa: Cândva, la capătul locului vostru, era o stâncă uriașă. Un trăsnet, venit din senin, a lovit stâncă și a despicat-o în bucăți șlefuite. Era toamnă. Ploi reci au spălat piatra aceea alburie, apoi au început ninsorile bogate, clădind peste grămada de pietre un palat alb și pufos pentru vietăți ale pământului. Palatul n-a fost locuit de prea multe vietăți. Cele mai multe și-au făcut culcușuri calde, căptușite cu frunze uscate, culcușuri pe care le făceau și străbunii lor. Când se își primăvara, pietrele acelea s-au adunat la sfat, mărturisindu-și plictiseala și zădărnicia. Au hotărât că trebuie să facă ceva, să fie mai aproape de oameni, să audă glăsurile de copii, să audă cum rumegă animalele, cum nechează caii, cum cotcodăcesc găinile, cum behăie oile, chemându-și mieii. Vor și ele, pietrele, să simtă viața. Ca să-și împlinească această dorință, pietrele au hotărât să se așeze fundație pentru o casă. Uitându-se către răsărit, o piatră mai colțuroasă văzu un tâpșan în vecinătatea unui pâlce de fagi.

- Acolo vom fi de folos și vom avea ce ne dorim – glăsuși piatra cea colțuroasă. Luăm pieptiș dealul și ne așezăm temelie pentru o casă de câmp. Cineva se va bucura de isprava noastră.

- Și eu cred că ar putea să se bucure cineva – interveni o piatră șlefuită. Dar vom fi în stare?

- Ei, câte lucruri par imposibil de realizat și, în cele din urmă, apare un mod de rezolvare. Important e să încerci și să stăruie în ceea ce îți propui. Ne sprijinim una de alta, ne îndemnăm una pe alta și trebuie să izbutim!

Și a început epopeea. În vreo două săptămâni de trudă, cât pe pământ, cât prin pământ, pietrele s-au așezat temelie.

Vântul care adia prin cetina brazilor a dus veste despre isprava pietrelor. Le-a mai spus brazilor că pietrele ar vrea să se înfrățescă cu lemnul, pofindu-i, ca buni vecini ce se știau, să li se alăture la ridicarea acestui adăpost. Și unde n-a început pădurea să danseze, împreună cu vântul cel vestitor, și să facă planuri, unele mai îndrăznețe decât altele. Planuri pe care numai copiii le pot înțelege și le pot împlini, în visurile lor. Câțiva brazi și-au propus să ajungă bărne trainice, alții au vrut să ajungă scânduri late și de nădejde, câțiva, cu rezonanță de vioară, au dorit să ajungă dranițe pentru acoperiș, căci numai prin dranița asta se poate îngâna șuierul vântului cu cântecul rândunelelor întoarse la cuiburile lor rânduite sub streășina casei.

În gândul brazilor, dezrădăcinarea părea lucrul cel mai greu. Dar cum, în lumea asta, nimic nu este lăsat la voia întâmplării, pe drumeagul care tăia pădurea în două, urcau agale doi tăietori de lemne, împovărați cu drujbe tăioase și nemiloase.

- Vrem jos, vrem jos, adia un cântec monoton în cetina brazilor care sărutau cerul plumburiu. Tăietorii urcau nepăsători. Cine știe unde erau duși cu gândul? Dar cântecul acela monoton stăruia: vrem jos, vrem jos, vrem jos...

Pe o creangă ce se balansa, un cocoș de munte și-a umflat penajul, și-a deschis penele cozii într-un evantai lucios, scoțând sunete specifice împerecherii. Sunete care se aud rar, dar care, de data asta, parcă au venit anume să atragă atenția tăietorilor de lemne. Cocoșul, dansând să impresioneze o femelă pe care a pus ochii, mai balansă de câteva ori creanga, apoi zbură peste pădure. Tăietorii au început să cerceteze bradul doar, doar vor zări femela. N-au zărit-o, dar au descoperit că trunchiul bradului avea marcajul făcut de pădurar. Marcaj care apărea și pe trunchiurile brazilor din vecinătate. Și s-au pus tăietorii pe treabă, până către asfințitul soarelui, când, după ce au curățat crengile de cetina care îngâna cântecul cel monoton, au dispărut pe unde au venit.

Brazii doborâți aveau o noapte de odihnă, înainte de marea lor trudă. În zorii zilei, târâș-grăpiș, trunchiurile brazilor au urcat dealul și s-au clădit peste pietrele așezate temelie pentru locaș.

La fel ca vara asta, și vara aceea a fost una dogoritoare – mai șoptise graiul acela nemaiauzit. În stare să usuce lemnul cioplit de meșteri, după trebuințe, pentru a fi clădită casa asta în care voi vă adăpostiți, vă ajutați părinții și ascultați povești de tot felul.

- Haideți, copilașii tatii, e vremea să întoarcem pologul! Haideți, frumoșilor, că ați mai crescut cu un lat de palmă!



Poezie

Ioan Pinteș

poem despre viața de vie

n-am vorbit niciodată despre povara viței de vie
vorbesc acum
din burta mamei unde stau întins precum mortul
în căldura mormântului
bob de strugure
aici locuiesc
într-un teasc improvizat
cuvintele acestea pe care le scriu chiar acum
tocmai le sfărâm dinții și le scot precum viperelor
limba ascuțită și veninoasă
un lichid galben precum polenul se prelinge
până în adâncul pământului
bob de strugure
tu ești viața mea de apoi
dulce ca mierea amară e veșnicia podgoriei

vinul poartă greutatea sângelui
promit
cândva mă voi naște

de la marginea câmpului

de la marginea câmpului strig
glasul trece înainte peste arături
fum alb
sub care cresc grâul neghina și pălămida
precum ploaia se aud cuvintele
mai presus de arături sălășluiește
domestica pace a aerului
gura stă precum sperietoarea la margine
urechi străine se pregătesc între pajiști
urechi surde glasul vuieste
și trezește rădăcinile
deasupra câmpului explodează interjecțiile
totul se împrășteie
gura semănătorului la margine glasul secerătorului
la mijloc
petece jumătăți rămășițe
ciuperca pronomelui
un ghem care se desface veșnic
și se reface chiar de la marginea câmpului

anchidinos

ele frumoase nu sunt înaripate nu zboară
ele sunt ca și găștele
derizorii și pașnice și cârtitoare din când în când
iluzorie e numai mintea celui care filosofează despre ele
cocoșat pe pietricelele unui munte scufundat
frumos e numai glasul rapsodului Ion din Chios
care sta gânditor în căsuța lui de lângă mare
sprijinit pe pervazul ferestrei și cugeta
despre coloane dorice, capiteluri, spectacole,
arene, Corinth și despre câțiva
tineri seducători din Siracusa
frumoasă e numai dragostea ivită din ruinurile
stoice ale teoriilor despre amor
și înaripată și zburătoare și gingașă
precum ofilirea și ridurile bătrânului Anchidim.

acum știu

acum știu
că ploile pot aduce mari inundații
că munții se pot prăbuși în orice moment
și că un cutremur e posibil oricând
acum știu
că lumea nu mai e locuită de nimeni
că suntem noi doi pe pământ pe pământ
și că e imposibil să cânte cocoșii
acum știu
că îngerii de foc de la poarta raiului au adormit
chiar dacă nu mă crezi
acum știu
că putem intra fără teamă
ținându-ne de mână
în paradis

prin toate sălile de concert

prin toate sălile de concert mâine trece privighetoarea
pe o sârmă de aur dansând
trece privighetoarea și verifică instrumentele
eu stau aici între coceni
stau aici între coceni și ronțai boabe de porumb în lapte
printre snopi vin turme de porci
azi sau mâine mă răstoarnă
între pănuși muzicale



Ioan-Pavel Arap

TOGĂ DE GALĂ

Preschimbat în lumină amară așteptam reverii sacerdote
călăreții păgâni dezmoșteniți ai timpului se numeau
înfloreau lumânări și explodau bancnote
penitenții dimineților celeste privegheau
sufeream la atingerea aspră a bronzului șlefuit
de copitele cailor
nimicisem orice speranță devenită inutilă obsesie
atemporală –
ochii tăi lăcrimau în visele preafericiților
sufletul meu strălucea ca o togă de gală

PÂINE ȘI CIRC

Țăranul pripășit
la marginea orașului
groapa cu lei arena
poporul vrea pâine și circ
gladiatori
arene există în fiecare oraș
amfiteatrele însă
au fost măcinate de timp
altarele se crapă singure
și nimeni nu vrea
să rămână
Acasă

COPII ÎN ORAȘUL ÎNGHEȚAT

copiii rătăciți în orașul înghețat
aveau cuvinte strivite pe buze
se închinau la steaua suavei lehuze
copiii rătăciți în orașul înghețat

copiii rătăciți în orașul înghețat
aveau părul și genele albastre
semănau întrucâtva memoriei noastre
copiii rătăciți în orașul înghețat

copiii rătăciți în orașul înghețat
semănau cu îngerii exilați din cer
doar pleoapa lor clipea sticlind a ger
copiii rătăciți în orașul înghețat

copiii rătăciți în orașul înghețat
plecaseră cândva demult tot copii
acum se întorceau sfioși printre cei vii
copiii rătăciți în orașul înghețat

copiii rătăciți în orașul înghețat
au vrut să aibă la rândul lor copii
dar nu i-a iubit nimeni dintre viii cei vii –
copiii rătăciți în orașul înghețat

„MAGAZIN MICXT”

Scriu:
nu pot să dorm
timpul e un ceas de flori
veștede
noaptea văd stelele
prin geamul crăpat
și blocul de vis-à-vis
ploaia o aud
de parcă ar cădea direct
pe clapele mașinii de scris
toamna mi-au plăcut întotdeauna
ploaia și ceața

visul și cafeaua
și țigările ieftine
m-au ajutat
să nu mă îmbolnăvesc
numai realitatea m-a făcut fericit
am scris o sută de versuri
de parcă aș fi scris
unasutălei
și vă rog, vă implor
credeți-mă
realitatea imită arta
altfel cum ai putea să citești
scris cu stângăcie
la lumina zilei
cu litere de-o șchioapă
„Magazin Micxt”
pe scândura putredă
bătută în poarta casei
devenită
peste noapte
butic...?!

CONFESIUNE

Niciodată nu mi-a fost
Atât de dor de tine
Ca înainte
De a te fi cunoscut.



Daniel Moșoiu

Flecăreală

Tocmai fumez plictisit o țigară amară și noduroasă
din care trag grăbit să nu se stingă n-am nici brichetă
n-am nici chibrit am doar ambiția ciudată să nu fac
nici astăzi
nimic să stau pe terasa aceasta murdară vreme de
un poem
să privesc cum iese din arizona cu celebra lui șapcă
trasă peste ochelarii groși poetul ion mureșan
cum schimbă la ieșire o strângere de mână și două vorbe
cu prozatorul alexandru vlad care în haina lui verde
și bocanci grei aduce puțin a hemingway
îndată apare și ion cristofor cu perciunii anilor '70
ar fi bine de-ar veni și tudor vlad dar acesta probabil
e în redacție cu domnul buzura care bea cafea în birou
sau care poate nu bea
dar ziua mea trece și fără ei
spun în gândul meu nu și fără tunsoarea băiețească a
martei petreu
care însă e mereu grăbită pe drumul dintre
apostrof un poem și-un articol de critică vine însă
augustin pop bea o cafea cască dă un autograf pe ultima
lui carte și cu ochii pe ceas pleacă dar ce bine: cu o
pâine în brațe și o geantă mov gil mihaiu pășește elegant
ca un sunet din toba lui tarasov
rămân către stradă unde o mașină albastră (în nici un caz
ca natașa lui david) trece ca un tanc în ea un palton
vișiniu
în care se-ascund un început de chelie și-un nas
cum să-i spun prozatorul profesorul prefectul g zanc
și fiindcă nu mai venea nimeni m-a cuprins frica
am rămas doar eu stingher și umil ca un tânăr poet
pe care îl lasă muza într-un târziu s-a lăsat seara nu se
mai vede nimic doar un mers plin de elan dacă mă
gîndesc la cele o sută de kilograme susținute de
respectabila barbă a domnului pecican în sfîrșit îmi iau
și eu paltonul gri pe mine arăt puțin șifonat cu pantalonii
stîlciți cu un mers demodat
o întind pînă mîine

Poemul existenței comune

Eu merg la cursuri ascult sfîrșitul stilourilor pe
hîrtie am iubiri trecătoare numai una e mai presus de
moarte (dar asta e deja altă poveste) voi termina
facultatea undeva departe îmi voi sprijini coatele pe
catedră fetele își vor scrie bilețele: ce simpatic e
profesorul de filozofie băieții vor privi spre mine
chiorș - dacă știu juca fotbal va fi foarte bine -
profesoarei de fizică îi voi face curte directorul îmi va
trage cu ochiul: eh, tinerețile! pe domnișoară o voi
invita la mine vom bea o șampanie și într-un pat
de țară
vom face dragoste o tînără economistă îmi va fura
mințile
atît de mult încît pînă la urmă o voi lua de nevastă
voi fi mire la nuntă ea mireasă îmi voi chema
rudele și le
voi îmbăta și toți îmi vor spune: casă de piatră!
cu banii strînși la nuntă îmi voi lua o mașină cu care
am să duc
uneori navetiștii grăbiți către gară și toți vor șopti:
uite profesorul de filozofie ce băiat de treabă! nevastei
îi voi dăruî doi prunci pe care cu timpul îi voi duce de
mînă la grădiniță iar seara le voi spune povestea cu
făt frumos și cu neghiniță după care mă voi așeza lîngă
femeie îi voi număra firele albe și ridurile iar ea îmi
va spune: sînt bătrînă și nu mă va primi în brațele care
altădată îmi păreau de felină lîngă ea îmi voi încălța
șoșonii și mă voi sprijini în cîrjă cu gândul la
odraslele noastre care vor intra în lume îmbrățișînd la
rîndul lor poemul acesta al existenței comune

Din volumul
Poeme din mers,
Ed. Timpul, 1999;
Ed. Eikon și Caiete Silvane, 2012,
ediția a II-a



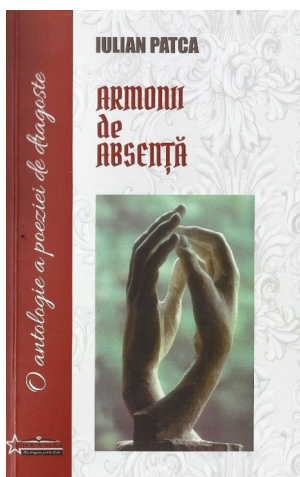
Julian Patca

Dacă ai dori

Un rost mai am și-acum ca-ntotdeauna,
Să știu că umbra ni se va uni,
Strălucitoare să-ți privesc cununa
Sub care să străbatem veșnicii.

Însângerat de dor mereu aș vrea
Să pot să duc cununa mea de spini,
Cât am speranța că ne va veghea
Lumina răsărită din lumini.

O, de-ai dori alături să ne poarte
Cărări pe care nu le-am cunoscut,
Din dragoste vom trece peste moarte
Lăsând uitării tot ce ne-a durut.



Rugă de seară

La pieptul tău, în prag de noapte,
cu capul înainte mă arunc,
cu inima citește-mă, în șoapte,
cum ai citi povestea unui prunc.

Mă vindecă de tine cu-o privire,
picură-mi în suflet cloroform,
fă-mi leagăn din descântec și iubire
și mă păzește-n pace până-adorm.

Octombrie

E un dezmăț cromatic pe hotare,
Miezul zilei seamănă cu tine,
Lacrimile viei picură-n pahare,
Dar să le deguste nu mai are cine.

Și-această toamnă e o veșnicie
De gânduri care se întorc acasă
Către ceva ce nu a fost să fie –
Iluzie-mbrăcată în mireasă.

Aproape dusă vara se mai zbate,
Octombrie ne-aduce nostalgii,
Ne-om regăsi în altă toamnă, poate,
Dacă în toamna noastră o să vii.

Și...

Mai pot să spun, după atâta vreme,
că Universul nostru l-am restrâns
în punctul de la capăt de poeme
în care, poate, amândoi am plâns.

Și..., dincolo de regrete și patimi,
se-aștern tăcute marile ninsori
în care mă voi arde după datini
însingurând în strai de sărbători.

La oglindă

Ești astăzi cu-o idee mai matură,
Cu ten discret acoperit cu fard,
Te redescoperi ca într-o picătură
În care strângi săruturi ce te ard.

Și dacă cearcăne mai îndrăznețe
Îți caută ochii veșnic visători,
Ascunse riduri vin să te învețe
Cu mângâieri cum poți să te înflori.

Ești, iată, cu-o idee mai frumoasă,
Cu irizări în bucle și pe umeri,
Sub deghizarea asta luminoasă
Se-adună anii fără să-i mai numeri.

Maiestuoase ruguri de lumini
Splendoare de corole își împart,
Pe umeri goi văd orgile de crini,
Supusele stigmatate de brocart.

Și-mi pari o nudă nimfă plutitoare
Îleșită din abisul unui vis,
Și dacă rostul vremii e să zboare
Tot cerul tău rămână-ne deschis.



Yves Hoxa

CUVÂNT CU CUVÂNT
(poezie scrisă-n vis)

...și tata era-n pământ
În întuneric și mormânt
Mă asculta tot ce spun
Cuvânt cu cuvânt
Și-i spuneam eu câte-am adunat
Cretă, Cărbune, Cerneală
Pe lumea asta de dincoace, de vânt
Cuvânt cu cuvânt
Din luturi și țărână, fărâma cu fărâma
Cum am strâns rând pe rând
Perle și mărgăritare pe șiraguri de boare
Cuvânt cu cuvânt
Ș-apoi într-o furtună cu neagră lună
Într-o lume rea și nebună
Colierul s-a sfărâmat strigând
Cuvânt cu cuvânt
Pe albastra pardoseală de sticlă
Cu triluri de măcăleandru în gând
Pe-o aripă de largă risipă!
Cuvânt cu cuvânt...

DAR NU SE MAI POATE

Doamne, cât mi-aș dori oricând
Să intru iar în același vis din Paradis
Pe ușița ce-am fost deschis
Dar nu se mai poate
Toate porțile-s ferecate!

Doamne, mai lasă-mă să colind plângând
În pântecoase galioane pe necuprinsa mare
În căutarea sirenelor de sare
Dar nu se mai poate
Toate navele-s naufragiate!

Doamne, cum mi-aș dori ca nicicând
Să mănânc câte-un bulgăre de pământ
Să gust câte-o firimitură – silabă de cuvânt
Dar nu se mai poate
Toate mormintele-s ocupate!



Valer Pop

HAIKU

mare caniculă –
nici evantaiul
nu-și mai are rostul

după aversă –
pe grămada de pietre
șarpe încolăcit

fluierul mierlei –
până deseară adun tot
fănu-n căpițe

ațipit lângă claie –
îmi tulbură visul
doar tunetul

alb peste tot –
din coșul casei fumul
iese drept în sus

iar vijelie –
mai cade o uscătură
din bătrânul nuc

rafală de vânt –
un pet se rostogolește
încet pe asfalt

după ninsoare –
copita ciutei dezgolește
un smoc de iarbă

lacul liniștit –
pe o frunză de nufăr
o broască neagră

a nins peste noapte –
între casă și șură
doar urma pisicii

inundație –
câinele legat în lanț
urcat pe cușcă

Tinere talente

MAMA

Din tot ce mișună pământul
Și dintre toți acei de seamă,
Orice făptură ai alege
Nu e mai dulce ca o mamă.

Și tot pământul de-ai umbla,
N-ai să găsești niciunde
Un glas mai dulce și iubit
C-al unei mame blânde.

Ea toată viața și-o dedică
Grijind să-ți fie bine,
Te-nvață multe, te păzește,
Ca s-ajungi omul de mâine.

Și orice semn de supărare,
O mamă-l bagă-n seamă.
Să ardă focul păcătoșii
Ce nu au dragoste de mamă.

Și câtă noapte nedormită,
Și câtă de supărare,
Când are puilul scump al mamei
Un necaz sau o-ntristare.

O, Doamne, bune și-ndurate
Păzește, te rog eu, umil,
Acel suflet zdrobit al mamei
Care își pierde un copil.

Și dă, Tu, Doamne, înțelepciune,
Frica de Tine la o seamă,
Din cei ce fac zile amare
Ființei ce le este mamă.

Silviu GRAPINI

Clasa a VI-a A

Profesor: *Ana-Floarea Hanciuc*

POEZIE PENTRU MAMA

Mamă scumpă, mama mea,
Să trăiesc eu n-aș putea,
Dacă tu nu ai mai fi,
Pe pământ, să mă suștii.

Ești primăvara sufletului meu,
Și te voi iubi mereu.
O să îți culeg o floare,
Să-ți arăt că ai valoare.

Încă îmi mai amintesc
Cum îmi spuneai „Te iubesc!”
Cum pe cap mă mângâiai,
Durerea mi-o alinaai.

Chiar de te-am mai supărat,
Întotdeauna m-ai iertat.
Și m-ai învățat mereu,
Ce e bine și ce-i rău.

Anastasia Victoria PĂTRĂȘCAN

Clasa a V-a B

Profesor: *Ana-Floarea Hanciuc*



Constantin Moldovan

CIOBURI DE METAFORĂ

Mi-au amorțit gândurile
Sub înaltul adâncului,
Iar zâmbetul se mai sprijină
Doar într-un ciot de lumină scăpată.
Cuvintele refuză să mai zboare
Înspre pana poetului
Adormit la marginea durerii,
Cu inima spartă
În cioburi de metaforă,
Precum un zeu săgetat în aripi...
Doamne,
Smulge-mă din întunericul neputinței
Și îmbracă-mă cu veșmântul iertării
Pentru a-mi nemuri credința.

POVESTE...

„La final, cu toții vom deveni o poveste...”

Era o zi de iarnă troienită,
Când scârțâiau zăpezile-n priviri,
Și te-am zărit o clipă, dar - grăbită -
Ai și plecat... La mine-n amintiri.

Mi-am spus c-a fost o simplă amăgire,
Capriciu de moment, crâmpei de gând,
Ferindu-mă să cred c-a fost iubire,
Deși vorbeam cu norii, suspinând

Și te visam în nopțile cu stele
Cum îmi zâmbeai, chemându-mă să vin...
Nu am crezut în dorurile mele,
Dar sufletu-mi era de tine plin.

Apoi m-am înrolat în căutare,
Romantic rătăcit prin univers,
Să te gădesc... Iar tu, nerăbdătoare,
M-ai așteptat la margine de vers.

Au dispărut dureri într-o clipită
Și-atunci, îmbrățișați în vechi trăiri,
Ne-am amintit de ziua troienită
Când scârțâiau zăpezile-n priviri.

SONET PENTRU MAMA

(mamei Floarea - să-i fie îngerii aproape...)

Atunci când te încercă mari tristeți,
Ajunge să rostești cuvântul „mama”
Că-ți piere, din privire, toată teama
Și poți pași senin prin dimineți.

Oricât de mare-ar fi, în suflet, drama,
Cea care are, parcă, șapte vieți,
La fel ca-n zorii primei tinereți,
Îți șterge ochii, -n lacrimi, cu năframa.

Și prinzi puteri atunci când ea se roagă
Să-ți fie ție bine, să răzbești,
Să nu te-atingă relele lumești;

Căci mama e ființa cea mai dragă,
Iar tu te simți un fel de semizeu
Și îți zâmbește, -n gânduri, Dumnezeu!

SONET DE 8 MARTIE

Dacă dorești să scrii despre iubire
Îți trebuie o muză și curaj,
Dar sigur n-o să fii în avantaj
De nu presari și-o umbră de simțire.

FEMEIA, o eternă Julietă,
Că-i din Verona sau de la Mizil,
Acordă, însă nu oricui, azil,
Dacă-i deșteaptă, mândră și cochetă.

Deci vouă, azi, FEMEILOR iubite,
Eu vă doresc să fiți mai fericite
Și-nchin cu un pahar de cabernet,

Spunându-vă cu zâmbetul pe buze,
Deși sări-vor mulți să mă acuze,
Că vă cuprind pe toate... În Sonet!

PRIMĂVARA SENTIMENTELOR

Ți-am sărutat părul
Așa cum n-a mai făcut-o nimeni altcineva
Pentru că,
În nimicnicia mea,
Am acceptat ca Eros
Să-mi spargă sufletul cu barosul iubirii...
Știu că îmi voi reveni din rătăcire,
Însă bucăți din sufletul meu îndurerat
Vor rămâne la tine pentru totdeauna
Și - cine știe - poate cândva,
Dincolo de moarte,
Dintr-un colț al inimii tale neputrezite,
Își vor croi drum către lumină,
Ca niște ghiocci,
Pentru a vesti lumii
Primăvara sentimentelor.



Valer Pop

Atitudini

Când eram mic,
alergam desculț de-a lungul
băltoacelor.
De ce?
Așa, că mă vedeau oamenii.

Acum după o ploaie
cu spume
nu mai iau
băltoacele de-a lungul.
De ce?
Așa, că mă văd oamenii.

Sufletul mai trăiește

Am întins mâna
și am luat un pic de primăvară.
Un braț de flori
înainte de a pleca!
Cu ele mi-am acoperit inima
Dar sufletul mi-era trist!

Am deschis ochii
și am cules cu privirea puțină toamnă.
O paletă de culori
înainte de a pleca!
Cu ele mi-am acoperit trupul
Dar inima încă mai bătea!

Am deschis ușa
și a intrat frigul.
Era iarnă și înainte de a pleca!
Mi-a înghețat inima
Iar trupul meu a înțepenit!

Cineva a luat lopata
și a săpat o groapă.
După ce am plecat,
mi-a acoperit trupul cu pământ.
Dar sufletul meu mai trăiește!

Război

O țară vecină-i
în dureri de moarte.
Pe pământ și în cer
tunurile bat neconținut.
Dronile sunt atente
la mișcările mașinilor de foc
gata, gata să le aprindă.
Dușmanii iau în cătarea puștii
tot ce mișcă.
Rachetele spintecă întunericul
și spaimile pe toți ne cuprind.
Ard case mai multe
ca oricând.
Sunt bombardate școli și spitale.
Foametea bate la ușă
și mamele cu copiii în brațe
își iau lumea în cap,
împrăștiindu-se prin lume,
precum schije de obuzelor nemiloase.
Se inițiază sancțiuni împotriva agresorului
dar acestea vor fi suportate tot de cei sărmani.
Mai așteptăm o zi
dar oare ne vom mai trezi?

Omul de zăpadă

a venit iarna
și atunci
după modelul
Creatorului
am făcut
un om
de zăpadă
dar nu i-am putut da
un suflet
și atunci el a rămas
mereu rece

Vis urât

Am visat urât într-o noapte:
eram între oameni lacomi.
Toți își doreau funcții,
averi, renume, putere.
Alergând după acestea
își sfâșiau ca pe niște dușmani de moarte:
prieteni, vecini, frații, iubiții, părinții.
Eram într-un loc blestemat!
Toți ridicau statui banilor.

Anti clasic

Inimile noastre stau
spate în spate.
Gândurile mele și ale tale
sunt paralele pe sensuri opuse.
Dorințele noastre
nu se mai intersectează.
Interesele ne sunt divergente.
Marile hotărâri
se iau prin discotecă
în fața halbelor răsuflăte
la ore târzii.
Indiferența înfloarește
sub chelii.

Cine sunt eu?

Aș putea începe prin a-mi menționa locul de proveniență (satul Valea-Mare, comuna Șanț), sau prin a-mi menționa toate cele trei fa-

cultăți din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”: am absolvit Facultatea de Litere, unde am studiat Limba și Literatura Română - Literatură Comparată și Universală; în prezent, sunt studentă în anul trei la Facultatea de Sport și urmez un masterat de Consiliere Școlară și Asistență Psihopedagogică în cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației. Lăsând la o parte traseul academic, aleg să mă prezint drept un „munte de emoție”, așa cum mi-a spus cineva odată. Printre pasiunile mele se regăsesc fotografia, teatrul, dansul și scrisul. Scriu jurnal, proză și poezie. Consider că emoțiile sunt cele care ne fac cu adevărat umani și e foarte important să nu le reprimăm, ci să avem curajul să le trăim, să îmbrățișăm vulnerabilitatea și să o exprimăm într-un mod personal și autentic.

Maria Filipoiu

**Azi am îngropat o pasăre**

Strânge-mă tare,
strivește-mi pieptul
și scoate-mi pasărea din piept.
Sapă cu unghiile,
smulge-i penele,
rupe-i cu dinții aripile,
vezi să nu-ți scape pasărea din mână!
Leagă-mă de un picior
și du-mă la târg.
Vinde-mă pe un grăunte de inspirație
și apoi,
după ce n-a mai rămas nimic din mine,
du-mă la copacul din grădină
și îngroapă-mă lângă pasărea mea
în nuanțe de alb-negru.

Bunica

Seamănă mai mult cu o salcie bătrână
pentru că rădăcinile ei au fost de când e lumea.
Ea e mai mult decât o poezie,
mai mult decât un gând, un vis și un dor...
Povestea ei stă scrisă sub semnul timpului,
știe ce e viața.
Măinile îi sunt muncite,
ochii îi sunt grei
și totuși mai găsești o speranță în ei.
Nu se ascunde după o privire.
„Eu nu-s bătrână,
Sunt doar de demult”
Zicea ea, cu vorba caldă
și cu ochii aprinși...

Întunericul cu două brațe

Așa mă arunc în inimi,
de zici că am făcut parte dintr-o sectă fanatică,
ucenică a iubirii,
stigmatizată cu o sensibilitate naivă
și două cicatrici pe o petală de piept.
Cum să mă arunc în brațe necunoscute?
Cum să cred ochii care nu mi-au privit sufletul?
Oh, atâta pasiune pentru un întuneric cu două brațe...

Văd cum te uiți înapoi

Amar îți va fi somnul
când mâna pe care o vei căuta
va fi mâna care a încetat să te mai scrie.
Abia aștept să nu te mai aștept.
Ce simți când te scriu?
În acest minut
desprins din apusul unui gând sărac de dor,
m-am hotărât să te iau
drept cine ești cu adevărat pentru mine:
O muză și atât.

Eu și cu mine

Uneori simți că nu e să fie
Și dacă nu e să fie
De ce să ne mai forțăm?
Alergi și te zbați,
te agiți și te frământăți,
îți muști limba
încercând să te abții din a mai fi vulnerabil-
robot.
Mă transform încet.
Sunt o bucată de ziar alb-negru
care deține povești minunate,
dar pe care nu-l citește nimeni.
Și de ce l-ar citi?
Când în jur sunt ecrane luminoase
și mult mai atrăgătoare,
cu alte povești... alte discuții.
Și cum prezența mea e tratată ca o absență,
eu că sunt umbră, că sunt pământ,
par să nu exist de fapt.
Câteodată un roșu aprins te poate scoate în evidență,
alteori nici culoarea nu te scoate din anonim.
Ce energii mă bântuie în locurile pline?
Aș cânta,
Dacă aș avea o notă care să-mi înalțe sufletul
Și să mă poarte departe...



Veronica Oșorheian

Concert primăvărat

Așteptam
să deschidă salonul;
Deodată, un stol îndesat
s-a năpustit în juru-mi;

Din cântecul gălăgios,
n-am înțeles nimic;

Un băiețel alerga într-un suflet;
Dintr-o pungă de un leu,
a deșertat fărâmiturile;

Pe caldarâm,
a început concertul:
țac, țac, piu, piu, țac, țac, zbîrrrr...

Vremea mătășorilor

Salca de la râul morii
Legănatu-și-a veșmântul;
Peste mătășorii galbeni
A trecut alene vântul,

Mângâindu-i cu un cântec
Monoton - sfâșietor,
Apoi cu un vechi descântec
Învățat de prin popor:

În durere, Sfânta Maică
Vru la Fiu ca să ajungă,
Râul era greu să-l treacă -
Plan făcu Măicuța-n rugă.

Salcia și-a legănat
Ramurile înflorite
Și-ntr-un fel s-a înnodat,
Cât trupșorul Maicii Sfinte.

Ca-ntr-un leagăn a trecut,
Peste apa-nvolburată
Și-a ajuns, cum a crezut,
Lângă crucea blestemată.

De atunci, de leac e salca,
Dacă-i pusă la icoane;
Să nu ocoliți copila -
Vinde flori că-i este foame.



Semne de primăvară

Galben puf pe mătășori
înfloriți la subsuori -
pe crenguțele de salcă
răsărită lângă baltă
și pieptănată de vântul
ce cutreieră pământul,
să anunțe fluturii
răspândiți peste câmpii -
prin lanuri de pădăii.

Lanurile galbene
își deschid corolele
pentru harnice albine,
gărgărițe roșioare,
buburuze gălbioare,
cărăbușii maronii,
pentru stoluri de scatii ...
Toate-au așteptat să vină
primăvara în grădină.

Mugurii se-ntrec și ei,
cei mai mari și mititei -
primăverii căpătâi,
care să-nfrunzească-ntâi?
Piersici și cireși îmbracă
în culori grădina toată
nu-și dau rând caișii, prunii,
Merii, perii și alunii ...

Peste tot, zarva-i tihnită.
Iarna a fost biruită
și trimisă-n alte zări,
peste țări și peste mări,
unde renii o așteaptă,
s-o culce într-o covată,
să stea, iarna, la hodină,
până-i vom scrie să vină.

Țintarul

La o margine de plai,
Doi copii păzeau o turmă,
Începând din luna mai,
Până cădea prima brumă.

Ciobănescul da târcoale
Turmei ce se răsfirea,
Printre ierburile-ntinse
Dispre munte-nspre vâlcea.

Un pietroi (cam cât o masă),
Încălzit de sfântul soare,
Însemnatu-l-au copiii
Cu un colț de piatră tare:

Câte trei linii pe-o parte,
(Puse una lângă alta)
Le-au unit c-o linioară
Și țintarul a fost gata.

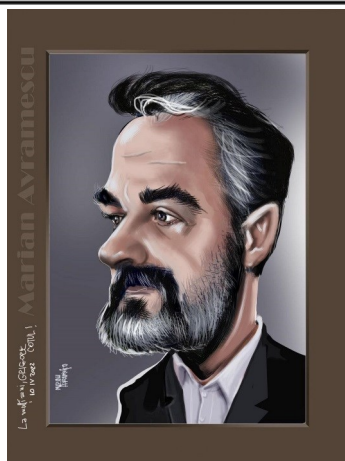
Din rotunde pietricele
Și din scoarță de copac,
Nouă piese, fiecare
Și le-a rânduit pe plac.

Jocul a-nceput vioi,
(Cum îi învățase Moșu'),
Uitând amândoi de oi
Și de ciobănescul roșu.

Soarele s-a dus demult,
Dusu-s-au și oi, și câine;
Ce-au pățit cei doi copii,
Am să vă mai spun, dar... mâine



Portret realizat de
Marian Avramescu



Grigore Cotul

Poezie umoristică

STRATEGIE BUGETARĂ (valabilă în orice perioadă)

Nu mai avem nevoie de nimic
Îi vrem doar bine, toți, acestei nații,
Deși ne-om descurca mai greu un pic,
Să mai tăiați ceva din alocații!

Bugetul țărilor e atât de mic,
C-abia ne mai plătim parlamentarii,
Și până-și mai revine, eu vă zic
Să mai tăiați o parte din salarii!

Pensionarii tot mai greu o duc,
Sunt foarte mulți cu traiul în extensii
Și nici un beneficiu nu ne-aduc,
Să le tăiați măcar un sfert din pensii!

Mai sunt și asistații social,
Nu zic de cei ce mătură trotuare,
Dar celor care zac pe la spital,
Tăiați-le ceva din ajutoare!

Și când va fi s-ajungeți prea bogați,
Iar noi obișnuți cu soarta noastră,
Cu banii n-are rost să aruncați,
Lăsați-i să v-ajungă dumneavoastră!

RONDELUL RELAXATULUI

Știam că nu mă-nghite-o babă...
E mama ei, m-am relaxat,
Că poate-s greu de suportat,
Iar dânsa are mintea slabă.

S-a dus, vă jur, la popa-n grabă,
Dar popa tot ne-a cununat.
Știam că nu mă-nghite-o babă...
E mama ei. M-am relaxat.

Acum, bătrâni, nevasta-ntreabă,
Urcându-se cu greu în pat:
Mereu ai fost... un relaxat?
Iar eu în minte-mi spun degrabă:

Știam că nu mă-nghite-o babă...

DIN JURNALUL UNUI SOȚ DEZINFORMAT

Văzând-o că s-a pus la patru ace,
Am abordat-o: „Pleci, dar încotro...?”,
Și mi-a răspuns: „Mai lasă-mă în pace,
Mă duc, așa, aiurea!” – la mișto...

Când am văzut-o pe-o alee-n parc,
Cu șeful meu - persoană cunoscută -
Mi-am zis că n-are rost să mă încarc
De gânduri negre... Totu-i la derută!

Colegii mei, a doua zi mi-au dat
De bănuț c-ar fi o conjunctură
În care-aș fi total dezinformat...
Păi, cum să nu-i acuz de impostură?

Dar tot nu m-am oprit din căutări...
I-am prins, culcați, în lanul de lavandă,
Deci este clar, au fost manipulări,
Că ambii sunt experți în propagandă.

RELAXARE GENEALOGICĂ

Un străbunic, din partea mamei mele,
La douăzeci de ani s-a însurat
Și a trăit cu bune și cu rele...
Cu soața foarte rar s-a relaxat.

Bunica mea, ce l-a născut pe tata
Și pe mătușa mea, a declarat
Că până ce-a trecut prin sat armata,
Ea niciodată nu s-a relaxat.

De tatăl meu, o fire insipidă,
Atât vă spun: că mama l-a rugat
S-o lase și pe ea, cumva, gravidă...
Abia l-a prins o dată relaxat.

Așa am apărut pe lumea asta,
Și sunt bătrân. Mereu m-am întrebat
De ce m-a părăsit, demult, nevasta?
Am fost, probabil, mult prea relaxat...

STAGII DE COTIZARE (gazel)

Toată viața, omul are
Țel să aibă-o angajare,

Cu venituri consistente,
Să-i aducă bunăstare.

Pensia să-i fie grasă,
Își deschide-un cont în care

Pune-n fiecare lună,
Câte-o sumă oarecare.

Anii-ncet, încet, se-adună,
Iar, în prag de „liberare”,

La petrecerea cu-amicii,
Află, plin de indignare,

Că-i cu patru ani mărită
Vârsta de pensionare.

TURIST (rondel)

Atât de multe-aș fi ratat,
De nu treceam prin Bucovina,
Pe jos, cu trenul sau mașina,
Dar tot mai am de vizitat.

Prin multe locuri m-am cazat,
Mai simt pe limbă prânzul, cina...
Atât de multe-aș fi ratat,
De nu treceam prin Bucovina!

De două zile-s relaxat
La Vama, numai cu vecina –
E măritată, bat-o vina,
Eu, încă, nu m-am însurat...

Atât de multe-aș fi ratat!

Aurel Domide-Șanțanu: „Fii prin tine însuși ceea ce ești...”

Leon-Iosif GRAPINI

Colonelul (în retragere) **Aurel Domide-Șanțanu**, poet, epigramist și publicist, fiul lui Macedon și al Firoanei, s-a născut în 7 ianuarie 1933, la Șanț, județul Bistrița-Năsăud, într-o familie numeroasă. Tatălui său, Domide Macedon, caporal în Armata Română în Primul Război Mondial, din Înalțul Ordin al Majestății Sale Regele Ferdinand I, prin două brevete, i s-a conferit, în 1923, *Crucea Comemorativă a războiului 1916-1918 cu baretele 1919* și, în 1926, *Medalia „Victoria” a marelui războiu pentru civilizație 1916-1921* (brevete publicate în numărul 4 al revistei *Izvorul Someșului*). Impulsionați de meritele tatălui, trei dintre fiii acestuia, Clement, Aurel și Leontin, vor urma o carieră militară, ajungând ofițeri superiori în armata României. Aurel Domide-Șanțanu are doi copii (un băiat și o fată), trei nepoți și un strănepot.

După cele șapte clase absolvite la Școala Generală din localitatea natală (1940 – 1947) și după absolvirea Liceului „Vasile Alecsandri” din Galați, s-a înscris la Școala Militară de Ofițeri Activi de Infanterie din Sfântu Gheorghe, urmând exemplul fratelui său mai mare, Clement, care, alături de tatăl său, a constituit unul dintre modelele pe care le-a urmat în viață. Dar modelele cele mai dragi lui, după cum el însuși ne-a declarat, sunt dascălii săi, Cosma Cotul și Lucreția Deatcu, care, prin sfaturile și insistențele lor, i-au călăuzit pașii spre o viață de domn, scăpându-l de opinci și de munca grea a câmpului. După absolvirea școlii militare, cu gradul de locotenent, în 1953, a fost repartizat la Școala Militară de Intendență și Finanțe din Craiova, unde a lucrat 2 ani ca instructor (comandant de pluton), apoi, cu aceeași funcție, 2 ani la Liceul Militar „Ștefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc și 7 ani la Liceul Militar „Dimitrie Cantemir” din Breaza. Din 1969, s-a stabilit la Sibiu, fiind profesor/lector – șeful Cursului de psihopedagogie militară, între anii 1969 și 1982, în cadrul Școlii Militare de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu”, azi Academia Forțelor Terestre, și șeful Catedrei de științe sociale, până în 1990, în Școala Militară de Ofițeri Activi de Transmisiuni „Decebal”. În paralel, a urmat, la fără frecvență, cursurile a două facultăți, absolvind Facultatea de Psihopedagogie, la București, și Facultatea de Istorie și Filozofie, la Cluj-Napoca. Practic, aproape patru decenii de carieră militară a activat numai în învățământul militar, învățământul fiind, conform mărturisirilor sale, marea lui dragoste, iar eleveii, viața sa. În anul 1990 a trecut în rezervă.

Încă de tânăr a fost pasionat de literatură și de

scris. În 1956, a participat, cu poezie și epigramă, la un concurs lansat de revista *Tânărul scriitor* din București, câștigând un premiu în bani și cărți. Astfel, s-a produs debutul său literar. În Liceul Militar de la Breaza, a înființat revista *Cantemiristul*, iar în Școala Militară de Ofițeri Activi de la Sibiu a fost redactor-șef al revistei *Gânduri ostășești*.

Odată ieșit la pensie, a revenit la marea lui pasiune, scrisul, și a început o fructuoasă colaborare, în calitate de redactor, redactor-șef și, actualmente, senior-editor, cu revista *Rapsodia*, și, din 2004, cu Cenaclul literar „George Topârceanu”, devenit azi Cenaclul literar „General Radu Theodoru” al cărui președinte este de ani buni. Atât revista, cât și

cenaclul sunt patronate de Cercul Militar din Sibiu. Activează și în cadrul Cenaclului Umoriștilor Sibieni „Nicolaus Olahus”, care editează publicația de satiră și umor *ACUS*. Este membru al Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) de la Sibiu și Năsăud. Publică poezie, proză, epigramă și articole istorico-culturale în revistele amintite, dar și în *Epigrama*, în magazinul cultural-științific *Lohanul*, revista de cultură și civilizație *Cenaclul de la Păltiniș*, revista de literatură, artă și civilizație *Rotonda Valahă*, revista socio-culturală *Izvorul Someșului* și altele.

Și-a publicat creațiile lirice în două volume consistente, bine primite de critică și de cititori: *Anotimpuri de cuvinte*, Editura Arhip Art., Sibiu, 2008, și *Popas printre cuvinte*, Editura Salgo, Sibiu, 2017.

Șanțeanul din el nu a murit niciodată, așa se explică întoarcerea obsesivă, prin vers, la locurile copilăriei din satul Șanț, sat atât de drag autorului, încât la numele purtat a mai adăugat unul, *Șanțanu*, ca semn al dragostei față de ținutul natal, ca semn al respectului și al recunoștinței față de oamenii acestor locuri, părinți, frați, dascăli, colegi de școală, prieteni și toți acei șanțeni care, într-un fel sau altul, și-au lăsat amprenta asupra destinului său.

Poezia sa este „o poezie a întrebărilor și a răspunsurilor fundamentale, vine din har și din simțul acut al libertății, acumulate de generații întregi de cărturari năsăudeni, țărani-grăniceri (...), o poezie meditativă, evocatoare și sensibilă, atinge esențele, coboară în adâncuri, în profunzimea existenței” (Dumitru Munteanu), o poezie în care „temele alese se întâlnesc și se ciocnesc dramatic, răscolitor, disputându-și întâietatea (...), toate versurile sunt minunate, pline de o stranie frumusețe, clocotind de împăcare și neîmpăcare, de



durere și bucurie nereținută, de dragoste și dor, de iubire și revoltă, străbătând toate cercurile de umbră și lumini pământene, dar și astrale” (Ioan Gligor Stopița).

Și-a creat propriul său *motto* după care s-a ghidat în viață: „Fii prin tine însuși ceea ce ești, căci sunt destui prin alții ceea ce sunt”.

Aurel Domide-Șanțanu mi-a fost profesor de psihopedagogie în Școala Militară de Ofițeri Activi de la Sibiu. A rămas în memoria mea ca un militar distins, manierat, ales în vorbă și purtare, dedicat profesiei sale de dascăl. Îmi aduc aminte că nu-i plăcea ca elevul să intre în clasă după el. Ani buni la rând ne-am căutat unul pe altul la telefon doar cu prilejul sărbătorilor de iarnă sau al celor pascale. De mai bine de doi ani încoace, de când colaborează cu revista noastră, vorbim, la telefon, desigur, cel puțin o dată pe lună, și încheiem discuția în dulcele grai al șanțenilor, folosind regionalisme/vorbe de la Șanț dragi amândurora. Nu o dată și-a exprimat regretul de a nu mai putea reveni, din pricina vârstei înaintate, în satul natal atât de drag lui.

Aurel Domide-Șanțanu este unul dintre oamenii cărora le port un respect deosebit, pe care îi admir și îi prețuiesc.

Toată stima, domnule profesor!

GÂNDURI

S-a oprit Gerul la porțile cetății
și cere găzduire pentru o vreme.
L-am mai întâlnit în copilărie
și-l văd din nou cât e de mare,
de aspru și neîndurător.
Puțini sau poate mai mulți îl primesc
În casă, trebuie să închizi bine
toate intrările, cât e el de mare
și expus la vedere, se strecoară
cu abilitate peste tot
și clădește foarte repede grădini albe
și palate cu fântâni albastre,
el, Gerul, ca o balerină în coapsa amurgului
și a zorilor, frate cu vârtejul Vântului,
sleind puteri, coborând adesea în spaimele
junghiurilor reci, scutier nedorit,
lăfăindu-se în oglinda dimineților
și-n rânjetul lupilor plecați peste culmi
să culeagă fulgerul copitei de căprioară.
Oprți-l, de puteți, cu voința insului interior
și trimiteți-l să-și rodeze calea
pe genunchii Carpaților ori prin
strunga văilor, în uralele soarelui
care îi va pregăti culcușul
sub cămăși de codru, adormindu-l în
parfumul revărsat de cetini.
Hai, maestre, Gerule mare,
prinde-ți construcții la sănii
și lasă-mi ferestrele fără florile tale,
aventuri pe întinsul sticlei,



plesnind a suferință rece, albă,
și tulbure de strânsoarea ta.
Toate plecările vor fi triste,
doar a ta va slobozi apăsarea
și rana jarului tău.
Acum, la urmă, îți urez cale-ntoarsă
prin sloi de amintiri.
Du-te, ești rece ca moartea
din praful de pușcă.

CANDELA DIN SUFLET

Anii vin și trec întruna
Noi suntem de voi departe
Doar din când în când ne scriem,
De-aducere aminte, câte-o carte.
Ce-au fost anii dinainte
Cu parfumul lor trecut?
Amintiri curate, sfinte,
Locuri unde am crescut.
Azi rămas-au ochii minții
Către satul neuitat
Unde ne-așteptau părinții
Și unde ne-am bucurat.
Doar în candela din suflet
Arde dorul de părinți,
Iar pe-obrazul plin de doruri
Ne curg lacrimi fierbinți.

Fără ei e greu, dar viața
Curge-n vad tot mai departe,
Și din noi cu ei se stinge
Chiar cea mai frumoasă parte.
Mult am vrea, dar nu e modru
Să le spunem un cuvânt
Și sfioși, tăcuți, le punem
Doar o floare pe mormânt.

PASUL

Ades, până la marginea primejdiei
am făcut pasul
silind neprevăzutul să-și retragă
amăgirea.
Am neluat, uneori, seama la faptul
cine silește spulberă firescul
și simte frigul erorilor.
Am trăit, uneori, înșelăciune și semeție
învăluit de cercul alunecos al smereniei,
nebănuind că zeii nu rabdă mult omului.
Am aprins și am păstrat flacăra
peste așteptare, prin patimă și har
cu vise care au învins fiorul,
amăgit de himere ori clipe fără noroc.
Pasul. Pasul meu din fulgerele vremii
de ieri și de azi.

STRĂMOȘII

Prin veac îi întâlnesc în fapte, în cuvânt,
Cu sânge și sudoare stropind acest pământ

Li-s pașii, suferința, merinde pe ogoare
Din truda lor și astăzi mai dau pomii în floare

Sculptați în demnitatea din oastea de țărani
Sub jugul vremii aspre, la pluguri cu plăvani

Fără statui și ode, jertfiți fără simbrie
Sub domnitori, în lupte, apărători de glie

Și-au dus la greu amarul, prin ani și suferință,
În glorii anonime, modele de credință

Din forța lor, din veacuri, din osul țărănesc
Din jertfa pentru țară ființa mi-o hrănesc

Strămoșii mei din plaiuri, cu frunți de bronz sub
glie,
Fântâni cu ape limpezi în vreme de urgie

Voi, azi, coloana vie, din ciutura fântânii
Voi, gloria în care mai cred încă românii

Modele-nsângerate în maci cu ochii roșii
Purtând pe umeri țara, aceștia-mi sunt strămoșii

AȘTEPT SĂ PLEC LA ȚARĂ

Aștept să plec la țară, să respir
Aer curat, e larmă la oraș,
Voi prinde nopți cu stele fără șir
În munți, la stână, jintuit și caș.

Iar la ciobani, la baci, le duc palincă,
La muls voi prinde turme de mioare,
Strungașului să-i cumpăr o tilincă
Să cânte cum o face-n șezătoare,

Iar veștii ce v-am zis i-am dat un rost,
Cununii de-ntâmplări tronând a ireal –
Povestea v-o aștern precum a fost
La stâna unui baci din mândrul meu Ardeal.

Un baci pe cinste, Iosib Ilieș,
Iar stâna lui, ca lacrima curată,
Ne-a dat din jintuit un feleș,
Nu-l pot uita pe Iosib niciodată...

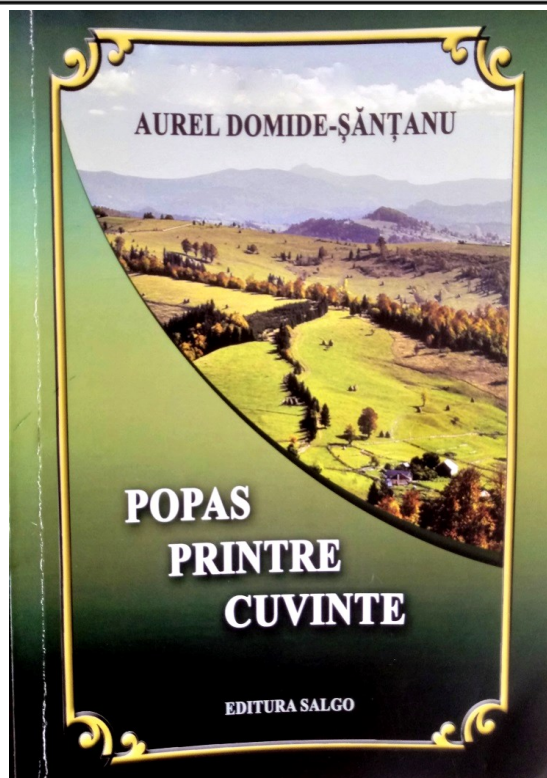
Acasă, balmoș dulce ne-am făcut
Și brânză scofălită ca acasă,
Ne-am bucurat de sat, unde-am crescut,
Și-acum rămasul dor încă apasă.

Cum trece vremea, parcă-i trunchi de val
Prin amintiri în suflete rămase
Și-n sânul lor, pocal după pocal
De vers, doar la lumină scoase.

POPA BĂTRÂNUL

Eram copil la școală, nici astăzi n-am uitat,
Pe-atunci Popa Bătrânul, un înțelept în sat

Modest și cald la vorbă, în cugetări curat
Mi-a prins credința-suflet și m-a încreștinat



La vremea de vecernii, pe cel pornit la rău
Ori pe bețivi, pe atuncea-i scotea din făgădău

Avea, în educații, părintele mult har
Spunând că munca, cinstea te fac bun gospodar

Și azi Popa Bătrânul în gândurile mele
Mi-a fost de-a lungul vieții chiar unul
din modele

CÂND OI PLECA

Când oi pleca eu, prietene, îți cer
Îngăduință, poate sfatul
Ca stelei ce m-așteaptă-n cer
Să-i ceri modest să-mi pregătească patul

Ca așternut să-mi pună chiar o toamnă,
Dar să nu fie fără miez de ploi,
Și de-i permis, însoțitor, o doamnă,
Că totdeauna e mai bine-n doi

Să bem cafea cu pulbere de stele
Și-o bere, uneori, de s-ar putea,
Iar de-s prea mari dorințele rebele,
Lăsați-mi liber doar un colț de stea

TE-AM CĂUTAT

Te-am căutat în aripa din vis,
Te-am căutat în vers și-n tot ce-am scris

Și te-am găsit într-un târziu într-o erată...
E mult de-atunci, iar tu erai plecată

Epigrame cu parfum de... femeie

Selecție de: **Grigore COTUL**



ADELA COTUL
Șanț, Bistrița-Năsăud



GRIGORE COTUL
Șanț, Bistrița-Năsăud



DOREL BAZGA
Maieru, Bistrița-Năsăud

ȘI TOTUȘI, IUBIREA...

La fel ca-n prima zi, îndrăgostiți,
Mai rar un cuplu fericit ca noi,
Deși suntem demult căsătoriți...
El de opt ani, iar eu de-aproape doi.

VECINA AMABILĂ

Vecinul meu la ușă mi-a bătut,
Să-i dau un pic de zahăr împrumut.
În toată casa zahăr n-am găsit,
Dar a plecat acasă... îndulcit.

GOSPODINA ECONOMĂ

De-o lună fac economie
La apă, gaz și energie,
Și-o să vă spun cum reușesc:
Nu spăl, nu calc și nu gătesc!

SCHIMBĂRI

Soacra-n toată dimineața,
Cu vopsele-și schimbă fața...
Și eu m-am schimbat o dată,
C-am văzut-o nefardată.

MISTERUL

Crezu Adam, simțind scânteia,
C-a înțeles deplin femeia,
Dar îi răspunse Dumnezeu:
„Femeia?!... N-o-nțeleg nici eu!”

CĂSNICIA - DEFINIȚIE

Un mariaj e lupta-n doi,
Când fiecare-nvață bine
Să-și schimbe vechiul „vai de mine”,
În mai firescul „vai de noi!”

DOVADA

Iubitul meu mă prețuiește,
Și tot mereu mi-o dovedește,
Mi-a dat cadou, de ziua mea,
Exact ca la soția sa.

VALENTINE'S DAY, LA ȚARĂ

Nevasta-n stilul ei firesc
Mi-a zis că vrea să vadă semne
Că mi-aș dori s-o încălzesc...
Mă conformez... mai cumpăr
lemne!

STABILIREA PRIORITĂȚILOR

Întreabă meșterul Manole,
La o ședință de partid:
„Avem și blonde, și creole...
Pe care să le pun la zid?”

FEMEIA IDEALĂ

E deșteaptă, te momeste,
Dar tot vine-o vreme fastă
Când și ea se-ndrăgostește
Ca o proastă.

DEFECT PROFESIONAL

Văzându-mă cam trist de-o vreme,
M-a consolată nevasta mea...
A zis să nu-mi mai fac probleme,
Că poate să-mi creeze ea.

EXISTĂ MIRACOLE

Vecinul meu, cel surdomut,
Atunci când m-a-nșelat muiera,
Fiind șocat de ce-a văzut,
A rupt tăcerea!

SECHELE DIN TRECUT

Pe soața mea o tot găsesc
Cu un amic, ce-i plin de bani,
Da-i greu s-o dezobișnuiesc...
I-a fost nevastă patru ani.

PREGĂTIRI DE PAȘTE

Azi, nevasta, bucuroasă,
Banii, câți i-am adunat,
I-a-mpărțit din casă-n casă
... de marcat.

ENIGMA

Nu e poartă spre știință
Să nu-și afle astăzi cheia,
Însă nu e cu puțință
Să elucidăm femeia.

ANA LUI MANOLE

De când meșterul cel mare
A clădit-o mai solid,
Prin sublima ei purtare
Mulți bărbați a pus la zid.

EVA VS. ADAM

Eva-i floare dintr-o coastă,
Iar Adam, lut cu fiori.
Deci noi, față de nevastă,
Suntem doar pământ de flori?

INIMA DE CATIFEA

Inima ți-am dat-o, cât era de fină,
Cu a sa iubire poți să te răsfeți!
La această oră sfântă și senină
Dânsa nu mai șade printre ursuleți...

DIVA PATRIOTĂ

Chip suav, trup de zeiță,
Ochi cum nu am mai văzut...
Cu frumoasa ta altitudine,
Ești un înger, dar căzut!

BASTONUL

M-am dus cu nevasta la shop,
Să-mi iau un baston și-un clop.
Nu pot de ofertă să scap:
Bastonul croit mi-e pe cap.

LA CURĂ

Chinul, foametea, năpasta
Cea ascetică și dură,
Semnalează că nevasta
Ține cură.



NICOLAE BUNDURI
Brașov

SOȚIA MEA E IUBĂREAȚĂ
Holtei fiind – cu trai greoi,
Ca vai de mine, dragi creștini,
M-am însurat și-i vai de noi
(De mine și de doi vecini).

A VIETII CHEIE
Cu frumusețea ei, femeia,
E poarta raiului și cheia,
Dar după ani, știind prestața,
Intactă îi rămâne... „clanța”.

DUPĂ AVENTURILE
TINEREȚII
Spărgând partide vechi și case,
O să-mi plătesc pe lume fapta,
Căci am avut femei frumoase
Și am ales-o pe... „deșteapta”.

ÎN PAT CU VECINA
Cu-a mea vecină iubitoare,
Făcând amor curat și blând,
M-au deranjat extrem de tare...
Vecinii ce-așteptau la rând.

SOȚIEI, DE ZIUA EI
În cinstea unei lungi iubiri,
Ți-am cumpărat în dar iubito,
Garoafe, dalii, trandafiri...
Dar cu cartofii am sfeclit-o.

UNEIA, LA A DOUA TINEREȚE
Rimeluri, gene false, alifii,
Cu păr vopsit, strident fardată,
Nostalgic se întreabă: Unde-or fi
...oglinzile de altădată?

FETELE DE PE BULEVARD
Fetele din preajma mea
Niciodată nu-mi dau pace:
Unii n-au ce îmbrăca...
Ele n-au ce să dezbrace.

CRĂȘMĂRIȚA DIN BUZĂU
La crășmărița asta nouă
Găsești plăceri fenomenale:
Un cap frumos, un trup și două
...,adaosuri comerciale”.



PETRU-IOAN GÂRDA
Cluj-Napoca

FEMEIA... MUZICALĂ
Ca tânără-i vioară - ton supus,
Apoi, violoncel - mai grav i-i glasul
Și-i contrabas - de la cincizeci în sus
...În drama-n care soțul este basul.

PRIN FIREA LUCRURILOR...
Femeia e asemeni cu pământul
În care viața prinde rădăcini,
E un ogor mănăs... pe care vântul
Mai duce și sămânță din vecini.

RETORICA MISOGINULUI
Analizând puțin ideea
Creării Evei - stră-străbuna -
Admit că trebuia femeia,
Dar nu era destulă una?

SOȚIE INGRATĂ
Răcnește-n van, de-aud vecinii,
C-o neglijez de-o vreme bună:
La urma urmei, nici mașinii
Nu-i fac mai mult de-un plin pe lună!

GATA CU PREJUDICIILE!
De-ar fi să căutăm pricină
Și, oișicare-ar fi etatea,
Să nu luăm decât virgină,
Ar dispărea umanitatea.

OCHI DE ARTIST
Admir pe plaja de nudiste
Fetele vesele și triste
Cum stau întinse-n pielea goală,
Cum se așază, cum se scoală...

LA UN TALK SHOW
O divă, astăzi în șomaj,
Căci o ignoră foștii soți,
Și-a pus o tonă de machiaj,
Dar a uitat să-și ia chiloți.

CU NEVASTA PE PLAJĂ
Stau cu soața printre fâțe,
Pe nisip, ca de-obicei:
Eu cu ochii după țâțe,
Ea cu ochii-n ochii mei!



JANET NICĂ
Ostroveni, Dolj

ACUM AM CE N-AM AVUT
Cu o nevastă prea frumoasă,
Eu n-am avut probleme-n casă,
Dar, cu vecina, de o vreme,
Am... cinci culegeri de probleme!

ARTĂ
Doamnă, nu mai sunt burlac
Și, privind în consecință,
Complimentul ce ți-l fac,
Este artă... cu tendință!

VECINĂ NOUĂ
Vecine vechi, și toate bune,
Avui, prin vreme, o mulțime,
Dar de-asta nouă, n-am ce spune,
Căci n-o cunosc în profunzime.

VECINA, ETERNA FLOARE!
Acum un an, vecina mea,
Jurai că este o LALEA,
Dar azi, îmi pare transformată,
Aduce mult cu o... MUȘCATĂ!

ÎN ZODIA FLORIILOR
Vecinei mele, nu-i mirare,
Cam de un an, îi zic „iubito”,
Căci, cum arată ca o floare,
De la-nceput, am... mirosit-o!

UNEIA
Cu gura, PIERȘICĂ de mai,
Obrajii, RODII, păru-coamă,
Cu ochi ca MURA de pe plai,
Încerc să spun că e o... POAMĂ!

FEMEIE BISERICOAȘĂ
„Să îți iubești aproapele!” i-a zis
Părintele, c-un glas de paradis,
Ea a-nțeles și-a aprobat din pleoape,
Căci numai dânsul îi era... aproape!

VECINA
Vecina, una cu lipici,
În curte are, an de an,
Găini și găște, bibilici,
Și-n casă ține un fazan.



STELICĂ ROMANIUC
Ploiești

APROPOS

Iubita, foarte excitată,
Mi-a sugerat că și-ar dori
Și-n alte locuri sărutată,
Ca de exemplu... în Bali.

REMINISCENȚE

Vecina mea, o fostă miss,
Ce-n vârful limbii îți răspunde,
Se-mbracă numai la Paris
Și se dezbracă pe oriunde.

OBICEI

În mașină și în viață,
Soacra o așez, cuminte,
Doar pe scaunul din față,
Că pun răul înainte.

MĂRTURISIRE DUPĂ NUNTĂ

A fost o noapte chinuită,
Zicea mireasa cam jenată,
Că nu eram obișnuită
Să am prestații fără plată.

BIBLICUL ADEVĂR

Domnul i-a făcut din coastă
O femeie, nu nevestă,
Dar bărbatul, din prostie,
A făcut din ea soție.

MATRIMONIALĂ

Caut soț, bărbat cu bani,
'Nalt, frumos, cinstit și cult,
N-am pretenție la ani,
Dar să nu trăiască mult.

CARDIAC LA VÂRSTA A TREIA

Când o văd ce fin pășește
Și cât e de-apetisantă,
Tensiunea mare crește,
Aia mică mi-e constantă.

CONTEMPLATIVĂ

Rochița neagră cu buline
Îi face trupul grațios,
Pe mijlocel îi cade bine,
Iar pe covor ... spectaculos.



FLORIN ROTARU
Buzău

UNEI PRIETENE ECOLOGISTE

Fiind copilă ea visa
Că animale va salva,
Și-un dobitoc tot a salvat,
Fiindcă nu s-a măritat.

REZISTENȚĂ ACERBĂ

Femeia asta, oameni buni,
E o belea, vedeți și voi
Că, iată, o curtez de luni
Și n-a cedat, deși... e joi.

FATALITATE

Ne întâlneam pe înserate
La ceas, la Universitate,
Și de trei luni sunt soțul său;
Ce va să zică ceasul rău...

MINTEA DE PE URMĂ

Eram puștan, era frumoasă,
Mă ofticam că nu mă lasă,
Azi sunt căsătorit cu ea
Și ce n-aș da de m-ar lăsa!

STATISTICI

Cu ani în urmă, când eram holtei,
M-am bucurat și eu din plin
de viață
Și am iubit vreo sută de femei;
Trei dintre ele chiar au fost de față.

ÎNTÂMPLARE

Am nimerit, băut un pic,
La vecinica de la trei,
Dar jur că n-am făcut nimic
Căci a crezut că-s soțul ei.

RELAȚII DE VECINĂTATE

Am fost la tipa de la trei
Să-i cer o cană de ulei,
Mi-a dat și ea cat a putut,
Deși ulei nu a avut...

LA CĂSĂTORIE

Fata nu era săracă,
Dimpotrivă, chiar avea
Patru oi, găini, o vacă,
Doar un bou îi mai lipsea.



IOAN TODERAȘCU
Costești, Vaslui

MĂRȚIȘOR PRIN SMS

Primiți – vă rog frumos! – ca dar,
În pragu-acestei dimineți,
Un mărțișor imaginar,
Și vă imaginați ce vreți!...

MAMA

Singurică, singurea,
Ne așteaptă-n bățatură,
Dar ne amintim de ea,
Doar când cineva ne-njură!

UNDE DUCE POEZIA

Mi-a dedicat o poezie
Și-n ochii mei ea a crescut,
Încât nimic n-am mai văzut
Și... am luat-o de soție!

ULTIMA SOLUȚIE

Și pentru că pe draga mea soție
N-o pot scăpa nicicum de gelozie,
Mă voi lupta ca respectiva boală
Să aibă-o bază, cât de cât, reală!

DE DRAGUL SOȚIEI

M-am întors din deplasare,
Mai devreme cu o zi,
Și-a rămas surprinsă tare,
Iar vecinul... și mai și!

SOȚIA BEȚIVULUI

Întrucât, a sa morală,
Nici că prinde rădăcini,
Nu-i mai cere socoteală,
Apelează la vecini!...

VÂRSTA LA FEMEI

E secretul lor profund
Dar să știți că - după mine -
Cele care n-o ascund
Parcă-arată mult mai bine!

SOȚIA FOTBALISTULUI

Nevasta lui, prevăzătoare,
Nu duce-o viață plicticoasă;
Când joacă el în deplasare,
Ea are meciuri grele-acasă!

Șanț - 245 de ani

*La Șanț, în ziua de 17 mai 2018, lângă monumentul eroilor șanțeni căzuți în cele două războaie mondiale, aflat în curtea bisericii ortodoxe, s-a sărbătorit Ziua Eroilor, dar și 245 de ani de la atestarea documentară a localității. Inițiatorul manifestărilor a fost prof. Silvea Moisil care, împreună cu elevii clasei a III-a B de la Școala Gimnazială „Enea Grapini”, a pregătit un spectacol de poezie și cântece patriotice. Versurile, pe care le redăm mai jos, sunt semnate de **Silvea MOISIL**.*

De la poale de Ineu,
Din Preluci, Izvorul Zmeu,
Se-ntinde mândru-al meu sat
Tot mai frumos și bogat.

Urcând pe culmi și pe creste
Vezi priveliști ca-n poveste.
Și, de-acolo coborând,
Auzi ape susurând
Și simți jalea codrilor
De dorul haiducilor
Care-au trecut peste deal
Spre bogatul nostru-Ardeal.

Doina, dorul și cuvântul
Peste zări le-a purtat vântul
Când habsburgu-a fost stăpân
Pe pământul nost bătrân.

A poposit pe-aicea
Maria Terezia
Cu suita ei întreagă
În comuna noastră dragă.
Și la bravii grăniceri
Ea le-a împărțit averi:
Munți frumoși, păduri de brazi
Pe care le-avem și azi.

Grănicerii le-au păzit
Chiar cu pieptul dezvelit.
Unii-au intrat în mormânt
Apărând pământul sfânt.

Și de-aceea noi, urmașii,
Să cinstim înaintașii
Care viața și-au jertfit
Și pământul l-au iubit!
În războaie au luptat,
Pământul l-au apărât,
Pentru el viața și-au dat
Și nouă ni l-au lăsat.

După-acel război cumplit,
Unirea s-a-nfăptuit.
Am avut reprezentanți
Chiar de la noi, de la Șanț.
De-aici, din al nostru sat,
La Alba Iulia au plecat
Să vadă cu ochii lor
Că țara-i a tuturor.



Din Bucovina-n Ardeal
Se trece doar peste deal,
Prin pădurile bogate
Ce ne-au fost retrocedate,
Pe care suntem stăpâni
De la tineri, la bătrâni.

Codrul, cu roadele lui,
E viața șanțeanului
Care știe cel mai bine
Ce-i al lui, ce se cuvine!

Au lucrat cu-ai noști șanțeni
Butinari ucraineni,
Ruși și maramureșeni,
Dar și cei bucovineni,
Să-și câștige, cu sudoare,
Pâinea, pentru-a lor odoare.

Mai era și mineritul
Care întregea venitul
Celor ce l-au practicat
Și adâncul l-au sfidat.
Noi nu știm dac-a fost bine
Să se-nchidă-acele mine
Care au asigurat
Un trai bun și-ndestulat
Atât pentru muncitori,
Cât și pentru-agricultori!

Șanțu-i comună bogată
Cunoscută-n țara toată,
Prin cultură, prin folclor
Și că-i la Someș izvor.
De aicea izvorând,
El coboară spumegând.
Aici, la Șanț, s-a născut

Teatrul cel mai cunoscut,
Actorii jucând, cu fală,
Pentru Echipa Regală,
Cărora mult le-a plăcut
Și l-au făcut cunoscut.

Apoi, a fost un tezaur
Și în „Epoca de Aur”.
An de an au colindat
Țara noastră-n lung și-n lat,
Tot mereu aducând lauri
La diverse festivaluri.
Au făcut și mai fac haz
Chiar și-n zilele de azi!

Pentru a se întregi
Ariile culturii,
La Șanț s-a înființat
Și-un ansamblu minunat,
Ce-a avut succes aici
Încă din 2005.
Și ansamblul a umblat
Europa-n lung și-n lat.
Au dansat pe scene mari,
De la turci, până-la bulgari.
Cu a lor interpretare
Ridicau sala-n picioare,
Iar cei ce ne-au cotropit
Au ajuns de ne-au iubit.

De la turci și de la greci,
Bulgari și austrieci,
Chiar și din Sicilia,
Apoi și din Serbia
Au cules roade cu spor
Făcând cinste țării lor.

Faptul este evident:
S-a lucrat perseverent!
S-a lucrat și se lucrează,
Comuna tot avansează,
Și poți vedea rezultate
În orice activitate.

Chiar și în Silvicultură
Avem a noastră structură
Unde mulți șanțeni lucrează
Pădurea de-o administrează.
Să o ținem mereu vie,
Că-i a noastră bogăție,

Și trebuie s-o păstrăm,
Urmașilor s-o lăsăm!

Căci pădurea, cum se vede,
E al nostru „Aur verde”.
Trebuie s-o prețuim
Și cu drag să o-ngrijim,
Pentru c-a asigurat
Un trai bun și-mbelșugat,
De-a lungul vremurilor,
Tuturor șanțenilor.

Șanțul e comună mare
Și arată ca o floare:
Casele-s mari și bogate,
Drumurile-s asfaltate,
Centru-i fain amenajat,
Noaptea-i frumos luminat.

De vreo 18 ani încoace
La Șanț, an de an, se face
Câte-un brad frumos și mare,
La copii, la fiecare,
Că-s mai mărișori sau mici,
Sau în brațe la mămică,
Le-aduce Moșul cadou
De Crăciun sau Anul Nou.
Dacă stai și-analizezi,
Te uiți din centru și vezi
Patru lăcașuri de cult,
Un muzeu, dar și mai mult:
Vezi un centru cultural
Cum nu este în Ardeal.
Mândre școli și grădinițe
Cu elevi și dascălițe,
Căroră, cu mult efort,
S-a creat mare confort.

Ești tânăr, sau în etate,
Ai parcuri amenajate,
Să poți să te recreezi
Sau să socializezi,
Iar, de vrei să faci mișcare,
Este sală de sport, mare.
Și, de vrei să fii athletic,
Fă un fotbal, pe sintetic!

Dacă vrei o relaxare
Și nu poți merge la Mare,
Ai unde te relaxa
În Blazna la Centrul SPA!
Sau la orice pensiune
De la noi din regiune,
Că ești cu drag așteptat
De gazde, bine tratat.
Vrei să culegi fragi și mure
Sau ciuperci de prin pădure?
Du-te vara pe Mării
Și de toate vei găsi!
Vei găsi aer curat,
Numai bun de inspirat,
Și o liniște de vis
Cum numa-n cărți găsești scris.
De vrei locuri de cazare,
Sau vrei ceva de mâncare,

Sunt atâtea pensiuni
Care au bucătări buni,
Și unde poți să servești
Mâncări bune, românești,
Mâncări tradiționale
De la ciorbe, la sarmale!

Dacă te interesează
Lemnul cum se prelucurează,
Poți să vii la noi, oricând,
Să le-nveți toate pe rând:
Cum tai lemnul în pădure
Cu drujbă sau cu secure,
Să vezi cum e fasonat,
Scos și apoi transportat,
Cum se taie fiecare
În gater sau circular,
Și apoi, până-n sfârșit,
Cum iese produs finit!

Iar, cumva, dacă poțestești
Produsele țărănești:
Lapte, cașcaval, smântână,
Sau să mergi vara la stână
Să mănânci urdă și caș
Cum nu găsești la oraș,
Haide pe al nost meleag,
Că te așteaptă cu drag
Oricare din crescători,
Că sunt foarte primitori
Și-ți oferă, zămbitori,
Cu drag, produsele lor.

Dacă vrei ca să muncești
Tot la noi o să găsești
De lucru, în exploatare
Sau poate în prelucrare,
Vara, să mergi la cosit
Să câștigi un ban, cinstit.
Ori din ce vrei să muncești
La noi poți ca să trăiești
Și, dacă ești iscusit,
Poți să fii bine plătit!

Vrei să ai ceva lucrat
Din tablă, sau fier forjat,
Nu te duce la oraș!
Avem noi meseriaș
Care lucră tâblărie,
Fier forjat, în fierărie.

De cumva te-mbolnăvești,
Tot la noi o să găsești
Dispensar bine dotat,
Personal calificat,
Ce-i ce-și pun viața lor
În slujba semenilor.
Ești tratat cum se cuvine,
Numai ca să te faci bine!
Dacă ești interesat
De mașină de spălat
Să speli cerge sau covoare,
Poți să te duci la vâltoare
Și să ți le speli, urgent,
Fără niciun detergent!

Pe Cobășel dacă vii
Și ești curios să știi
Curentul cum se produce
Captând apa care curge,
Poți să vezi și o uzină
Care produce lumină!

Prin păduri, dac-ai intrat,
Poți să întâlnești vânat:
Să vezi cerbi sau căprioare
Adăpându-se-n izvoare,
Sau poate o să vedeți
Urși sau lupi, dar și mistreți.

Despre satul nostru drag,
Binecuvântat meleag,
Multe-ar fi să povestim,
Dar nu vrem să plictisim!
Am vrut doar să vă spunem
Ce mândră comună-avem!

Sigur, știe orișicine
C-ar fi loc și de mai bine!
Pentru asta, bine-ar fi
Dacă toți ne vom uni,
Cu drag, noi toți să muncim
Și să nu ne dușmănim,
Să trăim în armonie,
C-atunci bine-o să ne fie
Și-o s-avem mai mare spor
Pe al nostru, scump ogor.

Dar, dragii mei, din păcate,
La oraș, dar și la sate,
Pe vreme ce timpul trece
Lumea parcă-i tot mai rece!
Rar mai vezi, de sărbători,
Fete mândre și feciori,
Îmbrăcați de sărbătoare
În costume populare.
Nu-i mai vezi la joc în sat
Ca tinerii de altădată.
Haideți toți să ne-aliiem
Tradiția s-o re-nviem!

Iar acuma, la sfârșit,
Dacă nu v-am plictisit,
Sau dacă ați savurat
Ceea ce v-am prezentat,
Noi, cu drag, vă mulțumim!
Și o să vă mai poftim
Pe toți, de la mic la mare,
Când vom mai avea sarbăre.
Iar, dacă s-a întâmplat
De ne-am mai și încurcat,
Vă rugăm să ne scuzați
Și să ne APLAUDAȚI!



Lumea de poveste a lui Leon-Iosif Grapini

Icu CRĂCIUN

Membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, Leon-Iosif Grapini și-a câștigat, prin cărțile sale, un loc binemeritat în cultura națională. Născut la țară, în localitatea Șanț din județul Bistrița-Năsăud, petrecându-și copilăria aici, unde toate simțurile i-au fost puse în mișcare, și cultivându-se la oraș, el se reîntoarce tot mai des în satul natal, „locul său de poveste”, având impresia că își începe *viața, de la capăt*, ca să citez un titlu al unui roman reprezentativ al acestuia. Mai toate personajele sale din cărțile de proză, scrise cu colțul inimii, își au sorginea în oamenii cunoscuți aici, unora – vorba lui Rebreanu –, metaforic vorbind, le-a pus o mână, altora le-a tăiat un picior, dar majoritatea sunt șanțeni autentici, cu sufletele lor amorțite ori dezmoțite, unii „încărunțiți înainte de vreme”, dar neîntrecuți povestitori. Întoarcerea la copilăria fabuloasă, când nu știi care îți sunt limitele, este o constantă a creațiilor sale. Nu încap nicio îndoială că există o similitudine între felul său de a fi – seriozitatea sa este proverbială și inalterabilă – și cel al creațiilor sale; citindu-l, te apropii și mai mult de sufletul autorului. În felul acesta vei descoperi virtuțile cardinale care i-au ținut și îi țin emblematici, slobozi la spirit pe acești semeni cu mințile treze ai căror strămoși au irigat cu sângele lor pământuri străine ori ale patriei; smerenia, dărnicia, bunătatea, răbdarea, modestia, abținerea și sânguina sunt la ele acasă, trăind un sentiment de solidaritate cu ei. Firește, nu lipsesc și păcatele în care cad unele personaje cu firi mărginite, mai puțin descuiate la minte, surprinse în situații expresive, cei lacomi, dedați cu desfrâu, avarii, invidioși, mândri și leneși sau trufași, care ocupă și ei un loc aparte în mai toate cărțile sale. Tipologia lor este complexă, iar transfigurarea realității depinde de vocația acestui scriitor înzestrat cu o imaginație și un meșteșug al scrierii de invidiat. Fraza lungă, tipic grapiniană, folosită în literatura sa, îl singularizează, el știind să conjuge realitatea cu ficțiunea cum rar întâlnești la autorii contemporani. Naratorul, răsfățat de magia cuvintelor pe care le îmbânzește cu un rafinat simț al esteticului (textul *Visul* îmi justifică afirmația aceasta), rememorează fapte, oameni evlavioși ori sfioși și locuri care și-au pus am-

prenta în creațiile sale, amintirile încep să curgă lin, realitatea prinde contur, personajele, în complicitate cu autorul, își mărturisesc încercările, bucuriile, valorile vieții, mai aspre ori mai domoale.

Textele din secțiunea întâi abordează un spectru larg de subiecte. Ele au savoare și parfum de epocă, te



țin captiv, chiar dacă semenii săi sunt conectați la provocările contemporane sau nu mai au vreme nici să moară din cauza telefoanelor și internetului, ori nu doresc să-și lase viața să le scape printre degete ca niște pești dornici de libertate, în comparație cu cei înregimentați în oastea anonimă, fugăriți de viață și căințe, trăitori într-o logică a efemerului, supuși regelui-phone și grațiți doar în fața morții iminente. Vocea sa narativă găsește eroi interșanjabili, memorabili, bine reliefăți prin gândurile semnificative ce merită puse într-o carte. Iese în evidență evocarea oamenilor satului, a fierarului priceput la toate, a membrilor familiei, a frumoasei învățătoare și a profesorilor, a colegilor de joacă și de gimnaziu, a preotului satului, a clopotarului, dar și a nevestelor tinere „pofțitoare”. În scrierile sale nu trebuie căutate sensuri ascunse, greu descifrabile, ori sofisme încheșate, întotdeauna vei constata că eticul și esteticul se echilibrează reciproc, prioritate având totuși ultimul. Este retractil la banal, la superficial, livrescul este folosit cu multă parcimonie, deseori recurge la un limbaj local, oral, mai convingător și vindecător decât ifosele livrești ale unora care ne învață „la gât cravata cum se-nnoadă” și fac concesii neologismelor ademenitoare, dar reci, aride.

Truditor de marcă într-un frumos și bine, Leon-Iosif Grapini, stăpân pe mijloacele epice, a rămas consecvent cu propriile creații și cu pecetea stilistică care l-a consacrat, împrăștiind limba română cu expresii și termeni pitorești, preluați din gura congenerilor săi, fără a ne vinde melancolii sentimentale, siropoase, din fluxul diurn al cotidianului, ca să folosească o expresie consacrată.

De data aceasta el vine în întâmpinarea cititorului cu această nouă carte, tipărită la prestigioasa editură „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca. Din capul locului afirmăm că Leon-Iosif Grapini a manifestat un inte-

res constant și benefic pentru istoria locală. Ca mai toate satele din Ținutul Năsăudului, localitatea Șanț a fost și este un microcosmos al sufletului românesc și o matcă a latinității. Nu întâmplător sociologul Dimitrie Gusti l-a ales în 1935, cu dreptă măsură, să-i studieze, împreună cu echipa sa regală, obiceiurile, tradițiile, graiul local, veșmintele, construcția caselor, onomastica, porecelele etc. Fabulosul copilăriei și voluptatea evocării nu se dezminț nici în aceste texte. Memoria lui Leon-Iosif Grapini a reținut secvențe esențiale legate de nașterea, viața și moartea șanțenilor. Pe ecranul minții sale se perindă situații expresive și sugestive la care și el a fost martor sau actor amator. În felul acesta, strămoșilor consătenilor săi, le aduce o eternă reverență și un pios omagiu. În pofida năvălitorilor și a vâltorii celor două conflagrații mondiale, locuitorii acestei așezări au știut, din timpuri imemorabile, că doar trăind și simțind împreună vor avea legitimitate și vor supraviețui liberi pe acest pământ; prin ei și mulți alții cu destine aruncate în existența asta trecătoare, românii au rezistat și și-au câștigat un loc binemeritat în concertul națiunilor europene.

Contribuția autorului la o eventuală completare a unei monografii a comunei Șanț este binevenită prin „reperle în timp”, legate de istoria acestei localități binecuvântate, începând cu anul 1773 și până în anul de grație 2022, trecând în revistă personalitățile locale care au lăsat o urmă în istoria satului cu evenimentele sale mai importante. În această „incursiune în timp” ne întâlnim cu informații stufoase legate de 1 Decembrie 1918 și urmările importantului eveniment în acest sat, desprinse din „cele patru monografii ale comunei Șanț, lucrări publicate sau în manuscris”, îndeosebi *Cartea vieții părintelui Pamfilu* de Florea Grapini, *Însemnări din viața comunei Șanț 1900-1989* de Viorica și Septimiu Grapini, precum și alte documente din arhiva cotidianului *Răsunetul*. Sunt prezentați, în brevis, și câțiva oameni de ispravă ca: Grigore Moisil (1814-1891), bunicul academicianului Constantin Moisil și străbunicul matematicianului academician Grigore C. Moisil (1906-1973), Leontin Pop (1829-1909), Ilarion Filipoi (1834-1901), Mihail Domide (1842-1898), Pamfilu Grapini (1855-1949), George Olari (1865-1953), Octavian Domide (1869-1949), Mihail Cotu (1872-1936), Dumitru Cotu (1886-1967), Enea Grapini (1893-1980), Constantin Iugan (1898-1989), Onisim Filipoiu (1914-2000), Septimiu Grapini (1921-1998), Lucian Valea (1924-1992), Iosif Moisil (1925-2009), Viorica Grapini (1925-2001), Sabin Sas (1932-2020), Florea Grapini (1938-2019), Dumitru Munteanu (1948-2021) și Nazarica (Onoai) Munteanu (1949-2020). Pagini aparte sunt dedicate „Teatrului Nescriș *Constantin Iugan* – cea mai veche trupă de teatru comunitar din țară”, „marca spirituală a Șanțului” (coautor Grigore Cotul), „Bisericii *Sfinții Apostoli Petru și Pavel*”, „Caselor-muzeu” din această așezare, filmului documentar „Satul Șanț” din 1935, noii reviste a Șanțului, *Izvorul Someșului*, care cuprinde în corpul redacțional pe: Grigore Cotul (director fondator), Leon-Iosif Grapini (redactor-șef), Adela Cotul (redactor), Maria Forogău (redactor), Ana-Floarea Timiș (redactor), Valer Pop (redactor) și Dănilă Filipoi (redactor); în *Anexa* acestui volum veți întâlni câteva imagini de neuitat din această frumoasă comună românească.

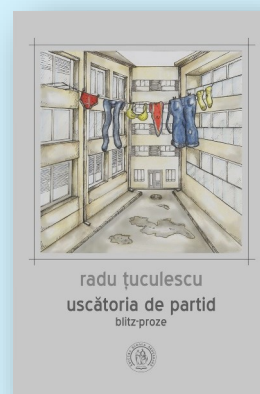
Dacă, vreodată, veți avea ocazia să stați la taifas cu talentatul scriitor Leon-Iosif Grapini, vă veți da seama că, în perioada comunistă, cărțile, lectura lor, i-au fost – ești tentat să zici – un fel de „suspîn spre libertate”. Atât de mult a iubit și iubește cărțile, încât, pentru el, a arunca o carte pe foc este ca și cum o mamă și-ar azvârli copilul pe fereastră de la etajul zece.

Vă invit la o lectură agreabilă, reconfortantă, și sunt convins că amintirile vă vor cutreiera multă vreme pe cărările întortocheate ale memoriei afective fără să se risipească.

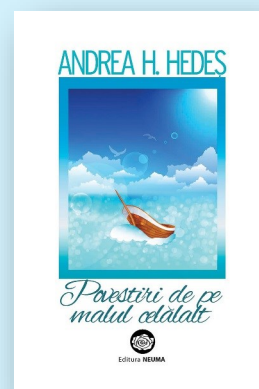
Cărți primite la redacție



Cartea cuvintelor-madlenă,
Antologie gândită de Irina Petraș,
Ed. Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2020



**Radu Țuculescu, Uscătoria
de partid**, Ed. Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2019



Andrea H. Hedeș,
Povestiri de pe malul celălalt,
Editura Neuma, Cluj-Napoca, 2019

Cartea despre Șanț

Grupaj realizat de: Vasile George DÂNCU

**Proiect editorial apărut sub egida
Primăriei Comunei Șanț
Prefață de Icu Crăciun**

Din capul locului afirmăm că Leon-Iosif Grapini a manifestat un interes constant și benefic pentru istoria locală. Ca mai toate satele din Ținutul Năsăudului, localitatea Șanț a fost și este un microcosmos al sufletului românesc și o matcă a latinității. Nu întâmplător sociologul Dimitrie Gusti l-a ales în 1935, cu dreptă măsură, să-i studieze, împreună cu Echipa lui regală, obiceiurile, tradițiile, graiul local, veșmintele, construcția caselor, onomastica, porecele etc. Fabulosul copilăriei și vopslutea evocării nu se dezminț nici în aceste texte.

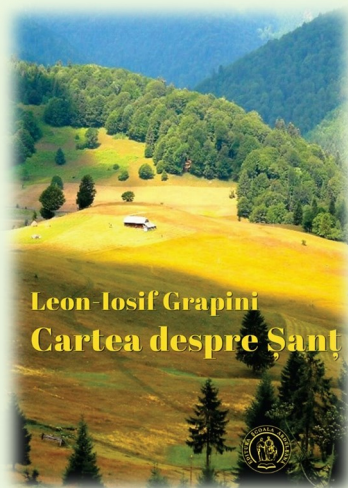
ICU CRĂCIUN

Mă întorc în satul meu prin toate cuvintele și cărțile scrise. Un loc care mă inspiră și dă forță și culoare creațiilor mele. Aici am cunoscut oameni care au devenit personaje literare în opera mea, cum tot aici s-au petrecut întâmplări și evenimente memorabile, transfigurate în povestirile și în romanele semnate de mine. Satul meu e unul de poveste. Că este așa stă mărturie acest volum, dar și celelalte cărți pe care nu le-aș fi putut scrie dacă nu m-aș fi născut și nu aș fi trăit în acest loc.

Filmul documentar *Satul Șanț* (1935), Casele Muzeu din București, din Bistrița, de la Mănăstirea Izbu (Bihor) și din localitate, Teatrul Nescris „Constantin Iugan”, trupa de teatru folcloric și nescris „Dor someșan”, Ansamblul Folcloric „Izvorul Someșului”, revista socio-culturală *Izvorul Someșului* și Centrul Cultural „Dimitrie Gusti” îmbogățesc panoplia de valori spirituale și materiale ale comunei Șanț, frumoasa și bogata așezare transilvăneană de la poalele Munților Rodnei, făcând-o cunoscută în țară și peste hotare.

...eu, singura pată de culoare, priveam de jur-împrejur uluit și, totodată, curios, încercând să înțeleg noua lume, ca, în cele din urmă, să-mi dau seama că eu eram acea foaie de hârtie pe care, la un moment dat, o peniță uriașă, ținută de o mână pe măsură, coborâtă din înalt, scria cuvinte, cuvintele se prefăceau în lucruri... Nu aveam niciun dubiu că mâna era a Creatorului, care zămislea lumea, iar singura mea întrebare era: „De ce, pentru a-și zămisli lumea, m-a ales pe mine drept coală albă de hârtie?”

LEON-IOSIF GRAPINI



Cuprins

Lumea de poveste a lui Leon-Iosif Grapini. Prefață de Icu Crăciun

SECVENȚE ISTORICE

Comuna Șanț – Repere în timp (1773 – 2022)

Oameni de seamă

Enea Grapini și Marea Unire

Monografii

Teatrul Nescris „Constantin Iugan” – cea mai veche trupă de teatru comunitar din țară (Coautor Grigore Cotul)

Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”

Casele Muzeu

Satul Șanț – un film pentru eternitate

O nouă revistă pe Valea Someșului

SECVENȚE LITERARE

Buricul pământului

Vorbe de la Șanț

Împăratul Roșu și lumea cea mare

Datoria (După un fapt real de la Șanț)

Unirea la Capătul lumii (După întâmplări adevărate petrecute la Șanț)

Clopotarul

Visul

Războiul

Anexă (Comuna Șanț în imagini)

Date despre autor

<https://scoalaardeleanacluj.ro>

e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro

tel.: +40-364-117.252

Despre valorizarea ratării, la Marian Danci

Vasile V. FILIP



Marian Danci și-a descoperit vocația de prozator doar din 2015 încoace, respectiv nu mult înaintea pragului celui de-al șaptelea deceniu de viață, activând apoi, până de curând (când a revenit în Năsăudul anilor de liceu), în cadrul *Cercului literar de la Cluj* și al editurii aferente, Colorama. Romanul *Anisa și actorul* (Editura Colorama, 2022) este a 5-a sa carte de proză (după *Îmblânzitorul de cerbi*, *Casa de piatră*, *Caietul cu proză*, *Holbura și alte povestiri*, iar anul 2022 i-a mai adus și un al doilea roman, *Darul curierului*), carte care ne dezvăluie un romancier deja stăpân pe mijloacele sale, cu o gândire bine cristalizată etico-filosofică și literară, tot mai bine așezată în cadrele unui tradițional eticism ardelenesc, care – prin el – se deschide acum spre un *realism magic* de import, dar perfect adaptat spiritului și tradiției românești.

Anisa și actorul este (dincolo de cele doar 209 pagini ale sale, cu caractere mici, într-o formulă editorială nu tocmai generoasă) un roman masiv, de tip analitico-psihologic, pe tema-cadru a unei iubiri târzii, cu un protagonist masculin chinuit de spectrul ratării, de care se salvează nu atât prin dragoste (care nu-i decât o treaptă a regăsirii de sine), cât prin redescoperirea prieteniei și a unui posibil rost al omului în lupta contra răului social etern, dar amplificat – parcă – de rățacirea morală a societății noastre din anii din urmă.

Formula literară este cea a unei subtile caracterizări de sine a autorului prin proiecția într-un personaj complex, enigmatic, izolat și înstrăinat (Andrei Toma), văzut de un narator feminin (Anisa), care-l iubește din liceu, dar își reactivează sentimentele cu prilejul întâlnirii de 30 de ani a respectivei promoții. Autorul realizează astfel un tur de forță, prin adoptarea unei perspective „din afară”, nu atât prin aceea că naratoarea este demult expatriată (în Franța), cât prin universul psihologic tipic feminin de care se lasă absorbit; univers dominat de receptarea lumii prin simțuri și de idealul unei „fericiri” adesea confundate cu plăcerea *hic et nunc*, ceea ce creează o ofertantă tensiune epică, pe de o parte cu hiperluciditatea sceptică a partenerului masculin, pe de altă parte cu eticismul său destul de puțin flexibil (de tradiție ardeleană, cum ziceam, partenera sa fiind nu doar măritată, ci și mamă a doi copii, chiar bunică a trei nepoți): „era atât de plin de trăiri vii și intense, încât trebuia să le împărtășească cuiva, nu mai aveau loc în sufletul și-n mintea lui multele simțăminte care-l năpădeau în fiecare moment. Simțea frumos, curat, exprima cu eleganță cele mai subtile senzații, sentimente, trăiri de orice fel, era seducător în discurs, dar pentru asta îi trebuia un auditoriu” (p. 79). Se conturează, astfel, „actorul”, variantă biografică-târzie a ceea ce Sören Kierkegaard numea „stadiul estetic al vieții”, stadiu pe care personajul îl va depăși, în final, tocmai prin recul în raport cu experiența iubirii târzii, apăsător subiective a femeii și – simte el – nu tocmai potrivite. În propria-i receptare, auto-

ironică și autocritică, Andrei Toma (produsul unui mediu familial tensionat, cu un tată alcoolic și grobian, cu o verișoară-soră, după tată, rățăcită în familia fratelui – steril – al soției sale) este „un înger pe pământ, cum spune Anisa”, dar „un exemplar fragil și superemotiv. Tremuram din toate balamalele la orice contră, observație, obstacol extern [...], plângeam și amuțeam ca un autist. Mai târziu situația mea a început să se agraveze, am dezvoltat tot felul de complexe autodistrugătoare, unele rămânându-mi și azi” (p. 79).

Incontestabilă, acuitatea observației psihologice este susținută prin foarte interesante „povești” colaterale subiectului, comparabile cu cele comprimate de Marin Preda în structura (prolixă) a *Cel(ui) mai iubit dintre pământeni*, cum este cea mai sus schițată a familiei lui Andrei (dar și Anisa are în spate o poveste interesantă), cum sunt și cele ale cuplului vârstnic Paul-Luana (cu deosebire a celei din urmă), cuplu (de practicanți Yoga) ce pare inițial a-l dubla pe cel al protagoniștilor (Andrei-Anisa), într-o lumină mai epurată de zgura existențială, lumină specifică altor vârste, mai înaintate, mai puțin lipite de imediat. (Luana pare a fi o figură în oglindă a lui Andrei, o „învingătoare”). Totul pare a ține însă de eterna contradicție (romantică) dintre aparență și esență, căci finalul nu va confirma această primă impresie, Paul dovedindu-se tocmai agentul înstrăinării lumi contemporane, aceea „bolnavă de bani”, omul în stare să maculeze și să compromită din ce în ce mai rarele locuri sacre ale lumii.

Căci lumea lui Marian Danci mai are „locuri sacre”, în amintita tradiție romantică, structurată fiind nu foarte diferit (deși la modul „îngropat”) de cea a lui Mihai Eminescu din *Cezara* (vezi studiul lui Mircea Eliade, *Insula lui Euthanasius*): cu centre energetice miraculoase, cu secrete grote-uter (teluric), în care măcar regenerarea (*renovatio*) – dacă nu eternitatea paradisiacă – mai e posibilă etc.

Dar una dintre cele mai interesante teme secundare ale romanului este cea a creației, a scrisului. Romanul-ficțiune pretinde a avea la bază un text „originar”, o emanație mai directă și mai vulcanică a vieții înseși (precum jurnalul autorului în *Maitreyi* de M. Eliade, precum jurnalul lui Fred Vasilescu la Camil Petrescu, în *Patul lui Procust* etc.). Aici ar fi vorba de *Scrisorile Anisei*, carte pe care Andrei doar o pregătește, dar care „va fi cartea ta, eu sunt doar un partener modest de dialog pentru tine. Vreau să-ți cuprind personalitatea în întregime” – p. 132. (Ceea ce romanul propriu-zis, romanul-ficțiune va face, dar cu răsturnarea în oglindă a raportului, în sensul că Anisa ca naratoare surprinde „în întregime” personalitatea autorului, devenit protagonist.) Or, o carte a celei ce-și formulează ca țel al vieții „fericirea” („Eu știu ce trebuie să fac în așa fel încât să-mi ating scopul meu pe pământ: să fiu fericită și să ofer fericire! Să iubesc și să ofer iubire!” – p.

135) este un nonsens, căci – observă Andrei – „Cărțile se scriu în cea mai mare parte de către cei nefericiți”. Iar basmul, care refuză să mai povestească fericirea („Și au trăit fericiți până la adânci bătrânețe”), sau celebrul *incipit* al lui Tolstoi din *Anna Karenina* („Toate familiile fericite seamănă între ele. Fiecare familie nefericită, însă, este nefericită în felul ei.”) îl confirmă. De aceea, cartea este a lui Andrei, doar în planul unei convenții stilistice se pretinde a fi a Anisei (ca naratoare). De aceea vorbește el, în legătură cu textele pe care Anisa i le trimite spre verificare, despre „romantisme tale răsuflate”, sugerându-i calea ieșirii din sine, a obiectivării („sunt atâtea vieți tulburătoare pe lumea asta, nu suntem noi buricul pământului” (p. 133).

O întreagă *ars poetica* se încheagă în îndemnurile pe care Andrei Toma i le face Anisei să scrie, vorbind de bucuria mărturisirii de sine în temeni foarte apropiați de cei pe care, în *Patul lui Procust* al lui Camil Petrescu, autorul-personaj îi folosește pentru a-l convinge pe Fred Vasilescu (omul de lume, scriitor în devenire) să scrie: „...bucuria scrisului fiind una de neînlocuit. Când te prinde, nu mai scapi, nu mai ai nicio șansă să te eliberezi. [...] Scrie-mi despre tine, scrie-mi tot ce vrei tu [...], scrie fără reținere, fără să ai complexul gramaticii, să știi că extrem de puțini oameni stăpânesc limba română, așa că tu scrie cu inima, lasă gramatica în grija mea” (p. 124).

Sau, în termenii lui Camil: „fii prolix, cât mai prolix [...] *meseria, meșteșugul* sunt potrivnice artei [...] fără ortografie, fără compoziție, fără stil și chiar fără caligrafie [...] Arta n-are de-a face cu ortografia [...] Scrisul corect e pâinea profesorilor de limba română” etc. Anisa se apropie de scris cu entuziasmul tipic psihologiei feminine, cu curajul și încrederea necesare traseului existențial, pe care le consideră valabile și pentru creația literară, care n-ar necesita decât *doar* „imaginație, talent, intuiție”. Pe când Andrei, mai *filosof*, și poate nu întâmplător perpetuând numele apostolului Toma, valorizează îndoiala carteziană: „Mai mult mă îndoiesc decât sunt încrezător, dar îndoiala este utilă, generând autoexigență și autocenzură, garanții proprii calității”. Dar pe amândoi îi unește „bucuria inegalabilă a creației vieților și lumilor paralele, un fel de orgoliu demiurgic al creatorului” (p. 131). Cu acest „orgoliu demiurgic al creatorului”, poetica lui Marian Danci se cam depărtează de cea modern-intelectualistă a mai sus invocatului Camil Petrescu (care-l coboară pe autor printre personajele sale, limitând implicit perspectiva narativă), revenind spre cea tradițional-balzaciană. De altfel, diferențele se întrevăd și într-o anume monotonie a analizei psihologice (vezi aproape întreg cap. V), în bună măsură ruptă de faptele vieții, de intersecția cu alte personaje (lucruri care, la Camil Petrescu, apăreau măcar în notele de subsol). Dar, mai ales, se întrevăd în miza, la ambele personaje, pe un Creator, pe un anume destin al personajelor și pe scop predefinit al vieții („nimic nu-i întâmplător” e o afirmație recurentă, mai ales a Anisei), miză care diluează dramatismul relațiilor interumane. Poate de aici

– impresia că sunt mai convingătoare, mai autentice, ieșirile brutal-vulgare ale alcoolicii Andrei Toma decât iubirea suspendată în gol a femeii naratoare, cu sprijin doar pe amintiri mai vechi de 30 de ani, vag actualizate, într-o relație foarte pasageră și mai deloc circumstanțializată de vreun mediu social concret.

De aceea, portretul moral al protagonistului masculin (chiar realizat prin prisma naratoarei) e unul memorabil, mai ales că avem de-a face cu un personaj pozitiv (linie pe care reușitele literare sunt puține, cum bine se știe): „Era uimitor acest bărbat, singurătatea îl sălbăticea, înrăindu-l, dar nu-și pierduse bunătatea lui de fond, puterea lui de seducție, dacă știai unde s-o vezi, fiind colosală. Incredibil gestul, empatia lui fiind cea a unui înger pe pământ” (p. 171). Așadar, ambiția lui Marian Danci e mare: aceea de da literaturii române un soi de prinț Mișkin, ceea ce presupune să fii un Dostoievski ca să reușești. (Se știe, măcar de la Eminescu încoace, că intereseanți sunt doar îngerii căzuți, cei rămași în cer fiind „tare proști.”) Iar cuantumul său de reușită, atâta cât e, se datorează intuiției de a -și fi conturat „îngerul” în tușe și culori demoniace (de „înger căzut”).

Mesajul cel mai puternic al cărții (unul etic, de tradiție literară ardelenescă, al valorilor „tari”, ale familiei și statorniciei) vine tocmai prin acest personaj: „Ai omul tău, prețuiește-l, bazează-te pe el. Nevoia ta de mine trebuie să înceteze, să rămână de rezervă [...] Poate nu mai pleci și te întorci în familie. Tu ești cea care se mișcă de colo-colo, eu sunt și voi fi aici, mereu [...] Caută-ți bucuria unde trebuie, e mult ce ai tu, nu are oricine” (p. 177-178; Anisa, ziceam, are un soț, Sandu, doi copii și trei nepoți).

Prin naratoarea Anisa ne parvine un alt mesaj, mai actualizat, de mai scurtă respirație: acela că viața în Occident, în bunăstare materială și mediu septic (în plan medical-terapeutic), dar văduvită de dragoste, devine un experiment al tristeții și singurătății.

Finalul (cap. VIII), odată cu conturarea unei noi intrigi (cea a luptei pentru ca „locul – de miraculoasă încărcătură energetică, n.n. – să nu intre în stăpânirea unor oameni bolnavi de bani”, p. 202), pare a reseta moral personajele. Miraculoasa peșteră pare a vindeca nu doar defectele fizice (precum șchiopătarea lui Andrei, altminteri – vechi simbol mitologic al *inițiatului*), ci chiar „boala” iubirii senzuale, vinovate, extraconjugale a Anisei: „o undă caldă de prietenie plutea între noi, simțământ puternic care luase, într-un fel, locul iubirii mele senzuale și neostoite” (p. 207). Cei doi soți, reîmpăcați, par a deveni „apostolii” noului Mesia (fostul „actor”), cel al puterii vindecătoare a naturii, mai cu seamă în „centrelor” ei energetice privilegiate.

Dacă nu foarte originală, noua „religie” a binelui pe care ne-o propune Marian Danci în *Anisa și actorul* vine pe canavaua unei bune cunoașteri de lume și oameni, dar mai ales din partea unui scriitor format, care și-a găsit atât menirea, cât și mijloacele de a o pune în practică.



MARIAN Danci
Anisa și actorul

Un roman al silvicultorilor

Icu CRĂCIUN

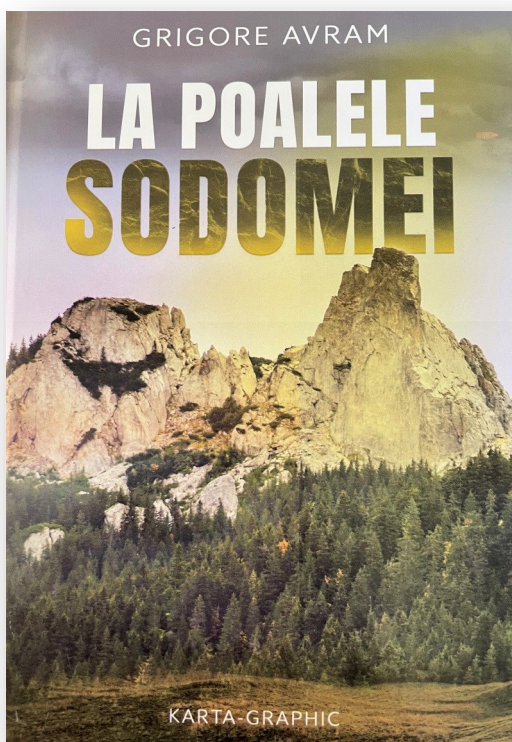
Până la cei 58 de ani, inginerul silvic Grigore Avram, doctor în silvicultură, originar din Maierul Năsăudului, deci familiarizat cu viața și munca silvicultorilor, a parcurs toate treptele de formare specifice unui profesionist care își cunoaște temeinic disciplina în care s-a afirmat încă de pe băncile facultății. Ambițios și perseverent, puțini ca el sunt cei care își cunosc atât de bine profesia, cu o experiență de învidiat în domeniu, a fost inginer silvic, șef de ocol, director tehnic, membru în Consiliile Științifice ale Parcurilor Naturale din Munții Maramureșului, Munții Apuseni, Munții Rodnei, consilier al secretarului de stat din Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, inspector-șef la Inspectoratul Teritorial de Regim Silvic și Cinegetic Cluj, Consilier superior în Garda Forestieră Cluj, profesor asociat la Universitatea de Vest Vasile Goldiș din Arad și la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca; este calificat în abilități manageriale în cadrul programului de instruire de Mediu, precum și de management în cadrul instituțiilor și autorităților publice. Ca specialist în silvicultură, a publicat cărțile: *Pădurile județului Bistrița-Năsăud din cele mai vechi timpuri până astăzi* (coautor, 2002), *Reconstrucția ecologică a pădurilor de pe clina sudică a Munților Rodnei afectate de doborâturi de vânt* (2006) și *Dicționar de silvicultori* (2007), la acestea se adaugă numeroase studii și articole tipărite în reviste de specialitate.

În domeniul literar s-a remarcat cu volume de poezie (*Lacrima nopții*, - 2000, *Rugi* - 2005, *Sub cerul gol* - 2008, *Cuib* - 2009, *Cu rând* - 2012), roman (*Anul șarpeului* - 2013, *Da de unde* - 2015), eseu (*Pădurea altfel* - 2009, *Contra răului din noi* - 2010, *Podoime* - 2012), toate de certă valoare artistică, bine primite de critica literară.

Cel mai recent roman, tipărit la finele anului trecut (Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2022, 361 pagini), se intitulează *La poalele Sodomei*. Acțiunea este plasată în Maramureșul istoric, în special în Moisei și împrejurimi, când internetul nu intrase definitiv în viața oamenilor. În această parte a țării, după 1989, au apărut

cei mai mulți oameni de afaceri cu lemnul, traficanți de mașini furate din Occident, dar și traficanți de droguri și de țigări de contrabandă. Personajele care îl populează sunt cât se poate de verosimile, majoritatea puse „pe ciupeală și pe căpătuială”, cu „rosturi mercantile”. Protagonistul central, Emil, este un tip sensibil din fire, dar influențabil, afemeiat, labil psihic, care devine din profesor de chimie un investitor și om de afaceri de succes în exploatarea lemnului din zonă. Se știe că, odată cu reconstituirea dreptului de proprietate, statul a pierdut o bună parte a fondului forestier, mai cu seamă că parlamentul bicameral a votat o lege parșivă și incoerentă în privința retrocedării terenurilor pădurilor depozitate de către foștii comuniști (începând cu 1948 și încheiată după un deceniu și jumătate), aplicată în mai multe trepte. Prin diferite mijloace necurate, îndoielnice și ilegale, mulți au obținut hectare de păduri pe care le-au vândut rapid „întreprinzătorilor” la prețuri mai mult sau mai puțin modice. Culisele afacerilor dubi-

oase cu fondul forestier și reconstituirea dreptului de proprietate, făcut prin instanță, dovedește că autorul este un bun cunoscător atât al mentalității unor magistrați corupți, cât și al mentalului colectiv; întâlnirea dintre Boierul, un ins „mincinos și egoist”, și coruptibilul judecător Roman este memorabilă prin întrebarea directă, tupeistă, dar realistă și utilă, adresată de Boier magistratului: „Cât mă costă să mă rezolv și pe mine cu zece hectare de pădure?” După ce-l fierbe puțin, vine și răspunsul pe măsura întrebării: „Douăzeci de mii de euro”; Boierul este atât de perfid, încât îl păcălește pe însuși „apărătorul” justiției, Roman. Precizăm că majoritatea personajelor s-au orientat spre activități profitabile, de cele mai multe ori ilicite, au obiceiuri moștenite și adaptate vremurilor actuale, iar prietenii se leagă după principiul „nu se știe niciodată când ai putea avea nevoie de unul ca el”. Așa procedează: Brelacă, Nemțucu, amândoi cam zgârciți din fire, Vasile Veșca, Luca Burtan, Păvăluc al lui Irina, medicul Grigore Gotan, Vasile Coman, Ionuc Tomoiagă și alții, cu toții practicând afaceri oneroase, ajungând să se judece după tipul de mașină de lux, „scumpă cam cât un apar-



tament în centrul Clujului”, vestimentație, vilele sau pensiunile deținute. Obişnuţi cu goana, pânda şi dibuirea vânatului, chiolhanurile lor erau formate din: salam de cerb lopătar, carne de urs în amestec cu cea de mistreţ, pastramă de căprior şi de mistreţ, slană de porc de casă, jumări prăjite în untură de porc mistreţ, icre de păstrăv indigen, muşchiuleţ de căprior cu hribi şi spumă de vin, brânză de oaie, sortimente de peşte, tocăniţă de cerb, ceapă roşie tăiată mărunt, ulei de măsline şi oţet de mere. Fireşte, mulţi sunt campioni la băutură, beau de sting vinuri alese: roşu de Purcari, Cabernet-Sauvignon, Merlot şi Malbec, dar şi whisky, alţii sunt mai puţin rezistenţi. De multe ori, goana după câştig se încheie tragic, rivalităţile dintre ei sunt crunte, Vasile Veşca moare după o bătaie cu Luca Burtan, asistaţi de Păvăluc al lui Irina, tustrei parteneri de afaceri.

Personajul cel mai plauzibil, dar şi cel mai controversat este neşcolitul Grigore Iuga, poreclit Boierul, cel care avusese o copilărie nefericită, cu amândoi părinţii alcoolici, armata fiindu-i a doua şcoală a vieţii, viclean, mârşav, uns cu toate alifii-le, el făcând parte din stirpea lui Dinu Păturică, Tănase Scatiu, Gorică Pirgu, Stănică Raţiu şi alţii. Afacerile Boierului, proprietar al unui hotel cu restaurant, se împletesc cu cele de întreprinzător cu lemnul. El are ca partener de afaceri pe Vladiana, o fată versată, dar de o tinereţe provocatoare, care îşi câştigă existenţa punându-şi la dispoziţie *instrumentul fericirii*, numai cu persoane sus-puse, în special căsătorite, de preferinţă politicieni şi afacerişti, născută anume a ispitii minţile înfierbântate ale clienţilor Boierului. Strategia Boierului, atunci când joacă poker pe sume substanţiale de euro cu aceştia, este aceeaşi: să-i îmbete sau să-i drogheze cu ajutorul fetei, pentru ca, în final, să-i buzunărească şi să-i jupoaie de bani. Povestea dintre Emil şi Vladiana, „o escroacă inteligentă şi scandalos de frumoasă”, merită citată drept model de şantajare, deşi, în realitate, bărbatul n-a avut o relaţie interzisă cu ea. Interesant este faptul că Boierul, deşi ţinea la ea, o foloseşte ca damă de companie, fata acceptând sexul plătit, alegându-şi momentul când clienţii erau în stare avansată de ebrietate, pe care îi uşurează de bani „cu lejeritate”. Din păcate, ea va participa la o agapă cu interlopi, conduşi de celebrul Mădularul, care, nu numai că o violează, dar o şi bate aducând-o în stadiul de muribundă. Vladiana va fi abandonată într-o pădure, dar a avut noroc că a găsit-o un trecător, în stare incon-

ştientă de hipotermie avansată. De aici, lucrurile iau o întorsătură cu o sută optzeci de grade. Boierul îi va plăti toate cheltuielile de spitalizare, Emil, în postură de îndrăgostit, tatăl a doi copii, îi va dona sânge, iar femeia se schimbă totalmente. Fiindcă Mădularul şi ciracii lui au scăpat nepedepsiţi, asta datorită relaţiilor sus-puse ale acestora, abilul Boier devine justiţiarul nedescoperit şi îi va uide atât pe interlop, cât şi pe şoferul acestuia, fără a fi descoperit vreodată; asta, aducându-ne aminte de un personaj aproape similar din saga *Millenium*, începută de scriitorul Stieg Larsson. Culmea este că Vladiana îi iartă pe toţi cei care şi-au bătut joc de ea. Fata ajunge administratorul hotelului Boierului şi doreşte să fie un exemplu pentru tinere, „în sensul de a nu face şi ele ceea ce a făcut ea”, pentru a nu-şi compromite viitorul şi a duce un trai decent.

La poalele Sodomei

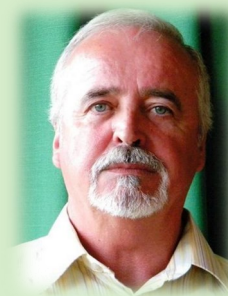
este un roman realist contemporan; la un moment dat, personajele comentează aprins cazul cu monstrul de la Călăraşi, cel cu fetele răpite şi ucise, sau poartă discuţii uşor filosofice, de pildă, Emil, marele iubitor al naturii, cu soţia sa, Magdalena, cel care se conduce după preceptul: „Pământul reacţionează la conduita morală a omului”, fiind pedepsit şi ucis, în final, ca o premoniţie, de un copac doborât de nişte muncitori forestieri în timp ce conducea maşina printr-o pădure, fiindcă nu şi-a respectat familia, păstrând încă gânduri ascunse pentru Vladiana. De apreciat

este, în primul rând, talentul de povestitor, autorul făcându-te părtaş la trăirile personajelor, la problemele lor conjugale, la comportamentul acestora în situaţii limită. Pentru a fi cât mai autentice, ele sunt prezentate cu porecele lor: Grigore Iuga, zis Boierul, George, zis Sierul, Adrian Coman, zis Brelacă, Vasile Coman, zis Piratul, Ionuc Tomoioagă, zis Mânzul, Istrate Mihali, zis Zile Grele sau Dragu Mamii etc. Un singur lucru țin să adaug: Grigore Avram nu uită că este şi poet şi vă dau doar două mostre: „Era într-o noapte târzie de vară aproape terminată, când somnul torcea visuri cu o veritabilă aromă de împlinire” şi „...pentru că toamna chiar se apropia cu repeziciune, imaginea viitoare a codrului îl ducea cu gândul la un doliu al frunzelor fericite. În risipa de culori, pe care o vedea împrăştiată în frunzele care vor muri pe crengile arborilor, masivul păduros va domina întregul anotimp care stătea să înceapă, făcându-l să pară pe cât de timid şi ruginiu, pe atât de înflăcărat şi melancolic”.



Grigore Cotul și durerile lui de toate zilele...

Iacob NAROȘ



Parafrazându-l pe un autor uitat, Grigore Cotul, în materie de umor, nu știe de glumă. Comicul – categorie estetică ce folosește satira incisivă și umorul inteligent, iată cele două extremități ale comicului de care G. Cotul se folosește cu măiestrie pe termen lung, în privința asta, poate spune liniștit: „Nici în cot, nu mă doare.../ Când o nouă carte-mi apare”. Dar de unde-i vin, totuși, aceste dureri acute, vom afla din recentul lui volum intitulat, *Dureri de... cot*, apărut la Editura „George Coșbuc”, Bistrița, 2022. Cartea beneficiază de generozitatea și talentul lui Costel Pătrășcan, mai precis, coperta și caricaturile presărate strategic printre filele volumului, de altfel, cu o grafică mai mult decât elegantă. Nu mai vorbim de *Prefața* explicită și nuanțată semnată de Petru-Ioan Gârda din care cităm câteva rânduri semnificative așezate și pe coperta a patra: „Grigore Cotul este departe de a fi genul de om pe care-l doare în cot de ceea ce se întâmplă în lumea ciudată în care trăim și în care durerile apar accelerat și se accentuează zi de zi. El nu stă într-un turn de fildeș, din care să scrie comod, fără implicare în încercarea de a aduce mai binele și a îndepărta mai răul. Așa se face că identifică probleme și ia atitudine în scris și nu numai în scris”. Tot aici se reamintesc și celelalte trei volume ale autorului, toate pe aceeași temă, apărute matematic, din doi în doi ani: *Optimistul resemnat*, 2017; *Ironii homeopatice*, 2019, și *Registru de intenții*, 2021.

Înainte de a vorbi pe larg despre cartea de față, reiterez întrucâtva spusele lui Alex Ștefănescu, deschis și el umorului prin definiție, ziceri la care mă afliiez dintotdeauna, ele mă vor călăuzi în orice receptare a unui text comic care, de regulă, e mai mult sau mai puțin satiric, dar în mod obligatoriu trebuie să fie plin de umor sănătos, proaspăt și, de ce nu, reconfortant. Crezul meu preluat de la Al. Ștefănescu sună cam așa:

Pledez pentru umor, mai puțin pentru ironie, de ce? Umor înseamnă să râd împreună cu cineva de ceva. Ironia, în schimb, poate fi armă albă, adică să râd de cineva în complicitate cu altcineva, spre amuzament al amândurora. Ca atare, umorul îl prinde bine pe un intelectual rafinat, nu se râde de suferința cuiva, de vreo infirmitate, de eșec, de religie, de dragoste chiar dacă e cu năbădăi sau neîmpărtășită, de familie, de țară cu acele ale ei sfinte, de vreun necaz căzut din senin pe capul aproapelui... Aproape că nu

știu dacă e bine sau nu să râd de cineva care cade pur și simplu, s-ar putea să nu-i fi fost chiar atât de moale...

Spicuim din *Prefața* cuprinzătoare a lui Petru-Ioan Gârda câteva idei de ansamblu, călăuzitoare de-a lungul cărții în discuție: „Umorul lui Grigore Cotul este ironic amar, ironic dojenitor, autoironic, el este un excelent partener de dialog umoristic, știe să râdă sănătos...”

Din prima secțiune a cărții intitulate *Dureri de cot*, să reiterăm câteva exemple de autoironie:

Deziluzie – „Sunt resemnat, da-s foarte trist,/ Că m-am convins de-a lungul vremii;/ Puteam s-ajung epigramist/ De nu primeam atâtea premii!”

Șanțul e la altitudine – „E drept, eu locuiesc la țară,/ Dar să regret motive nu-s,/ Că de la munte, bunăoară,/ Mă uit la orașeni de sus.”

Alegere – „Puteam să fiu poet/ sau critic, eseist.../ Da-i mult mai desuet/ Să fiu epigramist.”

Plan de viitor – „La bătrânețe mi-am propus/ Să fiu urât, de spate-adus,/ Dar n-am motive a mă teme/ Că-mi iese sigur, mai devreme.”

Gândire pozitivă – „Deși am lipsuri și dileme,/ Sau întristări, aștept să-mi treacă,/ Și n-are rost să-mi fac probleme,/ Când sunt destui să mi le facă.”

În prima parte a volumului avem și celelalte teme atât de des întâlnite și în primele volume, e vorba de: soț-soție, soacră, femeie, dragoste efemeră, pandemie, vreme, medicină, hoție, infidelitate, politică de toate felurile, președinte, guvern, parlament, sport, economie, Sărbători de Iarnă, Dragobete, Paște, 1 Decembrie, Ziua Copilului, Ziua Iei, patrie, moarte și viață, prietenie, fericire, vârsta a treia, colegialitate, școală, epigrame și epigramiști, IT-iști, educație, lecturi, anotimpuri, nunți, cultură, folclor, analfabetism funcțional, sex, bătrânețe, sport, face-book, pompe funebre tradiții, obiceiuri, copilărie...

În capitolul al doilea – *TEMATICE* – epigramele sunt la fel de inspirate și pline de tâlc, deși scrise la comandă și pe o temă dată, iată câteva exemple semnificative:

Smiling CITY (Gura Humorului): *Totul sau nimic cu trimitere la moșteniri sau misterul feminin* („În vizită la vecina”), Mîntea de pe urmă, Madrigal – Vasile Voiculescu: „Medicul sufletului: „Un poet sortit iubirii,/ Pune-n suflet de profan/ Poezia mîntuirii,/ În grădina Ghetsimani.”

Iată și câteva exemple din viață, nunta la români, indiferent de vreme:

Grade – „Nuntașii vin pe trei poteci,/ Sub soarele torid de vară,/ La patruzeci de grade-afară/ Și-n sticle încă patruzeci.”

Succesul în politică – „Mai toți din jurul lui au spus/ Aflând că l-au numit pe post:/ Putea sa-ajungă mult mai sus,/ Dar n-a fost suficient de prost.”

După evaluarea lucrărilor – „La Umor, în mănăstire,/ E destul de mare drama:/ Juriul-a pus la „Pomenire”/ ... Epigrama.”

Păcăleli de ieri și... azi – „Întrebare retorică” – „Pe acest sărac popor/ Cine poate să-l disculpe,/ Dacă-nvață de minor,/ Ursul păcălit de vulpe.”

Alte teme la modă existente în acest capitol: mediul, vaccinarea, 8 Martie, prietenia, clima, energia, munca, frigul și căldura, vârsta a treia, Cotul cu fum (un loc cunoscut din Năsăud), țăranul, pensionarul, Ziua Dascălului, Eroi fără război...

EPIGREBUS – o formă hibridă, la fel de plină cu umor ce îmbină epigrama cu rebusul, ușor de ghicit. Aceste definiții epigramistice sunt în număr destul de mare (p.107-130), peste optzeci de titluri dintre cele mai diverse, irepetabile, amintim câteva: lăcomia, drogurile, falsa credință, ignoranța și prostia, umorul negru, pandemia, justiția...

„O samă de cuvinte” – Ion Neculce – „Mulți își vor aduce aminte/ Că-ntr-un grai frumos și dulce/ Se referă la... cuvinte,/ Într-un titlu, Ion Neculce.”

Artă – „Peste tot în lumea mare,/ Oamenii cu miile/ Sunt atrași de una care/ Umple galeriile.”

Păcat – „Chiar aicea, pe pământ,/ Papa, prin a sa clemență,/ Respectând Cuvântul Sfânt,/ Îl trata cu indulgență.”

Capitolul final - *POEZII* – demonstrează că un epigramist care se respectă poate să scrie orice fel de poezie, ca atare, să exemplificăm prin câteva teme alese: *Turist (rondel)* – „Atât de multe-aș fi ratat!”; *Deontologie profesională* – jurnalist de la rubrica „Decese” ajunge la „Matrimoniale”; *Am ieșirile mele* – a ieși undeva și a ieși bine în poze; *Rondelul vaccinului ș.a.*

Așadar, Grigore Cotul poate să scrie orice după epigramă, mă refer în special la rondel și gazel, destul de pretențioase. Nu este exclus să încerce și balade, sunt atâtea tentații (a epigramistului, a vilegiaturistului, a bugetarului, a pelerinului modern etc.). Mai mult ca sigur, o să scrie și proză scurtă în același registru optimist și vesel, așa cum intenționez și eu, prin cele două versuri, să țin legătura cu ceea ce va scrie Gore pe mai departe, ținând cont că numărul cărților tot crește:

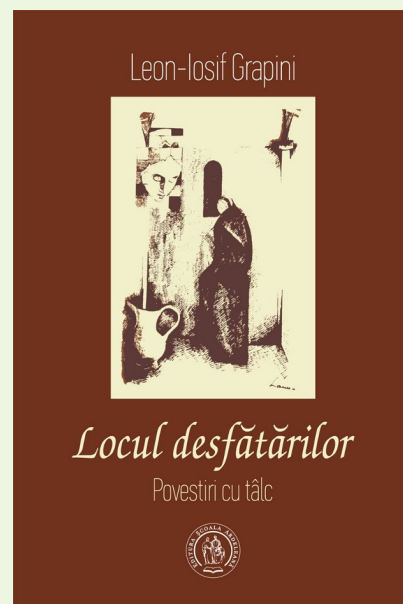
„Când o nouă carte-i apare/
Pe Gore, nici în COaTe,
nu-l mai doare...”

Între Șanț și Macondo

Alexandru JURCAN

A intra în paginile unei cărți înseamnă (pentru mine) o călătorie care-mi poate schimba reperele ori îmi poate certifica principiile și ideile. E un „risc” magic, pe care nu oricine îl poate trăi la același nivel. Am terminat cartea unui scriitor ardelean, țesută cu răbdare, talent, cu fraze inconfundabile. Nu-i scriu acum numele, procedez asemenea lui, care seamănă

suspans până la finalul prozelor. Începe cu căutarea iubirii, cu nevoia de celălalt, apoi face o invitație la nuntă, descriind forfota pregătirilor, pregătirea bucatelor, ritualurile, obiceiurile, cu detalii adesea picante, neașteptate, deoarece umorul incisiv răsare în doze empatice. Mai apoi, povestea sicriului („sicriul a dat, sicriul a luat”), care marchează o adevărată bijuterie narativă, într-un univers rustic recognoscibil. Abia așteptam să descopăr „locul desfătărilor” și am căzut într-o capcană bine unsă. Ce poți crede când proza începe cu „suntem multe, foarte multe”, apoi „unele au fost dezmiardate chiar mai mult decât ar fi trebuit”?... curiozitatea crește și află în final că ai fost pe o pistă falsă. La fel ca în *Despre singurătate*, unde vorbește, de fapt, o sperietoare. Da, tot la final aflăm ce și cum, dar ambiguitatea prinde bine. Oare scriitorul nu e adesea singur? Poate că uneori îi sperie pe cei din jur, bine zicea Baudelaire că aripile uriașe nu-i folosesc albatrosului pe uscat. Mi-e ciudă că nu pot sublinia asemănarea frazelor cu proza lui Saramago, deoarece Irina Petraș a scris asta pe coperta a patra. Nu vă mai țin în suspansul elaborat de autorul...grapinian și spun: e cartea lui Leon-Iosif Grapini – *Locul desfătărilor*, Editura Școala Ardeleană, 2021. Marquez a inventat un spațiu fictiv pentru cărțile sale. Grapini s-a născut în localitatea Șanț, care se află pe hartă. Ceea ce mi se pare de studiat: pe lângă Șanțul concret din proze, nu cumva undeva în subsidiar respiră și un Șanț fictiv, extrem de original, provocator, bulversant?



DIN PRESA INTERBELICĂ A JUDEȚULUI BISTRIȚA-NĂȘĂUD, CU REFERIRE LA LOCALITATEA ȘANT

Macavei Al. MACAVEI



Perioada cea mai fastă a istoriei românești a fost perioada monarhică. Atunci s-a câștigat independența României și s-a înfăptuit Marea Unire. Urmare a acestor evenimente majore, în toate domeniile activității umane s-au făcut progrese, s-au înfăptuit realizări remarcabile, lucrurile erau așezate pe o temelie statornică de largă scară națională.

Județul Bistrița-Năsăud, parte integrantă a României mari, a fost cuprins de iureșul general, acela al dezvoltării, al prosperității, așa cum era firesc.

Din punct de vedere cultural, să ne oprim puțin asupra publicațiilor (ziare și reviste) acelor vremi. Mai ales că de atunci s-au scurs o sută de ani. În atenția noastră intră „Gazeta Bistriței”, scrisă „Gazeta Bistriții”. Harnicul publicist, istoric și scriitor conjudețean Teodor Tanco, în „Istoria presei românești” (Cluj-Napoca, 2004), demonstrează că această publicație este ziar, nu revistă, așa cum s-ar putea crede la o primă impresie.

Acest ziar a existat în două perioade sau serii de ani, perioada întâi: 1903, 1905-1909, perioada a doua: 1921-1932. Din prima perioadă este de reținut faptul că ziarul îl avea corespondent pe viitorul ctitor al romanului românesc - Liviu Rebreanu, adoptat, mai târziu, patron spiritual al Maierului. Tot în cartea de mai sus (p. 88), a lui Teodor Tanco, se spune: „Pentru a-și realiza țelurile, ziarul a abordat problemele esențiale din ce frământă viața și epoca”.

În cea de-a doua perioadă de existență (1921-1932), adică o duzină de ani, noi am constatat, consultând-o, următoarele lucruri de reținut.

La început, ziarul bistrițean apărea săptămânal, sâmbăta, apoi, la două săptămâni, sub comanda unui comitet de direcție, uneori este notat și responsabilul principal. Avea formatul de 46x30, din al XII-lea an: 32x25, pentru ca apoi să apună, dovadă a precarității vieții atât pentru cei care o redactau, cât și pentru abonații sau cititorii ziarului.

Totuși, este un fapt meritoriu că a rezistat 12 ani, mai ales că a semnalat faptele remarcabile ale acelor ani (cu bune sau rele) întocmai ca un seismograf al pământului, pentru noi, cei de acum, un tezaur din care să ne înfruptăm, să reținem ce-i bun, să ocolim ce este rău, să luăm ca exemple de urmat modelele de atunci, să reliefăm valori cu caracter peren-uman.

În cei 12 ani de existență a ziarului, s-au petrecut evenimente naționale și/sau județene demne de consemnat și de reținut acum și pe viitor prin însemnătatea sau semnificația lor. Evenimente de toate naturile: politice (ziarul s-a declarat și a fost apolitic), sociale, cultu-

rale etc. Ceea ce a îmbogățit sau a întregit istoria județului.

Din punct de vedere politic, așa cum arătam mai sus, România era monarhie, adică regat condus de un rege. Regele de atunci era Ferdinand, care a primit, de la istorici, și calificativul *Întregitorul*, mai apoi trecut ca atare în manualele de istorie. Numai că în această perioadă, la 20 iulie se stinge din viață Ferdinand. El a trăit între anii 1865-1927. Ne-a lăsat ca moștenire o țară rotundă. După prevederile constituției de atunci, tronul trebuia preluat de Carol II, numai că el a abdicat de la tron. După un sejur exotic și erotic de aproape patru ani, se răzgândește și se întoarce în țară, pe care o conduce zece ani (1930-1940). Ani care ar fi trebuit să fie rodnici și fructuoși, în parte au și fost, însă nu pe măsura vremurilor care urmau, asta și pentru că se apropia Al Doilea Război Mondial; cu o armată slab dotată, cu un rege fluctuant, cu o Germanie înarmată până în dinți, cu Occidentul imprudent și tolerant la pretențiile și pregătirile Germaniei naziste, România cade pradă intereselor străine, ajunge să fie sfârtecă prin Dictatul de la Viena (iar Austria!) între unguri și români, cedând o jumătate din Ardeal fără a se trage un singur glonț de apărare.

Ultimul rege al României a fost Mihai (1921-2017). Excedând timpul la care se raportează lucrarea noastră, dar încheind perioada monarhiei sub aspectul șirului de regi care au condus țara, regele Mihai rămâne în istorie prin lovitura de stat din 23 august 1944, prin care a întors armele contra Germaniei, aliatul de până atunci, cu consecința întregirii Ardealului sfârtecat.

Din punct de vedere social nu pot fi trecute cu vederea problemele majore care au frământat județul: debaterile privitoare la administrarea pădurilor grănicerești cu ample consecințe pe plan școlar, cultural, economic ale celor patruzeci și patru de comune cu domeniile lor comunitare, înființarea societății de exploatare a pădurilor „Regna”, aspecte legate de mișcarea cooperatistă din județ, articolele legate de vechea bancă „Aurora” din Năsăud etc.

În perioada de existență a revistei, tot cu privire la județul nostru, trebuie arătat că asupra Năsăudului s-au abătut două nenorociri: inundația din 1922 și incendiul din 1927. La inundație au fost rase de pe suprafața pământului 72 de case, 35 de edificii economice și 22 de vieți omenești au fost pierdute. De reținut și apelul patetic al prefectului de atunci, Solomon Haliță, apel la care oamenii au răspuns creștinește, adică după cât au putut și după cât i-a îndurat inima (G. B. nr.12/15 VII

1922). La incendiul din 1927 au fost prefăcute în cenușă 107 imobile, au rămas fără adăpost 116 familii. Din nou solidaritatea umană și-a spus cuvântul.

În 1926, a fost dezvelit bustul lui Coșbuc, cu această ocazie au luat cuvântul mai mulți vorbitori, inclusiv scriitorul Liviu Rebreanu. Cuvântul lor a fost redat în mai multe numere succesive ale ziarului „Gazeta Bistriței”. Același bust, în perioada ocupației maghiare (1941-1944), a fost împușcat de honvezi de mai multe ori, lui „Coșbuc” producându-i răni ușoare, dar imprescriptibile.

Localitatea Șanț, care se numea pe atunci și Rodna



Nouă, consemnează două articole ale protopopului Pamfilu Grapini. Primul, de evidențiere a apariției ziarului, cu titlul „Un salut Gazetei Bistriței” (G. B. nr. 6/1921) cu următorul îndemn: „Luptă și mergi înainte fără a privi în față când vei zbiciui răul, și toți cei curați și nepătați te vor primi cu drag în casă și se vor așeza în jurul tău”. Același protopop scrie articolul (G. B. nr. 24/1924) „Oare e bine să dăm băieții la școală?”, înfierând cosmopolitismul care se găsea la unele persoane din România.

Tot legat de acest sat este o „Scrisoare deschisă către domnul Eising Meldenson”, a ing. A. Pridie, Eising Meldenson fiind crâșmar în satul aparținător Valea Mare, care vindea băuturi alcoolice elevilor (G. B. nr. 5/1927), cu atenționarea: „Numai o singură dată, însă, domnule Meldenson, de te mai încumeți să mai otrăvești copiii cu lăturile d-le diavolești, ia la cunoștință că eu, mai jos semnat, voi avea grijă să primești o pedeapsă contondentă, încasând o bătaie de care să-ți aduci aminte cât vei trăi”.

În cartea „Istoria presei românești” (p.111) se arată: „Gazeta Bistriței” rămâne în atenția istoricului prin atâtea evenimente pe care le-a consemnat, ca și onestitatea îndrumării și informării, prețuită și azi de cititorii presei de odinioară, un model de presă locală”.

Așadar, cele două reviste locale „Izvorul Someșului”, din Șanț, și „Cuibul visurilor”, din Maieru, au strămoși vrednici, de la care ne putem inspira, de care putem fi mândri și pe care, apreciindu-i, am dori să-i continuăm.

Sărbătoarea păcii

Preot paroh Vasile URECHE

„Pace vouă” (Ioan 20, 19).

Toate sărbătorile creștinești ne aduc un spor de lumină, de bucurie și de pace în suflet. Toate revarsă asupra vieții noastre raze binecuvântate ale harului dumnezeiesc. Din mijlocul lor devenim mai buni, mai înălțați sufletește și mai stăruitori în săvârșirea binelui.



Praznicul Învierii Domnului ne învăluie în razele lui de bucurie și pace, fiindcă ne descoperă adevărul de temelie al credinței noastre în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Biruitorul morții și Stăpânul vieții.

Femeile mironosițe au fost cele dintâi care s-au învrednicit de această bucurie și au vestit adevărul că Hristos a înviat. După ce s-au încredințat de acest adevăr, au mers în grabă ca să „vestească ucenicilor că au văzut pe Domnul” (Ioan 20, 18). Astfel, cele ce au văzut întreaga suferință a lui Iisus și au fost martore ale mormântului pecetluit au devenit cele dintâi vestitoare ale învierii Lui și martore ale mormântului gol.

În aceeași zi, „fiind seară și ușile fiind încuiate, unde erau adunați ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: Pace vouă! Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și coasta Sa. Deci s-au bucurat ucenicii, văzând pe Domnul. Iisus le-a zis iarăși: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, și Eu vă trimit pe voi. Și zicând acestea a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt. Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20, 19-23).

Bucurându-ne și noi împreună cu femeile mironosițe și cu Sfinții Apostoli de adevărul Învierii Domnului, se cuvine ca în acest praznic să poposim la înțelesul unora dintre cuvintele cu care s-a adresat Sfinților Apostoli Domnul nostru Iisus Hristos, în clipa când le-a dat puterea de a lega și a dezlega păcatele și i-a trimis să propovăduiască în toată lumea. Drept aceea, vom încerca să arătăm înțelesul cuvintelor „Pace vouă” și însemnătatea lor pentru viața creștinilor. Aceasta cu atât mai mult, cu cât, în zilele noastre, nu este cuvânt mai mult rostit decât cuvântul pace și nu este dorință mai fierbinte decât aceea de a vedea așezându-se o pace dreaptă și trairnică în lume.

După învățătura creștină pacea este un dar ceresc, o binecuvântare dumnezeiască.

Cuvintele „Pace vouă”, rostite de Mântuitorul către Sfinții Apostoli, nu sunt numai un salut obișnuit în vremea aceea, ci și un dar, o binecuvântare și un testament. Întâmpinându-i cu aceste cu-

vinte, le-a dat misiunea de a lucra pentru împăcarea credincioșilor cu Dumnezeu și de a vesti în lume Evanghelia păcii.

Pentru aceea le-a zis, înainte de Patima Sa cea de bunăvoie: „Pace las vouă. Pacea Mea dau vouă” (Ioan 14, 27). Dacă vom pierde această pace, zice Sf. Ioan Hrisostom în comentariul la cuvintele Domnului, ne vom face dușmani ai celor ce au auzit de la Hristos cuvintele „Pace vouă”.

Timpul venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu a fost prezis încă din Vechiul Testament, ca un „timp de aur” al păcii, în care toate uneltele aducătoare de moarte se vor prefăce în unelte aducătoare de viață fericită și pașnică. Proorocii s-au rugat pentru vremuri cu pace și pentru „pacea celor de departe și a celor de aproape”. Astfel s-a rugat proorocul David: „Doamne, revarsă pacea peste noi, că toate lucrurile noastre, pentru noi le-ai făcut” (Ps. 26, 12).

Mesia, Cel mult așteptat, este numit „Domnul păcii” (Isaia 9, 5). El va face un „Legământ al Păcii” (Ezechiel 34, 25) și „va vesti pacea popoarelor” (Zaharia 9, 3-10). Păcatul celor dintâi oameni a adus tulburare și neliniște în suflete, neînțelegeri și războaie între oameni.

Fiul lui Dumnezeu a părăsit slava cerească și a luat „chip de om asemenea nouă”, pentru ca să aducă împăcarea omului cu Dumnezeu, să ne ajute să dobândim pacea lăuntrică și să arate că rostul adevărat al celor ce cred în El este să trăiască în pace și bună înțelegere unii cu alții. Întreaga viață a Domnului nostru Iisus Hristos, de la nașterea din Betleem și până la Învierea și Înălțarea Sa la cer, a fost lucrare de împăcare cu Dumnezeu și de așezare a unei împărății a dragostei și a păcii în lume.

În Noaptea Nașterii Mântuitorului, îngerii au vestit solia păcii cu cântarea: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie” (Luca 2, 14), iar în ziua Învierii, Domnul a dăruit pacea Sfinților Apostoli și, prin ei, tuturor credincioșilor.

Prin jertfa de pe cruce, Mântuitorul a surpat zidul despărțitor dintre noi și Dumnezeu, iar prin Învierea și Înălțarea Sa la cer a deschis calea întoarcerii „acasă” la Tatăl ceresc și ne-a câștigat dreptul de „fii ai învierii” și moștenitori ai vieții veșnice. Dar împăcarea cu Dumnezeu a adus și împăcarea lăuntrică. „Omul cel vechi” al păcatului, al urii și neorânduiei a murit și s-a născut „omul cel nou” al dragostei, al dreptății, al păcii, al bunei înțelegeri. Roadele împăcării cu Dumnezeu și ale păcii lăuntrice se văd mai ales în așezarea păcii și a bunei înțelegeri cu semenii. De aceea Biserica noastră, ca o mamă bună prin care îl avem pe Hristos cu noi, ne îndeamnă să ne rugăm pentru pace, să trăim în pace unii cu alții și să ne străduim să o așezăm pe temelia dreptății.

Mântuitorul însuși a spus în Predica de pe munte: „Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei 5, 9). Din cuvintele Mântuitorului se cuvine să înțelegem că pacea este o cale care duce la fericire, și cei ce se străduiesc pentru așezarea ei în lume împlinesc voia lui Dumnezeu. Adevărata așezare a păcii în lume este strâns legată de împlinirea dreptății. Nu poate fi pace adevărată dacă nu se întemeiază pe dreptate. Dreptatea și pacea nu pot fi despărțite. Dreptatea stă la temelia păcii, iar pacea este împlinirea dreptății, după cum spune Sf. Ap. Iacob: „Roada dreptății se seamănă întru pace, celor ce lucrează pacea” (Iacob 3, 18). Așadar, pacea trebuie căutată, cucerită și urmată, apoi păstrată și apărată de cei ce sunt dușmanii ei.

Împărtășindu-vă aceste îndemnuri creștinești și părintești, rog pe Dumnezeu să ne ajute să petrecem sărbătorile Paștilor cu pace, sănătate și cu alese bucurii duhovnicești.

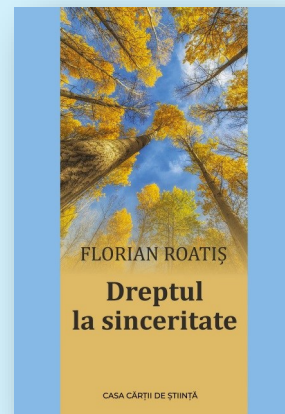
Cărți primite la redacție



Ioan-Pavel Azap, Doru Pop,
Amintiri din epoca ecranului de argint, Editura UCIN, București



Iacob Naroș,
Livi Reboreanu și Cuibul visurilor,
Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016



Florian Roatiș, *Dreptul la sinceritate*,
Ed. Casa Cărții de Știință,
Cluj-Napoca, 2020



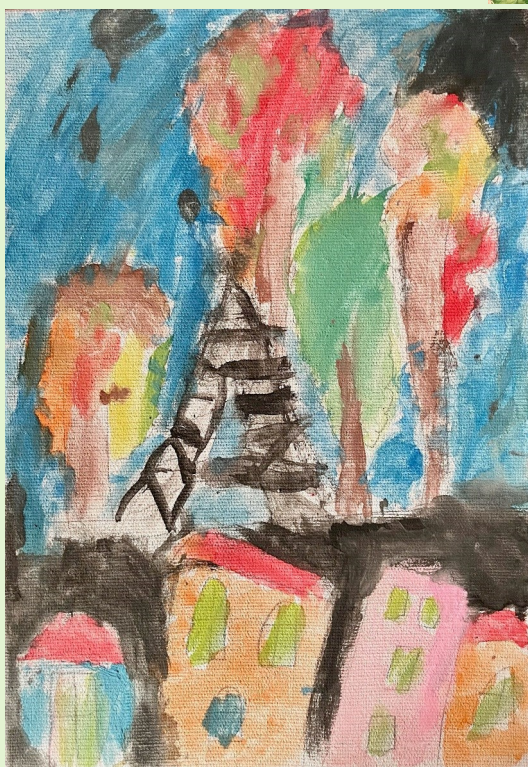
Mă numesc **Cristian COTUL**, am șapte ani, sunt elev în clasa pregătitoare la Școala Gimnazială „Justin Ilieșiu”, Anieș. Sunt pasionat de artă, istorie și geografie.

Îmi place foarte mult să pictez, să vizitez galerii de artă, muzee, cetăți, castele, clădiri vechi și vestigii istorice. Acestea sunt câteva dintre creațiile mele.





Cristian COTUL



„Am crescut cu icoana în casă”

Picturi și text: Vasile Cristian URECHE
(Elev clasa a V-a)

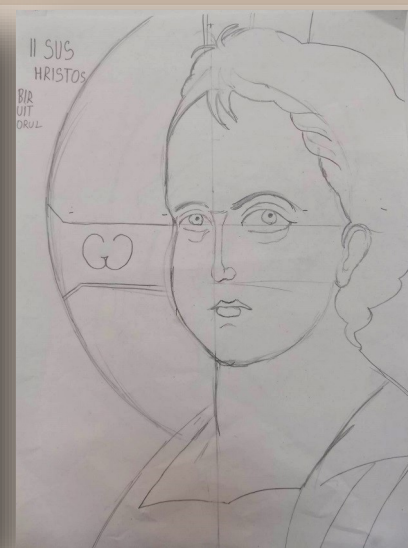
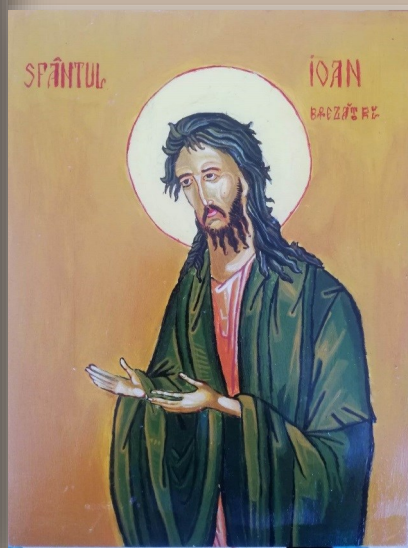
Prin intermediul icoanelor, oamenii contemplă Împărăția lui Dumnezeu și intră într-un dialog direct cu divinitatea, căci așa cum afirmă părintele Dumitru Stăniloae: „Icoana reprezintă o veritabilă fereastră prin care omul și Dumnezeu se pot privi față în față”.

Icoanele, așa cum vedem în etimologia cuvântului grec eikon (imagine în oglindă, reprezentare vie), sunt imagini, reprezentări fie ale lui Dumnezeu în Treime, fie ale Mântuitorului Iisus Hristos, fie ale sfinților sau ale îngerilor.

Icoanele exprimă în mod vizibil, cu ajutorul culorilor, Cuvântul lui Dumnezeu, ceea ce a făcut ca în decursul veacurilor icoana să mai fie numită și „Biblie a neștiutorilor de carte”.

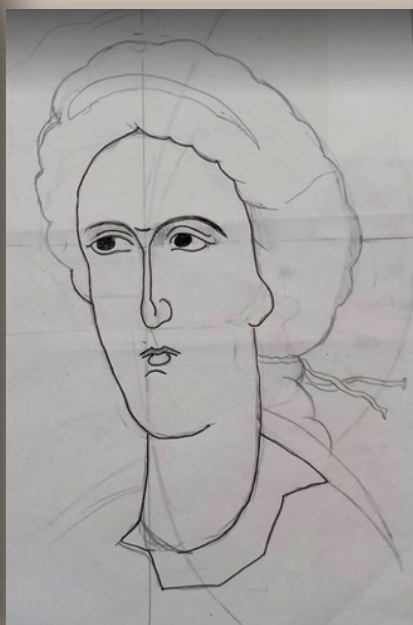
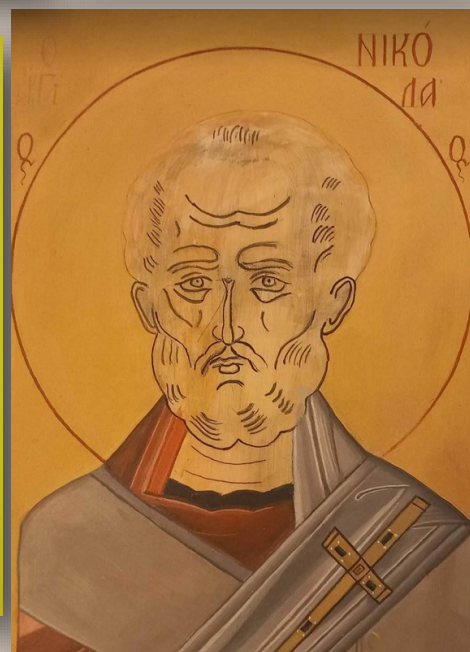
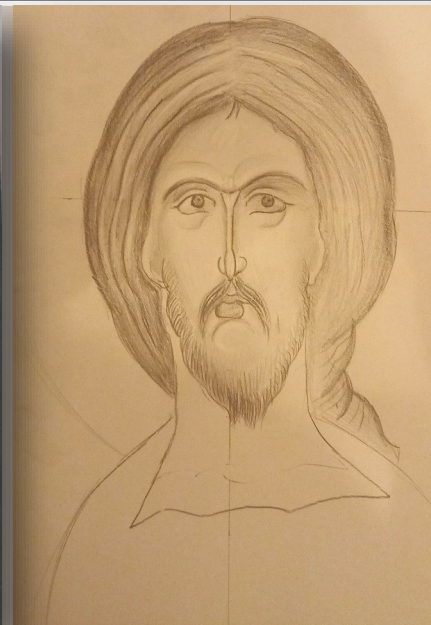
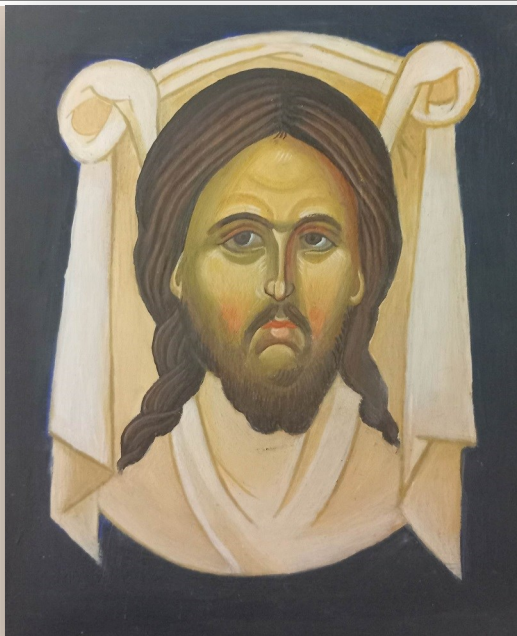
Icoana nu reprezintă o simplă imagine sau un simplu portret. Trebuie să le amintească oamenilor de viața duhovnicească a persoanei reprezentate.

Noi, creștinii, iubim icoanele. Am crescut cu icoana în casă, cu icoana ascunsă în buzunarul uniformei din grădiniță, cu cea dată de părinți sau bunici să ne protejeze și să ne ajute în viață.





Vasile Cristian URECHE





Folclor

Dănilă Filipoi

Nunta Zânelor

Era în iarna de după al Doilea Război Mondial, chiar înainte de Crăciun, lumea era complet sărăcită, rămasă fără resurse, mai ales la Șanț, localitate evacuată în acea vară, spre sfârșit, iar unii oameni, întorși acasă, n-au găsit mai nimic din fânul pe care-l făcuseră, au găsit mălaie distruse de caii frontului, case jefuite, geamuri sparte, în unele locuințe s-a găsit chiar bălegar de cal, semn că au fost folosite și ca adăpost pentru animale. Situația era destul de grea din multe puncte de vedere, însă nu-și aduce aminte nimeni să fi murit cineva de foame, pentru că, spre deosebire de vremurile de astăzi, lumea nu avea mari pretenții, iar la fiecare casă se găseau animale multe, chiar și la cei săraci vedeai măcar o vacă, un porc, câteva oi și păsări de curte. De amintit este că, la evacuare, oamenii și-au luat cu ei animalele avute în gospodărie. Au pus totul într-o căruță, au legat vaca de ea, purcelul pe jos și așa și-au părăsit satul pentru o bucată de vreme. Sunt multe de povestit pe această temă, dar acum subiectul este altul.

Mi-a povestit doamna Silvia Petri, care locuia în centrul satului, că în acea perioadă era vânzătoare, iar magazinul ei se afla în casa familiei Filipoi (a Bogăilor), și, cum era înainte de Crăciun, vindea jinars (spirt, gais) adus în butoaie de la depozitul din Rodna, așezarea vecină, dar și băutura se dădea doar cu porția, adică doar o fele (jumătate de litru) de familie. Mergea omul de acasă cu sticla de fele, iar acolo i se turna jinars cu tolcerul (pâlnia) în sticlă, o băga omul în buzunarul caputului și, mulțumit sau nu, se întorcea acasă pentru a petrece sărbătorile. Numai că spirtul s-a terminat și mai erau mulți oameni care nu și-au primit porția, ba își exprimau gălăgios și nemulțumirea, după atâta stat la rând în seamă de nimic. Ca să-i mulțumească pe toți, doamna Silvia s-a dus la Alexandru Bogăului, care îi era și naș de cununie, și vecin, dar și cel care îi aducea marfa la magazin, și l-a rugat să meargă cu ea la Rodna ca să mai aducă jinars.

Alexandru a prins caii la sanie, că era nins, iar drumul era numai bun pentru a călători cu sania, pe atunci nu se arunca pe șosea nici sare, nici zgură, își fac amândoi cruce și pornesc spre Rodna. Când se apropie de Baltă, numai ce văd că se ridică amândoi caii în două picioare și încep a necheza

din senin. De spus că se amesteca ziua cu noaptea. Când ajung pe podețul din dreptul Bălții, văd pe Șofronia lui Calistru cu vaca la adăpat. Nu-i de mirare că s-au speriat caii, pentru că Șofronia era vestită în sat pentru câte meșteșuguri și bozgoane știa să facă. Dau seara bună către babă, ea îi întreabă unde se duc, după ce-i spun, baba începe a râde cotcodăcește și le spune: „Mergeți, mergeți, că în sara asta v-a fi drag, că nu-ți fi singuri printre sate”, și se apucă din nou de răs, un răs prelung, așa cum auzim că râd vrăjitoarele prin filmele de groază.

Au lăsat-o pe Șofronia și, când au ajuns la Pârâul Molidului, au văzut că din senin coboară un vârtej mare de zăpadă și le taie calea, apoi o ia la vale, cu repeziciune, pe râul Someș înghețat ca sticla. După ce ajung sub dâmb, numai ce aud din primul cot al drumului strigături de nuntă în bună regulă, dar de văzut nu văd nimic. „Auzi fină, nuntă după cot”, zice Alexandru. „Îi musai să mân caii s-o ajungem din urmă, ca să trag și eu o gură de jinars de la nuntași.” Mână caii Alexandru de le mai sar potcoavele, dar, când ajung în cotul cu pricina, nunta se auzea în următorul cot al drumului. „Doamne, dar ce nuntă poate fi de merg așa de iute nuntași, chiar mai iute decât caii mei?”, se întreabă omul. Dă bice cailor, și, când ajung aproape de Bojaichi, aud nunta și strigăturile ieșind la deal pe Valea Teiului. „Vai, se întreabă unul pe altul, dar ce să caute nunta pe pârâu la deal, acum, iarna?” „Ăsta nu-i lucru curat”, își spun unul altuia. „Îi musai să stăm până coboară nunta de pe pârâu, să vedem ce poate fi, mai ales acum, când este chiar Postul Crăciunului, când nu se fac nunți”, zise bărbatul. Era acolo un șopru dărăpănat. Au lăsat sania în spatele lui, iar ei au intrat cu caii în șopru și au rămas să aștepte nunta. N-au avut de stat prea mult, în scurtă vreme aud de pe Valea Teiului strigături de nuntă, clopoței de steaguri, semn că erau și colăcari, fluierături, ce să mai vorbim, ca la orice nuntă. Numai ce să vezi după ce se apropie mai bine? Colăcarii erau feciori faini, dar când te uitai în jos, la picioarele lor, părea că aveau copite ca de cal, iar cei ce scuturau steagurile erau doi capcâni, îmbrăcați ca feciorii care merg la nuntă, cu cămăși frumoase, ceptare despărțite, cioareci albi, dar capurile erau de câine. Apar apoi rânduri de fete, (zâne),

cum sunt druștele la nuntă, foarte frumoase, albe la față, cu părul în plete, strigau și se ridicau în sus de la pământ, iar în urma lor una mai înaltă și mai frumoasă decât toate avea părul tot așa ca celelalte, numai că pe cap purta cunună de mireasă. Mirele era și el un fecior frumos, voinic, însă, spre deosebire de restul nuntașilor, era tare supărat, de parcă mergea mai degrabă la închisoare decât la nuntă. Aici vreau să fac o paranteză. Zânele răpeau pe cei mai frumoși feciori, apoi îi duceau în târâmurile lor și-i lua la joc, pe rând, până când aceștia mureau jucând. Cei care știau din bătrâni ce urmează să li se întâmple se prefăceau surzi și muți și așa scăpau mai ușor, pentru că la zâne surzii și muții nu le trebuiau, ci îi lua sub braț și mergeau cu ei deasupra unei prăpăstii sau păduri ori pârau și-i abandonau acolo. Dacă aveau norocul să nu se lovească prea rău sau să nu moară, se întorceau acasă, dar rămânneau marcați, cu sechele, pentru toată viața.

În urma mirilor, dacă-i putem numi așa, venea alaiul format din moroi, strigoi, care, după ce mergeau câțiva pași, se dădeau de trei ori peste cap și se transformau în mîți sau câini, apoi iar se rostogoleau de trei ori și deveneau din nou feciori, după ce își reluau înfățișarea umană se comportau omeneste, strigau, fluierau, închinau cu sticla de jinars.

Nunta a trecut peste râul Someș și a luat-o pe drum în jos. Doamna Silvia și badea Alexandru au mai rămas în șopru, uimiți și speriați de ce au

putut să vadă, când nu s-au mai auzit zgomote și strigături, au prins caii la sanie și au pornit spre Rodna. Au mers, dar nu mult, când au ajuns pe la Ginișor, muzica, strigăturile, steagurile se azeau ieșind pe acel pârau la deal, dar de văzut nu i-au mai văzut pe nuntași.

„No, fă-ți cruce, fină, zice Alexandru către Silvia, că aiesta nu-i lucru curat.” Și-au făcut amândoi cruce și au plecat la Rodna, au încărcat câteva butoaie de spirt, după aceea au luat-o grăbiți spre Șanț, ca să nu-i apuce pe drum miezul nopții și ceasurile cele rele. La întoarcere, era o liniște de mormânt, numai pașii cailor și scârțâitul saniei pe zăpadă se azeau. N-au mai văzut și n-au mai auzit nimic în locurile pe unde trecuse nunta, se mai vedeau doar niște urme pe zăpadă, acestea se puteau ușor observa la lumina lunii, pentru că era senin, dar nu erau pași de om, ci copite de cai, știut fiind faptul că despre zâne se spune că aveau copite de cal, apoi urme foarte multe de câini și pisici, animale în care se credea că se transformă moroi și strigoi, după ce se rostogoleau de trei ori peste cap.

Ce s-a ales de acea „nuntă” nu se mai știe, ce s-a auzit la noi, în sat, de la niște fete și feciori din Rodna care au venit într-una din seri la Bere, în localitatea noastră, este că un anume fecior din localitatea lor a plecat să aducă niște lemne de la Valea Teiului și nu s-a mai întors, fiind luat de zâne.

Verș de dragu lu badea

Bădișor cu cușmă neagră,
Du-mă-n lume de ți-s dragă;
De ți-a fi urât cu mine,
Fă-mă brâu pe lingă tine;
De ți-a părea brâu greu,
Fă-mă lumină de său
Și mă du în satul tău,
Fă-mă lumină de ceară
Și mă du cu tine-n țară.
Unde bade-i însera,
Lumina te-a lumina,
Oameni te-or întreba:
- Ce lumină-i aiesta?
Asta-i lumină de său,
Drăguța din satul meu;
Asta-i lumină de ceară,
Drăguța dintr-a mea țară.

Informatoare: Maria Filipoi, 20 de ani
Cules de I. C. Cazan, Șanț, august 1935

Strigătură

Să trăiască, să trăiască,
Toți mesenii de la masă,
Să trăiască Regele,
Cu toate oștirile.
Și să treacă mările,
Să cuprindă țările.
Să trăiască, să trăiască,
Toată echipa regească;
Toată echipa regală,
Că ne-a făcut mare fală.
De ne mere vestea-n lume,
Ne-a făcut mare renume.
Ne-a făcut o bucurie,
Nu-i popă s-o poată scrie,
Nici popă cu peana,
Numa noi cu inima,
Nici notar cu creionu,
Numa noi cu sufletu.

Informatoare: Ioana Iugan, 45 de ani
Cules de I. C. Cazan, Șanț, septembrie 1936

Preluare din *Sociologie Românească*,
București, anul I, 1936, nr. 4, p. 6 și 10,
de către Alexandru DARĂBAN

Tradiții

Ciocnitul ouălor de Paște

Valer POP

De Paște, pe lângă mersul la biserică și prepararea produselor din carne de miel sau coacerea cozonacului, printre tradițiile de bază se află și ciocnitul ouălor! Fără ouă vopsite de Paște nu se poate! Este de neconceput!

Ouăle roșii sunt considerate păzitorii casei și tocmai de aceea nu trebuie să lipsească. Ouăle de Paște pot fi de diferite culori: de la roșu, galben, orange, roșu, verde, albastru, până la negru. Ouăle negre se fac în amintirea celor care au murit. La sate, există credința că, dacă aceste ouă sunt ciocnite în numele lor, ei vor afla că pe pământ a venit Paștele și se vor bucura alături de cei vii.

Ouăle roșii sunt singurele care pot fi date de pomană pentru sufletul unuia trecut în eternitate, iar, în tradiție, se mai crede că dacă două persoane ciocnesc ouă în ziua de Paște se vor întâlni pe lumea cealaltă.

Înainte de a ciocni ouăle de Paște, trebuie să știm și ce înseamnă, de fapt, această tradiție. Biserica spune că oul îl reprezintă pe Iisus Hristos în mormânt. Atunci când ciocnim oul și, astfel, spargem coaja acestuia, sărbătorim, de fapt, momentul în care Sfântul Mormânt s-a deschis, și Iisus Hristos a înviat din morți.

Cu privire la ouăle înroșite, există legenda cum că Maria, când Iisus era răstignit pe cruce, a încercat să îi înduplece pe iudei ducându-le un coș cu ouă. Dar aceștia au început să îl chinuie și mai tare pe Iisus. Plângând, Maria a pus coșul la picioarele lui Hristos. Când acestea s-au înroșit de la sângele care se scurgea pe picioarele Lui, El i-a spus Mariei: „De acum să faceți și voi ouă roșii, în aducere aminte”. De atunci, creștinii vopsesc ouăle roșii și le ciocnesc în dimineața Învierii lui Iisus. Ouăle, vopsite în Joia Mare, se ciocnesc după anumite reguli. Oul are trei părți: vârful (care se numește cap), partea opusă (dos) și fețele laterale (coaste). În prima zi de Paște se ciocnește numai cap cu cap, a doua zi se poate ciocni cap cu dos, iar în zilele următoare dos cu dos sau fețele laterale între ele. Ciocnitul ouălor este permis și așteptat cu nerăbdare de credincioși după slujba de Înviere a Mântuitorului în noaptea Paștelui, până la Ispas, Înălțarea Sa la ceruri.

Ca regulă generală, primul care ciocnește este cel mai vârstnic bărbat de la masă. Astfel, persoana

mai în vârstă ciocnește capul oului ținut de partener, rostind cunoscuta formulă „Hristos a înviat!”, în timp ce acesta va răspunde cu cuvintele „Adevărat a înviat!”. Ciocnesc mai întâi soții între ei, apoi copiii cu părinții, după care părinții cu celelalte rude, cu prietenii și vecinii invitați la masă.

Bătrânii spun că din primul ou ciocnit în ziua de Paște trebuie să mănânce toți membrii familiei, pentru a fi întotdeauna împreună. Dacă ai ciocnit un ou cu două gălbenușuri în prima zi de Paște, pregătește-te de nuntă. O vorbă veche din bătrâni spune că ai să te însori foarte curând. Fiecare membru al familiei trebuie să mănânce mai întâi un ou sfințit la biserică, după care consumă din toate bucatele sfințite. Abia după aceasta se poate mânca din celelalte

feluri de mâncare așezate din abundență pe masa festivă.

În a doua zi de Paște, se obișnuiește ca finii să se ducă în vizită la nași, cu colaci, pască și ouă roșii, iar fii merg la părinți. În zilele de Paște existau interdicții aspre, încă din moși strămoși: în prima zi nu era permisă plecarea din sat, nu se mătura prin casă, nu se pregătea mâncare, iar masa de Paște nu se ridica timp de trei zile. Un alt obicei presupune stropitul cu apă, în amintirea readucerii la viață a fetei de evreu, care a leșinat la aflarea veștii învierii lui Iisus. Așadar, luna, feciorii stropeau cu apă fetele din sat, iar marțea fetele îi udau pe feciori. Obiceiul se păstrează și astăzi, iar tradiția de a stropi cu parfum rudele și prietenii vizitați a doua zi de Paște este o reminiscență târzie a acestei datini. Se mai spune că în a doua zi de Paște se vor deschide porțile iertării și ale raiului. Astfel, cei care mor în cea de-a doua zi de Paște nu mai trec prin Judecata de Apoi.

Tradiția populară românească spune că ouăle roșii de Paște au puteri miraculoase, pot vindeca boli și, de asemenea, protejează animalele din gospodărie.

Un alt obicei spune că în dimineața zilei de Paște trebuie să te speli pe față cu apa dintr-un vas în care s-au pus dinainte un ou roșu și un ban de argint ca să ai sănătate tot anul.

După venirea de la Biserică, credincioșii calcă, înainte de a intra în casă, pe o bucată de iarbă lângă care s-a pus o potcoavă pentru a avea noroc.



Se spune că oul roșu păzește casa de fărmece și este un puternic apărător împotriva diavolului.

Machedonii pun în fereastră ouă de la Paște, în timp ce în Bucovina oul roșu, alături de o cruce, reprezintă un simbol al biruinței împotriva celui necurat.

În Basarabia, se crede că rudele care nu ciocnesc nu se mai întâlnesc pe lumea cealaltă. În Banat, regula generală este că dreptul de a lovi oul îi revine bărbatului și celui mai bătrân, pe când femeia și cel mai tânăr trebuie să țină oul pentru a fi ciocnit.

Pe valea Bistriței, se zice că cel al cărui ou nu se sparge la Paște va muri înaintea celui alt. Dacă spargi oul e semn bun: vei fi voinic tot anul. Pretutindeni, oul spart trebuie să fie dat partenerului, iar cel ce nu dă oul ciocnit este expus la mari pedepse și bube pe trup!

Îmi aduc aminte de când eram copil că noi spuneam când ciocneam ouă că „dăm în cioacă”. Câștiga cel care reușea să spargă oul celui alt. Dar erau unii care câștigau de fiecare dată când dădeau în cioacă. Explicația era că cel care câștiga mereu avea un ou de lemn, vopsit roșu, pe care-l purta în buzunar și nu lua ou din trăistuță, ca ceilalți, spunând că vrea să vadă de câte ori va câștiga cu acel ou cu coaja așa de tare. Nu putea câștiga atunci când da în cioacă cu altul care și acela avea ou de lemn. Atunci aflau toți misterul, dar cei care trișau erau dezaprobați. Cine da în cioacă cu ou de curcă încă era sigur de câștig. Erau rezistente, având coaja mai groasă. Erau rezistente și ouăle de bibilică, așa mici cum erau ele, dar și ouăle de găscă sau de rață. Ouă de rață nu se prea obișnuia să se vopsească, pentru că se știa că se alterează repede. Unii se țineau de glume, când ciocneau, în loc să lovească oul partenerului, îl ciocneau pe acesta în frunte, spre amuzamentul asistenței.

La fel îmi aduc aminte că niciodată coaja ouălor sfințite la biserică nu era aruncată pe jos, pentru că se considera un păcat, iar ouăle se administrau la vaci prin făină de mălai spre a fi ferite de boli și pentru a nu li se lua laptele de către cei care făceau vrăjitorii. Ouăle *împicstrite* (încondeiate) erau pe la noi rare și de aceea ele erau păstrate pe o perioadă mai îndelungată, undeva la vedere. Cine avea ouă *împicstrite* se mândrea cu ele și nu se putea răbda să nu le arate la cât mai multă lume.

Erau copii care, umblând a ouă, strângeau și peste 100 de bucăți. Veneau acasă și deșertau (goleau) trăistuța plină și plecau din nou după altele. Fiecare se lăuda cu câte ouă a strâns. Dar era problema că trebuiau să le consume în timp scurt. Cine avea strânse multe ouă, după câteva zile avea probleme digestive. Erau și copii care din răutate dădeau cu piciorul în trăistuța cu ouă a copiilor pe care-i considerau mai slabi ca putere decât ei și le spargeau ouăle.

Ouăle se ciocnesc din prima zi de Paște și până la Înălțare. În zona noastră, nu știu să se practice obiceiul o perioadă atât de lungă.

În oricare timpuri, oul a simbolizat viața eternă, fertilitatea, renașterea și norocul. Și în Antichitate, ouăle erau vopsite în diferite culori și oferite cu ocazia venirii primăverii, simbolizând, astfel, revenirea naturii la viață, urmată de explozia cromatică specifică.

Cine este interesat de mai multe informații poate vizita Muzeul Oului aflat în Bucovina în localitatea Vama, unde, pe o suprafață de 800 de metri pătrați, sunt expuse aproximativ 14.000 de ouă, lucrate în tehnici și stiluri diferite. Ouăle provin de pe cinci continente, din peste 85 de țări.

Sursa: <https://www.radiounirea.ro/>

Grigore Cotul

Aforisme

- A renovat apartamentul și a chemat preotul să facă sfeștanie. De aici, proverbul: „Omul sfințește blocul”.
- Am schimbat bateria în ceas. Începuse să piardă timpul.
- Caut de mult cuvinte cu care să pot tăcea...
- Câteodată, singurul lucru de care-mi aduc aminte e... că uit!
- Dacă n-aș avea cu capul, nu m-aș crede sănătos.
- Există și încurcături care ne descurcă.
- Nu mi-am propus să fac nimic, dar sunt în stare de orice.
- Fiind un om cu greutate, după fiecare masă îi creștea masa.
- Proștii suferă din două motive: fie n-au cui să-i cânte-n strună, fie n-are cine să le cânte-n strună.
- Întotdeauna, după votări, poporul ăsta a avut de tras: proștii au tras foloase, deștepții... concluzii.
- Îmi place să-mi fac planuri pe termen mediu sau lung, dar cât mai repede posibil.
- Ce nedreaptă e viața: unii n-au avut niciodată soacră, alții au prins și soacră vitregă.
- Pe unii dintre prieteni nu-i cunosc foarte bine. Încă n-au fost puși în funcții.
- Ce nesimțire! Alții, săracii, n-au unde sta, iar noi stăm pe Facebook...
- Au mari șanse în politică numai cei ce își amintesc cu precizie tot ce trebuie să uite.
- De când l-au promovat, a creat cinci locuri de muncă. Cei cinci abia reușesc să-i repare greșelile.
- Totuși, sunt oameni care stau în banca lor. De exemplu, Țiriac...
- Ce trebuie făcut când ți se aliniază astrele? Întreb pentru cineva... vai de steaua lui!
- Cum n-a făcut nimic toată viața, a avut timp să-și scrie memoriile.
- DEZECHILIBRU: Când adevărul e undeva la mijloc, mijlocul nu mai este la locul lui.
- Eu cred că femeile măritate preferă numerele impare. Se simt mult mai bine în zilele fără soț.
- Mulți oameni își urmează visul. Apoi, familiile îi caută toată noaptea.
- De când am realizat că sunt o fire foarte critică, am început să nu mă mai suport.



Casa Șanțului de la mănăstirea Izbuc (Bihor)

Mănăstirea Izbuc din județul Bihor a marcat sărbătorirea Centenarului Marii Uniri într-un mod unic, a cumpărat, în 2018, casa veche de o sută de ani (din 1918) a șanțeanului Titu Ilieșiu și a strămutat-o în incinta mănăstirii, transformând-o în „Casă Muzeu”. Din păcate, fundația fiind turnată înainte de strămutarea imobilului și fiind transmise greșit dimensiunile (lățimea), casa reclădită și-a pierdut cămarile din spate și lungimea reală a tindei. Înzestrarea și împodobirea celor trei încăperi s-a făcut cu mobilier, țesături, cusături și diferite obiecte de uz casnic vechi donate de cei trei interpreți de muzică populară din localitatea Șanț: Viorica Hojda, Lucreția Pomohaci și Dănilă Filipoi, fiecare asumându-și amenajarea și împodobirea unei odăi. (Leon-Iosif GRAPINI)





Fotografii: Dănilă FILIPOI

Teatrul lui Ion Creangă

Icu CRĂCIUN

În revista *Luceafărul* (an. IX, nr. 1, din 1 ianuarie 1910), revistă care apărea la Sibiu, Emil Gârleanu are două articole: *Manuscrisele lui Creangă* și *O piesă de teatru a lui Creangă*, acesta din urmă fiind tipărit prima dată în revista *Arhiva* din Iași, în 1902, după cum mărturisește el însuși. Rezumativ, le voi prezenta mai la vale. Despre manuscrisele lui Ion Creangă (1837-1889), Gârleanu notează că „Ele au înfruntat o adevărată Odisee!”, trecând prin foarte multe mâini. „Când s-a tipărit întâiul volum al lui Creangă, manuscrisele au fost date în păstrarea lui Gruber” notează Emil Gârleanu în primul articol. După moartea acestuia, d-na Gruber a vândut biblioteca, inclusiv manuscrisele, unui oarecare doctor Mendel. Acesta a aruncat o parte dintre ele la gunoi, iar pe celelalte le-a dăruit profesorului Gheorghe Scobai din Iași, care, la rândul său, le-a dat lui Gh. Teodorescu-Kirileanu. Subliniem faptul că acesta, împreună cu Ilarie Chendi, au întocmit, în 1910, una dintre cele mai bune ediții a operelor lui Creangă. Până să ajungă la Biblioteca Academiei, o parte din manuscrise a trecut și pe la avocatul Silvestru, care le-a cumpărat cu kilogramul de la un comerciant evreu. Acesta le-a dat lui A. D. Xenopol, care le-a dăruit lui Emil Gârleanu și lui A. C. Cuza. Ion Creangă le vorbea prietenilor deseori despre faptul că scria „o piesă țărănească”. Printre alte manuscrise, la Gârleanu a ajuns doar prima foaie din comedia *Dragoste chioară și amor ghebos*, proiectată în trei acte (inițial, „a fost hotărâtă într-un singur act, dar autorul a șters – precizează Emil Gârleanu – și a scris pe urmă: 3 acte”).

Această foaie o redăm și noi; din motive tehnice, am schimbat doar apostroful cu liniuța.

„*Dragoste chioară și amor ghebos*

Comedie în trei acte

Persoanele

Zamfir Bâlbâilă, proprietarul casei

Mariea Tololoiu, ofițereasă alungată de la bărbat

Zărghilă, psalt, amoretul Tololoaei (n. n., psalt = cântăreț de strună în biserică; dascăl, cantor)

Marița ce mare, fiica Tololoaei

Marița cea mică, a doua fiică a Tololoaei

Un căpitan ș-o căpităneasă

Avocatul Dierie, sprijinul ofițereșei

Îngrijitorul unei mănăstiri și prietenul avocatului

Sarsailă, debitant de tutun

Mai multe persoane, prieteni de-a lui Zărghilă și Tololoae

Actul I se petrece într-o casuță din Tătăraș, pe malul Căcăinei, unde-i locul drăgălaș.

Scena I

Zărghilă (singur): Ei, apoi, zi că nu-s nebun. Eu psalt, ea ofițereasă. De la dansa până la mine, câtui de la cer până la pământ. Dar o încercare nu strică. Ia să mă ciuculițesc și eu o leacă: un surduc negru, o pălărie naltă și o pereche de mănuși negre, nu-i vorbă, pot să-mi fac: că eu am câteva părluțe într-un loc. Dar oare dac-aș face asta, i-aș cădea cu tronc la inimă? Zoița, era Zoița; din sat de la noi, mă puteam înțelege cu dansa în vorbă. Dar asta-i asta: ofițereasă, femeie iscusită, cucoană mare, vorbește cu noimă și poate să fi având multe năcăfele. Dar și eu am să fac pe dracu-n patru ș-am s-o îndesesc cu scofeturi și cu aghioasele, și poate s-o scot din minte. Și rob de m-ar vâri la dansa, am petrece; că-i odată cucoană și femeie la locul ei.

Scena a II-a

Zărghilă, Tololoae și Bâlbâilă

Zărghilă: Sărut mâinile, cucoană Marie. Bine, sănătoșică, cum ați petrecut de când nu v-am văzut?

Tololoaea: A!...cârnă, a Sculeni, a spart fereștile, a dracu iee a dâșșii... A nu hi domnu Zamfir acolo, eu a moartă fost poate, nu mai ajunge ei ziua de mâni!...”

(„Aici se sfârșește manuscrisul lui Creangă” notează Emil Gârleanu)

Din păcate, celelalte foi nu s-au mai găsit nici până în ziua de astăzi.

Obiceiuri din Feldru, cercetate și publicate de Gavril Scridon

Prof. Mircea DAROȘI



Gavril Scridon este fiul lui Vasile Scridon și al Ioanei (n. Iloaie), gospodari din Feldru, care au avut cinci copii, trei băieți și două fete: Gavril, Maria, Emil, Ana și Larion. Gavril, fiind cel mai mare, le-a fost de ajutor părinților la treburile gospodăriei încă de la cea mai fragedă vârstă, fără să negligeze însă nici dorința de a învăța carte. Școala primară o face în satul natal (1929-1933), unde primește cele dintâi cunoștințe despre lumea înconjurătoare. Încă de pe vremea copilăriei i se întipăresc în minte tradițiile și obiceiurile din sat, pe care, mai târziu, le va pune în valoare printr-un studiu amănunțit, ca pe niște comori dragi sufletului său. Între anii 1933 și 1941, este elev al Liceului Grăniceresc „George Coșbuc” din Năsăud, unde îi are profesori pe Vasile Bichigean și Aurel Șorobetea (viitorul socru), Mihail Lipan, Gheorghe Pteancu și alții, iar dintre colegi, pe Grigore Găzdac, în clasa inferioară, și pe Alexandru Husar, cu două clase mai mare. Aici i se va deschide orizontul cunoașterii și va pune un accent deosebit pe disciplinele umaniste, urmând o facultate de profil. În anul 1941, publică articole de folclor, între care și „Obiceiul cununei pe Valea Someșului”, care a apărut în „Tribuna Ardealului”. Este cunoscut faptul că, pe Valea superioară a Someșului Mare și pe afluenții săi, Sălăuța, Rebra, Gersa, Leșu și Ilve, au existat și există încă 23 de localități, foste comune grănicerești, în care principala ocupație a locuitorilor era creșterea animalelor și agricultura. Gavril Scridon se oprește în studiul său asupra obiceiului agrar, legat de seceratul grâului, practicat în toate localitățile de pe această mirifică vale.

Elementele de ritual ale acestui obicei provin din forme mai vechi de organizare a muncii, cum ar fi „claca”. Într-o perioadă mai îndepărtată, obiceiul a avut un caracter general, după cum arată expresia uzuală „a adus cununa” care înseamnă că „au terminat seceratul”. Începerea secerișului nu avea loc la o dată fixă și nu era condiționată de o zi anumită a săptămânii. Pentru a face ca grâul să fie curat și mănos, primele fire erau tăiate de o fată „fecioară”. Din întâiul mănunchi tăiat erau puse la brâu câteva spice „ca să n-o doară spatele pe secerătoare”. În holda începută și neterminată se pune peste noapte un „sămn”, o „cruce” din spice, pentru a apăra rodul grâului de „secerătorii diavolului”. Ultimele spice rămăneau netăiate pentru păsările cerului.

La clacă, munca se desfășura într-o atmosferă de veselie, unde erau frecvente strigăturile la adresa gazdei și a celor rămași în urmă, dar nu lipseau nici cântecele propriu-zise cu o tematică adecvată împrejurării.

Împletirea cununii era condiționată de terminarea secerișului la gazdă. Forma și mărimea ei erau meșteșu-

git alese și nu le putea face oricine. Fetele împleteau din cele mai frumoase spice de grâu o cunună în forma unei căciuli ciobănești, dar mult mai mare. E o împletitură executată cu multă măiestrie, cu mult simț artistic, interesantă și frumoasă. De la această cunună vine și numele obiceiului. Când începe să se însereze, una dintre fete își așază cununa pe cap, o ține cu amândouă mâinile de niște spice cu paie anume lăsate mai lungi și, urmată de celelalte, pornește către sat. Pe cale, cântă toate pe o melodie târăgănată și unică pe întreaga zonă a Someșului:

Dimineată ne-am sculat
Și pe față ne-am spălat,
Lui Dumnezeu ne-am rugat,
Poale albe-am suflecat
Și la holdă am plecat.
Rouă groas-am scuturat,
Mare hold-am secerat.
Holdă ca păretele,
Secerat-au fetele.
Fetele au secerat,
Flăcăii clăi au înșirat.
Așa-s clăile de multe
Ca oițele pe munte.
De unde cununa vine
Multe clăi or pune mâne.
Noi intrăm cu soare-n sat,
Nu știm văile-au secat
Ori feciorii s-or culcat.
Nu știm văile-au stărpit
Ori feciorii-au adormit.
Oare cine i-ar scula
Să ne ude cununa.

Și, într-adevăr, feciorii care nu dorm, după cum îi satirizează ele în cântec, ci așteaptă cu gălețile pline sosirea lor, le udă cununa și, din greșeală, le mai udă și pe ele. Și așa, cântând, udate din belșug, trec prin ulițele răscolite ale satului până la gospodăria țaranului care a pregătit acest obicei frumos al cununii. La poarta gospodarului, cântă pe aceeași melodie. :

Deschide-ți gazdă poarta
Că-ți intrăm cu cununa.
Scutură-ți gazdă coșu
Că-ți aducem grâu roșu,
Să nu fie legumos
Că-ți aducem grâu frumos.

Țăranul le deschide poarta, ele intră cântând în casă, înconjoară de trei ori masa, își termină cântecul și se opresc. O femeie mai isteată iese înaintea celor ce

sunt în casă și, în numele fetelor, spune, pe un ton hazliu, toată povestea cununii:



Cântecul „Cununii” interpretat de formația din Nepos - 1938

Bună sara, bună sara, bună sara
 Bună sara domni de țară
 Ați ieșit cu toți afară
 Înaintea cununii,
 V-ați temut că n-om vini.
 Mai demult am fi venit,
 Dar ne-o fost grâu-ncălcit,
 Și noaptea ne-o năpădit.
 Mai devreme-am fi plecat,
 Dar ne-o fost grâul picat,
 Și noaptea ne-o apucat.
 Am plecat cu voie bună,
 Cântând mândru de cunună,
 După ce-am intrat în sat,
 Toți cu apă ne-o udat.
 În cruce la ulicioară
 Stau coafele rând afară.
 De-aceia nu ne-o păsat
 Pe uliță am intrat
 Și oamenii ne-o îndreptat
 La dumneavoastră
 Că lăsați oameni de mas
 Și le cumpărați vinars
 Și le dați și ceteraș.

Povestea continuă cu multe aspecte hazlii evocând drumul pâinii, de la secerat și până la scoaterea ei din cuptor. După ce femeia termină „minciuna”, un flăcău, de obicei flăcău din casa gospodarului, sărută fata, ia cununa de pe capul ei și o așază pe capul lui. Dacă flăcăul nu-și așază bine cununa pe cap, atunci fetele îl trag de păr pe-ntrecute. Cununa o duce de obicei fata care se iubește cu feciorul. Gazda servește cu „jinars” pe fete și pe lumea care s-a adunat. Apoi fetele își schimbă hainele ude și se întorc îmbrăcate în haine de sărbătoare, așezându-se la masa bogat pregătită.

Prin desfășurarea lui, obiceiul devine un adevărat spectacol în care forța creației se îmbină cu arta scenică a teatrului popular. Versurile dezvăluie, rând pe rând, toate elementele ritualului: dificultățile întâmpinate de secerători în drumul spre casă, udatul cununii ca simbol al fertilității ogoarelor, cinstirea secerătorilor cu băutură, jocul și voia bună care cuprinde pe toți participanții.

Gavril Scridon nu analizează textul folcloric propriu-zis, din care se poate desprinde frumusețea și au-

tenticitatea exprimării, ci îl redă așa cum l-a creat poetul anonim. Există mai multe variante ale cântecului „CUNUNII”, se aseamănă unele cu altele, dar se și deosebesc prin specificul localității respective. Astăzi, este adus în fața spectatorilor, doar pe scenele căminelor culturale sau în alte împrejurări, pentru a le reaminti că a fost cândva o tradiție în preocupările oamenilor. A dispărut pentru că, de-a lungul anilor, cultura grâului nu se mai practică pe aceste meleaguri, decât foarte rar, secera a devenit un obiect de muzeu, iar pâinea se cumpără de la brutăriile din localitate.

Cântecul cununii se încheie cu urarea adresată gazdei, care constă în primul rând în binecuvântarea recoltelor din anii următori. Pusă la icoane sau la grindă, cununa era păstrată „ca o mare cinste”. Ce a mai rămas din acest obicei este doar amintirea că el a existat în viața comunității și că strămoșii noștri l-au respectat cu sfințenie. Astăzi este trecut în folclorul pasiv, de unde revine doar în spectacolele și în amintirea celor vârstnici, ori se păstrează ca material



Cântecul „Cununii” interpretat de formația artistică din Maieru

de arhivă și de studiu pentru etnologi. Simbolul acestui obicei se poate observa în cununa de spice care împodobește în fiecare an altarul bisericilor. Versurile și melodia se completează una pe alta printr-o frumusețe inegalabilă.

La Feldru, ca de altfel și în alte localități de pe Valea Someșului, s-a practicat multă vreme un alt obicei numit „Berea”. Era o petrecere tradițională a tineretului despre care bătrânii spun că a fost frumoasă și plină de farmec. Numele de „Bere” este impropriu pentru asemenea petrecere, care atrăgea toți tinerii din sat, de la Crăciun și până la Bobotează. Și totuși, această denumire provine de la băutura care se consuma. Se spune că în timpul graniței nășăudene (1763-1851), pe teritoriul celor 44 de comune grănicerești, era interzisă orice băutură, cu excepția berii. Dar aceasta era greu de procurat. Singura fabrică care producea berea se afla în Tradam, sau Jidovița de altădată. Obiceiul propriu-zis are o desfășurare destul de amplă și plină de rezonanțe emoționale.

Gavril Scridon nu rămâne străin nici față de folclorul pastoral, care este deosebit de bogat și conține adevărate nestemate ale comorii noastre sufletești. Dar despre acestea, voi vorbi cu altă ocazie.



Legenda Muntelui Beneș

Liviu PĂIUȘ

I

Printre alți locuitori ai comunei Șanț a fost și unul pe care îl chema Beneș, și, de sărac ce era, s-a dus într-o zi pe Cobășel la pescuit, să prindă ceva pentru familie.

Umblând pe Cobășel în sus și în jos, prin apă, să găsească ceva, i-a ieșit în cale un domnișor (Satana), bine aranjat, care a zis către el să facă un contract cu el semnat chiar cu propriul lui sânge, că atunci el îl va face bogat, de nu va mai ști ce să facă cu bogățiile.

Dar el a spus că se va înțelege cu nevasta lui în problema contractului, ca pe mâine, când se vor întâlni, să-i spună răspunsul. A doua zi, de abia s-a făcut ziua, când, la îndemnul femeii, s-a dus să facă contractul cu Satana, și acesta l-a așteptat cu contractul făcut să-l semneze ca să se predeie lui. Și l-a țiglit la un deget și a semnat contractul.

Satana a zis: „Acum poți merge acasă, că treburile sunt aranjate”. Când a sosit acasă, în loc de casa lor sărăcăcioasă, a văzut o vilă cu 7 etaje, la care într-un cerdac sta soția lui Beneș îmbrăcată ca o împărăteasă și da ordine la slujnice și la slugi care ce să facă. De aici mai departe lucrurile erau ca în povești, tot ce gândea i se împlinea.

A treia zi i-a apărut o cocie toată întraurită cu patru cai la ea și cu vizitiul care era la porunca lui Beneș.

De aici mai departe totul mergea foarte bine, iar el se plimba cu cocia de la o avere la alta. Până când, într-o zi, i-a căzut o potcoavă de la un cal, iar el, văzând că i-a căzut potcoava, a lăsat-o unde a căzut, ca să facă și el un bine la un om sărac care o va găsi. Dar Satana, cu care a făcut contractul, a apărut de urgență cu potcoava în mână și i-a spus să nu o piardă, căci cândva va avea de i le dat toate în seamă, ce a făcut pe lumea aceasta. Și întâmplarea a făcut-o către sfârșitul vieții lui Beneș, când s-a suit cu soția în cocie și s-au pornit pe Cobășel cu cocia trasă de cai până unde i s-a deschis muntele din fața satului Șanț și a intrat cu cocia, cu bogățiile și cu soția lui în munte, după care muntele s-a închis la loc cu stânci și păduri, cum este și în ziua de azi.

Legenda ne spune că un cioban a găsit o groapă foarte adâncă în munte, dar strâmtă, la care și-a pus urechea să asculte dacă este ceva acolo și a auzit pe Beneș cum își număra banii.

În continuare, varianta „Legendei Beneșului”, povestită de informatoare, redă importanța muntelui ca

refugiu în vremea anului 1944, când, după retragerea nemților, a fost loc de refugiu pentru localnici. Continuă cu explorările făcute înainte de 1989 privind descoperirile de zăcăminte.

Inf. Olar Octavia Maria, Șanț, 15 aprilie 1995

Culeg. prof. Liviu Păiuș (Manuscris în colecția autorului)

II

Demult, în comuna Șanț, trăia un om pe nume Beneș. El era foarte bun la suflet.

Într-o dimineață, Beneș cu soția sa s-au dus la un loc din apropiere să pescuiască.

Pe drumul lor, într-un loc, au văzut un om foarte urât care stătea pe o piatră. Soția lui Beneș îl întreabă pe Beneș că cine este acest om. Beneș îi spune soției sale că nu l-a mai văzut niciodată. Beneș împreună cu soția sa și-au văzut de drumul lor la pescuit. La pescuit, Beneș și soția s-au tot întrebat cine ar putea fi acest om care seamănă foarte bine cu Satana.

Când sau întors ei de la pescuit, omul - Satana - se afla tot pe piatra pe care l-au văzut. Ei au trecut de omul-Satană și au auzit cum omul-Satană îl strigă pe Beneș. Atunci lui Beneș îi era frică să răspundă, dar până la urmă tot a răspuns. Omul-Satană îl chemă la el și îl întreabă dacă îi poate da lui toate avuțiile sale, pentru că se vorbește în sat că este foarte bun la suflet. Beneș îi răspunde că nu poate să i le deie, că acestea sunt munca lui de-o viață.

Atunci omul-Satană s-a enervat, l-a blestemat și a spus că, dacă mai dă cuiva ceva din averea lui, va fi îngropat de viu în pământ cu toată averea sa, și a dispărut ca un fum.

Beneș împreună cu soția lui au plecat spre casă supărați că unii oameni vor muri de foame, și el nu îi va putea ajuta.

Beneș potcovea caii cu potcoave de aur și le prindea doar în două cuie, ca săracii să le găsească când ele vor cădea.

Când potcoava cădea, omul-Satană o lua și o pune în căruța lui Beneș. Azi cădeau, mâine cădeau potcoavele, pe zi ce trecea, și omul-Satană se tot enerva.

Oamenii așteptau la poarta lui Beneș, pentru că nu mai aveau ce să mănânce.

Beneș s-a gândit că omul-Satană a fost un om necredincios, atunci Beneș împreună cu soția au mers și au împărțit săracilor din averea lor. Omul-Satană a

apărut într-un fum mare și i-a îngropat pe Beneș, pe soția lui și toate averile lui în pământ.

De atunci îi vine denumirea la acest munte de „Beneș”. Forma muntelui se aseamănă foarte bine cu un castel.

Se mai spune că un om a mers cu oile la păscut pe Beneș și s-a pus cu capul pe pământ și a auzit strigând: „N-am lucrat eu destul pe pământ, acum trebuie să lucru și în pământ”.

Inf. Pătrășcan Octavia, Șanț, 15 aprilie 1995

Culeg. prof. Liviu Păiuș (Manuscris în colecția autorului)

III

Se spune că muntele Beneș poartă numele unui om venit din sudul țării în Transilvania. Muntele Beneș are înălțimea de 1600 m., al doilea ca înălțime în Munții Rodnei. Acel om, care se numea Beneș, trăia alături de soția sa, și erau foarte săraci.

Într-o zi, omul numit Beneș s-a dus la pescuit, dar nu găsit niciun pește. A stat acolo mai multe zile la rând, dar nu găsit niciun pește. Atunci i se arătă în față un tânăr în carne și oase care-i spuse că este diavolul și că, dacă nu-i vinde lui sufletul, va fi toată viața lui sărac. Beneș îi spuse că nici gând, dar diavolul, ca să-l convingă, luă cinci pietricele, i le puse în mâna lui și le făcu în cinci galbeni de aur. Omul rămăsese uimit. Diavolul îi spuse lui Beneș să se ducă acasă, să vorbească cu soția lui și, dacă este de acord, să meargă a doua zi, dimineața, împreună cu soția lui și să-i deie sufletul, și așa vor avea bogății cum nu mai erau până atunci. Nevasta lui Beneș fu de acord și spuse că om bun ca diavolul nici nu se găsește, nici măcar Dumnezeu. Beneș merse, cu toate că nu era de acord, cu soția sa, își vânduseră sufletele diavolului și veniră acasă cu cirezi de vite, cai cu potcoave de aur și ace de mătase de aur, și aveau nenumărate case prin toate părțile țării. Vacile pășteau pe muntele Beneș, unde era numai iarbă mare de-ți era până în brâu. Beneș nu avea voie să deie nici măcar un galben celor goi, care-i aduceau aminte de când era și el sărac, căci atunci dracul îi lua toate bogățiile și nu-i mai da sufletul înapoi. Când auzi Beneș că nu-și mai capătă sufletul înapoi, nu mai știu ce să facă. Soția lui muri, iar el ieșea tot mai puțin printre oameni. Își luă toți banii și toate bogățiile pe care le avea și se ascunse, de niciun om nu mai găsi nicio urmă de-a lui.

Oamenii spuneau că l-o fi luat dracul la el cu toate bogățiile lui.

Într-o zi, se duse un cioban cu turma de oi pe muntele Beneș, iar, când sta cu urechea către pământ, auzea tic-tic, și atunci se duse și văzu o peșteră largă și mare unde văzu pe Beneș numărându-și banii. Ciobanul îl întrebă ce face, iar Beneș îi spuse că-și numără

banii. Ciobanul când se uită mai bine la el văzu că avea o barbă și un păr lung și alb. Atunci ciobanul spuse la tot satul unde este Beneș, și nici gând de a-i fura banii sau să-i facă ceva rău.

De acea Muntele Beneș, care se întinde deasupra satului Șanț și care se află lângă Ineu, poartă numele celui om care se numea Beneș, pentru că diavolul îi dăruie mulți bani, și el cumpără Muntele Beneș.

Culeasă de Câmpian Lucreția, de la Moisil Lucreția, de 75 ani, Șanț, 15 aprilie 1995

Culeg. prof. Liviu Păiuș (Manuscris în colecția autorului)



Muntele Beneș - Foto: Lucian Claudiu GRAPINI

IV

A fost un om foarte sărac pe care-l chema Beneș și avea mulți copii și nu avea ce să le dea de mâncare și a luat-o tot pe rău în sus să prindă pești și să le aducă la copii de mâncare. În fiecare zi prindea doar câte un pește. La câteva zile, i-a apărut un om în față numit dracul. I-a propus, când moare, să îi dea sufletul lui, că îl va face foarte bogat cât trăiește. Cu banii, Beneș și-a făcut cocie cu rafuri de aur, cai potcoviți cu potcoave de aur, și bătea potcoava cu două cuie ca să sară potcoava de la cal și să o găsească cineva. Dracul bătea pe umăr pe om spunând: „Oprește, că ți-a sărit potcoava”. Omul se cobora din cocie și lua potcoava, dar nu putea să scape de dracul, fiindcă și-a vândut sufletul. Pe om îl chema Beneș. Când a murit s-a dus în munte, să se îngroape. Niște trecători, într-o gaură, l-au văzut numărând numai bani, fiindcă l-au cunoscut. Cîne l-a văzut știa că îl cheamă Beneș. Și i-a rămas numele la munte Beneș.

Inf. Viorica Filipoi, Șanț, 15 aprilie 1995

Culeg. prof. Liviu Păiuș (Manuscris în colecția autorului)



„Revenirea” la ortodoxie în zona Năsăudului

Alexandru DĂRĂBAN

Studierea raporturilor dintre Biserică și Stat în perioada postbelică și a dimensiunilor represiunii îndreptate împotriva clerului este o întreprindere dificilă, având în vedere numeroasele obstacole cu care se confruntă cercetătorul în tentativa de a ajunge la documente relevante.

Însă pentru a surprinde cadrul în care au evoluat Bisericile din România după 1945 este aproape obligatorie și analiza izvoarelor editate, mai ales a principalelor acte normative care au reglementat organizarea și funcționarea cultelor religioase¹.

Bazându-mă pe documente din arhivele clujene și bistrițene, din colecția de periodice a Bibliotecii Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, voi încerca să ofer o imagine cât mai aproape de adevărul istoric în ceea ce privește mecanismul de funcționare a Statului și a Bisericii Ortodoxe Române în relațiile cu Biserica Română Unită.

Într-o primă fază, aceea de tranziție către un regim totalitar (1944-1948), fie că a fost vorba de Gheorghe Gheorghiu Dej, Vasile Luca, Emil Bodnăraș, Petre Constantinescu-Iași, Petru Groza, cu toții au avut un rol însemnat în privința politicii religioase².

Odată cu întronizarea patriarhului Iustinian Marina, s-a început colaborarea cu guvernarea comunistă pentru lichidarea Bisericii Române Unite. Încă înainte de a deveni locotenent de patriarh, la 8 februarie 1948, Iustinian afirma că „revenirea” la ortodoxie a greco-catolicilor din Ucraina este o faptă care „îi onorează” și adaugă că „noi, românii, simțim un mare regret că asemenea gest n-a fost făcut de clerul și poporul Bisericii Unite din Ardeal nici după Unirea din 1918 și nici după Unirea din 1944, deși Unirea lor cu Roma s-a făcut cu o sută de ani mai târziu. Sunt în așteptarea trezirii patriotismului lor – cel pentru dreapta pildă dată de sora lor într-o Unire cu Roma, fosta Biserică Unită din Ucraina”³.

Autoritățile au încercat în zadar să convingă măcar un prelat greco-catolic să accepte „revenirea” la ortodoxie. Un document de arhivă sugerează că, la finele lunii ianuarie 1948, episcopul greco-catolic Iuliu Hossu a fost chemat la București, unde i s-a propus să fie numit patriarh al Bisericii Ortodoxe Române dacă va trece mai întâi la ortodoxie⁴. După o întâlnire cu Stanciu Stoian, ministrul cultelor, derulată la 20 septembrie 1948, a doua zi dr. Petru Groza l-a întrebat surâzând: „Vrei să fii mitropolit la Iași?” (bineînțeles, ortodox, care era vacant). Atunci episcopul greco-catolic Iuliu Hossu i-a răspuns: „Domnule prim-ministru, credința noastră este viața noastră”⁵.

La data de 6 iunie 1948, ÎPS Iustinian, în cuvântarea rostită cu prilejul instalării în scaunul de patriarh, a adresat credincioșilor greco-catolici, clerici și mireni, o chemare stăruitoare de părinte iubitor, îndemnându-i ca să rupă pecetea uniției cu Roma papală și să se întoarcă la sânul Bisericii mame⁶.

De asemenea, ÎPS Mitropolit Nicolae al Ardealului, în ziua de 15 mai 1948, pe Câmpia Libertății, cu prilejul sărbătoririi centenarului revoluției ardelenice de la 1848, făcuse un calduros apel către clerul și poporul greco-catolic din Transilvania, de a reveni la sânul Bisericii Ortodoxe⁷.

Decretul nr. 177 din 4 august 1948, în fapt noua Lege a cultelor, împrumuta formulări și concepte din legislația sovietică. Acest decret pleca de la prezumția de vinovăție a tuturor cultelor, deși garanta formal libertatea de conștiință și libertatea religioasă de pe tot cuprinsul Republicii Populare Române⁸. În prealabil, la data de 2 august 1946, s-a emis un decret care prevedea „trecerea în proprietatea Statului a bunurilor bisericesti, congregațiilor, comunităților sau particularilor ce au servit pentru funcționarea și întreținerea instituțiilor de învățământ general, tehnic sau profesional”⁹. Din județul Năsăud au trecut în proprietatea Statului: Școala romano-catolică din Rodna, Liceul Teoretic „George Coșbuc” al Fondurilor Grănicerești din Năsăud, Școala normală mixtă a acelorași Fonduri, Școala primară confesională a cultului adventist Năsăud ș.a.¹⁰.

În ziua de 1 octombrie, s-au adunat la Cluj, în sala liceului „G. Barițiu”, 38 de protopopi și preoți delegați ai clerului și poporului greco-catolic de pe tot întinsul Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului, spre a cerceta în sobor duhovnicesc, această „stare dureroasă a sufletului ardelean, care de două veacuri și jumătate trăiește în dezbinare duhovnicească”¹¹.

S-a format biroul, s-au citit și verificat împuternicirile celor 38 de delegați din 22 de județe, precum și adeziunile date de cei 430 de canonici, protopopi și preoți pentru întoarcerea lor la Biserica Ortodoxă și ruperea legăturilor de orice fel cu Roma papală¹².

Primul care a luat cuvântul a fost protopopul Traian Belasçu. Din partea delegaților a luat cuvântul Protopopul Sabin Truția. Cel din urmă a vorbit preotul George Zagrai, îndrumând pe delegați ca să primească și să iscălească „Apelul” și „Proclamația” făcute în numele celor 430 de preoți prin care se cere revenirea tuturor clericilor și credincioșilor greco-catolici în sânul Bisericii Ortodoxe Române¹³.

După iscălirea acestor două documente istorice, s-a propus delegaților (aceștia au aprobat) ca protopopii și preoții prezenți la această adunare să plece împreună la București spre a se înfățișa Sinodului și Patriarhului Iustinian „Proclamația de revenire în sânul Bisericii Ortodoxe Române”. Delegația de la Cluj a sosit la București în după-amiaza zilei de sâmbătă, 2 octombrie 1948¹⁴.

Duminică, 3 octombrie, s-a ținut o slujbă la Biserica „Sfântul Spiridon Nou”, în care s-a citit „Actul sinodal” de „revenire” în sânul Bisericii Ortodoxe Române.

La data de 11 octombrie, Episcopia Ortodoxă din Cluj a transmis o circulară tuturor protopopilor în care se dispunea:

- în toate bisericile din cuprinsul eparhiei se vor face în cea mai apropiată Duminică, după Sfânta Liturghie, slujbe de mulțumită lui Dumnezeu pentru bucuria reîntregirii bisericii strămoșești. Cu acest prilej, preoții vor tâlcui poporului credincios însemnătatea praznicului bisericesc și național și vor citi „Declarația” și „Apelul” fraților preoți uniți reveniți la Ortodoxie;

- frații preoți trecuți vor rămâne în subordinea protopopului lor;

- în ceea ce privește trecerea, ea se poate face la primăria locală, atât individual, cât și colectiv. În amândouă cazurile credincioșii majori vor semna cu mâna lor declarația de trecere;

- toți cei ce vor mai avea nevoie de vreo lămurire în privința aceasta o vor cere de la Episcopie¹⁵.

La data de 13 octombrie, se mai trimite către protopopiate, ca și completare la circulara de mai sus, o adresă prin care se cerea a se trimite de urgență tabloul fraților preoți care au trecut de curând la biserica ortodoxă. De asemenea, se specifica că „ne veți arăta, pe parohii, și numărul lor total din parohie”¹⁶.

În data de 14 octombrie 1948, li se atrăgea atenția că existau cazuri în care credincioșii parohiilor greco-catolice treceau la greco-catolici, iar preoții lor rămăneau uniți. În aceste cazuri, episcopia cerea să se ia măsuri imediate să nu rămână nicio Duminică fără Sfânta Slujbă și fără îngrijirea sufletească necesară¹⁷.

La data de 15 octombrie 1948, Episcopia din Cluj trimite o notă telefonică tuturor protopopilor din capitalele de județ să ia legătură cu prefectii și cu „Comitetul Județean pentru Reîntregirea Bisericii” pentru a aplica și a raporta de urgență:

- numele protopopilor și preoților reveniți la biserica strămoșească;

- numele parohiilor în care au trecut numai enoriașii, cu procentul trecerilor;

- protopopii, preoții și parohiile trecute să facă raport la Episcopie și Ministerul Cultelor;

- să se facă formele legale pentru trecerea atât a persoanelor la ofițerul stării civile, cât și a averii prin proces-verbal de preluare și predare;

- până duminică 17 octombrie a.c. să aibă fiecare parohie trecută slujitor, în cazul că nu a trecut preotul. Dacă a trecut și protopopul sau preotul, acesta rămâne în toate drepturile unui slujitor ortodox, raportându-se spre a-i face confirmare;

- unde va fi necesar se va raporta telefonic spre a

cunoaște situația imediată, având nevoie să cunoaștem toate datele până la 21 octombrie a.c.;

- pe data de 21 octombrie a.c., va fi adunarea de la Alba-Iulia pentru reîntregirea Bisericii, unde vor trebui să participe delegați din fiecare parohie, de preferință preotul și un mirean. Pot merge toți doritorii, având reducere 50% pe CFR¹⁸.

La data de 16 octombrie 1948, Episcopia Ortodoxă Română din Cluj făcea cunoscută prima listă a protopopilor și preoților greco-catolici de pe teritoriul acestei eparhii care au trecut la ortodoxie. Din județul Năsăud au trecut: George Zagrai - Bistrița Bârgăului, Bârsan Ioan - Lechința, Iudean Ioan - Vermeș, Valer Henciu - Telciu I, Emil Demian - Coșbuc, Ioan Seplescan - profesor Năsăud, Oltean Victor - Șieut ș.a.¹⁹.

La nivelul județului nostru s-a format „Comisiunea județeană de unificare a Bisericilor românești”. S-a întocmit un tablou cu preoții greco-catolici din județul Năsăud care au revenit la ortodoxie până la 1 decembrie 1948, când s-au încheiat lucrările unificării. Amintim aici pe: Zagrai George - Bistrița Bârgăului, Damian Emil - Coșbuc, Seplescan Ioan - profesor Năsăud, Ștefănuțiu Emil - profesor Năsăud, Buta Netchifor - Lunca, Coruț Titus - Ilva Mare I, Bolog Ioan - Ilva Mare II, Chitul Iacob - Năsăud II, Irini Emil - Rebrisoara I, Mihalca Ioan - Rebrisoara II, Tofan Petru - Nepos, Andresi Virgil - Sângeorz-Băi II, Zagrai Petre - Mititei, Moraru Iuliu - Salva, Bulbuc Ovidiu - Măgura Ilvei, Rusu Bazil - Ilva Mică, Buzilă Traian - Feldru, Ilieșiu Ioan - Poiana Ilvei, Vălean Gavril - Gersa, Coruț Ioan - învățător Maieru, Scridon Ioan - Mocod, Mureșan Ștefan - Rebra, Iuliu Pop - Maieru, Ciocârlă Emil - Parva ș.a.

Totodată, s-a întocmit și un tablou cu preoții greco-catolici din județul Năsăud care au refuzat semnarea pentru unificare până la 1 decembrie, când s-au încheiat lucrările unificării. În acest tablou îi regăsim pe: Sângeorzan Ioan - Bistrița, Buzilă Traian - Feldru (îl regăsim și la cei trecuți, probabil, din oficiu, s.n.), Sângeorzan Lazăr - Ilva Mare, Sângeorzan Ioan-Rodna, Timiș Simion - Rodna, Buga Antoniu - Sângeorz-Băi, Pop Gavrilă - Șanț, Chita Liviu - Runcul Salvei, Pop Simion - vicar Năsăud, Pop Grigore - Telciu, Mititean Vasile - Nimigea de Jos²⁰.

Această comisie, prezidată de Octavian Cosmuța și având secretar pe profesorul Nicolae Mute, a mai întocmit o situație cu reîntregirea din județul Năsăud de la începutul campaniei de unificare și până la data de 1 decembrie 1948, când s-au încheiat lucrările unificării, situație făcută în trei etape, după cum urmează:

1. XI. 1948:

- 92 parohii existente, 52 trecute, procent 56%;
- 7 filii existente, 7 trecute, procent 100%;
- 93 preoți existenți, 68 trecuți, procent 75%;
- 112.786 credincioși existenți, 54.393 trecuți, procent 49%.

21. XI. 1948:

- 92 parohii existente, 64 trecute, procent 69 %;
- 7 filii existente, 7 trecute, procent 100 %;
- 93 preoți, 74 trecuți, procent 79 %;
- 112.786 credincioși, 68.200 trecuți, procent 61 %.

28. XI. 1948:

- 92 parohii, 88 trecute, procent 95 %;
- 7 filii, 7 trecute, procent 100 %;
- 93 preoți, 82 trecuți, procent 89 %;
- 112.786 credincioși, 103.825 trecuți, procent 93%²¹.

Așa s-a petrecut, pe scurt, „revenirea” la ortodocși a greco-catolicilor. Ce-i drept, a existat, după cum am arătat, și presiune din partea aparatului de stat, iar Biserica Ortodoxă Română a avut și ea partea ei de vină (ce constă în complicitatea pe care a avut-o cu statul²²), în desființarea unei Biserici surori. Rămâne de cercetat dacă, peste ani, judecând retrospectiv, patriarhul Iustinian i-ar fi spus, într-adevăr, istoricului Ion Dumitru-Snagov: „Am făcut o mare prostie prin acceptarea desființării Bisericii Greco-Catolice”²³.

Note:

1. *Raport final – Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile, Editura Humanitas, București, 2007, p. 258.

2. *Ibidem*, p. 260.

3. Cristina Vasile, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2005, p. 203 apud Iustinian Marina, *Apostolat social. Pilde și îndemnuri pentru cler*, Ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București, 1949, p. 113.

4. *Ibidem*, p. 205.

5. *Ibidem*, p. 205-206 apud Iuliu Hossu, *Credința noastră este viața noastră. Memoriile cardinalului Iuliu Hossu*, ediție îngrijită de Silviu Augustin Prunduș, Casa de Editură Viața Creștină, Cluj-Napoca, 2003, p. 81.

6. Gheorghe I. Moisescu, *Întregirea Bisericii românești din Transilvania*, în „Biserica Ortodoxă Română”, București, Anul LXVI (1948), nr. 9-10, septembrie-octombrie, p. 413.

7. *Ibidem*, p. 414.

8. *Monitorul Oficial*, București, partea I, nr. 177/4 ianuarie 1948, anul CXVI, p. 6392.

9. *Ibidem*, p. 6324.

10. *Ibidem*, p. 6337.

11. Gheorghe I. Moisescu, *art. cit.*, p. 414-415.

12. *Ibidem*, p. 415.

13. *Ibidem*, p. 420.

14. *Ibidem*, p. 424-425.

15. Arhiva Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului (EORVFC), Documentul nr. 4610/11 octombrie 1948.

16. *Ibidem*, Documentul din 13 octombrie 1948.

17. *Ibidem*, Documentul din 14 octombrie 1948.

18. *Ibidem*, Documentele nr. 4766 și 4767 din 15 octombrie 1948.

19. *Renașterea*, Cluj, Anul XXVI, 1948, nr. 41-42, p. 4.

20. EORVFC, Documentul nr. 46/1948.

21. *Ibidem*, Documentul nr. 45 din 1 decembrie 1948 întocmit la Bistrița.

22. Cf. Iuliu Hossu, *op. cit.*, p. 65.

23. Cristian Vasile, *op. cit.*, p. 206, conform relatării ÎPS Nicolae Corneanu în cadrul emisiunii „Idei în libertate”, TVR Cultural, 26 februarie 2004 (realizator H-R. Patapievici).

24 Ianuarie 1859 - Unirea Principatelor Române

Aurel Domide - ȘANȚANU



Ideea unității de neam, de limbă și cultură, prezentă în întreg evul mediu în cele trei țări, fundamentată științific de marii cărturari ai secolului al XVIII-lea și din primele decenii ale secolului al XIX-lea va duce treptat la formarea conștiinței naționale. La aceasta a contribuit maturizarea trăsăturilor esențiale ale națiunii: comunitatea culturală și morală, precum

și lupta comună pentru emanciparea socială și politică. Un rol important în maturizarea acestui proces l-au avut ideile răspândite de *Supplex Libellus Valachorum*, precum și mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu în anul 1821. De asemenea, Revoluția burgheză-democratică din 1848-1849 a consolidat noua ideologie națională, înlocuind ideea de dependență cu cea de libertate, ideea de privilegiu ereditar cu cea de egalitate în fața legilor, ideea de moșie cu cea de patrie, iar concepul de stare și de rang, cu cel de națiune. Astfel că Revoluției de la 1848 i-a revenit rolul istoric de a fi răspândit în rândul maselor largi ideile libertății sociale și naționale, care vor sta la baza luptei poporului pentru făurirea statului național, unitar, liber și independent.

IDEEA UNIRII LA GENERAȚIA DE LA 1848

În fruntea luptei pentru Unire s-au aflat cărturarii, purtătorii ideilor revoluționare, patrioți adevărați care au evocat trecutul, au cultivat limba, literatura și istoria națională, au făurit proiecte și programe, au tipărit manifeste și apeluri, ziare, reviste și cărți, au întemeiat asociații culturale în slujba idealurilor unirii tuturor românilor de pe cuprinsul vechii Dacii. De menționat că nu întâmplător cea mai de seamă creație istorică de la începutul secolului al XIX-lea se numea *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, când numele de România nu se încetățenise încă pe întreg teritoriul locuit de români. De asemenea, publicații, cum au fost *Dacia literară* și *Magazin istoric pentru Dacia*, chemau să colaboreze deopotrivă munteni, moldoveni și transilvăneni. Un rol deosebit de mobilizator pentru unire l-a avut poezia-manifest *Răsunetul*, a lui Andrei Mureșanu, 15 mai 1848, poeziile *Deșteptarea României*, *Hora Ardealului* și *Hora Unirii*, ale lui Vasile Alecsandri. Unirea celor două Principate prin voința și participarea activă a poporului, la 5 și 24 ianuarie 1859, reprezintă unul dintre cele mai importante momente ale istoriei României. Încunu-

nare a unei lupte îndelungate, pas decisiv în procesul de formare al statului național unitar, a reprezentat o nouă treaptă spre atât de dorita independență. Referindu-se la moldoveni și sintetizând caracterul practic al opțiunii generale a românilor în favoarea Unirii, Mihail Kogălniceanu nota atunci că *moldovenii doresc cu energie Unirea, deoarece le poate asigura independența în interior și că le dă puterea de a se apăra împotriva influențelor străine*. Înfăptuită în persoana aceluiasi domnitor prin alegerea lui A. I. Cuza, recunoscută de Europa ca un fapt împlinit, Unirea trebuia desăvârșită și întărită prin o serie de reforme largi și radicale. Îi revenea lui A. I. Cuza, „domnitorul Unirii”, sarcina istorică de a da viață cerințelor obiective legate de înfăptuirea statului național, astfel că, în mod practic, conform prevederilor Convenției de la Paris, el trebuia să aplice în viață programul Revoluției de la 1848. Dar să mă opresc puțin și asupra modului cum masele de oameni de toate categoriile sociale, țărani, meseriași, au primit actul marelui eveniment, Unirea celor două Principate, Moldova și Țara Românească. Eder, consulul Austriei, participant la lucrările Adunării, consemna următoarele: „Deodată apărură deputații, unii vărsau lacrimi, alții căutau să arate prin gesturi că erau puternic mișcați, cădeau unii în brațele altora, plângeau în suspine, toate dezbinările păreau uitate”.

Entuziasmul Adunării s-a transmis și poporului. Ziarul *Românul* din 27 ianuarie (8 februarie) arăta: „Nu se mai auzea în toată capitala decât cele mai vii demonstrații de bucurie, singurul spectacol ce se vedea pe toate ulițele, pe toate locurile publice ale Bucureștilui. Frații noștri țărani strigau acum din toată puterea energetică a sufletului lor, *Să trăiască Cuza! Să trăiască Domnul nostru!* Se aruncau unii în brațele altora, fără deosebire de condiție, ca și cum toți ar fi scăpat de jugul cel mai apăsător”. Izvoarele timpului consemnează că această veritabilă explozie de bucurie a fost unanimă în rândul celor peste 30.000 de oameni, cifră impresionantă pentru acea vreme. Dimitrie Bolintineanu constata, atunci, că un asemenea entuziasm popular nu mai fusese înregistrat din timpul Revoluției de la 1848. Contemporanii au considerat actul desăvârșit de români o veritabilă revoluție. Mai consemnez că *Revoluția în România* era titlul cu care *Tribuna Română* din Iași aprecia astfel evenimentul zilei: „Alegerea și aclamarea națională a capului cârmuirii, ca și întrunirea a două ramuri ale aceleiași neam în mâna unui singur domn pământean reprezenta expresia cea mai deplină a acestei revoluții”. Aceleași aprecieri au venit din partea lumii diplomatice, cât și a opiniei europene. Al. Papiu Ilarian sublinia că viitorul Principatelor se afla în Unirea cu Transilvania, care să pună bazele României și se adresează lui A. I. Cuza urarea de a fi „executoriul fericit al planului celui mai mare domnitor român, ce a avut vreedată Dacia lui Traian, adică a planului lui Mihai Viteazu, unificatorul tuturor provinciilor românești”.

Este interesant că sentimente de admirație față de actul unirii al românilor din Principate și-au găsit ecou și în presa naționalităților din Transilvania. Astfel, *Monitorul din Cluj*, din 27 februarie 1859, și *Kronstädter Zeitung* apreciau Unirea drept „o victorie

rar întâlnită în istorie”, iar ziua de 24 ianuarie, drept o zi memorabilă în viața poporului român. Mai menționez pe Saint-Marc Girardin, publicist de prestigiu, mare prieten al românilor, care prezenta în *Le Journal des débats* justetea cauzei naționale și importanța alegerii la București a lui A. I. Cuza ca domn al Principatelor Unite.

Dar să vedem cine era de fapt A. I. Cuza, care, în anul alegerii sale ca domn al Principatelor Unite, împlinea 39 de ani. Cei ce s-au ocupat de evoluția și afirmarea în fruntea noului stat creat, pe care îl va conduce timp de 7 ani, cu rezultate remarcabile, l-au descoperit ca fiind un om format cu trăsături morale și



intelectuale bine conturate. „Sub aspect fizic, arăta D. Bolintineanu, era un bărbat de statură mijlocie, arătos, cu o înfățișare plăcută și ademenitoare, manierele sale erau distinse, ceea ce l-a ajutat în izbânzile sale diplomatice.” Mai spunea că „lui Cuza nu-i plăceau pompa, luxul și ovațiile la diverse sărbători. Fire deschisă și prietenoasă, avea un dezvoltat simț de dreptate, chiar față de dușmanii săi”. Este menționată ținuta și intransigența lui Cuza față de compromisuri, mândria care-l făcea să nu plece capul în fața altuia, trăsătură care va domina mai ales în politica externă, în relațiile diferite ce le avea în mod firesc. De menționat una dintre frumoasele trăsături ale domnului Cuza, aceea de înfocat patriot, apoi ținuta sa mândră și vrednică față de toate puterile și în tot timpul domniei lui. A. I. Cuza era potrivit boierilor, un partizan declarat al poporului de jos, un luptător aprig și neobosit pentru egalitatea socială și pentru înlăturarea privilegiilor. Prof. Constantin C. Giurescu arăta că „domnul Cuza era un om inteligent, cu replică promptă și ascuțită, un patriot cu idei largi, liberale, fără mari ambiții și nici doritor de carieră nu era, nu umbrea pe alții ale căror calități erau evidente”.

Astfel că, în succesul obținut la alegerea sa ca Domn al Principatelor Unite, a tras greu în cumpănă personalitatea sa, reprezentativă pentru noile idei și sentimente care frământau societatea românească în acea perioadă. De aceea aprecierile personalităților vremii și speranțele puse în desfășurarea actului domniei sunt evidente și încurajatoare.



Medalion

Iosif S. Moisil (21 iunie 1925 – 22 martie 2009)

Silvea MOISIL

În cea mai lungă zi a anului, adică 21 iunie, când are loc solstițiul de vară, anul 1925, a văzut lumina zilei Iosif Moisil, primul dintre fiii lui Savir și ai Paraschivei Moisil (n. Sîngeorzan). Au mai urmat încă patru feciori, dar Iosif, fratele mai mare, avea să rămână capul și, în același timp, mentorul familiei, la o vârstă destul de fragedă. Tatăl, Savir Moisil, nu s-a mai întors din război. Au rămas cinci orfani și o văduvă.

După cum am menționat, Iosif a încercat, încă din fragedă tinerețe, să-și devanseze condiția. A fi un om instruit și educat, la acea vreme, însemna foarte mult, dar posibilitățile materiale ale familiei nu permiteau acest lux. Așa că tânărul Iosif a încercat să învețe singur arta instruirii și educației.

N-a fost deloc ușor. Trăind într-o zonă unde se practica activitatea cu lemnul, a muncit pentru a-și întreține familia, apoi, „furând” cunoștințe și meserie de la superiori și fiind apreciat pentru calitățile și abilitățile sale, a devenit manipulant (azi - maestru de parchet). Astfel, i s-a deschis drumul spre una dintre cele mai frumoase fete, dar și de familie mare, a acelei vremi, Valeria.

Valeria era al treilea copil al familiei Filip și Leontina Cicșa și, totodată, fata cea mai mare. Mai avea doi frați mai mari, Filon și Gavrilă, dar și o soră mai mică, Raveca. Valeruța, cum era alintată, era foarte tânără. Avea doar 16 ani, iar, în acele vremuri, căsătoria era în mare măsură „aranjată” de părinți.

Din luna februarie a anului 1955, Iosif Moisil a venit ginere în familia Cicșa și, împreună cu soția și cu socrii, a continuat activitățile gospodărești, manifestând o deosebită dragoste față de animale, menținând, totodată, o gospodărie frumoasă.

Ca în orice familie, după cum este normal, au apărut și copiii. În anul 1959, la 18 aprilie, a venit pe lume Maria-Otilia, primul născut și, în



același timp, singura fată, apoi, Cornel-Leontin, la 27 mai 1964, iar, după o pauză de aproape 10 ani, și-a făcut apariția și mezinul familiei, Emanoil-Gavrilă, la 30 noiembrie 1973, chiar de Sf. Andrei.

Maria (Mărioara) și Cornel au învățat foarte bine la școală, cu toate că au fost puși de mici și la munca în gospodărie, cum, de altfel, nici mezinul Emanoil (Viluț) nu a fost scutit. Nu le-a fost deloc ușor.

Făcând o paranteză, „numai acela care muncește va fi și capabil să aprecieze și să evalueze corect munca pe care o persoană o prestează”.

Am făcut o scurtă trecere în revistă a familiei.

Ceea ce este interesant este modul cum Iosif Moisil a știut să-și țină rangul de țaran, ștacheta fiind mereu ridicată.

După cum spuneam, a iubit mult animalele și, pe vremea comuniștilor, a ajuns și la recordul de 32 capete de bovine avute în grajd. Cu toții știm ce strictețe era în acele vremuri, când nu aveai voie să sacrifici un animal, în special bovin, iar pedepsele pentru eventualele sacrificări neautorizate erau foarte aspre. Pe el nu-l controla nimeni dacă sacrifică sau nu un animal, pentru că știa cu toții că nu o face, ba chiar condamna acest lucru.

Deși deținea o suprafață importantă de teren fânaț, animalele, fiind multe, aveau, pe timp de iarnă, o rație mai mică de nutreț, dar primăvara și în mod special vara în pășune deveneau ca niște flori. De regulă, primăvara ieșea mândru cu ele la Suhard, iar drumul era plin de ele. Nu erau foarte grase, dar nici mai slabe ca ale multor „gospodine” care aveau în bătaură una sau două vite.

Îmi amintesc cu drag despre o întâmplare hazlie. Într-o primăvară, mergând el cu vacile spre Suhard, trece pe lângă o laită pe care, cum este obiceiul la noi, stăteau mai

multe femei la o mică „bârfă”, și, cum drumul era plin de animale, una dintre femei, mai îndrăzneată, îl întreabă: „*Da une duci atâta pcle (piele n.a.) de vacă, bade Iosâbe?*”. Vă dați seama ce afront a adus îndrăgitelor animale! Dar răspunsul nu a întârziat. Cu înțelepciunea și spontaneitatea lui, „bade Iosâb” i-a rețezat-o: „*Mă duc mai în sus, să le cat o laiță, că vād că aici nu mai încap*”. Un răspuns mai inteligent din partea lui nici că se putea. Tăcerea s-a așternut ca în mormânt.

Fiind dornic, după cum am specificat, de a se informa despre istoria comunei, despre modul cum a evoluat de-a lungul timpului această localitate, a căutat izvoare de informare: cărți, monografii, poze, tablouri, obiecte vechi și tot ce putea fi o sursă de cunoaștere. A căutat cărți nu numai despre comuna Șanț, ci și multe cărți religioase, precum și despre istoria Transilvaniei și a Bucovinei în timpul dominației austro-ungare. De ce și a Bucovinei? Deoarece comuna Șanț se învecinează cu județul Suceava.

Povestea cu multă pasiune despre vizitele împăratului (coregent) Iosif al II-lea în comunele grănicerești și despre modul cum mama sa, împărăteasa Maria Terezia, a înproprietărit aceste comune cu munți și păduri.

Ca urmare a pasiunii și dragostei ce le avea pentru carte, a deținut o bibliotecă cu sute de cărți de factură religioasă, sociologică și beletristică, atât în limba română, cât și în maghiară. A avut șansa ca, prin intermediul fiicei preotului Pamfilu Grapini, să intre în posesia unei impresionante părți din biblioteca acestuia, printre care și a celor două Evanghelii primite de BISERICA GRECO-CATOLICĂ de la noi, din sat, direct de la Roma, cu ocazia sfințirii acesteia în anul 1906. Se știa că aceste Evanghelii aveau copertelor, crucile și cataramele din aur masiv, fiind, astfel, de o valoare inestimabilă. În urma investigațiilor făcute de securitatea acelor timpuri, s-a ajuns la concluzia că acele Evanghelii se găseau în posesia lui Iosif Moisil. Au urmat cercetări, percheziții la domiciliu și bătaia asupra lui Iosif Moisil, dar nu au fost găsite. Acestea au fost bine și inteligent ascunse, încât nici securitatea nu le-a găsit. A suportat bătaia și rigorile regimului, dar dragostea de a păstra valorile nealterate pentru posteritate a fost mai puternică.

Totuși, cu ocazia perchezițiilor au fost găsite și confiscate unelte ce deserveau la tăbăcirea pieilor, o altă îndeletnicire de-a acestuia.



Țăranul, dar și înțeleptul Moisil a avut abilitatea de a fi destul de discret în a-și păstra tainic obiectele de valoare, chiar departe și de unii membri ai familiei. Spun aceasta, datorită unei mici povestiri a soțului meu care a fost pus la încercare de către tatăl său Iosif. Îmi povestea cu regret și rușinare despre cum a fost „testat” de tatăl lui cu un lucru destul de minor (un set de tacâmuri din argint pentru servirea peștelui).

Aș relata despre modul cum au fost ascunse atât Evangheliile, cât și acele tacâmuri, precum și muuuulte alte obiecte de valoare, dar nu vreau să dau sugestii.

În afară de volumul impresionant de cărți, Iosif Moisil avea și o colecție de aproximativ 10.000 de poze adunate din tot satul, dar și primite de la colaboratorii de la Muzeul Grăniceresc din Năsăud și de la Muzeul Satului din București, bineînțeles, doar cele ce erau în dublu exemplar, precum și multe obiecte vechi, dar funcționale, și, nu în ultimul rând, costume populare, printre care și singurul cojoc cu ciucuri purtat de mătușa sa Raveca (Raveca Bacoanei), cu care a fost îmbrăcată pe timpul participării, la Alba Iulia, în 1918, la proclamarea Marii Uniri.

Dar să revenim la perioada comunistă.

Și în acele vremuri au existat personalități ale județului și chiar mai de sus care-i apreciau inteligența și modul de a privi evenimentele timpului în evoluția lor.

Pe lângă faptul că deținea o gospodărie impresionantă, în paralel era și angajat, în ultima perioadă, la Exploatarea Minieră Rodna, loc de unde s-a și pensionat în anul 1986. Ieșit la pensie, activitatea sa a continuat în domeniul agriculturii și, în special, în segmentul zootehnic, dar nu a renunțat la marea lui pasiune pentru carte, port popular și tradiții.

A memorat un număr impresionant de poezii, precum și întâmplări și evenimente petrecute de-a lungul timpului. Cunoștea persoanele din fiecare fotografie colecționată, reprezentând personaje care marcau segmente din toate păturile sociale ale comunității dintru începuturi.

I-au trecut pragul casei foarte multe personalități marcante ale vremii, atât politice, cât și culturale, care și-au lăsat impresiile în „Cartea de onoare” pe care o deținea și cu care se mândrea de fiecare dată. Era o persoană cu care autoritățile locale se mândreau și pe care se puteau baza în anumite situații.

Timpul a zburat pe nesimțite, și, în vara anului 1989, comunei noastre i-a fost desființat statutul de unitate administrativ-teritorială, fiind arondată, ca și localitate aparținătoare, comunei Rodna, iar în organele administrative ale Rodnei, a fost desemnat, ca viceprimar, fostul viceprimar al Șanțului, domnul Emil Iugan.

Deși eu activam ca și cadru didactic la Școala Generală Rodna, de la începutul carierei mele didactice, parcă acest eveniment nu mi-a picat bine (mai ales când la ședințe participau și colegii de la Șanț).

Însă, din fericire, această situație nu a durat mult, doar câteva luni, întrucât șansa șanțenilor de a reveni la vechea formulă administrativă urma să se înlăptuiască odată cu evenimentele din decembrie 1989. Aceste evenimente au marcat începutul unei noi epoci, mai benefică, din anumite puncte de vedere, pentru poporul român. Cel puțin, atunci așa părea, drumul adevăratei democrații se deschidea.

În ianuarie 1990, domnul Emil Iugan, reprezentantul comunității noastre, care-i cunoștea și aprecia calitățile și abilitățile lui Iosif Moisil, l-a solicitat pe acesta din urmă să se deplaseze împreună cu el la București, la conducerea de atunci a statului, cu un memoriu, pentru a redobândi Șanțul vechiul și onorabilul statut de comună. Și iată-i pe țăranul Iosif Moisil, îmbrăcat în costumul său popular, autentic, cu traistă pe umăr, în care avea „ploconul” (pâinea, brânza, slănină și ceapa, precum și nelipsitul jinars de poame), și pe domnul Emil Iugan, prezenți tocmai la Președintele României, domnul Ion Iliescu.

Îmi aduc aminte de patosul cu care povestea socrul meu despre întâlnirea cu Președintele României, despre cinstea și onoarea de care s-a bucurat din partea Președintelui, cum a fost așezat la masă lângă Președinte, despre dialogul purtat cu Ion Iliescu și despre faptul că au mers cu certitudinea că Șanțul va redeveni comună de sine stătătoare. Bineînțeles că atât domnul Iugan, cât și Iosif Moisil (socrul meu) au întreținut discuțiile la un nivel elevat, dar făcând apel la limbajul autentic și autohton al românilor din această zonă a țării (poalele Munților Rodnei, munți ce țin scut împreună cu Munții Suhardului acestei minunate localități). Ce mai rețin din dialogul socrului meu cu Președintele este doar o mică frază spusă printre atâtea altele: i-a urât Președintelui să fie înțeles ca un bătrân și să aibă curaj ca un nebun.

După recăpătarea statutului de comună, Emil Iugan a fost numit de către Prefectul județului Bistrița-Năsăud, Gheorghe Groșan, în funcția de Primar al comunei Șanț.



Nu au trecut nici 8 ani de zile, când, în ziua de 29 iulie 1998, truda lui Iosif Moisil și, bineînțeles, a familiei sale, a fost mistuită de flăcări, într-un incendiu de proporții, în care mai multe gospodării au fost afectate, dar a familiei Moisil a fost distrusă în totalitate. Nu voi da detalii despre această catastrofă, dar suferința a fost enormă. Norocul lui Iosif

Moisil a fost faptul că nu se afla acasă la acel moment, acesta fiind în Ineuț cu vacile la vârat. Din vorba românului: „În tot răul e și un bine”, partea bună este că niciunul dintre copiii lui nu a fost prezent, pentru că aceștia, știind de valorile inestimabile și irecuperabile ce se pierd, și-ar fi riscat, cu siguranță, viața, încercând să salveze ce se putea din iadul ce s-a deschis.

Desigur, toate acestea l-au afectat foarte mult și și-au pus amprenta asupra sănătății lui, cât și a familiei.

Având în vedere viața și activitatea lui Iosif Moisil, precum și rolul lui în societate, rol ce a contribuit la cunoașterea, și prin intermediul lui, a comunei Șanț de către mari personalități ale vremii, în anul 2005, la propunerea altui distins fiu al satului, în persoana domnului Florea Grapini, în luna mai 2005, Consiliul local al comunei Șanț a votat în unanimitate ca Iosif Moisil să primească în dar, de ziua lui, la venerabila vârstă de 80 de ani, titlul de CETĂȚEAN DE ONOARE AL COMUNEI ȘANȚ. A fost desemnat al doilea cetățean de onoare al comunei, după ilustrul ministru Dimitrie Gusti.



Se stinge ca o lumânare, la aproape 84 de ani, la data de 22 martie 2009.

Ar fi multe de povestit despre „badea Iosif Moisil”. Acestea vor constitui, probabil, un alt subiect interesant pentru comunitate.

Timoftei Filipoi – „americanul” cu dorul de țară mereu în suflet

Dănilă FILIPOI



Revista *Izvorul Someșului*, în numărul din decembrie 2022, preia un articol, practic, un studiu, semnat de Philip E. Mosely și apărut în revista *Sociologie Românească*, sub titlul „Lumea psihologică a unui american din Șanț”. Citindu-l, am avut plăcuta surpriză să constat că, la final, autorul face o scurtă referire și la bunicul meu patern Timoftei Filipoi, referire pe care o rețin integral: *...Timoftei Filipoi (Casa 517) reîntors în Șanț în 1919, după o ședere de 13 ani în Statele-Unite. Acesta, cu toate că a câștigat și a economisit destul, nu se simțea deloc la largul lui, acolo. Epitetul de „Lunkey” dat lui ca și celor mai mulți dintre imigrații veniți din Europa est-centrală, îi jignea demnitatea lui de om. Simțind repulsie față de mediul american, Timoftei Filipoi a fost foarte fericit să se întoarcă acasă și să-și reia aici locul bazal din bătrâni.* Astfel, mi-am amintit de povestea spusă mie de bunica și de tatăl meu, al cărei protagonist este moșul Timoftei, poveste pe care v-o împărtășesc în cele ce urmează.

Într-o toamnă, înainte de anul 1906, Timoftei Filipoi, fiul lui Afrim și al Măriuței Filipoi, se întorcea cu oile familiei de la păscut, cam pe la Valea Glodului, în partea din sus a satului Valea Mare, sat în care părinții săi dețineau două locuințe, una dintre ele aflată pe Dealul Scoruș, pentru cei ce cunosc zona, exact acolo unde, în urmă cu câțiva ani, Alexie Chisner și-a construit casa din câmp. Bunicul meu, pe atunci, era fecior tânăr, necăsătorit. Familia lui locuia cu precădere în casa de pe Dealul Scoruș, întrucât, având animale multe, în special oi, acolo dețineau mai mult teren și le era mai ușor să le întrețină, îndeosebi pe timpul iernii, când toate animalele se adunau de prin munți în gospodărie.

Înainte de a trece cu turma peste Someș spre Dealul Scoruș, Timoftei s-a întâlnit cu un evreu, al cărui nume, din păcate, nu-l știu, evreu care venea călare de la Rodna și care, abordându-l, i-a cerut să fie găzduit peste noapte în casa familiei sale.

Seara, înainte de culcare, evreul le-a spus că el recrutează oameni pe care îi trimite la muncă tocmai peste ocean, în America, și și-a exprimat dorința de a fi ajutat să găsească în zonă un om care să facă același lucru și care să-l ajute să-i treacă pe „viitorii ameri-

cani” peste pasul Rotunda, în Cârlibaba, de unde vor fi transportați cu plutele până la Galați. Cum Timoftei era tânăr, curajos, dezghețat la minte și foarte harnic, s-a oferit să-l ajute chiar el pe evreu, să găsească oameni, să-i găzduiască în casa lor și să-i conducă peste pasul Rotunda până în Cârlibaba.

A reușit acest lucru cu succes, dar, după un timp, ceea ce făcea el a ajuns să fie cunoscut în Valea Mare și în satele limitrofe, iar autoritățile austro-ungare s-au auto-sesizat și l-au pus sub urmărire. În cele din urmă, a fost chemat la prefectură în Rodna, să dea explicații asupra a ceea ce face, însă el, știind că lucrurile nu se îndreaptă într-o direcție bună, l-a anunțat pe acel evreu că are nevoie de ajutor. Din păcate, ajutorul a venit destul de târziu, dar nu și pentru el, un om dezghețat la minte, care, se pare, avea mereu soluția la îndemână pentru orice situație. În timp ce urca treptele fostei prefecturi de la Rodna, cineva, urcând în urma lui, i-a înmănat un bilet, pe care Timoftei l-a citit repede, a memorat datele înscrise, apoi l-a înghițit, știind bine că, în cazul în care acest bilet va fi

găsit în timpul perchezițiilor, asupra lui, o să fie arestat. A trecut printr-o percheziție minuțioasă, fiind dezbrăcat de toate hainele, până la piele, posibil să fi fost și bătut, însă, dacă nu s-a găsit asupra lui nicio dovadă, nu l-au putut reține, așa că i-au dat drumul. Întors la Valea Mare, și-a făcut bagajul și, pe timpul nopții, a trecut peste pasul Rotunda în Cârlibaba, apoi, cu plutele, a ajuns la Galați, și, în final, în portul Constanța s-a îmbarcat pe un vas ce pleca spre America.

Din spusele tatălui meu și ale bunicii mele, nu am aflat multe lucruri legate de călătorie, decât faptul că pe vapor se așezau, căutându-și loc de odihnă, foarte multe păsări migratoare, care îngreunau vasul și pe care marinarii, nevoiți fiind, uneori luau mătura și la împingeau în apă.

Odată ajuns în America, și-a găsit repede un loc de muncă într-o fabrică de cuie. Fiind harnic și priceput, a urcat treaptă cu treaptă pe scara ierarhică, devenind unul dintre cei mai de încredere oameni ai patronului. În cele din urmă, munca prestată era una extrem de ușoară, era responsabil cu selecția produsului finit. Din punct de vedere material, o ducea foarte bine.



A spus, la întoarcerea acasă, că, dacă ar fi rămas acolo, ar fi putut trăi doar din dobânda banilor adunați și depuși în bancă, fără a mai presta și altfel de munci.

De menționat că patronul său, pe lângă fabrica de cuie, avea și o fermă de animale. Un lucru cu care l-a impresionat foarte mult pe patronul american a fost dragostea lui pentru animale, dar și priceperea, și dăruirea cu care îngrijea de ele, un mod aparte, învățat acasă, în țară. Cerându-și voie, a fost lăsat să facă brânzeturi așa cum se făceau și se fac și astăzi la noi: caș, urdă, zară, lapte acru și altele. Produsele românești erau foarte apreciate de către americani. Astfel, a crescut interesul patronului pentru Timoftei, mai ales că avea și o fată tocmai bună de măritat.

Cum de la fermă nu lipseau nici caii, de multe ori Timoftei obișnuia să călărească sau să conducă un atelaj. Odată, însă, un cal l-a lovit cu copita în plină față, fapt ce i-a lăsat o cicatrice pe obrazul drept, vizibilă și în fotografia ce însoțește textul, în care, Timoftei, bărbatul mai înalt, este împreună cu vărul său Cornilă, care nu s-a mai întors în România. Că veni vorba de fotografie, fac o paranteză. Într-una din zile, accesând contul meu de pe Facebook, unde este expusă și această poză, un fost coleg de seminar, Ioan Cozma, actualmente Preot Prof. Dr. Univ. Pontifical Oriental Institute, expert canonic al Bisericii Ortodoxe din America și preot paroh la Parohia „Sfântul Dumitru”, New York City, Manhattan, mi-a scris că medaliile purtate de cei doi tineri din imagine demonstrează că, alături de alți români ardeleni, au făcut parte din Societatea, de atunci, „Avram Iancu”, înființată în 1909 și înregistrată legal în 1914, societate a cărei arhivă de documente se găsește în biblioteca bisericii în care slujește el, și că, probabil, fotografia a fost făcută în orașul Cleveland sau Detroit.

Banii adunați, poziția avută, alte oportunități dobândite în America nu se potriveau cu idealurile și cu planurile sale. Dorea nespuse să vină acasă. Deși familia lui deținea mult pământ, totuși, cu bani câștigați voia să mai achiziționeze teren, să-și facă o gospodărie mare, model pentru întreaga comunitate sătească, lucru care s-a și întâmplat după întoarcerea în țară. Un alt motiv pentru care, cred eu, dorea să vină acasă era moartea în Primul Război Mondial a doi dintre frații săi la care a ținut foarte mult. Este vorba despre Dumitru și Mihăilă Filipoi. Toate câte și le-a propus să le realizeze i-au reușit în cele din urmă, dar a fost nevoie de multă muncă, trudă și chibzuială. La revenirea în țară, s-a căsătorit cu Ruxandra Sfrangel, originară din Rodna, cu care nu a avut copii. În urma decesului prematur al acesteia, s-a însurat cu bunica mea Octavia, cu care a avut trei copii: Cornel, Victoria și Grigore-Visarion (tata).

Viața grea din România, vicisitudinile suportate în timpul ocupației Ardealului de Nord de către regimul Hortist, dar și regimul comunist care s-a instalat ulterior și care le-a impus țăranilor dări peste dări, de cele mai multe ori exagerate și insuportabile, nu l-au făcut niciodată să regreta că a revenit în România. Suportând greutățile vieții în țară, își amintea doar cuvintele patronului său american cu care acesta încerca să-l convingă să nu se întoarcă în România: „TIM, nu pleca! Țara ta, vai!”

Un aspect vreau să mai precizez. Comuniștii, știind că bunicul meu stătuse 13 ani în America, au încercat să-l atragă de partea lor, să-i sprijine în a-i convinge pe români că viața peste ocean este nespuse de grea și cât de bine o duc ei în România sub regimul comunist. Așa că, odată, l-au chemat și l-au întrebat: „Bade Timoftei, dumneata ai fost în America! No, spune-ne, cum a fost acolo?” El a răspuns fără reținere: „Apoi, acolo, dacă-ți pică jos clopul, nu se merită să-l ridici, e mai ușor să mergi și să-ți cumperi altul!”

Alexandrina Voicu(lui)

Veronica OȘORHEIAN

Oamenii din sat îi spuneau doamna Voicu. Botezase mai mulți copii, și finele îi spuneau „nănașa Voiculeasa”. Bărbatul dumneaei a fost șef de post în Leșu, dar și la Sângeorz-Băi. Un milițian cam întunecat la privire (poate din cauza uniformei?). Au venit din Teleorman și au locuit, cu chirie, mai întâi în casa moștenită de Liviu Lazar, fiul administratorului de păduri, căruia sătenii îi spuneau „domnu' administrator”.

Casa asta friguroasă, de pe grădina arțeneștilor, era în vecinătatea casei noastre și a fost cândva a lui George Artene. După ce George a trecut la cele veșnice, Lucreția s-a recăsătorit cu administratorul Lazar – vădov și el. Era o casă din piatră, cu o tindă încăpătoare, două camere mari și o cămară.



Alexandrina Voicu și fiul său Sandu

Într-una dintre camere au învățat copiii din clasa coordonată de tânăra, pe atunci, învățătoare Veronica Ban, fiica ceterașului Ion Ban. Erau mulți copii în sat și n-au încăput toți în școala din Leșu, construită în anul 1863. Așa mi-a povestit învățătoarea Veronica Ilișan (n. Ban) care, după ce a slujit învățământul în mai multe localități din Ardeal, la pensie, a cumpărat o casă în Gherla. Acolo, la Gherla, alături de alți invitați, și doamna Ve-

ronica m-a onorat cu prezența la o lansare de carte pe care am făcut-o la Liceul „Petru Maior” – unde învățasem, în perioada 1963-1967. Atunci, la lansarea cărții *Cuib de lumină: Școala din Leșu*, o carte despre dascăli și învățăcei, apărută în anul 2016 la Editura Grinta, am depănat câteva amintiri legate de satul nostru și de părinții care au trăit în bună vecinătate.

Familia Voicu a venit, așa cum am precizat, din Teleorman, cu obiceiurile de acolo, asimilând ușor și unele obiceiuri ale locului. Copiii acestei familii, Sandu și Lucian terminaseră liceul, iar Senica era liceană la Năsăud. Acolo, la Liceul Nr. 2¹, m-a dus doamna Alexandrina, când eram prin clasa a IV-a, să văd și eu o școală mare, orașul academicienilor și târgul năsăudean - cu fel și fel de minunății. Prin târg, mergeam tot împiedicându-mă, căscând gura la mărfurile etalate pe mese ori agățate pe te miri ce, ca să le vadă mușterii.

De la o șatră mi-a cumpărat doamna o înghețată. Era mai colorată decât cea pe care o făcea Virginia Ban, din satul nostru. Dacă nu aveam bani, Virginiei îi dădeam ouă. Ea se bucura, pentru că rețeta pe care o folosea era una specială – cu multe ouă și cu lapte gras. A mai cumpărat doamna Voicu paprică dulce, o pălărie din pai, cu boruri mari, o mătură din sorg și câteva bomboane lungi și răsucite. Răsuciturile erau de culoare albă sidărie și roșie. Mai mâncasem așa ceva. Când am ajuns acasă, doamna mi-a dat bomboanele, îndemnându-mă să le împart cu frații.

Era bună doamna Voicu. Mereu ne lua apărarea, când mama ne certa. Eram mulți și găseam prilej de gâlceavă din orice. Mama zicea că o stricăm de cap, dar doamna o potolea: *Lasă-i, Ioana, să-și trăiască copilăria! Bucură-te că-s sănătoși. Unii-s mai aprigi, după neam, dar nici degetele de la mână nu-s la fel. Cu frații tăi te înțelegi, dar cu sora ta, Leontina, din nimic vă sare țandăra...*

Noi țineam găini și rațe. Doamna ținea și curci. La ea am văzut prima dată păsările astea. Ele ca ele, dar curcanul cel vâlvoi fugea după noi, alergându-ne cât era ograda. Pui de curcă trebuiau dădăciți ca pe niște copii. Și-a adus doamna o nepoată, să-i dădăcească. Nu știu cum o chema, dar îi spuneam Ița. Ea știa rostul puilor de curcă. Mereu le aduna urzici pe care le opărea și le prepara așa cum a fost învățată.

Doamna Alexandrina avea mașină de cusut. Când aveam nevoie, ne meșterea câte o hăinuță din stambă ori din molton. Pe cele din pânză ni le cosea lelea Ileana Frunzâla ori lelea Catirina Stelic Gagea.

Doamna Voicu nu ne lua plată, dar mama îi oferea lapte, cartofi sau alte produse agricole. Cărnării nu primea, pentru că dumnealor tăiau, în fiecare an, câte

un porc greu. De abia îl țineau ai casei, pe scara împrumutată de la noi, până îi scotea măcelarul măruntaiele. Ne aducea doamna și nouă prospături de toate felurile. Jumările doamnei Voicu erau mari, pătrătoase și crocante. Erau prăjite într-un ceaun mare din fontă. Dacă veneam de la săniuș, de pe ulița lui Calistraș, nu ne dădeam rînd la șoriciuri și la urechi. Parcă erau mai bune cele de căpătat. Cârnațul și carnea ni le pregătea mama, de cină. Zicea că-i cina porcului vecinilor.

Noi tăiam porcii mai târziu. Cam doi pe an, căci eram mulți. Când tăiam noi porcul, pune mama de toate într-un blid de lemn și ne trimitea pe careva să-i ducem doamnei Voicu împrumutul – cum ar veni. Jumările noastre erau mărunte, gustoase și mai moi. Mama le storcea de untură și le arunca, fierbinți, peste câteva cepe tăiate peștișor. Apoi, presăra peste ele sare.

În vremea în care eram patru frați la școală și nu prea aveam bani pentru rechizite, doamna Alexandrina mă chema să căutăm în podul casei caietele copiilor săi - scrise până pe la jumătate. Tăiam foile nescrise și ne încropeam caiete pe care le înveleam în hârtie albastră. Dascălii erau înțelegători, nu ne făceau observații, pentru că știau cât de mari sunt dările părinților încadrați în clasa chiaburilor. În categoria asta socială se încadrau și ai noștri. Acuma, țăranii primesc bani de la stat și tot se plâng că nu-s ajutați de stat.

După o vreme, casa din vecinătatea noastră a fost vândută. Familia Voicu s-a mutat, cu o chirie modică, peste apă, în casa profesoarei Valentina (sătenii îi spuneau Leontina) Persecă.

*

Profesoara Valentina locuia singură. Evlavioasă fiind și din neam bun, se întrebau unii de ce nu s-o fi căsătorit? Câțiva vorbeau că domnișoara a vrut să se călugărească, dar, fiind singură la părinți, nu și-a lăsat părinții de izbeliște. I-a îngrijit până au trecut în lumea cealaltă.

Pe de altă parte, profesoara a iubit copiii și a considerat că trebuie să se ocupe de educația acestora. Cu studii superioare de istorie și geografie, domnișoara Valentina Persecă a fost dascăliță vrednică a satului, până la pensionare. Era foarte modestă. Când s-a lășat comunismul și în satul nostru de munte, ca să nu-și piardă serviciul, domnișoara a donat pământul moștenit finilor sau oamenilor mai necăjiți.

La Biserica din sat, domnișoara Persecă mergea noaptea. Îmbrăca un loden, îngenunchea și se ruga pe treptele bisericii ridicate, între 1851 și 1854, de preotul Anton Mălai împreună cu sătenii.



Dascăli dragi din Leșu (1965-1966):
R1, la mijloc, prof. Valentina Persecă

Biserica din Leșu a fost greco-catolică, dar, în 1948, în vremea preotului Vasile L. Coșbuc, au luat-o ortodocșii.

Profesoara Persecă a cercetat mănăstirile mai apropiate sau mai îndepărtate, ajungând și la biserica greco-catolică din Cacica. Mai des mergea la biserică la Cluj, unde avea o gazdă. La întoarcere, era bucuroasă că-și găsea casa în bună rânduială, că doamna Voicu o întreba de sănătate și îi oferea o mâncare caldă.

Scriitoarea Ioana Precup, fina profesoarei Valentina Persecă, mi-a povestit, în toamna anului 2022, cum a întâlnit-o, pe nașa ei, „Leontina”, în gara din Arad. Se întorcea de la Radna, unde obișnuia să stea la rugăciune câte o săptămână. Era obosită profesoara și purta câteva lucruri într-o plasă ponosită. Ioana a întâmpinat-o, au stat de vorbă și i-a aranjat lucrurile într-o plasă nouă.

La bătrânețe, domnișoara Persecă și-a continuat rugăciunea în improvizata ei chilioară sau în casa lui Calistru Artene unde, preotul greco-catolic Ioan Artene, care avea un doctorat în științe politice² (fratele lui Calistru), ținea clandestin sfânta liturghie.

Ca oricare dascăl, se bucura când sta de vorbă cu foștii elevi. Câțiva dintre ei au ajuns, la rândul lor, dascăli în sat ori prin alte locuri. Preotul ortodox Mircea Suci, fiu al satului, i-a fost elev domnișoarei Persecă. Și eu i-am fost elevă. Mă ocrotea într-un fel anume. Poate și pentru faptul că a fost verișoară primară cu bunica maternă.

Ostenită de vreme și de vremuri, în ziua de 21.07.1996, profesoara V. Persecă a închis ochii – pentru totdeauna. Împăcată că în acest an, 1996, s-a pus piatra de temelie pentru Biserica Greco-Catolică „Sfânta Treime” Leșu, biserică sfințită de PS Florentin Crihălmeanu, în 26 octombrie 2002.

Profesoara a fost îngropată pe un tăpșan din fundul grădinii sale din Leșu – grădină moștenită de Nchita Avram. Pentru prohod, praporii au fost împrumutați din satul vecin, Feldru. Așa spun câțiva săteni. Oare ce-i cu lumea asta?!

*

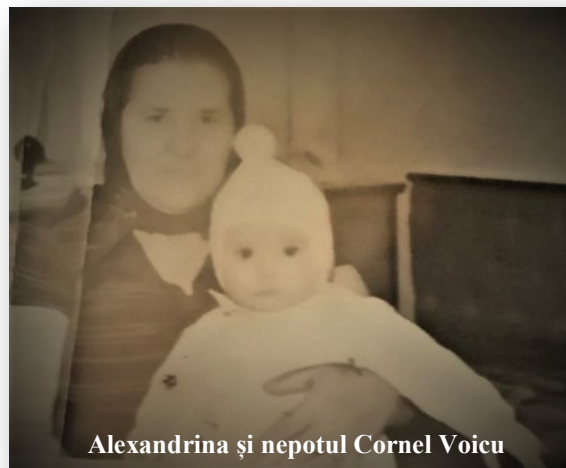
Și casa profesoarei Valentina Persecă era mare. Avea în față un târnaț din care se intra într-o tindă. De aici, în față, intrai într-o încăpere mică. Acolo, domnișoara profesoară și-a improvizat locul de rugăciune. Pe jos, erau lespezi de piatră încastrate în lut. Pe un perete era o icoană cu Maica Sfântă și o candelă, iar pe o măsută erau rânduite *Psaltirea* și alte cărți de rugăciune. Lângă măsută exista un scăunel cu o perniță tocită. Când se ruga, domnișoara aprindea candelă și închidea ușa.

Aceste lucruri le-am văzut din tindă, când intram în camera din stânga – unde locuia doamna Voicu.

O căutam des pe doamna Voicu. Vara, treceam puntea, iar când apa era până sub genunchi, ne descălțam și treceam prin apă. Iarna, când apa era pod de gheață, treceam ștreclul și îndată eram la doamna.

Părinții ne spuneau mereu să nu trecem când gheața este subțire și nici când râul este mare și furios. Ca exemplu, ni-l aminteau pe Anton Pop – pe care,

după o rupere de nori, apa l-a luat cu car și cu cai cu tot. Era primăvară, devreme. Cărase omul gunoi pe mălăiște și intrase în apă să-și spele carul. Omul văzuse



Alexandrina și nepotul Cornel Voicu

norii, undeva, pe Vârful Oala, dar, de bună seamă, nu și-a închipuit prăpădul întetit și de topirea zăpezilor. Au rămas orfani șapte copii. Pe unul l-a înfiat una dintre surorile lui Anton, profesoara Elena Mureșan.

*

Mai întâi, din casa domnișoarei Persecă, a plecat la cele veșnice doamna Voicu. Ea se odihnește în cimitirul Bisericii „Sfintii doctori fără de arginți Cosma și Damian” din Leșu. În vecinătatea mormântului ei, se odihnește și mama. În bună vecinătate – așa cum au trăit în timpul vieții. Când merg acasă, la cimitir, vorbesc cu fiecare: cu mama Ioana, cu doamna Voicu, cu nașii Maria și Toma Artene, cu dascălul Andrei Medinschi, cu doamna Eliza...

De la nepotul doamnei Alexandrina, Cornel Voicu, am primit câteva poze de familie. Am regăsit în ele același chip blajin al doamnei, pe care-l mai păstrez în minte.

Aud că, tot în vecinătate, s-au mutat la cele veșnice Ioana Cărdan și Leontina Pop. Ele - prea repede, motiv pentru care verișoara mea, Domnița Pop a lui Florea, le-a mustrat blând și zadarnic, atunci când a făcut rânduială la mormintele părinților: *Vecinile mele bune! O venit primăvara, atâta lucru-i în grădină și voi vă hodiniți... Dar ce zic eu? Hodiniți-vă în pace, că, Doamne, multă parte de lucru ați avut!*

Note:

1. Din 1928 a funcționat ca Liceu de băieți. În perioada ocupației maghiare, în clădire a funcționat un batalion de geniști (EROD SZASZLAY). După 1945 a fost Liceu Pedagogic până în 1956, transformându-se în Liceul nr.2, profil teoretic, în paralel funcționând și ca Liceu Pedagogic - din 1963 și până în anul 1982, când s-a desființat. Din anul 1982 a funcționat cu denumirea de Școala Generală Nr.1 Năsăud, iar începând cu data de 30.05.2005 poartă denumirea de Școala Generală „Mihai Eminescu” Năsăud.

2. Vezi *Cuib de lumină: Școala din Leșu* (coordonator Veronica Oșorheian), Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016, p. 12-13.

Din presa vremii

Examene strălucite

Leontin POP

În comuna noastră, prevăzută cu școală cu trei învățători harnici, a ajuns șirul de a se ținea examenul în școala confesională greco-catolică în ziua de 4 iunie, fiind de față d-l vicar Ciril Deac. Au luat parte, deși a fost zi de lucru, mai mulți locuitori și părinți ai școlarilor, cum și senatul scolastic întreg. M-a pus și pe mine, și pe toți în mirare ținuta școlarilor, răspunsurile lor din toate studiile, cum și metoda învățătorilor. Examenul a început la ora 8 și a ținut până la ora 1 după-amiază. Aici, pot zice, că orișicine s-a putut convinge că nu în zadar se dă plată învățătorilor.

Studiul cel dintâi, din care s-a dat examen, a fost religiunea, care s-a propus regulat de părintele Grapini, cunoscut ca mare catihet între toți și ale cărui prelegeri și examene din religiune, după cum mărturisesc toți câți au avut ocazie vreodată de a fi de față, te pun în mirare, și despre a cărui metodă catehetică toți delegații trimiși la examene din partea reuniunilor învățătoresți numai cu mari laude s-au exprimat.

La 26 mai a vizitat pe neștiute și inspectorul regesc școlar școala de aici, unde a stat peste trei ore și a examinat din toate; apoi a vizitat biblioteca școlii și a învățătorilor etc. Și el a fost surprins de progresul școlarilor, de regula ce domnește în școală și în cele scolastice, în toate, și a zis că e cea dintâi între toate școlile, iar părintelui Grapini, ca prezident al senatului școlar și director, i-a zis că-și exprimă mulțumirea pentru conducerea înțeleaptă a afacerilor școlare, zicându-i că e cel mai energic și mai punctual între toți, ca președinte și director al școlii, în tot comitatul.

În 9 iunie, ținându-se examen și cu școlarii de repetiție în număr de peste o sută, în prezența a mai întregului popor – fiind a treia zi de Rusalii –, de la ora 9 până la ora unu și jumătate după-amiază, au fost din nou surprinși de progrese.

Părintele Grapini, lăsând scaunul parohial, a examinat toți băieții, dar mai aspru pe cei ce în această zi ies de tot dintre pereții școlii în viața mare. Le-a pus întrebări din religiune și istorie, din acele părți care sunt de lipsă pentru toată viața și, în special, despre credința în Dumnezeu, porunci și taine cu aplicare și exemple din viață și cu deduceri morale și exemple la fiecare.

Tot așa și harnicii noștri învățători au dovedit și acum cât de mult preț pun pe școală, pentru că răspunsurile școlarilor din Constituțiune, Istorie și Geografie, Comput, Igienă și Economie, apoi Cântări, Dialoguri moralizatoare, Grădinaritul și economia, toate ni se părea că nu copiii, ci oameni practici și adulți le răspund. Timpul petrecut și la acest examen a fost un câștig plăcut pentru orice ascultător.

Minutul cel mai surprinzător a fost promovarea făcută de părintele Grapini, care i-a făcut pe școlari și pe public de au plâns. În cuvinte scurte, făcu asemănare între copiii aceștia ce ies de tot de la școală, între starea lor când cu 6 ani au intrat și acum cu 15 ani ies. I-a provocat pe cei ce ies din al 15-lea an, ca să se pună în șir în față cu publicul și, apoi, a zis: „Iată iubit popor și părinți cum înainte de 9 ani ni i-ați dat nouă, școlii, spre educare, atunci erau ca niște pomișori abia răsăriți în strat, școala i-a ferit de brumă, i-a curățat de spini și i-a altoit spre a aduce fructe bune, punând lângă fiecare, ca sprijin, religiunea și celelalte învățături de lipsă în viață. Azi, ca porumbi curați și înaripați, vi-i dăm înapoi, grijiți de haina nevinovăției și altoirea ce o au, ca să nu se strice, fiindcă, până azi, am fost noi răspunzători mai tare de ei, dar de azi, voi, ca părinți, și societatea omenească”.

Poporul erupse în plâns împreună cu copiii și veneau de sărutau mâna părintelui Grapini și a învățătorilor. Se pare că și azi aud încă suspinul celor ce de azi nu se vor mai numi școlari.

După acestea, părintele Grapini împărți premii la școlarii ce ies, și anume cărți de rugăciuni, de economie și istorii morale.

Cu întreg poporul am plâns și eu, ca cel ce am fost de față, strigând: „Să trăiască părintele nostru care pe toate le conduce admirabil, să trăiască învățătorii noștri!”. Nu urăți școala, că vă periclitați viitorul!

Rodna Nouă (Șanț), 16 iunie 1903

Preluare din *Revista Bistriței*, Bistrița, Anul I, 1903, nr. 24, p. 2.
de către **Alexandru DĂRĂBAN**

Viața religioasă, socială și culturală în ținutul nostru

Pamfilu GRAPINI

Venerabilul arhidiacon Pamfil Grapini din Șanț scrisese în 1913 acest articol pentru un album comemorativ, care însă atunci, cu prilejul jubilarilor alor 50 ani de la înființarea liceului nostru, nu putu fi scos la lumină. Îl publicăm deci acum, fiind el tot atât de actual. - „Arhiva Someșană”

În anul când scriu aceste știri, se încheie pentru ținutul nostru, numit odinioară „Valea Rodnei”, o epocă de o jumătate de veac de când - Minerva ocupând locul lui Marte - locuitorii aparținători fostului al II-lea Regiment Român de Graniță din Ardeal, inspirați într-o oră de Dumnezeu luminată, au putut să-și vadă înființat gimnaziul (liceul) de opt clase din Năsăud, deschis la 4 octombrie 1803. Acela a fost pus sub patronajul împăratului și regelui Francisc Iosif I, voind fondatorii, și pe această cale, să arate lumii alipirea lor de capul încoronat și să-i păstreze credința și în timp de pace, ca și în război.

Astfel au știut strămoșii, moșii și părinții noștri să prefacă prețul hainelor lor proprii, cu care se îmbrăcau de soțiile lor în timp de război, adică fondul de mondire, precum și alte fonduri și capitaluri, în fonduri culturale destinate pentru luminare și pentru cultivare.

Noi, fiii acelor bravi fondatori, câți suntem în viață și am crescut la lumina liceului din Năsăud, susținut și adăpat de puterea și izvorul sudorilor depuse de întemeietorii, nu putem alta decât să alergăm cu prinosul recunoștinței noastre spre a-l depune cu evlavie la picioarele înaintașilor, ca pe un pedestal de granit. Îl depunem fiecare în forma cum o știm, atât pe mormintele fondatorilor, cât și pe ale celor ce au fost dascălii noștri iubiți, care toți s-au săvârșit bine lucrând, fără de a privi la mari retribuțiuni, și având înaintea ochilor numai împlinirea datoriței lor. Acestor umbre mărețe mă simt dator și eu, fiul acestui ținut, să închin cu recunoștință câteva șire, pentru că, fără acest focal de cultură, mulți am fi rămas tot la coarnele plugului și prea mulți în servicii străine.

În momentul când asistăm la ridicarea unui monument de amintire în drumul și stațiunea de o jumătate de veac, voiesc ca de pe o columnă Traiană: „Salve Parva Romuli Nepos” să se descifreze și analizeze în ce a stat puterea de rezistență, trăinicie și conservare a poporului nostru din acest ținut, de nu s-a prăbușit, nici clătinat în mijlocul greutăților și adesea și a ispitelor.

Cicero ne spune în cartea „De legibus, I, 24” că el nu cunoaște popor care să nu știe că trebuie să fie o Dumnezeu; iar Plutarh în „Adversus Col. epic. 31” zice: „Vei găsi oameni care nu știu ce-s banii și artele, dar nu vei afla nicio societate fără credință în Dumnezeu”.

Credința în Dumnezeu, în nemurirea faptelor bune și în răsplătirea acestora, o află legată de inima po-

porului român, ca un fir de aur, izvorât din soarele ce nu se poate ascunde de tot, începând de la cele mai îndepărtate veacuri până azi; și această credință i-a fost tăria și singura lui garanție de reușită și de ocrotire în trecut și va fi și în viitor. Apoi credința-i o virtute, iar virtutea e nepieritoare, ei i se-nchină timpul și spațiul, ea e ceva Dumnezeuiesc.

Sufletul așezat în credință și adăpat de speranță e o fortăreață tare, care în deșert va fi atacată cu orice arme și, chiar înconjurată și izolată de lume, ea își va lua alimentul și tăria din izvorul credinței și speranței. Când poetul Ovidiu a cântat laudând „aurea aetas” și a zis că oamenii oarecând „sponte suo legem cultum que colabant”, eu află că aceste două mărgăritare, legea și cultul, s-au cultivat de către poporul nostru românesc în măsură mai mare decât orișice, și astfel cred că aceasta a și pricinuit trăinicia noastră.

S-au nimicit tronuri și orașe, s-au stins popoare fără credință-n Dumnezeu, și tot așa se prăbușesc și azi acolo unde nu-i credință.

Diversele epoci de suferință trecute peste poporul nostru, ca un puhoi ce rumpe și spală, nu ne-au produs schimbările ce s-au văzut la alții, căci „apa trece, pietrele rămân”.

Fost-am decimați și încătușați, un martiriu lung și greu a fost în mare parte viața poporului român, dar zidul de care s-au frânt de atâtea ori uneltirile răuvoitorilor a fost „inima, sufletul viteaz și credința-n Dumnezeu, exprimată în cuvintele lege și limbă”. „Sponte suo”, adică adeseori lipsit de conducători buni și drepecți, ba conduși de oameni cu rele gânduri față de poporul nostru, acesta de la sine și prin sine, din voia sa și din iubire către limbă și lege, tăcea, suferea privind la ziua cu lumină, la ziua de scăpare ca dintr-un Egipt greu, pe un drum luminat ca de o columnă de foc, ce ducea către dreptatea divină, în care căuta credință și scut în vremile de nevoie. La urechea acestui popor suna din depărtare cântecul „Viitor de aur românimea are/Și prevăd prin seclii a ei înălțare”.

Nici azi nu pierdem nădejdea că „auriu ca mândrul soare, e al nostru viitor”. Unele dintre frumoasele visuri le-au văzut realizate părinții noștri, iar altele le vedem noi și le vor vedea urmașii noștri, dacă vom rămânea statornici în lege și limbă.

Trăsura caracteristică a poporului românesc din ținutul nostru, care a format oarecând al II-lea Regiment Românesc de Graniță din Ardeal, a fost în trecut și este și azi credința și alipirea către lege și limbă. Din acest izvor el și-a scos și-și va scoate totdeauna putere de viață, perseverență și trăinicie. Poporul de rând și azi, fiind întrebat de ce lege este, răspunde: de legea românească. Legea e

una cu limba sa, și, tot așa, limba cu legea lui au aceeași obârșie. E destul să știe că „Lege, limbă, vorbe scumpe la strămoși erau, ei ar plânge în morminte, când le-am lepăda”.

Academia de cultură și știință a poporului român, din care acesta a supt credința și s-a inspirat spre fapte mari, a fost biserica sa. Micile bisericuțe de lemn, nesuferite de străini și adeseori chiar scoase din mijlocul satelor în care locuiau și aceștia, le insuflau Românilor noștri credința și apărau tezaurul scump, legea noastră.

Introducerea sistemului militar în ținutul nostru, la 1762, a aflat pe locuitorii acestei văi tot cu aceeași credință tare către legea și limba lor ce le-au avut în trecut, fără de a se face vreo deosebire între unit sau neunit, mulțumiți când li se zicea că sunt de „legea românească”.

Războaiele îndelungate, la care au luat parte locuitorii acestui ținut militarizat, pe toate câmpiile Europei, unde li sa recunoscut vitejia și statornicia după din credința către lege și jurământ, sunt dovadă cum că un popor ce ține la legea sa știe să-și împlinească datoria și că, oriunde va fi pus, va sta la locul său și nu-și va călca jurământul, fiindcă trăiește în frica lui Dumnezeu și nu se lasă niciodată ispitit, amăgit ori intimidat, fie prin promisiuni, fie prin amenințări.

Iar după ce Europa a fost pusă în uimire de vitejia acestor grăniceri îmbrăcați în sumane negre, pe care i-a lăudat și marele Napoleon, steagul lor după revoluția din 1848 a fost împodobit cu medalia de aur, ca recunoștință „pentru statornicia lor în credința jurată”. Prin această decorare a fost distinsă nu numai credința, ci și legea noastră românească, care a făcut din fiii poporului nostru luptători leali și viteji.

Parcă văd, înainte de plecare la „tabără”, șirurile de ostași însoțiți de mame, soții și copii intrând în bisericuțele satelor și închinându-se în fața altarelor și apoi, după ce-și iau rămas bun de la ai lor, plecând cu un „Doamne ajută-mi”. Iar moșnegii, femeile și copiii rămași acasă cercetează zi de zi locașul sfânt implorând, pentru cei plecați, sănătate, ca să se poată întoarce teferi la vatra părăsită. Iată adevărata credință izvorâtă din legea sfântă și păstrată prin biserica poporului nostru.

Precum la înființarea graniței militare și după aceea cele 44 comune de „lege românească” au avut dureri comune și au suferit multe lovituri împreună unite toate, tot așa ele au stat unite întru apărarea averilor comune, cum și în năzuința de a înainta în cultură și civilizațiune prin propriile lor puteri, și mai ales pentru a susține școli confesionale, care oferă marele contingent liceului de 8 clase din Năsăud înființat la 1863 numai din averea părinților noștri.

În răstimpurile mai îndelungate de pace și cu ajutorul școlilor noastre, iar mai apoi a liceului nostru - puse sub conducerea oamenilor de inimă -, poporul și ținutul nostru întreg au luat un puternic avânt spre cultură și lumină. Muncitorii pământului, care în multe privințe ge-

meu într-un fel de întunec, au început să se deștepte prin înșși fiii lor. Meseriașii și industriașii români, care odinioară lipseau cu totul, azi în mare parte sunt reprezentați prin fii de ai noștri. Școlile noastre și în special liceul sunt pline de fii de-ai poporului, care, cu timpul, au devenit educatori buni, preoți harnici, intelectuali aleși de toate carierele, așa că azi putem sta față cu cei ce de multe veacuri ne-au îngenunchiat.

Bisericile de lemn, care în veacurile trecute nu s-au putut restaura și înlocui cu altele mai trainice, în deceniile ultime au putut fi schimbate în clădiri mândre de piatră, ca prinoase de îndoită mulțumire lui Dumnezeu pentru trecut și ca scut pentru viitor.

Preoții crescuți în școlile bune ale ținutului nostru, apoi crescuți în seminarele teologice din patrie și în unele chiar și din străinătate, își depun toată puterea sufletului și a minții lor pe altarul poporului din al cărui sân au ieșit, făcându-l să țină pas, ba să și emuleze cu alte popoare conlocuitoare.

Preoți și laici, intelectuali și muncitori manuali, uniți în cugete și în simțiri, trăiesc unii cu alții și unii pentru alții.

Străinul, care trecuse acum 50 de ani și a cunoscut atunci acest ținut, s-ar uimi mult de progresul și cultura pe care ar trebui să le constate în această lume nouă, acela află omenie, e salutat chiar și dacă nu-l cunoaște nimeni, oamenii sunt liniștiți, sufletele lor sunt lipsite de viclenie, iar casa și îmbrăcămintea, curate. Poporeni ies în dumineci în

mare număr de la sfânta slujbă și, în ordine veche militară, merg toți înaintea primăriei, unde li se publică diverse chestii, iar mulțimea copiilor umple drumul când ei ies din școală.

Trebuie să se amintească aci și unele rele și abuzuri care intra în popor de la și prin străini.

În prima linie, alcoolismul e o mare nenorocire și el zace îndeosebi în nerespectarea repausului duminical, lăsând deschise crășmele, pentru ca statul să aibă un câștig financiar, în loc să aibă un popor înstărit, liniștit, sănătos, și brațe tari, apte de a apăra patria în timpuri critice. Petru că în șirul de luptă și în linia de foc nu se pot pune butoaiele cu rachiul pernicios, și moralul armatei și al poporului nu se poate susține cu un astfel de mijloc. Până când nu se vor lua măsuri radicale și nu se vor închide crășmele în dumineci și sărbători, orice predici, reuniuni de temperanță, conferințe ș.a. vor fi zadarnice. Crășme de tot puține sau defel, și atunci vor fi mai puțini nebuni, boale și crime vor fi tot mai rare, și temnițele tot mai goale; dimpotrivă, brațele de apărare vor fi tari, emigrările vor scădea, și bunăstarea va crește.

Întrucât mai există viciuri între popor și se dau uitării obiceiurile bune din trecut, e de datoria fiecărui om luminat să premeargă cu exemplu bun, să-și împlinească datoriile, readucând la calea dreaptă pe cel slab și nevoiaș.

Paralel cu creșterea numerică a poporului au trebuit să se înființeze în satele noastre noi școli cu mai



mulți învățători. Dascălimea de azi a școlilor noastre e crescută aproape în întregime la institutele noastre românești din acest ținut. Avem o falangă de învățători conștienți de misiunea lor și totdeauna gata să dezvolte și activitate extrașcolară.

Fiecare comună dintre cele 44 foste grănicerești militare își are averea sa separată comunală, iar bisericile își au averea lor proprie, administrate și controlate de organele și corporațiile în drept. În toate satele se află edificii frumoase pentru școli, cele mai multe cu 2 până în 6 învățători.

Pas de pas cu luminarea prin școală s-a dezvoltat treptat și a luat avânt și viața socială, deoarece cultura îl face pe individ mai sociabil, iar prin asociere se pune unul în serviciul celui alt. Școlile bune ne-au făcut mai prietenoși unul cu altul, ne-au împrietenit cu știința, ne-au dat reuniuni și coruri și au dezvoltat în noi simțul estetic, moderația și iubirea de tot ce-i nobil.

Abia află comune în care să nu fie una până-n două reuniuni, abia află familie fără carte, foi economice ș.a. Aproape din niciun sat nu lipsesc reuniunile de cetit și cânt, de înmormântări și asigurări contra pagubelor, șezători literare ș.a. „Astra” își are agenturi aproape în tot locul.

Am văzut țărani de-ai noștri ducând cu sine la lucrul câmpului și o gazetă sau altă carte, în timp de repaus vrea să citească și să știe ce se mai petrece în lume, starea semănăturilor, prețul vitelor și alte diverse știri necesare.

Un popor ca acesta e păcat să fie lipsit de conducători firești și dat exploatarea în mâini străine, ci trebuie educat să fie conștient de drepturile și datorințele sale.

În timpul mai apropiat, poporul nostru a început a se deda la o economie mai rațională și mai cu calcul în toate ramurile: sătenii au vite frumoase, bine-ngrijite, unelte economice ușoare și practice, cultivă la timp pământul și se ocupă cu pomăritul, legumăritul și stupăritul.

Meseriile și industria, cam puțin cultivate mai-nainte, au luat avânt, aproape în fiecare sat află tineri și bărbați de-ai noștri: fauri, curelari, ciobotari, tăbăcari, zidari, rotari, morari, grădinari, comercianți și alții.

Școlile de pretutindenea sunt pline cu copii de-ai noștri și chiar universitățile și academiile sunt mândre de diligența și agerimea fiilor opincărilor, știind aceștia să studieze și să rabde.

Românul nostru, împreună cu harnica sa soție, nu e întristat și îngrijat dacă are mulți copii, și, zicând „Dumnezeu ni i-a dat”, le hotărăște cum și cu ce să trăiască.

Un popor care astfel se sporește e binecuvântat de Dumnezeu, și până când îl va caracteriza moralitatea, până atunci are și drept la existență.

Femeia română ia parte activă în întreaga viață economică și, pe lângă creșterea anevoioasă a multor copii, se îndeletnicește cu industria de casă, cu cusături și țesături admirate în toate părțile, precum și cu pregătirea mâncărilor simple, dar gustoase, e iubitoare de muncă în grădina plină cu legume și flori. În proporție cu cultivarea bărbaților s-a pus și se pune fond și pe educația femeilor noastre, așa că intelectualii care-și caută soții de alt neam fac aceasta sau dintr-o dragoste excesivă, sau dintr-un interes material. Azi avem femei pe toate carierele: învățătoare, maestre, medici și altele cu care ne putem mândri.

Nu putem însă lăsa neamintită o boală socială, care poate roade la rădăcina bunei stări, și adică luxul care, ca și alcoolismul, ar trebui combătut și stârpit.

Orice lucrare bună începe de la individ și familie, deci de la rădăcină să stărpim ce e rău, ca așa în familia mare - în societate - să nu fie decât „flori și armonie”.

Preluare din *Arhiva Someșană* nr.26/1939, pag.31-37,
de către **Leon-Iosif GRAPINI**

MIHAIL COTUL

Ioan BARNA

Unul din pleiada de învățători de frunte din epoca opresiunii ungurești, Mihail Cotul, după o boală îndelungată, a încetat din viață în ziua de 25 noiembrie a.c., în vârstă de 65 de ani.

După o muncă rodnică de aproape 40 de ani în ogorul școlii, moare cu sufletul împăcat că și -a făcut datoria în școală și în afară de școală.

Născut în comuna grănicerească Șanț, din familie de dascăl, în 2 august 1872, după terminarea cursului primar din comuna sa natală și Năsăud, trece la gimnaziul grăniceresc din Năsăud, după terminarea căruia se înscrie la Preparandia din Gherla.

Servește ca învățător la școala confesională din Ilva Mică, la școala fundațională din Năsăud și Prundu Bârgăului, apoi, în 18 martie 1897, este ales în comuna sa natală, unde a servit până în octombrie 1932, când s-a retras la pensie.

Pentru munca desfășurată în școala primară, i se aduc mulțumiri de Inspectoratul Școlar Cluj, iar Ministerul Instrucțiunii Publice îi conferă „Răsplata Muncii pentru Învățători – clasa a II-a”.

Distins în învățământul primar, Mihail Cotul se distinge și afară din școală, tot timpul servind ca membru în consiliul comunal și în curatoratul bisericesc unde, prin muncă dezinteresată, prin sfaturile și faptele sale, alături de distinsul paroh al comunei, ține trează conștiința națională în timpul opresiunii de tristă pomenire, iar după întregirea neamului nu scapă nicio ocazie a sfătui tineretul la muncă cinstită, respectul legii și iubirea patriei. N-a fost mișcare culturală în comună la care să nu fi participat cu tot sufletul său. Un element de muncă, de ordine și devotament în școală și societate a fost Mihail Cotul.

Ca dascăl a servit școala cu credință, cu dragoste nețărnută, punând în slujba idealului ei toată puterea lui sufletească, toată mintea și priceperea pe care le avea. A muncit fără șovăire, făcând, chiar, abuz de puterea de muncă cu care l-a înzestrat Dumnezeu, devotându-se cu totul carierei pe care așa de mult a iubit-o.

Împlinirea datoriei, înainte de toate, a fost regula de conștiință pe care și-a impus-o. Au ieșit de pe urma rodniciei sale activități atâtea serii de elevi care, prin sfatul său, au îmbrățișat diferite funcțiuni sociale și, astăzi, împrăștiți pe toate meleagurile țării, cu drag își amintesc de cel ce i-a îndrumat.

Mihail Cotul, învățătorul pensionar, astăzi nu mai este. O lacrimă pe mormântul lui!

Preluare din *Vatra*, Năsăud,
Anul II, 1936, nr. 11-12, pp. 198-299,
de către **Alexandru DĂRĂBAN**

Etnos

Muzeul „Asociațiunii”

A consemnat: Valer POP

Revista *Transilvania*, Organul Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, Nr. 11, pag. 59-69, Aprilie-Iunie 1909, publică articolul **Muzeul „Asociațiunii”**, scris de Oct. C. Tăslăuanu.

În acest articol se pomeniște și despre comuna **Rodna-Nouă (Șanț)**. Acesta este motivul pentru care am preluat din el fragmentele cele mai relevante cu privire la acțiunile de întreprins și obiectele ce trebuie adunate pentru un muzeu reprezentativ.

Din articol desprindem că poporul nostru, străduindu-se să țină pas cu celelalte popoare din Ungaria, a primit cu multă însuflețire ideea înființării unui Muzeu istoric și etnografic. Se arată că această idee a fost primită cu interes și, încă din anul 1905, s-a inaugurat palatul Muzeului din Sibiu, aranjându-se, cu acest prilej, splendide serbări culturale și o expoziție istorico-culturală și etnografică, unică în felul ei pentru românii din Ungaria. De la această expoziție câteva obiecte au rămas în proprietatea Muzeului. De atunci nu s-a mai îmbogățit decât cu foarte puține. Ideea frumoasă, primită cu atâta însuflețire, a fost uitată. Adevărul e că suntem încă foarte departe de a avea un Muzeu și, prin urmare, mândria că am intrat în rândul popoarelor culte e cam prematură.

Dorința de a avea un muzeu, fără muncă continuă și sistematică, va rămâne pentru totdeauna foarte departe de ceea ce trebuie să fie un muzeu. Înființarea unui Muzeu, bineînțeles, nu e deloc o muncă ușoară, mai ales pentru popoarele sărace și lipsite de o organizare conștientă, cum suntem noi. Numai cine s-a ocupat serios și în practică cu asemenea chestiuni își poate da, pe deplin, seama ce greu este să faci un Muzeu. Chiar și atunci, când asemenea instituții se bucură de sprijinul statului, înaintează foarte cu greu.

Pentru noi, care suntem lipiți pământului de sărăcie, care n-avem nicio sumă în bugetul Asociațiunii pentru înzestrarea Muzeului, e de la sine înțeles că lucrările nu pot înainta. A aduna toate dovezile trecutului nostru, toate comorile artei țărănești și toate obiectele, care ne sunt indispensabile pentru cunoașterea vieții poporului românesc, fără a avea la îndemână mijloace materiale și oameni devotați cauzei, e o problemă cât se poate de grea.

Nu există greutate care să nu se poată învinge prin muncă și stăruință. De aceea datoria noastră e să înzestram „Muzeul Asociațiunii” cu mijloacele pe care le avem, cât mai curând, căci străinii și mulți amatori adună, pe capete, toate lucrurile vechi și prețioase, care ar trebui să rămână o avere națională păstrată cu sfințenie. Cu cât ne vom apuca mai târziu de lucru, cu atât va trebui să alergăm mai mult ca să culegem doar rămășițele ce au scăpat de ochii străinilor.

Trebuie deci să începem a aduna, până mai e timp, toate obiectele vechi și de artă. Dar cum? Cine? „Muzeul Asociațiunii” nu dispune de mijloace ca să angajeze mai multe persoane, care să cutureie toate ținuturile românești spre acest scop; n-are bani să cumpere obiectele ce se găsesc, și în cinste nu le prea dau oamenii. Credem că fiecare dintre noi poate aduna o mulțime de obiecte și fără parale, iar, când cele mai prețioase nu se pot primi gratuit, fiecare poate jertfi o sumă neînsemnată pentru o instituție națională, care va vorbi lumii întregi și generațiilor viitoare despre vrednicia noastră.

În articol se face apel pentru ajutor: *Facem deci apel călduros către toți preoții și învățătorii noștri să înceapă a aduna tot felul de obiecte vechi și de artă din satul lor, gândindu-se că atunci când mântuiesc de pierire și de înstrăinare asemenea comori își îndeplinesc cea mai sfântă datorie față de trecutul neamului românesc.* În alte țări, chiar și la unguri, colecții de cei mai harnici ai Muzeelor sunt preoții și învățătorii. De ce nu ar putea fi și ai noștri? De transportul obiectelor adunate se va îngriji Muzeul nostru îndată ce va fi avizat.

Un bun serviciu pot face Muzeului d-nii studenți, teologi și pedagogi, care, în timpul vacanțelor, pot cutreiera ținuturi întregi. Pentru cei care vor fi mai harnici „Asociațiunea”, desigur, va găsi o răsplată. Dar și între cărturarii noștri, de alte profesii și de orice vârstă, desigur, se vor găsi destui oameni de inimă, care vor sprijini acțiunea de înzestrare a Muzeului. Doamnele și domnișoarele, de asemenea, ar putea să se iee la întrecere în adunarea țesăturilor, cusăturilor, porturilor și a altor obiecte lucrate de țărâncile noastre. Dând mâna cu toții e cu neputință să nu putem învinge greutățile care ni se pun în calea înzestrării „Muzeului Asociațiunii”.

Pentru a da o orientare, deocamdată fie chiar și fragmentară, tuturor celor ce doresc să contribuie la completarea colecțiilor privitoare la etnografia românească și la trecutul nostru, vom înșira obiectele mai însemnate care trebuiesc adunate. Mai târziu vom face un îndrumar mai amănunțit și mai sistematic, în care se vor da și ilustrații mai multe.

I. Comuna. Se vor aduna fotografiile care reprezintă vederea generală a comunei, precum și vederi de ulițe sau de părți din comună. Aici trebuie să amintim și adunarea documentelor, care privesc trecutul comunei. De acestea se găsesc în arhivele primăriei, bisericii și pe la particulari. Numim câteva: diplome nemeșesti, diplome prin care se asigură privilegii comunei, registre vechi, documente despre țehuri (semne de hotar la ogoare) de pe vremuri, acte de vânzare și cumpărare, embleme, sigilii, steaguri etc. În multe comune sunt reuniuni, coruri și însoțiri. Fotografiile de la serbările ocazionale ale acestora de asemenea sunt de preț.

II. Biserica și școala. Dintre aceste două așezăminte mai ales biserica e nedespărțită de viața poporului nostru. Trebuie să ne intereseze cu deosebire bisericile vechi de lemn din a căror construcție putem reconstitui arhitectura noastră bisericească. Acestea e bine să se fotografieze din mai multe părți și, dacă se poate, să se deseneze secțiunile transversale și orizontale. În multe biserici se găsesc uși, strane, iconostase, tronuri, sfeșnice etc. sculptate în lemn chiar de țărani. Unele sunt bogate în icoane pictate și în fel de fel de obiecte vechi: chivote, cruci, cădelnițe, pomelnice și cărți vechi.

De un deosebit interes artistic sunt crucile de pe morminte și crucile de pe hotare, de la margine de drum, care sunt lucrate și împodobite cu măiestrie de țărani.

Cei ce vor aduna asemenea obiecte pentru Muzeul nostru vor însemna vechimea, originea și, la săpături în lemn și zugrăveli, numele meșterului.

Fotografiile clădirilor școlare mai vechi și mai noi vor completa această secțiune.

III. Casa și gospodăria țaranului. Casele și acareturile țaranului român prezintă o variație destul de bogată. În ținuturile sărace găsim formele cele mai primitive de case, în care, alături de om, se adăpostesc și animalele ce sunt pe lângă casă. Casele cu o singură odaie și cu cel mult o tindă sunt cele mai primitive locuințe ale țaranului nostru, în interiorul acestora vom găsi cele mai simple mobile și unelte de bucătărie. Casele merită să fie fotografiate și mobilele adunate, fiindcă ne înlesnesc a urmări dezvoltarea istorică a casei și gospodăriei țărănești.

În alte ținuturi, cu o stare materială mai bună, casele au două sau trei odăi, au bucătărie, cămară și așa-numită „casă de dinainte” sau „casă mare”. Pe lângă aceste locuințe încep să se ivească chelarele, hambarele, grajdurile, șurile, coșerele și alte acareturi. În asemenea gospodării, arta țărănească ia forme mai bogate. Mobilele sunt cioplite, încrestate și zugrăvite. Scaunele, lăzile, mesele, blidarele etc., tot așa. Unelte de bucătărie, mai multe și mai variate în forme. Toate acestea trebuie adunate cu sârguință. Mai ales în gospodăriile vechi se pot găsi multe lucruri de valoare din punct de vedere etnografic și artistic.

Ca să se poată reconstrui odăile și gospodăriile țărănești, fotografiile sunt indispensabile. De acestea avem mai multe în Muzeu. Dăm câteva dintre ele. *Aici sunt înserate două poze cu case din comuna Rodna-nouă (Șanț). Una reprezentând casa primarului (fig. 5), făcută de mâna lui, și a doua reprezentând interiorul unei case (fig. 7).*

Ar fi o plăcută surpriză ca aceste fotografii să se mai păstreze în familiile urmașilor și să le putem publica. În condițiile tehnice de azi ele ar ieși mult mai clare.

IV. Ocupațiunile țaranului: a) Agricultura. E îndeobște cunoscut că poporul românesc, în bună parte, își agonisește existența de toate zilele prin agricultură. Agricultura poporului nostru însă e foarte primitivă. Din punct de vedere național-economic, desigur, trebuie să ne pară rău de înapoierea noastră, nu însă și din punct de vedere etnografic, căci uneltele primitive făcute de țaranul român sunt prețioase, pentru a-i cunoaște iscusința, puterea de invenție și gustul. Deși uneltele ce le întrebuințează se găsesc și la alte popoare întârziate,



Fig. 5. Casa primarului din Rodna-nouă, făcută de el însuși.



Fig. 7. Interior de casă țărănească din Rodna-nouă.

totuși ele au particularitățile lor, caracteristice sufletului românesc. Adunarea lor trebuie făcută cât mai curând, căci și țaranul începe să le înlocuiască cu uneltele moderne de fabrică. Această secție cuprinde cam următoarele obiecte: carul, căruța, sania, jugul, sanceul, plugul, grapa, tăvălugul, secera, coasa, furca, lopata, hârlețul, grebla, îmblăcii, vânturătoarea, ciurul, ferdele, mierțe, copul (cupa de lemn), sapa, melița, felinare, coșarci și obiectele ce se întrebuințează la economia vitelor, uneltele de grădinărit, vierit și stupărit.

b) Păstoritul și creșterea vitelor. Ocupația principală a satelor de la poalele Carpaților e păstoritul. Această ocupație a fost ocupația strămoșească a poporului nostru, care și-a adăpostit ființa națională pe plaiurile munților. De aceea cunoașterea vieții de păstor a Românilui e cea mai importantă problemă a etnografiei românești. Uneltele întrebuințate de păstori sunt puține, mult mai puține ca ale agricultorului, dar sunt cu atât mai caracteristice pentru felul lui de a fi. Uneltele de păstori sunt, uneori, împodobite cu atâta artă, încât cuceresc admirația lumii. Amintim: copurile, bicele frumos împletite cu coada înflorită și ciomegele ciobănești. Secția păstoritului cuprinde toate obiectele întrebuințate de păstori de la cele mai mari până la cele mai mărunte. Atragem atențiunea asupra celor lucrate în lemn, în cioplirea căruia noi Românii suntem mai meșteri; de pildă,

copuri, găleți, putini, fedeleșe, păpușare de brânză, cio-mege etc. Sunt de a se aduna și amnarele, foarfecile, cuțitele, tarnițele, căpestrele, bicele, ploștile, cântarele, piedecile de cai, tulnicele, căldările și alte unelte între-buinate la facerea brânzei. Fotografiile de stâni, de strungi etc. vor completa această secție.

c) **Pescuitul și vânatul.** Fiind îndeletniciri vechi ale poporului nostru sunt prețioase și obiectele privitoare la aceste ramuri de ocupație. Trebuie adunate: plase, saci, tăvăluci, undițe, luntre, furculițe; apoi, arme vechi, cornuri de praf de pușcă, traista de vânat, curse, lațuri etc.

d) **Industria de casă.** În primul rând trebuie să avem în vedere torsul și țesutul, căci în cele mai multe părți e ocupația principală a femeii. Se lucrează inul, cânepa și, mai ales, lâna, în care, ca popor de păstori, suntem bogați. Dintre uneltele industriei de casă pome-nim: războiul (stativele), suveici, rășchitoare, vârtelnițe, sucale, furci de tors, maiu (de bătut rufe) etc. Tot această secție cuprinde lucrurile de mână, cum sunt: pânza, co-voarele, velințele, traiste, dăsagi, fețele de perină, fețele de masă, ștergarele etc. Tot această secție cuprinde meșteșugurile: împletitul de funii, olăritul, tăbăcăritul, cojocăritul și toate meșteșugurile de lemnărie. Trebuie adunate atât uneltele cu care se lucrează la meșteșuguri, cât și produsele lor. Această parte a ocupației poporului nostru a fost cu desăvârșire neglijată. Adunarea unel-te-lor și a produselor *vechi* trebuie să se facă cât mai cu-rând, fiindcă ele au început să dispară.

V. **Porturi și tipuri țărănești.** Portul e nota ca-racteristică a fiecărui popor, iar portul cel mai prețios din punct de vedere național și etnografic e acela care e lucrat în întregime de țărani. Portul țărânului român, care a fost conservat în multe părți cu îndărătnicie, e o comoară cu care ne putem mândri, și a aduna o colecțiune completă de porturi cu gândul de a alcătui, pe baza ei, o monografie ilustrată în colori, e una dintre dorințele cele mai apropiate ale instituției noastre.

Această secție va cuprinde și podoabele țără-nești, cruci, inele, cercei etc. în care, de asemenea, sun-tem bogați. Se vor aduna din fiecare comună mai ales părțile de îmbrăcăminte vechi și toate veștmintele cu care se îmbracă astăzi țărânul, arătându-se pe fiecare bucată originea și vechimea ei. Muzeul nostru posedă câteva păpuși în miniatură și câteva în mărime naturală, care însă sunt prea puține pentru a ne putea face o idee despre portul românesc în întregimea lui. Completarea lor se impune.

VI. **Obiceiuri și instrumente muzicale.** Pe lângă cele înșirate până acum, trebuie să ne străduim a aduna și obiectele întrebuinate la sărbători, la cununii, de pil-dă: ouăle de Paști, buzdugeanele Junilor din Brașov, cu-nuni de mireasă, turca, steaua, sorcova, buhaiul etc. Și, în sfârșit, instrumentele muzicale, fluierul, cavalul, cim-poiul etc.

Articolul se încheie cu concluzia: Numai când aceste obiecte vor fi adunate și aranjate, ne vom putea mândri că avem și noi **Muzeu**. Până atunci, nu. Pentru îndeplinirea acesteia se cere colaborarea tuturor oame-nilor cu dragoste față de trecutul neamului nostru și față de arta țărânului nostru. Numai așa se va putea face un Muzeu în palatul Asociațiunii, ce s-a clădit din jertfa oamenilor de bine.

Simboluri istorice din orașul Năsăud imortalizate în picturi și fotografii

Floarea PLEȘ

CASA DE LOCUIT DE LA Nr. 17

Se află așezată pe strada George Coșbuc, la intersec-ție cu strada Zăvoi, în orașul Năsăud, județul Bistrița-Năsăud, o clădire mare ca suprafață și impunătoare ca stil arhitectural, justificându-i vechimea și admirația ei.

Construcția este compusă din demisol, parter și etaj, încorporând zeci de camere, cu utilități diverse, asigurând un confort decent celor care au trăit și trăiesc astăzi în ea (moștenitorii).



Proprietari, fam. **Rusu Toader** (fost diac la Biseri-că) și fiii Domniei sale: **Rusu Ioan** (cojocar, decedat în 1939) și **Rusu Leon** (dubălar – prelucrător de piei), o fa-milie de grăniceri năsăudeni, bravi meseriași, trăitori în perioada celor două Războaie Mondiale, care, prin muncă cinstită, muncă grea, epuizantă, au învins greutățile acelor vremuri, și-au câștigat un nume bun (faimă) în Năsăud și nu numai, reușind ca prin sudoarea frunții să-și construias-că mărețul imobil – Casa de locuit, despre care se face vorbire.

Casa datează din anii 1900 – 1918, perioadă în care s-au mai adus îmbunătățiri construcției, asigurând la demi-sol și atelierele de lucru pentru meseriași (cojocari).

În ceea ce urmează, pe scurt, încerc să evidențiez câteva date biografice ale membrilor descendenți, din fa-milia Rusu Teodor, cu dorința de-a ajunge la moștenitorii care, în prezent (2023), trăiesc în imobilul din strada Geor-ge Coșbuc, Nr. 17.

Rusu Ioan – cojocarul, decedat în 1939, primul fiu al lui Rusu Toader, bunicul doctorului George Adrian-Ioan, care locuiește, în prezent, în imobilul cu pricina. Ru-su Ioan, din două căsătorii, a avut 7 copii (fiecare cu desti-nul lui), dintre care 4 rezultați din căsătoria cu soția Maria: **Rusu Silvia**, căsătorită cu dr. Petri Emil, au avut un singur copil, pe Emilia, căsătorită Dragoș, au plecat în străinătate, nu se cunosc detalii; **Rusu Iulian** (Nuși), căsătorit cu Jula

Viorica, nu au avut copii, au înfiat pe Monuț – nepot de soră a soției; **Rusu Ioan**, căsătorit cu Bobu Magdalena, din căsătorie a rezultat Rusu Ioan Trifon (Nelu), este în viață, locuiește în imobilul despre care se face vorbire și lucrează la Spitalul Orășenesc „Dr. George Trifon” din Năsăud, în funcția de economist, este căsătorit cu Bindea Livia, au un singur urmaș, pe Alina-Magdalena Ciubotaru, profesoară în Bistrița; **Rusu Maria** (Mărioara), căsătorită cu renumitul doctor George Trifon, omul fără egal în profesie – specialitatea ginecologie, cunoscut în întreg județul și nu numai.

Clădirea a devenit apoi cunoscută ca fiind „Casa Dr. George Trifon”.

Soții George Trifon și Mărioara au un singur urmaș, pe Adrian-Ioan George (Adi), care, de profesie medic primar în specialitatea radiologie, în prezent, este pensionar, dar lucrează în continuare la Spitalul Orășenesc Năsăud, ce poartă numele tatălui „Dr. George Trifon”. Dr. George Adrian-Ioan, în perioada anilor 2000-2015, a deținut funcția de director al Spitalului Orășenesc „Dr. George Trifon”.

Dr. George Adrian-Ioan (Adi) este căsătorit cu Ana Pop, din Mocod, (cadru medical), au o singură fiică, Adriana, căsătorită Ciuhuță, lucrează în Cluj-Napoca la o multinațională, la rândul lor îl au pe Andrei, bucuria bunicilor – Adi și Ana.

Ce trebuie știut

După instalarea comunismului, mai ales în anii de început, și încă mulți ani după aceea, familiile cu o stare materială mai bună, cu case de locuit mari, spațioase, și cei cu pământuri au fost supuși unor mari nedreptăți.

Așa s-a întâmplat și cu familia Rusu, cei care locuiau în imobilul despre care se face vorbire au fost scoși din locuință, în anul 1951, și mutați forțat la alte domiciliile din oraș. Imobilul eliberat, în totalitatea lui, a fost atribuit Uniunii Raionale a Cooperativelor de Consum (U.R.C.C.) – o întreprindere cu o activitate vastă, cu responsabilități în aprovizionarea populației cu mărfuri de larg consum, cu un sector de producție, prestări-servicii, contractări și achiziții etc. și cu zeci de salariați.

Culmea ironiei, dacă se poate spune așa, o parte dintre membrii familiei Rusu au lucrat la această întreprindere până la pensionare: Rusu Iulian și cumnata Rusu Magdalena – lucrători comerciali (în gestiuni), și Rusu Ioan, casier, oameni respectați, corecți, de mare încredere.

Familiile Dr. George Trifon și Dr. Petri Emil, după scoaterea din casa lor, au locuit câțiva ani la fam. Pleș Gheorghe - maestru constructor. Și Domnia sa, supus acelor metode nedrepte (abuzive), strâmtorat în casa proprie cu întreagă familia, în 2 camere. Dr. George Trifon s-a mutat, apoi, la fam. Ciot Nicolae – tâmplar, o familie care nu avea copii.

De abia în anii 1970 - 1971, după plecarea U.R.C.C.-ului din clădire, membrii fam. Rusu (rămași în viață) au reușit să se întoarcă la casa lor – **Casa de locuit cu Nr. 17 din Năsăud** (renovată pe parcurs), care își are locul și farmecul ei în istoria Țării Năsăudului.

Spitalul Orășenesc „Dr. George Trifon”

S-a dat în folosință în anul 1985. Construirea Spitalului în orașul Năsăud se datorează doctorului George Trifon, care a condus cu dăruire și competență profesională vechiul spital orășenesc și a ctitorit noul spital de la cota zero și până la darea lui în folosință.

Dr. George Trifon toată viața a muncit pentru oameni, a stat zi și noapte la dispoziția celor care îi cereau ajutorul.

De origine era din localitatea Nepos, com. Feldru, jud. Bistrița-Năsăud, din părinți țărani grăniceri, Trifon și Maria, singurul copil la părinți. A rămas orfan de tată încă de la naștere.

Tatăl a plecat pe front în Primul Război Mondial la scurt timp după izbucnire, 1914, și nu s-a mai întors. În același an a fost dat dispărut în Galiția.

Dr. George Trifon, cunosător al problemelor legate de sănătatea oamenilor, al condițiilor ce trebuie asigurate pentru realizarea acestui deziderat, a acționat cu fermitate, prin instituțiile abilitate, pentru întocmirea proiectului privind construirea importantului obiectiv.

A fost foarte greu până la obținerea aprobărilor ..., dar a reușit! Astfel că, prin Decretul Nr. 265 din 17 iulie 1978, la poziția 43, a fost aprobat de președintele țării Nicolae Ceaușescu – Proiectul privind construirea obiectivului de investiții Spitalul Orășenesc Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud, cu 430 de paturi și cu Policlinică. După aprobare, s-au demarat lucrările, iar în anul 1985 s-a dat în folosință.

Obiectivul este construit pe strada Tudor Vladimirescu, Nr.1, din Năsăud, vizavi de Muzeul Grăniceresc, care, cu siguranță, intră în galeria obiectivelor emblematic ale Năsăudului.

Recunoștință

Pentru munca desfășurată pe linie profesională, prin implicarea în rezolvarea multiplelor probleme de sănătate și pentru efortul depus în realizarea celui mai necesar și important **Obiectiv de investiții din orașul Năsăud – Spitalul Orășenesc și Policlinică**, Dr. George Trifon (1915 – 1987) a fost declarat – post-mortem – *Cetățean de onoare al orașului Năsăud* prin Hotărârea Consiliului cu Nr. 105 din anul 2002.

Prin Ordinul Ministrului Sănătății nr. 92 din 5 februarie 2003, s-a aprobat schimbarea denumirii Spitalului Orășenesc Năsăud în **Spitalul Orășenesc „Dr. George Trifon” Năsăud**. Semnează ministrul dr. Daniela Bartoș.

Sursa de documentare: Floarea Pleș (trăiri personale), dr. George Adrian (fiu) și ec. Ana Pop (arhiva spitalului).



TABLOU

nominal cu locuitorii comunei Șanț care au făcut parte din Garda Națională în anii 1918-1919

A consemnat: Alexandru DĂRĂBAN

Anul 1918 a reprezentat un punct de cotitură în istoria neamului nostru, un punct de referință pentru urmașii noștri, la fel cum au făcut-o nu numai cei ce au înfăptuit idealul suprem al anului 1918, cel al României Mari, ci și urmașii lor. Spre sfârșitul anului 1918, monarhia habsburgică (austro-ungară) se clătina, gata de prăbușire.

Organizațiile politice și militare ardelene, sub forma consiliilor și gărzilor naționale, au apărut în mod spontan, alături de gărzile ungurești, proporționale cu structura populației. Tot ce a avut mai valoros neamul românesc s-a găsit în aceste gărzii naționale, pentru a avea autoritate morală asupra poporului. Demn de menționat este că aceste organizări românești nu s-au răzbunat, n-au vărsat sânge, deși ar fi putut să o facă, în urma împilării românilor de veacuri sub stăpânirea maghiară.

Pentru apărarea averii și garantarea siguranței s-au constituit atunci organele revoluționare: consiliile și gărzile naționale în fiecare localitate. În rândurile ce urmează vă prezentăm un tablou cu locuitorii comunei Șanț care au făcut parte din Garda Națională constituită la nivelul localității. Acest tablou a fost întocmit la data de 25 iulie 1938, dată la care, după cum se va putea vedea, unii dintre ei erau decedați, iar alții și-au schimbat domiciliul. În total au fost 105 membri.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii/ Domiciliul	Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii/ Domiciliul
1.	Cotul C. Mihail	1872	36.	Onul Macedon	1890 Ilva Mare
2.	Domide Simion	1894	37.	Roman D. Vasile	1897 Șanț
3.	Sângeorzan Onisim 1888	Șanț	38.	Sasu Vasile	1889 Șanț
4.	Grapini Timoftei	1891 Șanț	39.	Grapini Sevastian	1898
5.	Moisil F. Sevastian 1891	Șanț	40.	Sângeorzan Lazăr	1897
6.	Cotul P. Mihail	1891 Șanț	41.	Cotul Emil	1899 Șanț
7.	Sângeorzan Sim. Gavrilă	1889 Șanț	42.	Morar Dumitru	1887 Șanț
8.	Grapini Pompei	1896 Șanț	43.	Pătrășcan Teofil	1897 Șanț
9.	Sângeorzan Al. Florea	1885 Șanț	44.	Filipoiu Clement	1895 Șanț
10.	Luchi Macedon	1894	45.	Filipoiu Macedon Iacob	1897 Șanț
11.	Filipoiu P. Macedon 1891	Șanț	46.	Domide Lazăr	1899 Șanț
12.	Ambroză Mihai	1894 Șanț	47.	Domide Macedon	1897 Șanț
13.	Cotul D. Florea	1891 Șanț	48.	Căilean Florea	1897 Ilva Mare
14.	Marte Visarion	1887 Șanț	49.	Lazăr Chisner 1897	Șanț
15.	Marte Florea 1890	Șanț	50.	Cotul Teofil	1896 Șanț
16.	Sângeorzan Pamfil	1893 Șanț	51.	Morozan Iacob	1894 Șanț
17.	Popârțac C. Alexandru	1896 Șanț	52.	Șot Lazăr	1900 Dumitra
18.	Grapini Anton	1893 Șanț	53.	Olariu Alexandru	1894 Șanț
19.	Cotul Nistor	1890 Șanț	54.	Olariu M. Tănase	1895 Șanț
20.	Cotul Tănase 1893	Șanț	55.	Sasu Iacob	1897 Feldru
21.	Popârțac C. Octavian	1897	56.	Pop Florea	1897 Șanț
22.	Bindiu Alexandru	1897 Șanț	57.	Moisil Ilie	1897 Șanț
23.	Sângeorzan Filip	1900 Șanț	58.	Pătrășcan Pavel	1897 Șanț
24.	Sasu Pompei 1897	Șanț	59.	Sângeorzan Victor	1898 Șanț
25.	Gușă Macedon	1895 Șanț	60.	Popârțac Florea	1898 Șanț
26.	Todosă Ștefan	1894 Rodna	61.	Tescu Miron	1894 Prd. Bârgăului
27.	Domide Iustin	1895 Șanț	62.	Tescu Vasile 1888	decedat
28.	Grapini Emil 1895	Șanț	63.	Olariu S. Tănase	1900 Șanț
29.	Grapă Octavian	1899 Șanț	64.	Sângeorzan George 1900	Șanț
30.	Misil L. Sevastian	1893 Șanț	65.	Nistor Clement	1899 Șanț
31.	Timiș Condrate	1895 Șanț	66.	Pătrășcan Ilisie	1897 Șanț
32.	Sângeorzan Maxim 1889	Șanț	67.	Nergheț Clement	1897 Șanț
33.	Luchi Partene 1898	Șanț	68.	Natarăș Domițian	1896 Șanț
34.	Șot Constantin Iov	1898 Bistrița	69.	Oniga Ioachim	1896 Coșna-Bucovina
35.	Iugan Petru	1898 Șanț	70.	Sneaha Constantin	1895 Șanț

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii/ Domiciliul	Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii/ Domiciliul
71.	Buta George	1895 Șanț	89.	Durja Roman	1899 Rodna
72.	Domide Nechita	1895 Șanț	90.	Pătrășcan Sever	1899 decedat
73.	Nistor Foca	1894 Șanț	91.	Adam Calistru	1893 Șanț
74.	Cotul Al. Florean	1895 Șanț	92.	Filip Mihai	1898 Șanț
75.	Popârțac Gavrilă	1889 Șanț	93.	Nistor Dumitru	1900 Șanț
76.	Grapini Octavian	1893 Șanț	94.	Cicșa Filip	1893 Șanț
77.	Pomohaciu Octavian	1898 Șanț	95.	Nistor Teofil	1896 Șanț
78.	Grapini Macedon	1900 Șanț	96.	Nistor Alexa	1896 decedat
79.	Cotul Ilisie	1900 Șanț	97.	Scripețiu Luca	1891 decedat
80.	Gușă Ioachim	1897 Șanț	98.	Scripețiu Grigore	1891 Șanț
81.	Filipoiu N. Florea	1900 Șanț	99.	Șot Iustin	1891 Șanț
82.	Todosă Pantelimon	1894 Șanț	100.	Domide Iosif	1891 Șanț
83.	Sângeorzan N. Florea	1894 Șanț	101.	Pătrășcan D. Octavian	1891 Șanț
84.	Dănilă Luca	1899 Șanț	102.	Natarăș Macedon	1900 Șanț
85.	Nistor P. Octavian	1900 Șanț	103.	Moisil Gavrilă	1900 Șanț
86.	Nistor C. Octavian	1900 Șanț	104.	Sas Ștefan	1900 Șanț
87.	Iugan Constantin	1897 Șanț	105.	Nistor Alexandru	1899 decedat
88.	Iugan Roman	1899 Șanț			

Șanț, la 25 iulie 1938
 Primar, ss indescifrabil
 Notar, ss indescifrabil¹

Notă:

1. Anul 1918 în județul Bistrița-Năsăud - contribuții documentare (coordonatori Adrian Onofreiu, Ioan Pinte, Cornelia Vlașin), Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018, p. 650-655 (Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond Prefectura județului Năsăud, d. 1.789/1940, ff. 256-258).

Gata de război, în anul 1914, la Galiția



În stânga imaginii: șanțeanul Scridon Câmpan
 Din arhiva personală a prof. Dănilă Filipoi



Vorbe de la Șanț

(Pseudo-dicționar de regionalisme
întocmit de Lucian Claudiu GRAPINI)

abrietăului vb. – a certa; a pune la punct (pe cineva)
acăț s.m. – salcâm
agestuit adj. – stabilit undeva (venind din altă parte)
agesturi s.n. pl. – lemne (bușteni), crengi etc. aduse de apă și îngrămădite într-un un cot al albiei
ai s.m. – usturoi
ai s.m. pl. – ani (de la an)
aitură s.f. – răcitură (*Pus-ai ai în aitură?*)
ajur s.n. – broderie obținută prin scoaterea firelor țesute (*Cămașă cu ajur la guler, la mâneci și la poală*)
aldămaș s.n. – băutură prin care se celebrează încheierea unui târg (*Ești bun de aldămaș - Ești dator cu o cinste.*)
arșăț s.f. – fâneță sau pășune (cu puțină vegetație) pe panta unui deal mereu însoțită
ațățături s.f. pl. – surcele sau bucăți subțiri de lemn folosite la aprinderea focului
avizuhă s.f. – persoană energică, neastâmpărată, care se plimbă mult, fără rost (*Umblă ca o avizuhă.*)
baier s.n. – împletitură multicoloră de lână legată la traistă pentru purtare
balmoș s.n. – mâncare ciobănească obținută din mămăligă, brânză și smântână
bandă s.f. – fanfară
bandor s.m. – stâlp (din lemn) de susținere a streșinii, la târnaț (cerdac)
barc s.n. – fâneță unde se găsesc aluni și/sau foioase tinere; pădure tânără și rară
batâr adv., conj. – măcar, deși
bate vb. – (Despre câini) a lătra
băiet s.m. – copil (*Stai cuminte, băiete!*)
băietă s.f. – fetiță
bălă adj. – (Despre oi) albă în totalitate
bălângăni vb. – a (se) balansa
bărbântă s.f. – vas de lemn făcut din doage, înalt, de forma unui butoi, în care se păstrează mai ales brânza frământată cu sare și laptele de oi
bărcă adj. – (Despre oi) cu lână scurtă și creț
bărcăni vb. – (Despre oi) a paște
bărzăun s.m. – bondar, gărgăun (*Ai bărzăuni la cap?*)
bățos adj. – îngâmfat, plin de sine, măreț (*De ce te ții așa bățos?*)
bățului vb. – a mișca nervos și repede din picioare; a bățai
behălui vb. – a behăi
belciugat adj. – (Despre oi) berbec ce are coarnele scurte, groase și răsucite
belezdrugă s.f. – mâncare specifică zonei, obținută prin prăjirea brânzei în grăsime
berbincioară s.f. – bărbântă mică (Se pronunță berbinșioară)
becisnic adj., s.m. – (Om) afurisit, necinstit, ticăit

Se scrie	Se pronunță
bi/be	bgi/bge
ci/ce	și/șe
fi/fe	și/șe (doar în unele cazuri); ex: fie-răstrău - șerestău
gi/ge	ji/je
mi/me	mni/mne (doar în unele cazuri); ex: merță - mniertă, miros - mninos, amiază - amniaz
pi/pe	pci/pce
se	să (de obicei, la terminația formei de plural); ex: vase - vasă, case - casă
și	șî
vi/ve	ji/je (doar în unele cazuri); ex: vițel - jițal, vie - jie

beteag adj. – bolnav
bgicaș s.n. – bolovan alb; (Copil) îndesat și greu (*Ești ca un bgicaș de greu!*)
bgilan s.m. – lemn mare și gros; buștean
bgirgoș adj. – bolnav, cu defecte de conformație
bibi interj. – cuvânt prin care un copil este atenționat că nu are voie să facă ceva (*Bibi, nu pune mâna pe sobă!*)
bidiganie s.f. – monstru, arătare; animal sălbatic, dihanie; pocitură; om urât (rar)
bild s.n. – fotografie, tablou (*Ne-am luat în bild - Ne-am fotografiat.*)
bițicăl s.n. – bicicletă
blândă s.f. – inflamație; bubă (*E plin de blânde pe spate.*)
bleocotori/bleocurți vb. – a bea mult, mai ales alcool
bleohotauă s.pl. – viscere abdominale; masa gastrointestinală ce aparține unui animal mort sau sacrificat
blid s.n. – farfurie (*Soțul: Nevastă, cam străvezie zama din blid!*)
blizgău s.n. – lapoviță
boabă s.f. – bomboană
bocoti vb. – a fierbe cu zgomot
boldă s.f. – magazin; prăvălie
boarfe s.f.pl. – haine vechi, uzate; zdrențe; bulendre
boarză s.f. – muscă; insectă (*Ce posna boarză-i asta?*)
boboti vb. – a se inflama; a se umfla; a clocoti
bogetă adj. – (Despre găini) care are pene sub cioc; moțată
bolând adj. – nebun; prost; țicnit (*Du-te-n amarul tău, bolândule!*)
boldar s.m. – vânzător la boldă (magazin) (*Boldarul o uitat bolda descuiată.*)
bolfă s.f. – umflătură sub piele; nodul
bolmoji vb. – a vorbi încurcat, fără noimă; a amesteca

lucrurile, producând dezordine

boli vb. – a zăcea bolnav

bolniță s.f. – spital; infirmerie

boloboc s.n. – nivelă cu bulă de aer

bonăi vb. – (Despre insecte) a bâzâi; (Despre oameni) a vorbi mult și fără rost (*Nu mă mai bonăi la cap!*)

bondrâș adj. – om prost sau prost-crescut; deformat; urât (rar)

bontăni vb. – a lovi un anumit material cu ceva, producând un zgomet puternic; a lua pe cineva la bătaie (*Băiete, de nu stai locului, te bontănesc de-ți sună apa-n cap!*)

bonzar s.m. – bondar sau, adesea, una dintre speciile mai mari de viespi (ex: Vespa crabro)

borcut s.n. – apă minerală sau izvorul acesteia

borî vb. – a voma

botăș s.m. – gonaci; hăitaș (De la botă)

botă s.f. – bătă; zglăvoacă (Cottus sp.) (*A fi botă de carte – A nu ști nimic.*)

botăș s.m. – căpușă mare, hrănită

botei s.n. – turmă de oi/capre

box s.n. – piele de bovine prelucrată pentru confecționarea încălțăminte (Cizme de box); cremă (neagră) de ghetă

boxui vb. – a da cu cremă încălțăminte (*Ți-ai boxuit păpucii?*)

boz s.n. – plantă înrudită cu socul, dar mai mică, folosită în scop medicinal, adesea ca și antiinflamator și antiseptic (Sambucus ebulus)

brihan s.n. – burtă mare (*După brihan îți dai seama cam cât mănâncă.*)

brihănos s.m., adj. – cu burtă mare

bru s.m. – bulgăre de zăpadă sau de pământ

brumărie adj. – (Despre oi) cu lână sură (*Căciulă brumărie*)

buci s.n.pl. – fire (resturi) rămase de la melizarea cânepii (Ci se pronunță și: *buși*)

budacă s.f. – vas de lemn, de dimensiuni mari (50-100 de litri), cu un singur mâner, în care se prepară brânza sau urda sau se folosește la măsuratul ori la închegarea laptelui

budăi s.n. – vas din lemn făcut din doage, butoi (*Și-a umplut budăiul cu căpețani de cureci puse la murat.*)

budeșcă s.f. – vas de lemn, cu un singur mâner, în care se păstrează boabele de porumb sau făina (Despre femei, peiorativ) scundă și grasă (*Tacă-ți fleanca, budeșcă!*)

budilarăș s.n. – portofel (*Are budilarășul doldora de parale.*)

bufet s.n. – dulap cu vitrină în care se păstrează vesela, tacâmurile și altele; birt

bufteș adj. – om cu obraji grași (*Doamne, bufteș mai îi!*)

bugăt adv., adj. – destul (*Am mărș bugăt, să ne mai și hodinim.*); suficient (*Mâncați pe săturate, că este bugătă mâncare!*)

buhai s.m. – berbec adult, care este cel puțin în al treilea an de viață

buhaș s.m. – molid sau brad tânăr, cu crengi bogate

buia adj. – răsfățat; fără griji; animal de tracțiune relativ, neobișnuit cu munca

bujală s.f. – zăpușeală

bulan s.n. – picior, coapsă (la femeie) (*La uită-te la aia ce bulane faine are!*)

buleandă s.f. – haină veche, ponosită; zdreanță; lucru vechi, scos din uz

bumb s.m. – nasture; pastilă medicamentoasă; cercel (*Bumb de cap – Antinevralgie*); (*Are bumbgi de aor în ureci.*)

bumbușcă s.f. – nasture mic

buncălu vb. – (Despre animale – cerbi și erbivore mari, în perioada de rut) a rage

bunjeag s.n. – aglomerare de crengi uscate, copaci căzuți, arbuști; loc greu accesibil

buntuzi vb. – a deranja

burcaș s.m. – copil de rrom

burcă s.f. – persoană certăreată

burduhos adj. – burtos, cu burtă mare

burduzan s.n. – burtă mare

bureți s.m.pl. – ciuperci

butin s.n. – munca la pădure (exploatare forestieră); muncă istovitoare

butinar s.m. – lucrător forestier

buzadău s.n. – loc umed sau mocirlos și umbros, unde se dezvoltă cu precădere buruieni și/sau brusturi (Telekia sp.)

caier s.n. – furcă de tors cu mănunchiul de lână sau de cânepă (fuior) prins pe furcă (*Ți-ai pus caier?*)

calici vb. – a (se) lovi/răni (Pronunție: *caliși*)

cantă s.f. – vas emailat cu mâner, de dimensiuni mai mari (între 2 și 5 litri), în care se transportă lichide și mâncare gătită (*Le canta și du-te după borcut!*)

capău s.m. – dulău mare și puternic; nume dat (disprețuitor) polițistului

capciu adj. – capiu

castăn s.n. – dulap mare

călbaș s.m. – caltaboș

călcător s.n. – fier de călcat; ticlăzău

căpălu vb. – a curăța cu sapa ogrorul de buruieni

căpcială s.f. – căpială, folosită pentru a defini două boli parazitare ale oilor, cenuroza și estroza

căput s.n. – palton gros (manta) din lână

cătană s.f. – soldat; militar

cățui s.n. – vârf de munte, pietros și ascuțit, greu accesibil

cârpalău s.m., adj. – om care face lucruri de mântuială, lipsite de calitate

cârpă s.f. – baston

câșăță s.f. – dig din bârne de lemn ridicat la malul apei; fundația, întărirea unui pod

ceie s.f. – cheie (geografic); cheie de broască sau de lacăt

celturi s.n.pl. – acareturi (grajd și șură)

ceteră s.f. – vioară

cetori s.f.pl. – cheutori (locul de îmbinare, în coadă de rândunică, a bănelor la colțul clădirii)

checsuri s.n.pl. – prăjituri

chehălu vb. – a tuși puternic, răsunător

cheheș adj. – cu probleme pulmonare grave; se folosește adesea când e vorba de cai

ciciriș adj. – ordonat; pedant; minuțios

cilăji vb. – a (se) lovi/răni

cingeu s.n. – prosop, ștergar, adesea ornamental, pus

pe perete

ciobote s.f.pl. – cizme (Se pronunță *șibote*)

ciocaie adj. – vacă fără coarne sau care are coarne foarte scurte

ciomb adj. – chior; ciorc (*Uită-te pe unde calci, ciombule!*)

ciorc adj. – chior; ciomb

cioroi s.n. – jgheab (Se pronunță *șioroi*)

cip s.n. – fotografie, imagine (*Nu citește în carte, se uită numai la cipuri.*)

cipăruș/ă s.m./f., adj. – ardei iute; nume dat unui câine ager, isteț

ciuciura vb. – a trage pe cineva de păr

ciueș adj. – amețit; buimăcit

ciuf s.n. sing. – batjocură (*Îi de ciuful satului.*)

ciufalnic adj. – batjocoritor; glumeț

clae s.f. – căpiță mare de fân, în formă de con, folosită pentru păstrarea de durată a fânului

clenci s.n. – (Pronunțat clenși) par de dimensiuni medii, cu ramificații, folosit adesea la sprijinirea căpițelor mari (clăilor) de fân

clin s.n. – suprafață împădurită, în formă de triunghi, ce intră pe o fâneață sau pe o pășune

clipoș vb. – a moțai

cloambă s.f. – creangă tăiată

clop s.n. – pălărie

cobru s.n. – gaură; groapă

coclauă s.n.pl. – teren în pantă, cu denivelări; locuri prăpăstioase

cociță s.f. – puțină de dimensiuni mici

cocnări vb. – a face mâncare; a găti

cocoradă s.f. – prăjitură obținută din mălai, zahăr și lapte acru

codină s.f. – fâșie de fâneață înconjurată de pădure, având forma unei limbi

coflan adj. – om sau animal mare și greu

colăcar s.m. – tânăr neînsurat, care însoțește, împreună cu alții asemenea lui, o mireasă la cununie, poate fi purtător de steag, se deplasează pe jos sau călare pe cal

colb s.n. – praf

colbui vb. – a curăța de praf și de păianjeni, cu mătura sau cu pământul, pereții și tavanul încăperii

coleșă s.f. – mămăligă (*Un bărbat moale ca o coleșă.*)

coleșar s.n. – băț cioplit cu care se mestecă mămăliga (coleșa); făcăleț

colțun s.m. – ciorap de pănură (aba – țesătură groasă de lână), scurt, până deasupra gleznei, cu deschizătură în față, pe ureauul căruia se petrec nojițele de la opincă

comânji vb. – a mângâia

copcileț s.n. – dulăpior (*Ia coleșa și bag-o în copcileț!*)

corelă s.f. – afecțiune digestivă, manifestată prin diaree; copiii sunt descurajați să consume fructele necoapte spunând că „ii ia corelă”

cori vb. – a grebla sau a aduna fânul

corobețe s.f.pl. – fructe necoapte (Pronunție: *corobeță*)

costruș s.m. – cal tânăr, cu vârsta între unul și doi (maxim trei) ani (*Am fost în pciaț să-mi ieu un cal și am venit cu un costruș.*)

cociorvă s.f. – unealtă plată, cu coadă, folosită pentru curățarea de bălegar a podelei grajdului; vârf montan aplatizat (Se pronunță *coșiorvă*)

coșită s.f. – cofă mică

cotarcă s.f. – coș de nuiele (*Băiete, ie cotarca și adă lemne în casă!*)

cotrâmba vb. – a (se) strâmba; a (se) schimonosi

cotoz s.n. – mâncare obținută prin amestecarea laptelui acru (iaurtului) cu mămăligă sau cu pâine

cotozi vb. – a (se) mânji

cotrobăi vb. – a căuta ceva peste tot, producând dezordine

coțcă s.f. sing. – șotron

covița vb. – a guița

crancău s.m. – corb; persoană care vorbește (cu voce răsunătoare) mult și în zadar

crastol s.n. – castron, cratiță

credenț s.n. – dulap (bufet)

crestan s. sing. – alesătură cu motive florale

crupe/crumpene s.pl. – uruială

crușală s.f. – argăseală; (Despre animale) hematurie (urină cu sânge)

cuiăică s.f. – furcă de tors

curastă/corastă s.f. – colostru

cușar adj. – normal; firesc; curat

cușmă s.f. – căciulă

cutrului vb. – a scotoci, a căuta ceva prin toate cotloanele

da de-a dura – a (se) rostogoli

dărabă s.f. – porțiune/bucată dintr-un lucru (material, aliment etc.)

dâmb s.n. – denivelare, deal mic

dejdinat adj. – cu luxație gravă de șold (ruperea ligamentelor, fractură); despicat

deșălat adj. – (Despre animale) lăsat de spate (de la povară, afecțiuni ale coloanei)

diac s.m. – diacon

dibol s.m. – bivol

diviliță s.f.,adj. – (Despre femei) ageră; care își bagă nasul peste tot

dodă s.f. – jucărie

dohăni vb. – a fuma

dohot sing. – ulei de motor; vaselină; păcură

dos sing. – versantul nordic al unui munte sau deal

draniță s.f. – șindrilă

druci s.m. pl. – pari subțiri și lungi, cu ajutorul cărora se transportă căpițele de fân (Pronunție: *druși*)

drușcă s.f. – fată tânără, nemăritată, care însoțește mirele la cununie (*Ești ca o drușcă de faină!*)

dubală adj. – vorbă de ocară, folosită adesea pentru vaci

dubgi vb. – a provoca o rană, prin desprinderea pielii; a înșela pe cineva și a-i lua banii

ducucit adj. – om dificil; om necăjit; (Despre animale) slab, subdezvoltat (Pronunție: *ducușit*)

dudă adj. s.f. – femeie nepoliticoasă, proastă

dudălană adj. s.f. – femeie nepoliticoasă, proastă

dul s.n. – umflătură; bolfă

facman adj. – priceput la orice lucru

făgădău s.n. – cârciumă (*Ziua-ntreagă-n făgădău/Vai și-amar de capul tău!*)

făgădui vb. – a cinsti (bani, animale, obiecte) la nuntă

fălos adj. – lăudăros, îngâmfat

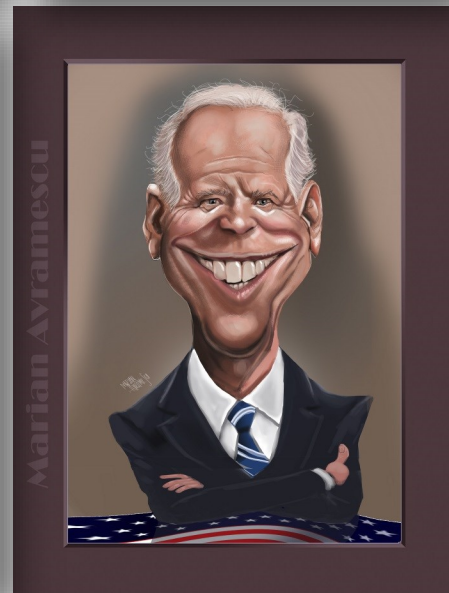
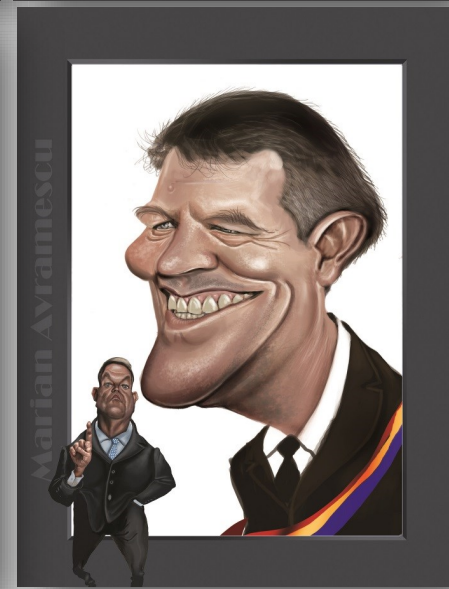
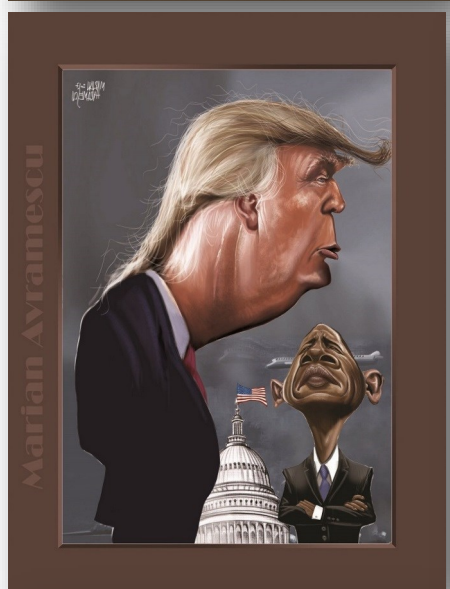
făinari s.n. – felinar; lămpaș (*Țâne fănariu ' mai jos, că nu vād țățale să mulg vaca.*)

fandălă s.f. – tîgaie (*Ia fandăla și fă-mi o papă!*)
fărină de crescut s.f. – bicarbonat
fărtălui vb. – (Despre animale) a (se) da la o parte (*Farto, vacă!*)
făt s.m. – persoană de ajutor în biserică
fășcăi vb. – a fluiera (*Mă, fășcăie-l, că și-o uitat căputul!*)
fățagău s.m. – om sau animal (adesea cal) mic, dar energic
faur s.m. – fierar
făurie s.f. – fierărie (atelier de prelucrare a fierului de către fierar)
fele s.f. – unitate de măsură echivalentă jumătății de litru
ferestar s.m. – persoană considerată lipsită de importanță; om de umplură (la un chef, eveniment etc.)
ferhang s.n. – perdea (*Dă ferhangul la o parte, să văd cine trece pe drum.*)
feșteală s.f. – vopsea; pudră (*Feșteala de pe obraz îi de două deșite.*)
fești vb. – a vopsi; a (se) farda (*Fetele din ziua de azi sunt feștite de nu le mai cunoști.*)
feștilă s.f. – fitil de lampă sau de opaiț (*Trage feștila-n lampă!*)
feștit adj. – vopsit; (Despre oameni) necinstit, cu două fețe
fetelincă s.f. – bărbat care se poartă ca o femeie, care are preocupări specifice unei femei; fricos
fideu s.n. – capac pentru vase de bucătărie (*Ai pus fideul la crastol?*)
fidileș s.n. – fedeleș; (Adverbial: a lega fidileș – lega strâns, pentru a nu scăpa)
fircota – a o da fircota – a fi lipsit de griji, a fi împlinit; a nu face nimic
fișcoaie s.f. – fluier
flecusteț s.n. – lucru mic, neînsemnat
flenduri vb. refl. – a umbla brambura; a trage de timp (*Se flendurește de-a lungul drumului cât-îi ziua de lungă.*)
flișturatic s.m. adj. – nestatornic, zvăpăiat
folțau s.n. – bucată mare dintr-un aliment (carne, brânză, pâine etc) (*Cu un folțau de pită ți-ai pus burdihanul la cale.*)
font s.n. – unitate de măsură echivalentă jumătății de kilogram
foraibăr s.n. – dispozitiv din metal (sub formă de șurub, îndoit) ce se folosește pe post de încuietore la geamuri sau uși, vârtaj
forgon s.n. – car cu roți de cauciuc
forobraz adj. – obraznic (*De la fără obraz*)
frăsâniș s.n. – fâneață aflată în interiorul sau la marginea unei păduri ce conține mulți frasini
fuicaș adj. – aiurit; amețit; hăbăuc (*De fuicaș ce-i, și-a uitat clopul în biserică.*)
fundac s.n. – porțiune de teren intrată într-o margine de pădure, slab însoțită
funderi s.n. – clăie de fân începută (neterminată)
furcuță s.f. – furculiță
fușări vb. – a face un lucru în grabă; a nu termina un lucru
gais s.n. – băutură tare, spirt (*Între prieteni: Bem un gais? Bem, dacă dai tu.*)

galiți s.f. pl. – animale domestice
gazetă s.f. – ziar
găioară s.f. – gaiță (*Are pană de găioară la clop.*)
găluște s.f. pl. – sarmale (*Cine a mâncat găluște făcute la Șanț nu le uită cât trăiește.*)
găta vb. – a termina, a se aranja (*S-o gătat de parică ar mere la nuntă.*)
găteje s.n. pl. – crengi subțiri (uscate) tăiate sau rupte și aruncate
găzdușag s.n. – gospodărie mare, cu multe animale
gâf s.n. – vas scobit în lemn, alungit, de diferite dimensiuni, în care se păstrează făina sau cerealele; expresia „a da în gâf” este folosită atunci când un animal primește furaje de calitate superioară, pentru îngrășare sau pentru stimularea producției de lapte
gângav adj. – (Despre oameni sau animale) – bolnav sau care nu e în apele lui; persoană care vorbește cu greutate
gheștel adj. – disponibil; care stă pe poziție, gata de acțiune
ghezăș s.n. – tren
ghișăft s.n. – afacere; profit
glajă s.f. – sticlă (recipient); sticlă de lampă; ciob (de sticlă)
glod s.n. – noroi; murdărie
glodeț s.n. – fâneață mlăștinoasă
godin/godinaș s.m. – porc tânăr de dimensiune medie
golatic adj. – (Despre animale) fără păr sau cu păr foarte scurt; (Despre oameni) dezbrăcat
golgoană s.f. – porțiune ridicată pe un teren plan; loc cu denivelări
golomoz s.n. – învălmășeală; dezordine; amestecătură
gordună s.f. – contrabas
goz s.n. – fir de praf; mizerie; impuritate; murdărie (*Ai strecurat laptele de gozuri?*)
groștior s.n. – smântână (*Tu, muiere, pus-ai groștior în zamă?*)
grumăzar s.n. – obiect sub formă de guler ce aparține harnașamentului, prin inelul căruia trece lanțul care ține calul legat de oiște
gubelă s.f. – magazin de produse la mână a doua
guj s.m. – mușuroi de cârțiță
gumă s.f. – radieră; elastic
gureț s.n. – picior de munte, creastă ce duce spre un vârf montan
guzan/guzac s.m. – șobolan
haită s.f. – cătea; se folosește și cu sens peiorativ, la adresa unei femei ușuratece
halău s.n. – adăpătoare pentru animale; troacă
hanț s.n. – prada unui animal carnivor; carcasă (rar); mortăciune
hapuc s.n. – minge
harampauă s.f. pl. – clește (*Adă harampauăle, să scot cuiele din puricături.*)
harbuz s.m. – bostan
harțapele s.f. – leături; rebuturi rezultate în urma prelucrării lemnului
hazică s.f. – haină subțire
hăbăuc adj. – aiurit; visător

(Continuare în numărul următor)

Nouă personalități politice - portrete de Marian AVRAMESCU



Dezlegarea careului din nr. 6 al revistei:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	R	E	B	R	E	A	N	U		S	M
2	O	A	R	A		N	O	T	I	T	A
3	D		A	R	I	I		A	L	A	I
4	N	U	D		N	E	A		A	T	E
5	A	M		T	E	S	L	A	R		R
6		B	R	A	U		T	S		S	U
7	I	L	I	R		N	E		O	T	
8	S	A	N	G	E	O	R	Z	B	A	I
9	L	T		I	L	V	A	M	I	C	A
10	I		O		I	A	T		D	A	H
11	C	O	S	B	U	C		S	A	N	T

Rebus

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										

SUDOKU

Sursa: <https://sudokukingdom.com/>

3				8	2	4		
4		1				2		5
	2	5	9					
		2		7		5	8	
5			1					6
1	7		8	2				
	1				6			2
		7		9				8
	9						7	

1						2	8	
		2		8				
		5		2	9			1
	1		3			4		
	2		5		8	3		
	7							8
4								5
		6	8		5		4	
8				7			9	

Selecție de: Valer POP

ORIZONTAL:

1) MULT E DULCE ȘI FRUMOASĂ... – ...LIMBA CE-O VORBIM (masc.). 2) Rasol de limbă. 3) Răsturnare de situație – Medii la admitere! – Cață stând la taclale! 4) Cești... unicat – Țăsta e în limbă. 5) Sandvici... de dulce – Asta ne arată limba. 6) Dată la toți sfinții – Expresii ale limbii... române! 7) Conform cu originalul (pl.) – Încheiere la un volum de amintiri (abr.). 8) Se ia la întrecere cu toți concurenții – Citit și bine învățat. 9) Cota la întreținere – A păstra măsura în aprecieri. 10) Montată pentru scenă – Lins cu limba dintr-un foc. 11) Ține de șase... la cursul de latină – Mijloc de realizare în arta abstractă.

VERTICAL:

1) Nu știe de vorbă bună – Lucrare de încheiere pe marginea unui material abia ieșit de sub tipar. 2) Probă de capacitate la îndemâna oricui – Coregraf de circumstanță, cu un balerin greoi (pl.). 3) Repetiții cu textul în față. 4) Ne trimite la origine... – Îi sare țandăra din te miri ce (fem.). 5) Carte distribuită în rețea (2 cuv.) – Număr mic la înregistrare! – Articol obligatoriu pentru declararea averii. 6) Scrisă în dublu exemplar! – Subiecte picate la proba scrisă. 7) Realizat după licență – Sărit de pe fix. 8) MIORIȚA în varianta prescurtată (pl.) – A da pe față unele însemnări din trecut. 9) Medii la literatură! – Unitate destinată culturii – Artist de vază. 10) Stele ale literaturii universale. 11) Rezoluție favorabilă la întreprindere – Adăugare pe marginea unui moto (pl.).

Ștefan CIOCIANU – Cluj-Napoca

Comuna Șanț - Împrejurimi (Fotografii de Lucian Claudiu GRAPINI)



Lacul Lala Mare, Munții Rodnei



Dealul Untului, Munții Bârgău



Muntele Bindireasa, Munții Suhard



Munții Suhard



Valea Măriilor

Publicație socio-culturală trimestrială,
editată de **Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”**,
cu sprijinul Consiliului local Șanț, județul Bistrița-Năsăud

Director fondator: **Grigore COTUL**

Redactor-șef: **Leon-Iosif GRAPINI**

Redactori: **Adela COTUL, Maria FOROGĂU, Ana-Floarea TIMIȘ, Valer POP,
Dănilă FILIPOI, Alexandru DĂRĂBAN**

Machetare și tehnoredactare computerizată: **Grigore COTUL și Adela COTUL**

Adresa redacției: Loc. Șanț, nr. 27, jud. Bistrița-Năsăud, 427285

Email: revista.izvorul.somesului@gmail.com

Web: www.acris.ro

Tipar:

Tipografia PIM, Iași

Tel. 0730 086 676

*Redacția respectă grafia autorilor
Responsabilitatea materialelor
publicate aparține în exclusivitate autorilor*

Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”



www.acris.ro

ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

Persoanele care doresc să sprijine financiar
Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”
pot face donații în contul:

ACRIS cont nr. **RO49CECEB00030RON2253387**,
deschis la **CEC Bank**,
CIF: 46144640

